

XVIII

A KEGYESTANÍTÓRENDEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGIMNÁZIUM

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1904—1905. TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

CSERÉP SÁNDOR,

IGAZGATÓ.

SZEGED

ENDRÉNYI LAJÓS KÖNYVNYOMTATÓ MŰHELYÉBŐL

1905.

A KEGYESTANÍTÓRENDEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGIMNÁZIUM

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1904—1905. TANÉVRŐL.

—
KÖZZÉTESZI:

CSERÉP SÁNDOR,

IGAZGATÓ.

S Z E G E D

ENDRÉNYI LAJOS KÖNYVNYOMTATÓ MŰHELYÉBŐL

1905.

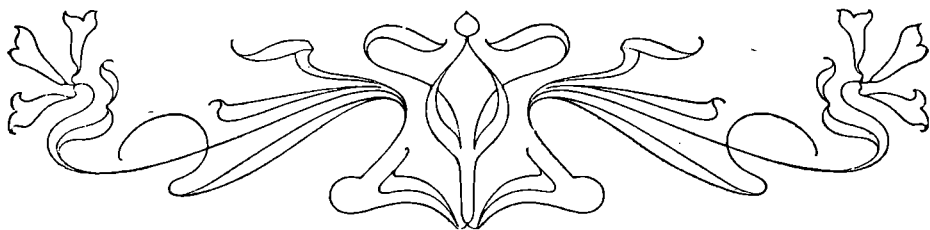

Az ifjúság nevelésében az erkölcsi tartalom föltételei és eszközei.

Tunc est consummata infelicitas, ubi turpia
non solum delectant, sed etiam placent, et
desinit remedio locus, ubi quae fuerint vitia,
mores sunt.

L. A. Senecae Epist. Mor. lib. IV. Ep. X. 6.

Bevezetés.

Az iskolai programmértekezések célja és feladata. Az emberi nem tökéletesedése ; ennek feltételei. Az oktatás célja és módszere általában. Az oktatás speciális feladata.

Ma már az iskolai értesítőknek egyik, csaknem általánosan elismert, de egyszersmind helyén való feladata és rendeltetése az egyévi tanügyi munkálkodás eredményének feltüntetésén kívül, bizonyos pedagógiai elveknek és tapasztalatoknak értekezésben való közlése, ismeretése. Igen helyesen.

Mert az ilyen értekezésekben hangoztatott nevelés-oktatásra vonatkozó dolgok míg egyrészt hasznos útravalót nyújtanak a tanulóknak s üdvös útbaigazítással szolgálnak a szülőknek: addig másrészt sokszor a nevelés-oktatás hivatott képviselői is okulást meríthetnek belőlük, amennyiben tapasztalataikat kölcsönösen kicserélvén, a közös célra vezető eljárás legmegfelelőbb módozatait sajátíthatják el. Szólnak tehát a nevelés-oktatás legilletékesebb tényezőihez ; egyrészt a szülőkhöz, illetőleg a tanügy barátaihoz, másrészt az iskola, illetve a tanügy munkásaihoz ; végre ezeknek közös, a megvalósítandó cél érdekében kifejtendő kölcsönös munkálkodásáról.

A cél pedig — köztudomás szerint — nem lehet más, mint minden téren, minden tekintetben tökéletesedni !

Ez körülbelül az összes pedagógiai elveknek, tapasztalatok és útmutatásoknak a kvintesszenciája. Mert hiszen lehet-e valakire nézve valami fel-emelőbb vagy magasztosabb érzés, mint ha azt hallja magáról, hogy minden tekintetben tökéletes ember ?

A tökéletesedés tehát közóhaj.

Ámde e közóhaj teljesülhetése a kivitelben számos feltételhez van kötve, melyek a nevelés-oktatás tágas mezején mindmegannyi felkiáltójelként tűnnek föl ! E feltételek problémáinak célirányos, helyes és öntudatos

megoldása a nevelés-oktatási elvek tapintatos és bizonyos rendszerűséggel keresztülvitt alkalmazásában gyökerенzik.

Az oktatás rendszerének célja sohasem volt kétséges; ez röviden összefoglalva: a szellemi élet biztosítása.

Mindig nagyobb bajt okozott a közoktatás rendszerének többi, elevenbe vágó része: a módszer, az eszközök és az összhang.

Ezek helyes alkalmazása teremti meg az úgynevezett művelt embert, aki megéri az emberiség szellemi munkáját minden téren, megéri mindennek előtt kora szellemi világát. Az ily értelemben vett műveltség átadását mondhatjuk az oktatás speciális feladatának.¹

Azonban az oktatásügy bővebb tárgyalása ezúttal nem lévén feladatunk, az emberi tökéletesedés másik főeszközére, a nevelésre térünk át.

---

¹ L. Waldapfel János: A házi nevelésről. III. Magyar Paedagógia. V. évf.

I.

A nevelés kérdése. A mai kor erkölcsi világa. Erkölcsi bajok a köz- és magánéletben. Az iskola intellektuális iránya. Franciaország példája. A humaniorák a középiskolákban. A szociális kérdés. A munkaszerepet. Materializmus. A jelen tanulmány célja. A család és iskola együttes működése. Gyermekvédőkongresszusok előadásai.

A nevelés kérdését illetőleg mai napság is igen eltérő és különböző vélemények vannak; mert tapasztalati tény, hogy ahhoz hozzászólni csaknem mindenki jogosultnak és hivatottnak érzi és vallja magát, holott ha sok is a vállalkozó, igazán hivatott nagyon is kevés van. Az értelmesebb osztály ugyanis nem igen ér rá, a nagy tömeg pedig — nem lévén elég műveltsége — nem igen ért hozzá.¹ Csak így érthető meg azután ama elszomorító igazság, melyet mindenki, aki a társadalmi és állami élet tüneteit éber figyelemmel kíséri, azonnal észrevehet, hogy a legújabb kor erkölcsi világa éppen a műveltebb népeknél áll meglehetősen ingatag lábon.

Mert igaz ugyan, hogy hangoztatunk jó és üdvös erkölcsi elveket, de tényleg nincs igazán megizmosodott, az életben gyakorlatilag is érvényesített erkölcsi világunk. Erre nézve nagyon is megszívlelendők azon megfigyelések, melyeket Balogh Péter napjaink erkölcsi világáról tényekként hangoztat.

Eme siralmas állapot egyik okának tekinti azt is, hogy napjainkban már az iskola is, a korszellem hatása alatt, főképen az intellektuális irány felé gravitál, tehát inkább csak tanít, mint nevel. Hivatkozik Franciaországra, mely a legnagyobb didaktikai materializmust honosította meg az iskolában. S csak midőn hosszas megfigyelés után ébredtek annak tudatára, hogy a jellemképzés rovására a pusztán közműveltségre irányuló oktatás az erkölcsi romlás örvényébe sodorta az iskolát, állott be a reakció. Azóta „a francia közoktatási irodalomban is mind erősebben kezd fölhangzani az erkölcsi nevelés szükségének a bizonyítása; az 1889-ik nemzetközi párisi iskolaértekezlet határozottan kimondja éppen az erkölcsi nevelés

¹ V. ö. Krausz Sándor: Nevelés és művelődés. Magy. Paed. VIII. évf.

érdekében, hogy a középiskolában a fősúly a humaniórákra helyezendő; a tanárokat az erkölcsi fegyelmezés terén a legapróbb részletekre is kiterjedő útasításokkal látja el; a legnagyobb gondolkodók a tudomány csődjét hirdetik és az iskolában az erkölcsi nevelés előtérbe tolását sürgetik.¹

Eme felfogással szemben ugyancsak az újabb időben vannak olyanok is,² kik azt hangoztatják, hogy a mindinkább nagyobb hullámokat vető szocialisztikus mozgalommal is számolnia kell az iskolának. Hivatkozik tapasztalati tényekre, tekintélyekre, hogy fejtegetéseit elfogadhatóvá tegye; kifejti, hogy ma már politikailag is képzett nemzedéket kell nevelni; előadja, hogy úgy a szocialisztikus mint politikai képzés a történelmi studium keretében szépen megoldható; nem kellene szocialisztikus doktrinák, hanem csak ismertetni kellene a demokratikus eszmék humanisztikus, altruisztikus vonásait; föl kellene kelteni a munka demokratikus szeretetét, megnyerni a tanulókat a gyakorlati, ipari, kereskedelmi és gazdasági pályáknak. Végre abban csucsosodik ki okoskodásának éle, hogy meg kell szerettetnünk a tanulókkal a munkát és pedig önmagáért annak felismerésével, hogy „az ember nem egyedül önmagáért, hanem a nemzet, sőt az egész emberiség javáért él a világon s hogy nincsen senki, aki a maga szűk körében nem a nemzet és nem az emberiség haladásának ügyét szolgálná; hogy ő is épúgy, mint a hatalmasok, a nagyok, a szerencsések, testestől-lelkestől a nemzeté s a nemzet és annak minden hatalma és dicső vége az övé is.“

Szép e levont következtetés s üdvös pedagógiai vivmány, ha a munkaszeretetet be tudjuk csepegtetni az ifjú nemzedék fogékony lelkébe. De sok más, kevesebb kockázattal járó eszköz és alkalom is kínálkozik az iskolában, mely szélesebb alapokra fektetett ilyennemű apparátus mellőzésével is el tudja érni a végcél. Az efféle eszmék hangoztatását a középiskolákban az ifjúság korához mérten időszerűtlennek, rendszeres taníttatását pedig fölöslegesnek tartom. Ezek a társadalomtudomány kapcsán, mint fejlettebb kort és higgadtabb felfogást igénylő eszmeáramlatok, még a felsőbb tanintézetekben is csak bizonyos mértékben és óvatos körültekintéssel tárgyalhatók, mert hiszen azoknak igazi helye az élet iskolája.

Ha a korszellem a maga bélyegét rányomja a nevelésügyre is, akkor az úgynevezett modern nevelés uralkodó irányától: a materializmustól, hogy miért kell óvakodnunk, arra már az előbbi sorokban rámutattunk.

Eme tanulmánynak épen az a rendeltetése, hogy ismertessük ama módozatokat, melyekkel a tanuló ifjúságot visszatárhathatjuk a modern korszellem káros kinövéseinek metelyező hatásától; gondosan óvjuk minden olyan eszmeáramlattól, mely őt ideális, eszményi világából kiragadva a sivár, anyagi irányzat légkörébe ragadja; jelöljük meg azt az utat, melyen haladva a pusztán intellektuális képesséssel szemben erkölcsi világa nyer

¹ Erkölcsi nevelés az iskolában. Magy. Paed. VI. évf. 194. és 198. l.

² Pl. Hazslinszky Rezső dr.: A szociális kérdés az iskolában. Rozsnyói 1901—2. tanévi értesítő.

megizmosodást, melyben tud lelkesedni minden szépért, minden jóért; megtanulja tisztelni a tudomány és műveltség áldásait; egészséges marad gondolkozásmódja, romlatlan a szíve. Meg kell tehát szeretettel párosult szigorúsággal jelölnünk azt a határt, melyen belül, az ő szűkebb körű társadalmi életében, semmi sem gátolja meg világnézetének egészséges kialakulását. Tegyük alapos megfontolás tárgyává, hogy a növendék társadalmi szerepeltetésének mekkora teret engedjünk akár a család körében, akár az iskola falai között, akár az élet színpadán.

Minthogy pedig egymagában véve sem a család, sem az iskola nem adhat kész embert az életnek, mindkettőnek karöltve első sorban arra kell törekednie, hogy az oktató nevelés iránya olyan legyen, hogy a gyermeki lélek ártatlanságának zománca csorbát ne szenvedjen, hogy fáradságos munkájuk eredménye ne legyen olyan úgynevezett modern gyermek, ki csak a szenzációt hajhássza, unott, kedvetlen, kora érett!

Pedig e tekintetben ma már csaknem általános a panasz. A gyermekvédő kongresszusok előadásai ríkitó színekkel festik a modern irányú nevelés szánalmat keltő kinövéseit. Mutatványul csak néhány sort idézek: »A mai gyermeket elpuhítják, kényeztetik, felületességre szoktatják; a sok élvezettel, agyontanítással idegrendszerét megrontják; az örökös versenygéssel hiúságát felcsigázzák; de a komoly küzdelemre, vágyainak legyőzésére képtelenné teszik. A gondolkozók világszerte az akarat gyöngeségén, a szilárd jellemek kiveszésén panaszkodnak! a szociológusok konstatálják, hogy a fiak nem érnek annyit, mint apáik; az azok gyűjtötte anyagi és erkölcsi tőkéből élnek, újabb erőfeszítésre nem hajlandók. Ime a materialisztikus nevelés keserű gyümölcse.«¹

Mindezen panaszok, ha itt-ott igazaknak bizonyulnak is, általánosaknak nem mondhatók; de ott is, ahol felmerülnek e nemű bajok, helye van az orvoslásnak okosan megválasztott, helyesen alkalmazott és következetesen keresztülvitt nevelői eljárással. A következő sorokban az orvoslás módzatait tüntetjük föl főbb vonásokban.

---

¹ Geöcze Sarolta: A modern nevelés ferdeségei. Magy. Paed. IX. évf.

II.

A szülők s a pedagógiai irányú közlemények. Az egyéniség nevelése. Az iskola munkája. A szülői értekezletek. Ezeket pótolhatják a programmértekezések, magánértekezések a szülőkkal, iskolai ünnepélyek. Preventiv intézkedések. A nevelés, az értelem, érzelem és erkölcs fejlesztésében.

A jelzett orvoslást illetőleg azonban előre kell bocsátani, hogy e tekintetben pedagógiai szaklapokban, folyóiratokban, programmértekezésekben és egyebütt már annyi üdvös jó tanács, utbaigazítás, felvilágosítás, miheztartás stb. látott napvilágot, hogy ha azoknak csak igen csekély százaléka nyert volna megszívlelést s még kevesebb százaléka öltött volna is testet, bizvást napról-napra gyérülnének a fennvázolt panaszok.

De mi itt egy újabb panasszal hozakodhatunk elő; azzal t. i., hogy épen azok, kikre gyermekeik jól felfogott érdekében első sorban hárul a nevelői tisztség súlyos feladata, nem igen szeretnek olvasni sem tudományos, sem paedagogiai irányú közleményeket, hanem inkább csak napilapokat, azokban is főkép a szenzációs vagy helyi érdekű kireket.

Pedig épen ez az a tér — a gyermek erkölcsi fejlődésének tere — melyen az iskola a családdal szemben csak alig valamit tehet. Mert hiszen köztudomású dolog, hogy az igazi jellem kialakulásának egyik legfőbb előfeltétele az egyéniség kiismerése, ápolása, melyet a szülő nem várhat, nem szabad várnia az iskolától. Az iskola ugyanis csak közösségre nevel, csak közös munkát, közös kötelességeket ismer; az egyéniségre csak a közös cél érdekében lehet tekintettel, holott a család és növendék egyénisége ugyszólván egybeforrott, öröklött egyéniség, többé-kevésbbé közösek hajlamaik, erényeik és gyarlóságaik egyaránt. Míg az iskola a szellemi sikerek őrszeme, addig az egyéni vonások jellegének személyesítője, gondozója és ápolója csakis a család lehet.

Hogy az átvett és felismert egyéniség elől az iskola sem zárkozhatik el teljesen, az nagyon természetes. Hiszen az iskola légkörében is az akarat és törekvés honorálása teremti meg a tanulóknak azt a bizalmát, azt a ragaszkodást oktatói iránt, mely nélkül az iskola minden igyekezete sikertelen

maradna. Épen a gyermeki természet s az öröklött vagy szerzett hajlamok kölcsönös felismerése teszi sokszor szükségessé a család és iskola együttes működését, közös eljárását, bizonyos bajok orvoslását, gyógyítását illetőleg ! És itt szóvá tehetjük a szülői értekezletek kérdését is.

Újabban egyre jobban hangoztatják az ilyen értekezletek szükségességét, mint a szülő és iskola együttes működésének hathatós eszközét, az úgynevezett »tanügyi közvélemény megteremtőjé«-t. Ez persze nem volna más, mint a németek „Elternabend“-jének magyar talajba való átültetése, melyet a jénai egyetem híres bölcsészeti tanára, Bergemann Pál¹ oly melegen ajánl, s melynek nálunk legbuzgóbb terjesztője és képviselője Waldapfel János, ki amellet, hogy erősen hangoztatja az ilyen értekezletek szükségességét, már több ízben tett is kísérletet meghonosításukra.

Röviden összefoglalva körülbelül a következő okokra vezetik vissza meghonosításuk célszerűségét: a) közös pedagógiai képzettségre nyújtanak alkalmat, legalább a főbb elvekre nézve; b) szülő és iskola kölcsönösen ismerné egymás nevelői gyakorlatát, szintén főbb vonásokban; c) egymás eljárását kölcsönös jóakarattal befolyásolnák; a jónak elismeréssel adóznának, a helytelent pedig bírálatukkal gyöngitenék, kiküszöbölnék.

A pedagógiai elveknek, ismereteknek ilyenemű terjesztésmódja mindenestre szép és üdvös dolog volna, ha a kivitel is oly könnyűséggel járna, mint magoknak a józan nevelési elveknek pusztán jóakaró figyelembe való ajánlása. Mert addig csak szépen menne a dolog, míg általánosan elterjedt nevelési hibákat hangoztatnánk a szülői értekezleteken; de ejtsünk csak ki egyetlenegy oly hangot, melyben a szülő magára ismer mint hibásra vagy bűnösre, legott kész a veszedelem. Az olyan szülők ugyanis, kik a pedagógiai műveltség oly magas fokán állanak, hogy az iskola működését objektíve, elfogulatlanul, minden személyi vonatkozástól menten tudják elbírálni: nem igen szorulnak — azt hiszem — ilyen értekezletekre; az olyanok ellenben, kiknek nincs elegendő általános műveltségük — pedig ilyeneknél tapasztalható a legtöbb nevelési ferdeség — épen elfogultságuk következtében minden téren csak könnyítést, tehermentességet, minden felelősség alól való felmentést követelnének! Ezek ugyan nem tekintenének el a személyi vonatkozásoktól, sőt csaknem bizonyos, hogy gyengeségüket vagy hibájukat palástolandó, belevinnék vitatkozásaikba a tanár eljárásának bírálgatását is, elkeseredettségekben örökös torzsalkodásokat szítanak, amelyek azután sem az értekezletek értékének színvonalát nem emelnék, sem a nevelés ügyének nem tennének hasznos szolgálatot, hanem annál több kárt!

Ha valahol, úgy a nevelés körében merülhetnek fel leggyakrabban

¹ Az erkölcsösség kérdése és az iskola (Die Sittlichkeitsfrage und die Schule) című értekezése, melyet Boroszlóban a német tanítók egyetemes közgyűlésén tartott, oly hatást ért el, hogy hamarosan egész Németországot bejárta, a külföldön és mindenütt dicsérő elismerést aratott s nálunk is kellő méltatásra talált.

olyan esetek, melyeket a nyilvános tárgyalás csak elmérgesítene, míg a személyes, négy szem közti érintkezésben való megbeszélés üdvösen orvosolhat.

A szegedi tankerület tanügyi hatósága is oda nyilatkozott, hogy a szülői értekezleteket vidéken nem tartja célravezetőeknek. A vidék — úgy mond — egyáltalában nagyon kevés műveltségű; a műveletlen ember pedig elbizakodott és vakmerő lesz, ha alkalmat nyújtanak neki. A szülői értekezletek a vidéken könnyen azzá fajulhatnak, hogy a szülők tartanának pedagógiai előadásokat a tanároknak. Van azért mód a szülőkhöz és társadalomhoz férközni az u. n. programmértekezések által. Ezeknek kell olyan téren mozogni, hogy érdeklődést keltsenek és gyakorlatiasságukkal hassanak a társadalomra.¹

Ami pedig a szülői nevelő gyakorlat kiismerését illeti, arra sokkal alkalmasabb az egyenkénti s minél gyakoribb személyes érintkezés bizonyos meghatározott órákban. Igen tarthat, sőt tartson is az iskola bizonyos időközökben alkalmas tárgyú, népszerű pedagógiai felolvasásokat, de ne tartson vitatkozó tanácskozásokat.

Hiszen erre igen kedvező alkalmakul kínálkoznak akár az iskolai ünnepélyek, akár az iskolai év ünnepélyes megnyitása. Ekkor az igazgató, esetleg valamelyik tanár szépen ismertetheti az iskolai fegyelmet; buzdíthatja a növendékeket úgy az iskolai rendre, mint kötelességeik teljesítésére; oktathatja őket erkölcsi viselet és tanulás dolgában. Csakhogy itt is első és fődolog, hogy magok a szülők is szokják meg az ily ünnepélyek látogatását; szívvel-lélekkel vegyenek részt azokban; őrizzék ellen az ott hallott utasítások teljesítését és ne előlegezzék az iskolával szemben az annyiszor tapasztalt közömbösséget.

A szülői értekezletekre vonatkozólag tehát elfogadható Balogh Péter eme nyilatkozata: Általán a szülői értekezletek vezetése a legnagyobb körültekintést és tapintatot kívánja. Jól vezetve sokat használhat, rosszul vezetve még többet árthat. A legtöbb esetben az a szempont volna irányadó, — folytatja tovább — hogy könnyítés-e valamely új eljárás, vagy megterhelés; minő hatása van az újításnak a gyermek lelki fejlődésére; intellektuális fejlődését segíti-e jobban elő, vagy a morálist; hogy illeszkedik bele az új anyag már meglévő képzettömegeibe! Minderre a szülői konferenciáktól — legalább egyelőre — hasztalan várnánk kielégítő feleletet.²

Hogy a kis gyermek lelkének ártatlanságát, a fejlődő ifjú szellemi és erkölcsi világának kibontakozó ismeretkörét a káros befolyásoktól megóvhassuk; hogy ezeket abban a környezetben, melybe őket koruk az iskola előtti vagy utáni időben juttatja, az erkölcsösség paizsával felvértezve az élet kísértéseitől távoltarthassuk: első sorban preventív óvintézkedésekre van szükség úgy a család, mint az iskola és társadalom részéről.

¹ Az 1901—2. tanévi hivatalos főigazgatói látogatásról felvett jegyzőkönyv szavai.

² A szülői értekezletekről. Országos Tanáregyesületi Közlöny. XXXIV. évf.

Nem ajánlható eléggé éber figyelemmel kísérni különösen azt, hogy a tanuló hol, mikor és kikkel tölti el idejét az iskolán kívül, akár a család körében, akár egyebütt.

Most tehát szólni fogunk arról, hogy milyen feladat vár e tekintetben a családra, illetőleg az iskolára, vagy ezek együttes működésére.

Erre nézve mindenek előtt a nevelés fogalmát kellene tisztáznunk. Azonban részletezésbe nem bocsátkozhatunk, sőt a számtalan elméleti definíció felsorolásától is tartózkodunk.¹

Mi csak a végecélt tekintjük, mely nem lehet egyéb, mint az, hogy egész embert neveljünk a társadalomnak, az életnek. Ennek megvalósítása pedig a legáltalánosabb felfogás szerint az értelem, érzelem és erkölcs fejlesztésében, céltudatos irányításában történhetik s így a nevelői működés is három részre oszlik, u. m. értelmi, érzelmi és erkölcsi nevelésre. Az elsőből legtöbb jut az iskolának, a két utóbbiból pedig a családnak.

---

¹ Pl. Plato: „A jó nevelés nem abban áll, hogy hosszas erkölcsi oktatásokat adjunk, hanem abban, hogy magunk is megtesszük azt, amit másoktól követelünk.“ — Vagy: „Megadni a testnek és léleknek mindazt a szépséget, melyre alkalmas.“ — Spenser Herbert: „A nevelés a felnőtteknek egy nemes cél érdekében kifejtett tudatos ráhatása a nevelendőkre.“ — Mill Stuart: „Gyermekeket nevelni annyit tesz, mint képessé tenni őt arra, hogy életfeladatát a lehető legjobban betöltse.“ Különösen az erkölcsi nevelést illetőleg Jinácy Ernő dr.: „A nevelésnek célja az erkölcsi jellem, vagy amint Herbart követői (pl. Ziller) pontosan formulázták, a vallás-erkölcsi jellem, mely — úgy vagyok meggyőződve — a nevelésben az egyedüli szilárd alap és biztos iránytű ama szerfölött tágas, újabb és újabb kételyeket támasztó, tömérdek megoldatlan kérdést hagyó álmeghatározások közt, minőket némely pedagógiai művek tarka változatokban feltüntetnek.“ (Magy. Paed. XII. évf.) stb.

III.

Család a nevelésben. Testi nevelés általában. Élet- és egészségtan. Táplálkozás. Levegő. Ivóvíz. Tej. Ruházat. A test gyakorlása. Játék. Látás, hallás, tapintás stb. A kéz ügyessége. Beszélő szervek.

A nevelés alapját a család veti meg. De hogyan? Helyesen úgy, ha kötelességszerűen és hűen teljesíti egyrészt azon feladatokat, melyeket a test ápolása és gondozása ró reá, másrészt pedig fejleszteni és megszilárdítani igyekszik azon erkölcsi vonásokat, melyek a jellem kialakulásának, a szép és jó felismerésének és a kötelességek pontos teljesítésének tudatát plántálják át a gyermeki lélekbe.

Mindezen tekintetekben a szülői háznak meg kell előznie az iskolát, ha azt akarjuk, hogy egészséges legyen a kapcsolat, mely összeköti a családot, mint kezdetet, az iskolát mint folytatást, s a társadalmat vagy életet mint befejezést.

Testi nevelés. A nevelés eme részének studiuma már magában véve is igen tág körű. Itt tehát nem lehet más célunk, mint röviden felemlíteni a főbb elveket, melyek a test ápolása és gyakorlásának szolgálatában állanak. elismerve a régi közmondás igazságát: mens sana in corpore sano.¹ Az ember ugyanis testből és lélekből álló lény lévén, egyik alkatrészét sem szabad a másik rovására elhanyagolni. A testet jó és hasznos eszközzé kell tennünk egyrészt önmagáért, másrészt szellemi és erkölcsi természetünk javáért.

A test ápolásának elvei az élettan (fiziológia) törvényein alapulnak s az egészségtan (higienia) szabályaiban érvényesülnek.

Itt első sorban *a táplálkozásról* kell szólnunk.

Az emberi test élete égő gyertyához hasonlít, melyet a mozgás, mint létének egyik legfőbb alkateleme, folytonosan emészt; e veszteséget folyton pótolni kell. hogy a test gépezete meg ne álljon. Az elvesztett anyagot

¹ Juvenális szerint: „Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.“ (Sat. X. 356.)

naponta ellensúlyozzuk a tápszerrel, melyet megeszünk és vízzel, melyet megiszunk.

Állandó tápszerünk a *levegő*.

A *levegő* — úgymond Hufeland — legtisztább életeledel. Rajta kell tehát lennünk, hogy folytonosan friss levegőt élvezzünk úgy a szabadban, mint gyakori szellőztetéssel a lakásban. A *levegő* általán közép hőmérsékű, azaz se nagyon nedves, sem nagyon száraz ne legyen. Különösen a szegényebb sorsú családoknak nem ajánlható eléggé a gyakori szellőztetés. Ha kicsiny is a lakás, legalább távolítsunk el onnan minden nem oda való dolgot; ne tapasszuk be meleg kimelésből az ajtót, ablakot; ne metelyezzük meg túlszufolással, kigőzölgéssel, dohányzással stb. a *levegőt*, mert erre épen olyan szükségünk van, mint a világosságra, s igen sok betegség okát épen a romlott *levegő* beszívására lehet visszavezetni. E tekintetben az iskola példája — hol óráközökben 5—10 percnyi szellőztetés van — követendő.

Egyéb tápszereknél — legyen az állat- vagy növényországból vett — fődolog az, hogy a gyermekek vegyítve élvezzék és pedig elég bőven, mert nekik nemcsak az elhasznált részeket kell pótolni, hanem a test növéseére szükséges anyagokról is kell gondoskodni. Mindenesetre a mértékletesség is szem előtt tartandó, mert a test egészségével a lélek egészsége is kapcsolatos.

A gyermeknek nem való sem tudós konyha, sem hosszú étkezés, sem sokféle étel, sem „a mértékletlenség botrányköve“ — a csemege, hanem egyszerű, de változatos, tápláló és erősítő étkezés.

Az italok közül az ivóvíz, melyet Moleschott az emberiség tejének nevez, a legszükségesebb, legcélszerűbb ital. Ez főalkatrésze a vérnek, a test szöveteinek. Nélküle nincs sem emésztés, sem vérképzés, sem táplálkozás, sem kiválasztás. Azonkívül a víz nemcsak tápszer, hanem a tisztaságnak is főeszköze. Olyan szerepet játszik ez a tisztaságnál, mint a *levegő* a légzésnél. A bőrt, mely egészségünk egyik öre, ápolja és edzi a külbehatások ellen. Ezért ajánlatos a minél gyakrabbi fürdés, még pedig hideg vízben, mert a langyos víz inkább gyengít, mint erősít. A mindennapi tisztálkodásnak erkölcsi hatása is van, mert aki a testét a szennytől tisztán tartja, annak rendszerint erkölce is tiszta.

A tej élvezése nem szorul bővebb ajánlásra. Ez nemcsak ital, de tápszer is egyúttal, mely egymagában is elegendő a test fentartására.

A szeszes italok azonban már csak izgató hatásuk miatt sem valók a gyermeknek.

A testápolás keretébe tartozik a *ruházat* is.

Ennek megválasztásában irányadó legyen az, hogy gátolja meg a túlságos melegvesztést, de ne akadályozza a test szabad mozgását és mindig tiszta legyen. Különösen ez utóbbira hívjuk fel a szülők figyelmét, mert a *ruházat* tisztasága és rendben tartása rendszerint világot vet az anya rend-

szerezetére is. Csinosság és formáság tekintetében az ízlésnek tág tere van ; de a testnyomorító divat túlkapásainak hódolni még a felnőtteknek is vétkes könnyelműség, a gyermekre nézve pedig egyenesen az egészség kockáztatásával jár. A gyermeki szervezet gyöngesége miatt a ruházatban a védő rendszer elveinek hódolva, az idő és egyediség szerint a célszerűség szabályait kövessük. Ruhakímélés szempontjából pedig a légkör változásainak elviselésére és mérsékelt testedzésre szoktassuk a gyermeket.

A test gyakorlásának (gimnasztika) elveiben a főcél, hogy lelkünk nyerjen a test szerveiben szolgálatra kész, alkalmas eszközöket szándékainak végrehajtására. Erre szolgál a mozgás szerveinek gyakorlása. Hogy azonban a rendszeres testedzés lélekölő gépiességgé ne fajuljon, oly lelki rugókhöz kell folyamodni, melyek életet, bizonyos szellemiséget öntenek abba. Itt első sorban érdemel említést a *játék*.

A játék amellet, hogy természetes örömet, élénk jókedvet teremt a gyermekben, nevezetes hatású az értelem körének tágítására, előmozdítja a feltaláló erőt és önkénytelen kifejezésre juttatja az egyéni hajlamokat. A magánjátékok nemének megválasztása, ellenőrzése, az erre szánt idő meghatározása természetesen egészen a családra tartozik.

A társas játékokat s velők kapcsolatosan a tornázást is, mint amelyekbe a jókedv érzetén kívül a serdülő ifjúságnál a dicsőség érzete is belejátszik s az egyéni hajlamok megnyilatkozásában az észjárásnak, jellemnek és erkölcsi megszokásnak kialakulásai is szerepelnek, épen ezen tulajdonságaiknál fogva, mint az erkölcsiség kialakulásának motívumait még alább is tárgyalni fogjuk.

Itt jön tekintetbe az érzékek gyakorlása is, különösen a felsőbb rendűeké, milyenek : a látás, hallás és tapintás.

A *látás szerve*, a *szem*, a legföltettebb kincsünk, mely nemcsak a tárgyak megkülönböztetésében kalauzol bennünket, hanem szellemi ismereteink megszerzésében is elengedhetetlen kellék ; de komplikált szervezeténél fogva is a legnagyobb és leggondosabb ápolást igényel. Zárt helyiséget illetőleg főszabály, hogy világos szoba álljon a gyermek rendelkezésére s ne engedjük, hogy takarékoságból félhomályban olvasson. A szabadban pedig egyenesen tanítani kell a gyermeket, hogy látni tudjon. Az ismeretszerzésnek nagy része van abban, hogy megtanítottak a helyes és okszerű látásra. Feltétlenül tiltani kell az egész éjszakákon át tartó olvasást, orrcsüptetőknek pusztán tetszelgésből való hordozását. Ha a szem külbehatások folytán gyöngül, közel- vagy messzelátó : szakértő orvos útján keressünk orvoslást.

A *hallás szervét* is gyakorolhatjuk finom zörejek, különböző hangok megkülönböztetése útján. Ápolása inkább nemleges. Tartsuk a fület tisztán, edzük a szabadban való tartózkodással, óvjuk az éktelen lármatól, különösen erősebb sérüléstől, melynek sokszor süketség az eredménye.

A *tapintás érzékének* ápolása kapcsolatos a bőr tisztántartásával. Különösen kifejlődött az ujjak végén s az élesebb megkülönböztetés, továbbá a sötétben való eligazodás főeszköze.

De a többi érzék ápolása is élethivatást tölt be.

A *kéz ügyessége*, még inkább a *beszélő szervek fejlesztése* a legszorosabb összefüggésben van művelődésünk történetével. A beszéd tisztasága, gyakorlottsága tudja feltüntetni érzelmvilágunk váltakozó árnyalatait, gondolatvilágunk alkotásait; ezek pedig a legszorosabban fűződnek erkölcsi mivoltunk kialakulásához.

IV.

Erkölcsei nevelés. Eszközei. Az öröm érzete. Az emóciók fékezése. Rokonszenv. Az iskolai társas élet. Az élet iskolája.

Különösen az erkölcsi nevelés terén fontos az, amit már fentebb is érintettünk, hogy t. i. az elméleti oktatásra szánt időn kívül hol, kikkel és milyen körülmények között érintkezik a növendék, hogyan érvényesíti szellemi ismereteit, milyen és mekkora szerepre vállalkozhatik abban a körben, hová kora és helyzete juttatta, végre milyenek lehetnek szórakozásai és mulatságai.

Erkölcsei világunk kialakulásának indító eszközei: az érzelmek, vágyak, hajlamok, szenvedélyek és az akarat. Ami bennünk — ugymond Felméri¹ — a legjobb és legmagasabb, azaz igazán emberi: az mind érzelmeinkkel és hajlamainkkal van kapcsolatban. Az érzelem erkölcsi életünknek az, ami a vér a testnek: termőföldje a jónak és gonosznak. Vérből alakulnak a különböző idomú szervek és testrészek, az érzelmekben fogamzanak meg a legmagasabb erények és legaljasabb bűnök. A nemtelen érzelmek földjén teremnek a gonosztevők, önzők, a fűsvények: a Macbethek, a III. Richardok, a Harpagonok, a Jágók és a nemes érzelmekből alakulnak a nagy hazafiak és emberbarátok: a Washingtonok, a Sokratesek, a Hunyady Jánosok és Mátyások, a Széchenyi Istvánok és Deák Ferencek. A jellem, az érzelmek, a vágyak, emóciók talaján épül tel s e részben az érzelmek művelése az erkölcsi nevelés egyik iskolája.

Ezek azok, amelyek lelki életünkben a szívvilágát alkotják. A szív az, mely életet és színt kölcsönöz gondolatainknak, melyek nélkül azok színtelenek és élettelenek volnának; benne öröm és fájdalom váltakoznak.

A gyermekkorban akkor találtuk el a leghelyesebb nevelési irányt, ha benne a gyermek minél több örömet és minél kevesebb fájdalmat a részese.

„Az öröm akárhány esetben oka vagy szerzője a hajlamnak. A gyermek szereti anyját azokért az örömeikért, melyeket neki szerzett s melyek-

¹ L. művének 531. l.

kel az ő kedvézeteinek kiapadhatatlan forrásává lett; szereti a játékot, mert megkóstolta annak örömeit. Rokonszenvezünk egész életünkben az iskolákkal azokért az örömekért, melyeket tanuló korunkban bennök élveztünk. A magas polcon ülő szereti a hatalmat, mert tapasztalta a tekintéllyel járó örömeiket. Általában mindenki szereti és keresi azt, ami neki valaha tetszett; a latin közmondás szerint: trahit sua quemque voluptas.¹

Kedvteléseink szabad folyása örömet, megakasztásuk fájdalmat okoz.

Ebből kifolyólag az olyan emóciókat, felindulásokat, melyek már a kisedkorral megindulnak, milyenek: a félelem, harag, irigység, önzés, lobbanékonyosság stb. már idejekorán észszerűen kell olyképen fegyelmezni, hogy azok a józan ész fölé ne kerekedjenek, megrögzötteké ne váljanak s erkölcsi hibák kútforrásaivá ne fejlődjenek. Az alaptalan félelmet pl. elháríthatjuk okos felvilágosítással, vagy ha a félenket nem visszük félenkek közé; az irigyet távortartjuk féltékenységet keltő jelenetektől; az illetéktelen harag, lobbanékonyosság káros hatását az idegrendszerre, az önzés rútságát másoknál tapasztalt példákön tüntetjük föl stb.

Mindezek alkalmazásában pedig úgy a gyermeknél, mint a serdülő ifjagnál legkönnyebben érünk célt a rokonszenv felkeltésével.

A társas emóciók egyik hathatós szabályozója a *rokonszenv*.

Sokrates egy fiút azzal a megjegyzéssel vitt vissza apjához, hogy nem tud velé semmire sem menni, mert nem szereti őt.

A társas élet az emberre nézve olyan, mint a mindennapi kenyér; nélküle sem nem élhet, sem hivatását nem töltheti be. Embernek ember, gyermeknek pedig gyermek a legjobb társa. Sohasem szabad tehát a gyermeket kiragadni abból a körből, mely az ő vágyainak, hajlamainak, kedvteléseinek legjobban megfelel. És itt is első helyen áll és legtöbbit tehet a család, mert anyjával, atyjával, testvéreivel rendszerint legjobban rokonszenvez. Már a családi életben megvan a gyermeknek a maga kis társadalma, melyben ha nem is nagy, akkora szerep mindenesetre jut neki, hogy szorgalmával és jó magaviseletével úgy magának, mint szülőinek kölcsönös örömet szerezhet. Az itt uralkodó rendnek és fegyelemnek tehát olyannak kell lenni, hogy azok a gyermeket jól előkészítsék arra a másik társas életre, melyet iskolai társadalomnak nevezünk.

Mert az iskolában már nagyobb tér nyílik a társas érzelmek megnyilatkozására. Az egyenlő kor, rokon érzés- és gondolatvilág, körülbelül egyforma ismeretkör, a közös munka, a folytonos együttlét, mind olyan tulajdonságok, melyek egyre fejlesztik és megérlelik az iskolatársakban az együvé tartozás érzetét s ennek folyományát: a társaságot.

Míg a család a társadalmi élet kialakulása tekintetében egyoldalú, mert benne a gyermek nálánál öregebbekkel vagy fiatalabbakkal érintkezik s az ott uralkodó tekintélynek kell, hogy okvetlenül alárendeltje legyen:

¹ Felméri 535. l.

addig az iskola az a hely, hol az érintkezés egyenlőkkel történik, hol a mérközés a valódi életben tapasztalt küzdelmek képét tünteti föl. Valódi élet a gyermekre nézve, — úgymond Balogh Péter — igazi társadalom, ahol már nem a tekintély pusztán tetteinek a szabályozója, hanem a verseny, a kölcsönös méltányosság, az emberi egyenlőség, az igazság, jóakarat, barátság és egyéb igen fontos erkölcsi elvek, melyek föltétlenül saúkségesek hozzá, hogy helyes erkölcsi ítéleteink keletkezzenek s hogy cselekvésünkben is a jó erkölcs vezéreljen. Tetteinek a bírálataiban a gyermek nem fog annyi elnézéssel és szeretettel találkozni az iskolában, mint a szülői házban, hanem annál több igazsággal és szigorral, épen mint az életben. Másfelől sokkal jobban meg van védve a rossz társaságoktól, mint a mindennapi életben, mert az iskola nem tűri meg kebelében az erkölcsileg romlott és rontó elemeket.¹

Az iskolai élet után következik az élet iskolája: non scholae, sed vitae discimus. Ennek ismertetése már nem tartozik a jelen sorok keretébe. Az életnek átadott fiatal embert már a megélhetés gondjai, az élet viszonyai és küzdelmei nevelik azzá, ami. Ha az előföltételek: a család és iskola munkálatai kedvezők voltak, kialakul a jellemzilárd férfiú, ki élethivatását becsülettel töltheti be. Ezt — úgymond Herder — akkor érjük el, ha a nevelendőnek hajlamait helyes irányba terejlük, tiszta erkölcsi elveit megszilárdítjuk és azok helyességét beigazoljuk, ha arra szoktatjuk, hogy Istennek és embernek egyaránt tetszőleg éljen. Istennek és embernek pedig akkor fog tetszeni, ha kellő napirendhez szokik, minden dolgát rendesen, komolyan, de amellet szívesen végzi, a szórakozásnak csak a test és lélek felüdítésére szükséges időt szentel, de soha többet és végül, ha gyengeségeit, azokat a becézgetett, növekedő szörnyetegeket leküzdi. Ha ez utóbbiakkal (góg, hiú képzelődés, mások kicsinylése és megvetése) harag, gyűlölet, kishitűség, renyhesség és eszem-izsom kedvelése stb. meg nem birkózik, akkor önmagának és másoknak is majdan terhére lesz.²

¹ L. Erkölcsi nevelés az iskolában. Magy. Paed. VI. 375. l.

² L. a nagyváradi m. kir. áll. főreálisk. 1899—1900. évi ért.

V.

Irányító szempontok az erkölcsi nevelésben. Az otthon. Ennek örömei és ferde kinövésai. A nő és férfi szerepe a családban. A kényeztetés. Engedelmesség. Rend és fegyelem. Példa. Önuralom. Az iskolai fegyelmezés. Az akarat nevelése. Testi fenyték. Ajándékok. Vallásosság. Szerénység, illemtudás. Látogatások. Koraérettség. Sajtó. Magánolvasmányok. Színházlátogatás.

Most megkísérlem főbb pontokban felsorolni, hogy milyen szempontok vezéreljék a családot és részben az iskolát, hogy a gyermek, illetőleg ifjú magánéletében, társas érintkezéseiben, szórakozásaiban és mulatságaiban olyan erkölcsi magaviseletet, olyan fellépést és magatartást tanúsíthasson, amely neki előljárói részéről elismerést, kortársai részéről közbecsülést, családja nevének pedig illő tiszteletet szerez és biztosít.

I. A magán vagy családi életet illetőleg.

Szeresse otthonát. (1.) A családi élet a gyermek örömeinek kútforrása. Az igazi családi élet örömeit, boldogságát leírni csaknem lehetetlen; ezt érezni kell. Aki nem érzi vagy nem érezte valaha a szülői, testvéri szeretet melegét, nem szívta magába ennek üdítő, balzsamos illatát: annak hiába beszélünk a családi élet bensőségének áldásos hatásáról; az ilyenre nézve az édes otthon képe tabula rasa, betűi olvashatatlanok, mert azok a szívbe íródtak. A családi kör — úgymond Felméri¹ — erkölcsiségünknek az iskolája, testi és szellemi életünk megújulásának a veteményes kertje, ahol gyermekeinkben élünk s a belőlük sugárzó életben magunk megsokszorozódunk s az által, hogy az ifjú nemzedék létünket a térben és az időben tovább folytatja, már e földön részesülnek a halhatatlanságban.

De van az éremnek másik oldala is. Vannak családok, melyekben a szülők nemcsak hogy nem teljesítik erkölcsi felelősséggel járó feladatukat, hanem a ferdeségek és hibák oly özönét zúditják ártatlan gyermekeik fejére, hogy végre azok is elmerülnek az erkölcsi züllés fertőjében s egész leplezetlenül hangoztatják vagy követik el a legmeglepőbb ízetlen csinyeket.

¹ L. 55. l.

Erre nézve jellemző sorok olvashatók egy értesítőben,¹ hol a boldog és züllött családok életképének ellentéte markans vonásokkal van ecseelve. — Nincs is nagyobb áldás a nemzetre, mint a tisztóket hiven teljesítő családok minél nagyobb száma. Bátran állítható, hogy a családok életrevalósága hatalmassá, hitványsága pedig gyengévé, erőtlenné teszi a nemzetet. A családnak szentélynek kell lennie, hol a becsületesség, a munka és a tiszta, önzetlen hazaszeretet lángoló tüze folyton, szakadatlanul nemes fényében ragyog. Szentély lesz pedig a család akkor, ha a tiszta szeretet lángoló tüze egyformán árasztja éltető sugarait a családban, amely szeretetnek legbiztosabb forrása a lelkileg művelt, istenfélő s szorgalmas házastársak nemes egyetértése, egymásnak megbecsülése és magzataiknak hasonló szellemben való nevelése. Ahol ilyen a család, ott a nevelés a helyes mederben folyik. Ott nem ver fészket a bűnöket nemző elégedetlenség démona, nem üti fel fejét a bizalmatlanság undok viperája, ott a szerénység és a bizalom, a keresztény élet e két ibolyája, az istenben való hit és az ebből eredő szeretet hatalmas fájának oltalma alatt a gögösség és a viszálykodás viharaitól menten örökké árasztja a boldogság éltető illatát . . . Az ilyen családban a nemes, mindenkit egyaránt lekötelező nyájasságot, illendő modort, minden kérdést kizáró őszinte magaviseletet, nem a külső reájuk tapadt máz, nem az ellesett konvencionális bókok, melyek a tapasztalatlan embert sokszor megtévesztik, aki azután az azokat használó kétszínű szélhámosokat művelteknek, gentlemannoknak tekinti, hanem a lélek műveltsége, fenköltsége alkotják. Nem a divatos ruha, nem az eltanult s a haladás emberét fitogtató, sok esetben badarúl alkalmazott s tudákosságot mutató szólásformák után ítéljük meg az illetudást, a finom modort, hanem a leleplezetlenül őszinte s művelt lélek megnyilatkozásában nyilvánul az leginkább, mert „aki lélekben bárdolatlan, annak durva természete időnként át fog törni a legdivatosabb modorok öltönyein . . .“ Nem akarom felsorolni azokat a botrányos jeleneteket, melyeket az elzüllés lejtőjén gyorsan rohanó, szánandó és szerencsétlen apák eljátszanak, mert hiszen ezek oly gyakran fordulnak elő az életben, hogy elmondásuk felesleges, de a következtetést mindenki levonhatja és nyíltan kimondhatja véleményét, hogy az ilyen család a legszerencsétlenebb e földön, a bűn, az erkölestelenség termő melegágya, amelynek minden gyengéd plántája mérget lehelő fává növekedhetik, ha csak a mérget terjesztő kerteszt: a családapát nem téríti észre utálatos és erkölestelen életmódja okozta kiábrándulás vagy bárminő más, elfásult lelkét megrázó katasztrófa, amely — amint a történelem is számos esetben tanúsítja — a rosszra hajlókat jóvá, a gyávákat hőökké változtatja, amely Saulokból Szent Pálokat teremt. De a legtöbb esetben a bűnök e fertőjéből való kilábolás vagy nagyon későn, vagy egyáltalában nem történik és az ilyen család tagjai

¹ Ujverbázi algimn. 1899—900. tanévi ért. 5., 7. l.

— akik sohasem láttak épületes és tisztességest otthonukban, az iskolába való belépés alkalmával a ferdeségek és hibák, hogy ne mondjuk bűnök valóságos bazárját viszik a romlatlan szívű s a még nem mételyezett gyermekek közé . . . Aki példát akar, kísérje figyelemmel az ilyen szánalomra méltó család tagjainak a viselt dolgait és bőven talál, ha ugyan nem megy el e kedve már az első, második megfigyelés után stb.

A családi életben a nőnek főképp az érzelmi, a férfinak pedig az értelmi rész jutott. Amaz viszi a tulajdonképeni nevelő-, emez az ellenőrző tekintély szerepét.

A jó családnak lelke az anya. S talán nem mondunk nagyot, ha azt állítjuk, hogy Isten után leginkább az anyák kezébe van letéve az emberiség és államok sorsa. Az okos anyának még az ifjú, sőt a nagykorú gyermekre is hatalmas befolyása van; mert ha az anya olyan, minőnek lennie kell, gyakran visszatartja az ifjút és nagykorút olyasmitől, mi ellen a komolyabb apa hiába harcolna; és sokszor ráveszi gyermekét annak cselekvésére, mire az apa nem bírná rávenni; de amikor majdnem teremtő erővel bír, az a gyermek első korszaka . . . A természet nőkre bízta nemünk fentartását, nemcsak, hanem magasabb művelődését, különösen szívképzését is a nő kezeibe tette . . . Az anyák befolyása kiszámíthatatlan: nagyrészt nemcsak a test- és nedvkat, hanem a szellem állapotai is átszállanak rólok a gyermekekre. A gondolkodás rendszere kizárólagosan az anya által indul fejlődésnek; az anya érzelmvilága kihat a gyermeknek egész jövődjére; az anyának nemes vagy nemtelen ösztönei ilyen vagy olyan irányba terelik a gyermek akaratát. Nem is lehet másképp. „Mert hiszen az anya legközelebb, legbensőbb rokonságban áll gyermekével; a folytonos együttlét, a gyermeki éber ösztönökkel találkozó példa, az anya és gyermeke lelkének rejtélyes összeköttetése, még maga az anyát környező lég által is mennyi elem száll a gyermekbe, mint képzi azt s ad irányt egész lényének! . . . Igazán elmondhatni: ami magad vagy, anya, többé-kevésbé azzá leszen gyermeked is; ha bensőd zilált, nyers, rút indulatok és szenvedélyek tanyája: akkor gyermekedben képmásodat fogod látni; ha pedig csak felét bírod is ama tulajdonoknak, melyek mint feleséget, asszonyt és anyát ékesítették Kölesey Celestináját: akkor örvendhetsz — magzatod lelki szépsége hosszúra fogja terjeszteni életedet. Jól mondja J. Paul: „A katona katonásan, a költő költőiesen, az istentudományokkal foglalkozó istenfélelemben, — s csak az anya fog nevelni emberiesen. Mert csak az asszony az, kinek semmi mást nem kell magában kifejteni, mint a tisztán emberit; a nőben, mint az eolhárján, egy húr sem uralkodik a többi fölött, hanem hangjainak dallama összhangzásból ered és oda tér vissza.“ Ellenben az apán tanulja meg a gyermek a tekintélyt tisztelni, a jog és jogtalanság közt különbséget tenni.¹

¹ L. Lubrich II. 516. és köv. l.

Az anyai szerep betöltéséhez nem szükséges tudományos apparatus. A legtöbb növel veleszületett a nevelői rátermettség; de ha ez nem is volna meg s a neveléstan, lélektan és egészségstan stb. mint absztrakt fogalmak tűnnének is föl előtte: vannak oly irányú népszerű művek, melyek elméleti okulását, ismeretszerzését természetes ösztönei irányításában kalauzolhatják.

Hogy a szülők gondteljes szeretetével a gyermek vissza ne éljen, óvakodni kell a *kényeztetéstől*. (2.)

Ez az úgynevezett majomszeretet következménye, melynek nyomában jár az engedelmisség megtagadása, a tekintély megvetése: *az önfejűség*. A legkisebb dacot vagy ellenszegülést sem szabad megtűrünk a nagyobknál; a kisebbeknél legjobb orvosság az észre nem vevés.

A gyermekben legyen meg a föltétlen *engedelmisség*. (3.)

Bizonyos korig a gyermek vakon engedelmeskedjék. Ezáltal fogamzik meg lelkében később az iskolai — majd a társadalmi törvénytisztelet, mely az élet harcaiban drága kincs. Ezért csak olyat parancsoljunk a gyermeknek, amit teljesíthet s amihez kedve van; parancsunk legyen gyöngéd, szeretetből fakadó; lássa be, hogy parancsunk teljesítése csak hasznára lehet.

Shoktassuk a gyermeket *rendhez és fegyelemhez*. (4.)

Itt jó példával kell előljárni magának a családnak, ahol a gyermek szabadidejének javarészét tölti. A legtöbb gyermek megjelenéséből és föllépéséből találóan lehet következtetni, hogy milyen rend, milyen fegyelem uralkodik otthon a szülői házban. A gyermeki természet ugyanis olyan, mint a viaszlap, mely könnyen enged az őt körülvető környezet behatásainak s a tapasztalt rend és fegyelem lassankint észrevétlenül második természetté alakul ki benne.

A fegyelmezés alkalmazásában általában kétféle fölfogás uralkodik. Az egyik a szigorú, katonás eljárást tartja célravezetőnek, mely semmi kihágást sem tűr el, minden botlást megtorol. A másik a humánus, szeretettel párosult eljárást tartja üdvösnek, mely a kisebb botlások fölött könnyen szemet huny. A külső fegyelem ébrentartására, mely arra irányúl, hogy korlátozza különösen az érzéki vágyakat s az ezekből eredő indulatokat, a családban legalkalmasabb módszer: *a példa*. (5.) Plus valent exempla, quam verba.

Ha látja a gyermek, hogy a család minden tagja pontos kötelességei teljesítésében, úgy ő is megszokja, hogy vágyain uralkodjék, minden dologt a maga idejében végezze, izetlen magaviseletével senkinek se alkalmatlanodjék, mindenben a rendhez és tisztasághoz tartsa magát. Födolog itt a gyermeket *önuralomra*, (6.) a maga megbíralására szoktatni.

Elhibázott vagy elhamarkodott tetteiből maga merítsen erkölcsi okulást, szokja meg tévedése természetes utóhatásait, következményeit elviselni. Erre nézve azonban szükséges, hogy elhatározásaiban bizonyos önállóságra tegyen szert, ne riadjon vissza a körülmények eshetőségeitől, hanem tudjon

szembeszállani a kísértésekkel. Tévedéseinek káros következményeit csak akkor tanácsos jóindulatú közbelépéssel elhárítani, ha az erkölcsiséget kockáztató veszedelem már-már fenyegetőleg lép fel.

Már az iskolai fegyelmezésnek föltétlenül szigorúnak kell lenni, mert ott a közösség ellen való kihágás elnézése a közös cél kockáztatásával jár. Itt a növendék mint társas lény szerepel, tehát be kell látnia, hogy úgy az iskolai — mint bármely más társaság csak akkor bir létjogosultsággal, ha benne az egyén nem cselekszi azt, amire nézve elvárja, hogy mások ne cselekedjék. Nagyon természetes, hogy az itt alkalmazott szigor-nak is csak annyira szabad terjednie, amennyit a közös együttműködés érdekei föltétlenül megkívánnak. Ha látja a tanuló, hogy a tanár is csak úgy szerepel, mint a törvény igazságos őre, kit fegyelmezésében nem az önkény, hanem a törvény következetes alkalmazása vezet: szívesen engedelmeskedik, mert tapasztalja, hogy itt nem önkénnyel, hanem törvénnyel áll szemben.

Az akarat (7.) nevelése hatalmas fejezet az elméleti pedagogia tárgykörében. Ennek helyes irányítása sokoldalú körültekintést föltételez. Hiszen az akarat szabadsága — úgymond Felméri¹ — abban áll, hogy a motivumok sorozatát megrostáljuk, s cselekvésünket ahhoz szabjuk, amit legjobbnak vagy legmagasabbnak ítélünk. Az akarat ehhez képest szenvedélyeink fékezője, vágyaink igazgatója, ösztöneink kormányzója. Érzelmeink és vágyaink széthúzó tömegét az akarat fegyelmezi s tartja rendben; rendező és kormányzó természetéből következik, hogy ha nincs kellően mivelve s gyakorolva: az érzelmek és a vágyak uralkodnak helyette, s az embert most ide, majd oda hajtják a szélrózsa minden irányában.

Ide vonatkozólag különben összefoglalásul elégnek tartom felemlíteni azt, ami intézetünk 1893—1900. tanévi értesítőjében olvasható: A gyermek önző vágyai, rossz hajlamai korán jelentkeznek. Vágyik az örömrre, sarkalja az állati vágy, hogy éhségét, szomját kielégítse, hogy testének kényelmet s egyéb élvezetet szerezzen. Mindazt, ami útjában van eltávolítani, minden ellenségét legyőzni, tönkretenni akarja. Ha már most ezek a természetes, önző vágyak erélyesebben lépnek fel, könnyen megsértik a létező rendet, a törvényt s hűnbe sodorják a gyermeket. A családnak legelőbb is ezekről az önző vágyakról kell leszoktatni a gyermeket. Úgy kell őt fegyelmezni, hogy ezen érzelmei indulattá, szenvedéllyé ne fajuljanak. A hevesebb érzelmek kitörését meg kell akadályozni. Nem kell a gyermekkel indulatosan bánni, nem szabad izgatni, ingerelni, sem irigységet kelteni benne. Nem szabad megengedni, hogy a gyermek nem tetszését bármikor is élesebb hangon, hevesebb taglejtéssel, homlokának összeráncolásával, elsáppadással vagy elvörösődéssel, vállvonogatással, ajkbigyesztgetéssel fejezze ki. Ezen illetlenségek megszokása iskolában, életben sok kellemetlenséget okoz neki.

¹ L. 625. l.

Arca legyen derült, vidám, s egész magatartásában követeljük meg tőle a rendet és illemet. A testileg tunyát nagyobb élénkségre kell buzdítani, a túlságos elevenet fékezni kell. Erélyes szigorral kell a gyermeket vezetni, hogy ezen vérmérsékleti gyöngeségein uralkodni tudjon s ha ezeken győzedelmeskedett, könnyebb lesz a küzdelem a többivel.¹

Azonban úgy az akarat nevelésében, mint az általános erkölcsi érzet fölépítésében óvakodnunk kell minden *durvaságtól*. A túlhajtott, sokszor csak fennen hangoztatott álhumanizmusnak éppenséggel nem vagyok barátja, mert hiszen a legnevesebb pedagógusok is helyeslik a *mérsékelt testi fenyték* (8.) alkalmazását. Csak arra ügyeljenek a szülők, hogy ne essenek szélsőségekbe. Ha valahol, itt kell eltalálni az arany középútat. Hiszen a szentírás is azt mondja: „Aki a vesszőt kíméli, gyűlöli a fiát!” Vagy Fáy András: „A fenytés, vessző nem tesz annyi kárt, mint a tévesen értelmezett és alkalmazott humanitás, a szigorúság teljes mellőzése.”² Angliának nem egy nagy fia büszke önérzettel és hálásan emlegeti a büntető kezét.

Tagadhatatlan, hogy különösen régebben szörnyen visszaéltek a büntetésekkel; az egész nevelési működés úgyszólván a boton és vesszőn nyugodott, mi nemcsak nem gyógyított, de a gyermeket makacssá, megátalkodottá, szemtelenné, szolgálalkúvé, hazuggá, fortélyossá, butává, érzéketlenné tette, lelkét megrontotta.³ De hogy a büntetés is emberi jog, sőt kötelesség, szintén tapasztalati tény. Míg más eszközök állanak rendelkezésünkre, ne alkalmazzuk a testi fenytéket, s ha kell, akkor se haragból, bosszúból vagy elkeseredésből alkalmazzuk. A testi fenytéket előzzék meg más természetes büntetések: intés, megütközés, rendreütásítás, dorgálás, fenytés, kiállítás, térdeltetés, az étkezés megtagadása stb. és mindig fokozatosan alkalmazzassanak. A büntetés mindig a gyermek egyéniségéhez alkalmazott, megfontolt, de egyszersmind érzékeny is legyen, hogy játéknak ne tekintse.

Általános elvül azt hangoztatjuk, hogy ne a durvaság és kegyetlenkedés játssza a főszerepet a fegyelmezésben. Folytonos nyersség és durvaság, gorombaság kiül a gyermekből minden önérzetet, minden munkakedvet; folytonos büntetésekkel szemben érzéketlen lesz, maga is eldurvul s végre is szívtelen ember válik belőle. „Tekintély, melynek főalkateleme a rettegés — olvassuk egyik értesítőben — tekintély, melyet jégcsappá fagyaszt a szívtelenség, dresszírozhat a cirkuszok számára állatokat, de embert nem nevelhet. Tulajdonképen nem is tekintély, csak rendesen egy önző, durva léleknek lelketlen visszaélése hatalmával, vagy egy korlátolt fő hiúságának kéjtelme az ő személyi rettegésében stb.”⁴

¹ Dr. Hénap Tamás. A szülőkhoz.

² Próbátétel a nevelés hibáiról.

³ Lublich II. 398. l.

⁴ Váradi Károly. A debreceni róm. kath. gimn. 1899—1900. tanévi ért.

A büntetéssel szemben állanak az *ajándékok*. (9.) Ezt mindig csak jutalomként adjuk, de biztató szerül sohase alkalmazzuk. Folytonos ajándékígéretések, milyenek: pénz, óra, színház, ló, bicikli stb. az önzést és hasonlósást fejlesztik ki a növendékekben. Ha ezt megszokja, a munka és kötelesség teljesítésének mértékét mindig az ajándék értékéhez méri; a munkát, a kötelességtudást nem önmagáért, hanem az ellenérték fejében becsüli; ez pedig már jellembeli fogyatékoság.

Ha a nevelési rendszer eddig vázolt alkatelemei helyes irányban fejlesztettek, úgy termékeny talajára találunk a családi életben a *vallásosságnak* (10.) is, mely legszebb ékessége úgy az ifjúnak, mint a felnőtt embernek. Bővebb tárgyalására itt már csak azért sem terjeszkedünk ki, mert intézetünknek elmúlt két tanévi értesítőjében e kérdéstről hosszas és tanulmányos fejtegetést olvashatni.¹ Azonban szükségét nem lehet eléggé hangoztatnunk, mit szépen kifejezésre is juttat az imént említett tanulmány a következő sorokban: „A vallásosság a többi érzelem koronája; anyaga, tárgya, természete mind arra képesítik, hogy a többiek fölé emelkedjék.“

Nincs az a pedagógiai mű, mely az erkölcsi érzet nevelésében a vallásosságnak vezető szerepet nem juttatna. És méltán. Hiszen a vallás szívünk legnemesebb érzelmé, mely a legfőbb jó fogalmához, Istenhez emel bennünket, kiből élünk-halunk kell. Itt nem is arra kell törekednünk, hogy a gyermeket minél korábban segítsük az istenség fogalmának átértésére; az ifjú lélek érző szívével lassankint a maga szárnyain is felemelkedhetik arra a magaslatra, hol az isteni gondviselés áldásait felismerni tudja. A gyermeki szív — úgymond Felméri — annál könnyebben befogadhatja ezt a lényt, mert hiszen arca sugárzó, mint az angyaloké; tekintete mennyei és megható; beszéde csupa imádság s van valami a természetében, — Dupanloup szép kifejezése szerint — amit frissen hozott magával az égből; e szerint nem kell beléje oltani a vallásos érzést, csak alvó állapotából fölébreszteni, mert benne minden kellék meg van rá, hogy Istenhez közeledjék . . . Valóban a gyermeknek anyára, a léleknek Istenre van szüksége.² Előbb szereti a gyermek szüleit, előbb hangoztatja dalban a hazaszeretetet, mintsem azok fogalmain eligazodni tudna. Csak tápláljuk a vallásos érzést a lélek tisztulásának harmatával, az imádsággal: megtanul az áhitattal vágyódni a végtelen után. Maradjon a vallásos nevelés központja az anya, kinek anyai szerepében nem lehet eszményibb feladata, mint gyermekének vallás-erkölcsös nevelése; ebben találhatja fel fáradozásainak legszebb jutalmát: gyermekének örök háláját.

Természetes tehát az a postulatum, mit oly gyönyörűen körvonalaz Felméri, hogy a morálhoz okvetlenül kell valami tisztító és emelő hatás.

¹ Vallásosság az iskolában. Irta: Bartha György dr., kegyesrendi tanár. Különnyomathatban is kapható.

² V. ö. 607. l.

vagyis olyasmi, ami cselekedeteink értékének fényt és izzad. S ez a valami : a vallásos érzés, mely szárnyat ad érzelmeinknek s költői ihletése által az utilitarizmus prózaiságából fölemel a kötelesség tisztább eszméjére; tekintetünket a legmagasabb tökélyre irányozza, minélkül a legszeretetre méltóbb ember sem lehet el.¹

II. A társas életet illetőleg.

A vallásosság nyomában fakad a *szerénység és illemtudás*. (1.) Ezek szintén az ifjú legszebb erényei közé tartoznak, melyek elnyomják benne a nyers természetet s bizonyos önmehtagadást parancsolnak mások irányában. Megnyilatkozásuk a társas életből kifolyólag történik.

A társas élet iránt való rokonszenv korán feléled a gyermekben, tehát korán meg kell vele értetnünk, hogy a szerénység nem szóvivő a társaságban, az nem ostromol kérdésekkel, nem akar első lenni, nem tolakodik, nem kérkedik. Magoknak a szülőknek, a felnőtteknek kell első sorban szerényeknek, illemtudóknak lenniök; mert ha a gyermek ellenkezőt lát rajtunk, beszélhetünk neki, inthetjük, törevésünknek nem lesz sikere. Sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy sok családban a szerénnyt gyávának, anyám-asszonynak, míg a hetvenkedést, elbizakodottságot és a szemérmetlen fellépést az értelmi fensőbbség jelének tekintik. A félénket biztassuk, gyámolítsuk, de az elkapatottal szemben csinján bánjunk a dicséréssel; világosítsuk fel aziránt, hogy a tulságba vitt illemeskedéssel csak nevetéssé teszi magát a józanul gondolkozók előtt.

Az illemes, szerénységgel párosult fellépés elsajátítására igen ajánlatos a *rokonok, ismerősök és jötevők* látogatása (2.); de tegye ezt érdek nélkül, hálaérzetből, vagy erkölcsi kötelességből kifolyólag. Ha az ilyen hajlékokban természetes, fesztelen és szívből jövő előzékenységet lát a gyermek, nincs szüksége az úgynevezett konvencionális illemszabályokra, — melyek már inkább az évekhez szólnak — hanem magukon a tapasztalt példákön okulhat.

Általában óvakodjunk attól, hogy koraérettékké (3.) neveljük ifjainkat. Úgyis általános a panasz az erkölcsi nyomor miatt, melyet a modern életviszonyok és modern pedagógiai ferdeségek hoztak létre. Lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy a sok korán élő keserű gyümölcsöt a családban, a sok katasztrófát a nyilvános életben beteges korviszonyaink érlelik meg. Mert hiszen az is tapasztalati tény, hogy sokszor a legtanultabb embert is nyomorult jellem bélyegzi, mely minden szép, nemes és magasztos művelése elől elzárkózik csak azért, hogy önző céljait szolgálja. Hiányzik nála az igazi megbízható becsületesség : a szívműveltség!

Felserdült ifjainkban is a lelket szétszóró és lehangoló élvezetek ezer

¹ L. 612. 1.

meg ezer neme, a megszábotott korlátokon túlcsapó élvhajászat ösztöne már csirájában könnyen megfojthatja úgy az akarat, mint a jellem szilárdságát. Ha valahol, itt vár nagy felelősség a szülőkre.

Erkölcsei támasz, szigorú kötelességérzet nélkül egymagában a tudomány nem nyújt mentő horgonyt. Ha valaki már ifjúkorában kiitta a szellemi és anyagi élvezetek minden poharát: mi az, mi még az élethez kötheti? Az ilyen az élet későbbi folyamában nem talál semmi-életető ingert, vágyai kielégítésére nem lel eszközöket, minden nemesebb foglalkozásra testileg-lelkileg gyöngö; túlcsigázott vágyai kielégíthetetlenek, végre fellép nála az a pusztító blazirtság, életuntság, mely az élettől való szabadulás vágyát érleli meg lelkében.

Üdülésre, szórakozásra a fiatalságnak talán még nagyobb szüksége van, mint a felnőtteknek, hogy új munkára újult kedvet kapjon; de élvezetei legyenek korának megfelelőek és olyanok, hogy hatásuk alatt szíve épüljön, lelke nemesedjék. Járjanak elő a szülők jó példával abban, hogy ne a piperére és külsőségekre fordítsanak több gondot, ne a kicsinyes vágyak és igények kielégítése képezze gondoskodásuk főtárgyát s ne dobják szívtelenül gyermekeiket pusztán az iskola ápoló karjaiba, hogy az édes otthon kényelmét jó maguk zavartalanul élvezhessék; hanem inkább segítsék a nevelő intézeteket önfeláldozó munkájokban, mert épen az erkölcsi érzet nevelésében van legtöbb olyan kötelesség, melyet szülői közreműködés nélkül semmiféle iskola nem teljesíthet.

Azokról a szórakozásokról, melyekben a növendék kellemesen és haszonnal töltheti el idejét, alább még szólni fogunk; itt csak felhívjuk a figyelmet arra, hogy az ilyen társadalmi bajok orvoslására, a családi és társas erények felhívására még leghivatottabbaknak tarthatnók első sorban a *sajtót*. (4.) Igen is, csak tarthatnók! Mert hiszen a mai hírlapirodalom nem minden tekintetben áll hivatása magaslatán. Ahelyett, hogy rendeltetésének megfelelőleg csakis olyan közleményeket bocsátana világgá, amelyekből okulást, lélek-nemesbülést meríthetnénk, a legtöbb hírlap — tisztelet a kivételnek — a legnagyobb előszeretettel épen azokat a társadalmi, családi stb. ferde kinövéseket, elfajulásokat hozza felszínre, melyeknek megismerésétől leginkább szeretnénk távoltartani az ifjú nemzedéket. Hiába! — írja egyik neves tanügyi férfiú — reál időket élünk; éles csattanó kell életben, írásban mindenütt. Nincs utcai botrány, betörés, sikkasztás, személy ellen irányzott merénylet, öngyilkosság stb., melyeket napi lapjaink, olvasóik elfásító, ne mondjuk felbátorító romlására, mohón ne regisztrálnának. Sőt nincsen közbecsülésben álló férfiú, avagy nő, nincsen tiszt, tekintély, méltóság, ki biztos lehetne, hogy nevét aljas paszkvilokká sülyedt élc-lapjaink a magok szennyébe ne rántsák. Ha a tisztaság iránt fennélné érzékünk, biz' eltakarnók inkább eme, minden erkölcsi érzést lejáró botrány-cikkeket s helyettök a nemes élet, az emberszeretet, a családi hűség, háladatosság, jól értett nemzeti becsület s a minden törvénynek

tiszteletét tükröző adatokat gyűjtenők lapjainkba. Igen; csakhogy botrány nélkül nem kell a lap, nem kell az olvasmány. Korunk beteg! . . .¹

Igaz ugyan, — írja Felméri műve 515. lapján — hogy a napi sajtóban tükröződik egy népnek izlése, érzése és gondolkodása, tehát erényei és bűnei is; de hogy nem ifjak kezébe valók, kitetszik Cowpernek a napi lapokra írt következő soraiból:

„Sajtó, hogy' dicsérjem bűvös hatalmatad?
Bálványunk, istentünk, mint magasztaljalak?
Vallás és szabadság, alkotmány, törvények,
Te általad halnak, te általad élnek;
Fáraót nem érte oly csapás, minőt te
A pokolt nyitva meg: árasztasz a földre;
Forrás vagy, melyet a bölcsek és jók áldnak,
S fakadó vize vagy örök hazugságnak;
Mint az Éden-kertben a Tudásnak fája:
Tőled ered a jó s a rossznak tudása.“

A gyermek-ifjút — folytatja tovább — nem szabad ebbe az Éden-kertbe bevezetnünk, hadd maradjon meg rajta, amig csak lehet, a gyermekded naivság üde hamva. De továbbat azért sem valók a gyermekek kezébe a hírlapok, mert főcéljuk, hogy a felnőtteket a napi események felől tájékoztassák; s nem az, hogy az ifjúság hiányzó miveltségét megadják. Aztán a növendék (15—18 éves) ifjúságnak nem szabad politikát üzni; tehát napi lapot olvasni annyival inkább nem, mert e napi lapok múltó értékű cikkeiért lemond szelleme alapos és minden oldalú kimiveléséről.

Természetesen, a legtöbb esetben a napi lapok létkérdéséről lévén szó, alkalmazkodnak a kor izléséhez és felfogásához s olyan szellemi táplálékot igyekeznek nyújtani, mely a legkényesebb igényeket is képes legyen kielégíteni. S teszik ezt ama tudatban, hogy az ily szellemi táplálék befektetése dúsan kamatozik; az anyag és élvezet kultusza, mely kinn az életben uralkodik, ma már rang- és osztálykülönbség nélkül, szegénynek, gazdagnak, sőt még a legalsóbb néprétegek hajlékainak ablakain is betolakodik.

Eme baj orvoslása ma már nem is napok, nem is évek kérdése, hanem egy jobb nemzedék egészséges irányú gondolkozásának feladata; azon koré és azon nemzedéké, amelynek ápolásában és nevelésében azt a dudvát, melyet ma még kitépni nem sikerül, legalább a jövőre nézve elnyomni igyekszünk. Végre is most az ifjúság erkölcsi életének oltalmazásáról lévén szó, legalább ezek kezébe ne adjuk a napi lapokat, legalább előlük zárjuk el az élet sötétebb oldalát, legalább őket ne ismertessük meg az élet borzalmaival és nyomorúságaival. Ne zavarjuk azzal is az ártatlan gyermeki lélek nyugalmát, ne vegyítsünk izgató szereket ama szelid öro-

¹ L. Szvorényi József: Gyakorlati tanácsok a házi és nyilvános nevelés körében 165. l.

mekbe, melyeket a felhőtlen, a fojtó levegőtől ment családi szentély szerzett meg számukra.

De egyéb *magánolvasmányok* (5.) tekintetében is gondos ellenőrzés ajánlatos.

Az iskolai tanulmányokkal kapcsolatosan hamar feléled az ifjúban az olvasás vágya. Az iskola e vágyat nemcsak hogy elnyomni nem törekszik, sőt annak célirányos kielégítéséről az iskolai könyvtárak berendezésével gondoskodik is. Itt az iskola tekintetbe veszi egyrészt a tanuló szellemi fejlettségét, másrészt azt a szempontot, hogy úgy könnyebb szórakoztató, mint komolyabb irodalmi művek is álljanak az ifjúság rendelkezésére. Ámde tapasztalásból tudjuk, hogy sok tanulónál az olvasási vágy túlteng.

Ha szellemi tekintetben gyümölcsöző is a szabad időnek olvasásra való fordítása, mégis a túlságba vitt olvasás — nem lévén az pusztán üdülés, hanem a szellemi munkálkodás folytatása — minden válogatás nélkül a tartalomban, az okszerű eljárást szem elől tévesztve, testre-lélekre inkább káros, mint hasznos következésű. Inkább semmit se olvasson a tanuló, mintsem a megengedett források kikerülésével halomszámra gyűjtsön maga köré nem neki való olvasmányokat. Ha gyermek vagy ifjú ellenőrzés hiánya miatt csak úgy falja a mindenféle regényt, izgató elbeszéléseket, kétes tartalmú regényeket és meséket, hogy éjjelt is nappallá téve görnyed asztala mellett: mi más haszna lesz túlságba hajtott erőlködésének, mint beteges idegrendszer, valósággal elvadult fantázia, mely lelkét álmodozóvá, komoly munkára képtelenné, testét pedig kimerültté teszi. Hiába tette a divat a regényt ifjúsági olvasmánnyá, Ruskin „az eszeveszetség forrásának“ nevezi; s „a legjobb regény is ártalmas, ha izgalmával az élet rendes folyását érdektelenné teszi, s beteges szomjat nevel oly jelenetek iránt, melyek minket soha tetterre nem hívnak.“

Minthogy az olvasás szertelen mohóságával rendszerint kapcsolatos a megszabott iskolai kötelesség elhanyagolása is, s az iskolának csak kevés alkalmja van a tanulók magánolvasmányait ellenőrizni, magoknak a szülőknek kell szigorúan örködni, hogy a gyermek a kellő mértéket túl ne lépje s ne kerüljön a kezébe olyan könyv, melyet magok is nem olvastak s melynek tartalma nemcsak szórakoztató, de értelemfejlesztő és léleknevelő is. A szülők tájékoztatására e tekintetben melegen ajánlható az a tanulmány, mely intézetünk 1901—1902. tanévi értesítőjében olvasható.¹ Itt csak egy pontot idézek, mely általánosságban körvonalozza a követendő eljárást: „Összegezve a magánolvasmányok tárgyi szempontból való kiválasztását, végeredményben azt mondhatjuk, hogy bármilyen tárgyú ifjúsági olvasmánytól meg kell kívánnunk, hogy mindig az erkölcsi világrend győzelmeit tükrözze vissza: a jó vegye el jutalmát, a gonosz büntetését. Mert egyedül az erkölcsi igazságszolgáltatás nyugtatja meg az olvasó fiatal lelkét.

¹ A magánolvasmányok fontossága és házi ellenőrzése. Irta: Divényi Gyula.

Olyan olvasmányt tehát, mely a bünt dicséri és az erényt kigúnyolja, tart-
sanak távol a szülők a gyermekektől.

Itt tartom helyénvalónak megemlíteni a *színházlátogatást* (6.) is.

Ez szintén olyan kényes természetű dolog, melyhez nagyon óvatosan és fontolgató körültekintéssel szoktak hozzászólni. Foglalkoztak is már nagyon sokan iskolai szempontból e kérdés fejtegetésével; felolvasásokban, értekezésekben stb. méltatták a színházat, mint fontos, nemzetre kiható kulturális intézményt; kimutatták társadalmi és politikai műveltségünkkel való összefüggését, történeti fejlődésében az iskolával való összetartozandóságát, célját és hatását. S általában nem is tagadhatni, hogy a magyar színészetnek kiváló érdemei voltak a hazafiság ébrentartásában, a magyar nyelvnek az enyészettől való megmentésében és fölvirágoztatásában; sőt egy időben hazai művelődésünknek csaknem kizárólagos és egyik legfontosabb tényezője volt. Ez mind szép és igaz! Azonban ma már más világot élünk. A mai színpad a fönt jelzett érdekeket, más művelődési eszközök előtérbe nyomulása mellett, ma már igen-igen csekély mértékben szolgálja; korunk a színügyre is rányomta saját képmásának a bélyegét, midőn a közönség a színházat jórészt csak szórakozás végett, úgyszólván csak mint mulatóhelyet látogatja. Azon irány — úgymond Váradí Károly, — mely ezidőszerint a színirodalomban lábrakapott s uralkodik, illetőleg a modern színdarabok legnagyobb része nem alkalmas arra, hogy az ifjakban az erkölcsi érzést, a nemes idealizmust felköltse, sőt ellenkezőleg inkább az érzéki gyönyör, a frivol szerelem szolgálatában áll, továbbá társadalmi és morális kérdések erkölcstelen, vagy legalább is kétes értékű megfejtésében, minek romboló hatása a gyermeteg kedélyre és szívre kiszámíthatatlan. A gyermek-ifjú idegeit már a színházi zaj és zene is fölveri, az erotikus részek pedig gyűlékony fantáziáját lázas működésbe hozzák.¹

Mindezek dacára sokan, sőt a legtöbbben vonakodnak egyenesen kimondani, hogy a modern színpad produktumai abszolúte nem valók az elemi- és középiskolai ifjúságnak. Megengedem, hogy óriási haladás konstatalható remek épületek emelésében, a színészek kiképeztesében, fényes kiállításokban, dekorációkban és csak félig-meddig palástolt meztelenségek föl-tárásában, szóval változatos és divatos műsorok színrehozatalában; de annál nagyobb a visszaesés szívet-lelket nemesítő erkölcsi tartalomban.

Ha tankönyveink, olvasmányaink megválasztásában, a klasszikusok olvastatásában annyira óvatosak vagyunk, hogy a legkisebb félreértésre alkalmat szolgáltató helyeket kérlelhetetlenül zárójelezzük: csak következetesen maradunk magunkhoz, ha résen állunk olyan darabokkal szemben, melyek lépten-nyomon házasságtörést, tévedt nők szabad szerelmét, modern gavallérok frivol kalandjait tárják szemünk elé. Végre is a legtöbb színdarab csak a felnőttek számára van írva s tudjuk, hogy az alsóbb és felsőbb

¹ V. ö. az idézett ért. megfelelő helyével.

osztályú tanulók értelmi fejlettsége között is lényeges a különbség: tehát az erkölcsi tartalom vonatkozásától eltekintve, már csak a megérthetőség szempontjából is csaknem az osztályok fokozata szerint kellene eljárjunk az egyes színdarabok megválasztásában. Ennek kivitele pedig csaknem lehetetlen.

Szerintem még a szigorú értelemben vett klasszikus színművek legnagyobb része is csak több-kevesebb kihagyással szolgáltatna az ifjúságnak kellemes és erkölcsi haszonnal járó szellemi táplálékot. Nálunk az úgynevezett délutáni ifjúsági előadások tartása semmiféle visszatetszést nem keltett, mégis két évi ciklus után megszűnt, valószínűleg pénzügyi okokból, mert az intéző kör nem tartotta eléggé jövedelmezőnek.

De van az éremnek másik oldala is. Az iskolai fegyelmi szabályok általában előírják, hogy a tanuló szállását télen hét, nyáron nyolc órán túl nem hagyhatja el. A napi teendők pontos teljesítése s a nappali szórakozások egyébként is már annyira igénybe veszik az ifjúság testi és lelki erejét egyaránt, hogy az esti órákban föltétlen pihenésre van szüksége. Tehát már ebből a szempontból is óvnunk kell attól az élettől, melyet a színpadon lát, mely többé-kevésbé izgatottságban tartja az ifjú lelket, könnyen felkelti a szunyadó érzékiséget; általában mohó vágygyal éli bele magát olyan helyzetbe, mely a való élet követelményeinek legkevésbé sem megfelelő, értelmét és akaratát egyképen elvonja tulajdonképeni feladata teljesítésétől. Ez még a jobb és tehetségesebb tanulónál is baj, a könnyelműek- és tehetségtelenebbeknél pedig azon sajnálatos következményekkel is szokott járni, hogy a kötelességmulasztáson kívül az iskolai ellenőrzést kijátszva oly darabokra is eljárnak, melyeknek megnézése egyébként föltétlenül tiltva van.

Nem akarok bővebben szólni a színház utáni esetleges kalandozásokról; azon nem cgyszer tapasztalható esetről, midőn nagyobb diákok az őket megillető ildomos viseletről megfeledkezve tervszerű tüntetést rendeznek egyes színészek mellett; végre azon barátkozásokról, melyek főként vidéki városokban tanulók és fiatalabb színészek között olykor-olykor létrejönnek.

Az itt hangoztatott felfogásomat különben nem szándékom feltétlenül általánosítani, mert talán hiú kísérlet is volna; de részemről határozottan megmaradok azon álláspontom mellett, hogy mindenféle szempont figyelembe vételével csakis a szigorúan ellenőrzött és nappal tartott ifjúsági előadások engedhetők meg, mikor is olyan darabok kerüljenek színre, „amelyeket művészi, költői, irodalomtörténeti, esztetikai stb. értéküknél fogva az ifjúságnak megismernie érdemes és amelyek a fogékony lélekre és kedélyre nemesítő, jótékony hatással vannak.”

VI.

Az érzelmi nevelés köre. Rokonszenv. Szállásadók. Cselédség. Testvéri szeretet. Gyermektársadalom. Iskolai és magán barátkozások. — Szorosabb értelemben vett szórakozások, multságok. Játék. Torna. A játék és torna összehasonlítása. Atlétikai gyakorlatok. A diákmultságok nemei. Iskolai ünnepélyek. Ének- és zeneiskola. Iskolai kirándulások.

Tánc és táncmultság. Felnőtteknek való szórakozások. — Befejezés.

Az érzelmi vagy kedélyi nevelés körébe tartoznak a társas emóciók, azaz szórakozások és multságok, melyek mint az ifjú szív legközvetlenebb megnyilatkozásai, leghűbb tükrei az erkölcsi világ tartalmának. A másokkal való érintkezés folytán könnyen átalakulnak az egyén személyes és önző vágyai, érzései s a még talán kevéssel előbb egymással szemben álló elemekből épen a társadalmat fentartó erők származhatnak.

Alapjuk a *rokonszenv* (1.) eredetileg a gyermeknek ama törekvése, mely visszatükrözni igyekszik ama érzelmeket, melyeket másoknál kitejvezve látott. „A rokonszenvezés minden pillanatában — mondja Felméri — azonos helyzetbe gondoljuk magunkat mással, vagy másokkal s ez az azonosítás magva, vagy lényege a szívesség, jóindulat, szánakozás és önfeláldozás.“ Rokonszenv nélkül nem lehet felépíteni a társadalmat. A rokonszenves érzelmet tehát, melynek felkeltésére különben igen csekély és egyszerű eszközök alkalmasak, folyton fejleszteni és ápolni kell a gyermekben. Ki kell ennek terjednie nemcsak a családfőkre, hanem a gyermek egész kis világára, az egész háztájékra, ebben a testvérekre, cselédekre, sőt még a házi állatokra is egyaránt.

Természetes, hogy legfontosabb a gyermeknek a szülők iránt való vonzalma, szeretete; de ezeknek ily értelemben vett szerepéről már fennebb szólottunk; most csak azokra hívjuk fel a figyelmet, kik a szülők után legközvetlenebb érintkezésben állanak a gyermekekkel.

S itt első sorban említendőek a *szállásadók*. (2.) Ezeknek, mint a szülők helyetteseinek megválasztásában igen óvatos körültekintéssel kell eljárni. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a szállásadó igazi szülői kötelességet vállal magára a tanulóval szemben úgy előmenetele, mint

különösen erkölcsi magaviselete tekintetében. Óvakodniok kell a szülőknek különösen az olyan szállásadóktól, kik csak jövedelmi forrásnak tekintik a diáktartást anélkül, hogy csak a legkisebb ügyet is vetnének ama felelőségre, mely a növendék erkölcsi fejlődését illetőleg rájuk hárul.

Habár az iskola e tekintetben nem is tehet valami sokat, annyit mégis megtesz, hogy lehetőség szerint ellenőrzi, vagy ellenőrizteti a tanulók szállási viszonyait, figyelemmel kíséri a vállalkozók foglalkozását, társadalmi állását, helyzetét s tudomásul veszi a jelentkezők névsorát.

Legkevésbé ajánlhatók az olyan vállalkozók, kik olcsó ellátási díj ellenében mindent ígérnek s minél több tanulót fogadnak fel. Ezeknél rendszerint a sok ígélet helyét hamarosan csak a tartásdíj pontos felszedése váltja fel; rendszeretet helyett felületességet, fegyelem helyett folytonos elnézést találunk; szemet hunynak mindenféle meg nem engedett kedvtelésekre, mert hiszen természetesnek találják, hogy a kellő szigorúság alkalmazása esetén a következő években az úrfieska nem részesíti őket a viszontlátás örömeiben.

A szállásadóknak épen úgy, mint a szülőknek és tanulóknak egész terjedelmében ismerniök, tudniok kell az iskolai rendtartást s az ebben előirt utasításokat következetesen keresztül kell hajtatniok.

Itt nem szabad a feltétlen olcsóságot tekinteni, mert a befektetett tőke kamatostul visszatérül a gyermek szellemi és erkölcsi értékének biztosításában. A helyes érzékű szülő az első tekintetre észreveszi, melyik családban otthonos a rendszeretet, fegyelem és illendőség; az ilyen helyet, főkép ha az iskola részéről is ajánltatik, takarékoság szempontjából nem szabad elszalasztani.

A gyermeki bizalomnak és rokonszenvnek egy másik letéteményes faktora *a cselédség*. (3.)

Emberbaráti szempontból semmi sem bizonyítja jobban a nemes érzést, mint az a szivesség, melyet a legalantabb fokon állók iránt tanúsítunk. A szivesség, a jó bánásmód rendszerint nagy hálára kötelezi a cselédet s odaadó szolgálatkésztséggel iparkodik nyájasságunkért megfizetni. A jó cseléd, kire bátran bízhatjuk gyermekünket, megbecsülhetetlen kincs a családi életben. Csakhogy az igazi jó cseléd, kit feltétlen bizalmunkkal ajándékozhatnánk meg, mai napság igen ritka. Épen ezért a velök való érintkezés hatásában lehet igen hasznos és üdvös, de lehet mérhetetlenül veszedelmes is. Minthogy a legtöbb helyen rendszerint többet van a gyermek a cseléddel, mint az édes anyjával, korán kifejlődik köztük, mint jó pajtások között, a bizalmaskodás. Ekkor érkezett el aztán a megfigyelés ideje, hogy „szelid báránnyal, vagy ragadozó farkassal” van-e dolgunk. Többé nem lehet közömbös dolog a szülőkre nézve, hogy milyen társalgás folyik a cseléd és gyermeke, annak bizalmasa, esetleg kedvence között. Az eredmény akár jó, akár rossz, a folytonos ellenőrzés elengedhetetlen. Ámde ha a rosszabbik esetet vesszük, midőn a gyermek pikáns izü törté-

netkéket, nem épen épületes epizódokban bővelkedő élményeket, a ház tagjait becsmérő megjegyzéseket és észrevételeket hall a cseléd szájából, rögtön alkalmazni kell a megtorló intézkedést, nehogy olyan megszokásokat rögzítsen meg ifjú lelkében, melyek sem korának, sem természetének meg nem felelők. Ugyanis minden szavában aláírom a következő kijelentést: A házi tolvajoknak, akikre legkevesebb gyanú esik, legveszedelmesebb fajtája az, amelynek piszkos, trágár beszéde, rossz példái a szemek és fülon át megrontják a gyermek lelki tisztaságát s okozói, eszközei lehetnek az ifjú bűnbeesésének.¹

Tágul a gyermek társas köre a testvérekben és kiszélesedik az iskolában, a gyermektársadalomban.

A *testvéri szeretet* (4.) jótékony hatását hosszabban fejtegetni fölösleges. Ez mindjárt az anyai szeretet után következik, melyre szintén olyan szüksége van a gyermek gyöngéd lelkének, mint testének a mindennapi kenyérre vagy a ruhára, A testvérek egymás iránt való szeretete a szülők nevelői tisztét is megkönnyíti, mert a gyermek sokkal könnyebben elfogadja a jó tanácsot testvérétől, mint komoly tekintetű édes apjától. Különösen a leánytestvér tölt be szép szerepet az erkölcsiség terén, ki — úgymond Legouvé — ha fiútestvérénél ifjabb, annak mintegy a leánya szerepét viszi, ha pedig idősebb, majdnem anyjaként szerepel. Minthogy pedig a testvéri igaz szeretet mindig csak nemes talajból fakad, az itt alkalmazandó ellenőrzésnek is gyöngédséggel kell párosulnia s csak arra kell irányulnia, hogy az helyes mederbe terelődjék s a benne észlelt gyöngédség gyöngeséggé ne fajuljon.

Egyre szélesedik és bővül a gyermeki örömei világa az úgynevezett *gyermektársadalomban* (5.), melynek főszékhelye az iskola.

Az iskolában kötött barátság erkölcsnemesítő hatásáról már megemlékeztünk; itt csak megtoldjuk azzal, amit erre nézve Felmérinél olvashatunk: Régen volt uralkodó az a balhit, hogy az iskola az ifjúság börtöne vagy gyötrelmének színhelye s hogy a tanító a gyötrellem szerzője s az intézet börtönőre. Ma más világításban látjuk az iskolát s mindjobbán meggyőződünk, hogy ott is helye van a szívnek, mert ott sem vetkezi le a gyermek azt a természetét, hogy a szíven át jut legkönnyebben a fejébe az ismeret . . . Ám mindig igaz marad, hogy a rossz iskolát a közönség izlése változtatja, ellenben a jó iskola a közönség izlését alakítja át.²

Az iskolában minden egyes tanulót a közös testületi szellem érzete hatja át, mely a baráti viszonyok fejlődésének arányában izmosodik, midőn az egyes mintegy beleéli magát egy-egy kiválasztott iskolatársa érzés- és gondolatvilágába. Maga a tanulótársak közti szolidaritás érzete is — folytatja Felméri — a társas élet élesztője, sőt a hazaszeretet első iskolája, mert hiszen a tanulósársak a társadalomban polgártársakká lesznek s a haza-

¹ L. Szatmári kir. kath. főgimn. 1901—2. tanévi ért. 37. l.

² V. ö. 559. l.

szeretetet polgártársainak szeretetével kezdődik s a gyermeknek első polgártársai: iskolatársai.

De a tanuló az iskolában kötött barátságot az iskola falain túl, az életbe is kiviszi, ott is folytatja a maga társadalmi életét; mert életöszönei, gyermeki örömökre sóvárgó lelke készíti erre; természeti ösztöne sugallja neki, hogy e nélkül könnyen visszahúzódóvá, mogorva természetűvé válik. Ámde míg az iskola padjai között kötött barátságok az ott alkalmazott gondos ellenőrzés folytán rendszerint kiállják az erkölcsi próbát, addig az életben létrejött barátkozásokat nem tanácsos, nem is szabad a merő véletlenre bízni. Mert amilyen áldásos a nemes tulajdonokkal felruházott, önzetlen jóbarát, épen oly lelket ölő méreg a gonosz cimbor. Ez önző célokra használja ki az addig ártatlan lelkű ifjú barátságát, midőn — saját bűne tudatában zaklatott lelkiismerete feljajduló szózatát csitítandó — aljas beszédekkel, trágár olvasmányokkal, majd bűnös cselekedetekkel ama piszok fertőjébe igyekszik lerántani barátját, melyben ő már-már elmerült. E tekintetben — írja egy tanár¹ — a legnagyobb elővigyázat sem lehet túlságos, mert minden gyermek találkozik életében legalább egyszer Luciferrel, modern formában, szarvak és lólábak nélkül, rendszerint valamelyik pajtásának képében s ha nem vigyázunk, az ő Ádám benne újra elbukik.

Utoljára hagytam a szorosabb értelemben vett szórakozásokat, kedvtöltéseket és multságokat, melyek szintén szűkebb vagy tágabb körű társas összejöveteleket feltételeznek.

Mintogy az ember életével és élete minden munkájával ideiglenes vagy tartós boldogságát célozza, s tudatában van annak, hogy nem csupán arra van teremtve, hogy arca véres verejtékét hullatva dolgozzék: szabad idejének egy részét arra fordítja, hogy becsületesen végzett munka után az élet örömeiben és élvezeteiben szórakozást, üdülést is keressen magának. Minden ember — úgymond Erdődi — születésénél fogva fogékony a testi gyönyör és fájdalom iránt. E fogékonyság alapja boldogságunknak vagy boldogtalanságunknak. Midőn ezek alapján azon meggyőződésre jut, hogy az érzéketlen ember nem törődik saját életével, nem talál gyönyört szép tárgyak és remekművek szemlélésében; közömbös minden körülötte lévő tárgy iránt; azok megismerésével nem törődik; neki a tudás nem okoz örömet, szellemének kiművelésében nem fáradozik stb. . . . az ily ember nem követel tisztaságot, nem érez undort a legocsmányabb tárgyak látásán; mi is nagyon természetesnek találhatjuk, sőt annak kell találnunk, hogy az érző tehetség fejlesztése, a testi gyönyör élvezése, mondjuk: az érzékiség teljesen nem tompítandó el sem gyermekben, sem ifjúban, sem öregben, csakhogy a helyes irányt, a kellő mértéket, helyet és időt soha-

¹ L. a pancsovai m. kir. áll. főgymn. 1899—1900. tanévi ért.

sem szabad szem elől téveszteniünk. Mert ha féket eresztünk a gyermek érzéki vágyainak kielégítésében, úgy ezek hamarosan durva és aljas szenvedélyekké nőhetik ki magokat.

Már a gyermekkorban is annyi neme, faja van a hasznos és kellemes időtöltéssel járó szórakozásoknak, mulatságoknak, hogy azoknak rendszeres felsorolása és méltatása egy külön tartalmas tanulmány tárgyát képezhetné. A jelen értekezés keretében mindez tüzetesen nem tárgyalható, sőt célunknak megfelelőleg inkább csak negative s első sorban azon kedvtelésekre kellene felhívni a figyelmet, melyek nem valók a tanuló ifjúságnak.

Tehát bármilyen természetesen találjuk is, hogy az érzéki vágy korlátozott kielégítése; vagyis az ártatlan szórakozás, mulatozás már a gyermeknek is nemcsak megengedhető, de föltétlenül szükséges is: mégis újra és ismételten ragaszkodniuk kell ama már fennebb is érintett kijelentésünkhöz, hogy a felnőttek szórakozásai, mulatságai nem valók a tanuló ifjúságnak. Nagyon, de nagyon óvatosoknak kell lenni a szülőknek, hogy a gyermekeiket milyen mértékben ismertethetik meg a nyilvános élettel. Hiszen a tanuló idejének jó részét leköti már az iskola; ezen kívül legjobb otthona neki általában a családi kör, legjobb barátai tankönyvei, s legnemesebb szórakozásai lehetnek az olvasás és séta. Különben, ha egyszer a gyermek ifjú lelkében okos vezetés és szoktatás révén gyökeret vert a rend- és munkaszeretet, ha egyszer megtanulta becsülni és beosztani az időt: sohasem kell őt attól féltetni, hogy akár túlságos, akár nem neki való szórakozások után áhítozik.

Egyébként az iskola falain belül és kívül egyaránt számos nemes szórakozás kínálkozik: játék, torna, kirándulások, iskolai ünnepélyek, önképzőkör, ifjúsági könyvtár stb., melyek keretében egyrészt a tudomány, művészet és természet szépségei, másrészt a testmozgásra szükséges élvezetek szórakoztathatják a tanuló ifjúságot.

Mindjárt az ártatlan gyermek és ifjú élet legédesebb örömeiről, az öröklétű *játékokról* (6.), az emberi természet e legszeretreméltóbb s legközvetlenebb ösztönszerű nyilvánulásairól akár egész ívekre kiterjedőleg írhatnánk, még pedig olyan entuziaszmmussal, hogy levetkezővén a gyermekkoromat meghaladó néhány évet, már csak a különböző játéknemek ismeretetésénél is mintegy vesszőparipára pattanva az ártatlan, édes örömeik édenében képzelném magamat. „A játék“ — mondja Felméri¹ — „amellett, hogy a testbe a táplálkozás gyors folyamata eszközlésére, mint valamely égő kemencébe, élenyáramokat vezet be, az izmokat is gyakorolja, mozgással táplálja, s egyszersmind a mozgásba beviszi a gyermeki életkedvet, azt a vidám érzetet, melyet a gyermek egyénisége kibővülésének az emberi növény boldog kinyílásának nevezhetnénk.“ A játék az emberiségnek azon közös kincse, mely a megrendszabályozott torna által elérendő

¹ L. 190. l.

célt legalább 50%-tel előbb valósítja meg. Szerencse, hogy ma már itt is napról-napra tágasabb teret nyitnak neki.

A játék szabadon választott tevékenység, sőt részben munka s így különbözik minden, tisztán a látás vagy hallás által szerzett élvezettől, melyet pl. a művészi képek, szobrok, épületek, vagy zene nyújt. Magában véve, a vele járó kellemes érzést tekintve, s azt, hogy nincs oly célja, mint a munkának, különbözik minden munkától; de ha megfigyeljük a játzókat, azt vesszük észre, hogy szabadon választott játéukra egész tevékenységüket, figyelmüket, leleményességüket, ügyességüket, erejüket, gyorsaságukat fölhasználják.¹

A játék minden esetre életrevalóbb mulatsága a gyermeknek, mint a megrendszabályozott tornázás; mert míg a játék lényege az öröm s telve van erkölcsi és értelmi hatással, addig a torna lényege fegyelmezett mozgás, melynek nyomában a test kifáradása jár.

A helyes játék — mondja dr. Th. Hermann² — előzetesen jó kedvet kíván, a vidámságot fokozza, a gyermeket önkénytelenül tevékenységre szoktatja, a testet nem egyoldalúan, de teljes egészében fejleszti s a mellett a kisebbekre nézve csaknem egyedüli köre a belső szükség követelte működésnek.

Azért a torna fontosságát ma már senki sem vonhatja kétségbe; itt a kellő ellenőrzés mellett fegyelemhez, pontossághoz szokik az ifjúság. Csak az tartandó szem előtt, hogy a fegyelmezés ne legyen túlságba hajtott s ne szorítkozzék pusztán művészies erómutatványokra, melyek sohasem pótolhatják a szabad, játékszerű gyakorlatokat.

A játék mellett a tornát az ifjú legtöbbször terhelő leckének tekinti, melyből hiányzik az érdekkeltés és leleményesség; a torna egyoldalúan csak a testrészekhez szól, ellenben a játék a testhez és lélekhez egyaránt; vagyis a tornában a mechanikai elem uralkodik, a játékban pedig az ethikai. Mindez a játékra nézve is főként abban az esetben áll, ha nincs bilincsekbe szorítva a gyermek szabadsága és találékonytsága.

A tornázás is mindenesetre sokat nyer értékben, ha minél többször a szabadban történik; minden testgyakorlat ugyanis levegőszomjat fejt ki s így a tornahelyiség poros levegőjének beszívása korántsem előny.

Eltekintve attól, hogy a játékkal rendszerint nem jár szerencsétlenség, hogy nincs benne semmi gépiesség, mesterkélttség, hanem annál több természetesség: a kettő közötti különbség feltüntetéseére összefoglalásul idézem Felméri ide vonatkozó szavait:³ „A kötelező és mindennapi tornázás még árthat annak a szabad és természetes testi fejlődésnek, melyet csak a játékok és atletikai gyakorlatok nyújthatnak. Sőt ha a test sokat nyerne is vele, kétségtelen, hogy értelmi és erkölcsi természetünk tömérdekét veszí-

¹ L. a pannonhalmi szt.-Benedek-rend községi gimnáziumának 1892/3. tanévi ért.

² Programm der Annuen-Realschule zu Dresden.

³ L. 227. l.

tene, mert ha sikerülne is valaha egy sereg fiút akrobata izomzattal és idegzettel felruházni, halasztalan keresnők náluk azokat a testi és erkölcsi tulajdonságokat, melyeknek a játszóterek az igazi termőföldsége. Hiszen a tornában a parancsszóra rögtön engedelmeskedést kivéve, alig találunk erkölcsi motívumot.

Ha tehát a játék fentartása és terjesztése üdvös, sőt kötelességszerű dolog: úgy igyekezzünk annak minél nemzetesebb jelleget kölcsönözni; lehetőleg a szabadban végeztessük; hogy az ifjúság teljesen beleélje magát, lehetőleg külön játékruhában játszhasson.¹

A játék kapcsán említhetők meg röviden az úgynevezett *athletikai gyakorlatok* (7.) is, melyek szintén szabadban történő és kellemes szórakozással járó kedvtelések. Ilyenek: a *gyaloglás*, mely az izmok legnagyobb részét foglalkoztatja (ide tartozik a falábozás is); a *futás* a helyes testtartás gyakorlására szolgál (ide tartoznak a gyermekek lovasdi játéka); az ugrás alkalmas a rugalmasság és hajlékonyság elsajátítására (ide tartozik a bakkfüty); a *hegymászás* a mellett és a vele összefüggő szerveket a tiszta levegőn kitágítja; a *vívás* könnyűséggel és kellemmel tölti el a testet, egyszersmind a béketűrés és önuralom leckéire tanít (ide tartozik az ökölvívás); a *csolnakázás* a legegészségesebb testgyakorlatok egyike, mely folytonos működésben tartja a főbb izmokat, tágítja a tüdőt, erősíti a szívet; a *birkózás* nemei: a derék- és karbirkózás hasznos szolgálatot tesznek az izomrendszernek; a *korcsolyázás* edzi az egész testet s a vért felfrissíti; a *kerékpározás* az egész testet még jobban igénybe veszi, mint a korcsolyázás vagy úszás, azonkívül az útközben előforduló nehézségek legyőzése végett a figyelmet, az ítélő erőt és lélekjelenlétet is folytonos ébrenlétben tartja; az *úszás* amellet, hogy egészséges és igen kellemes szórakozás, azokat az izmokat hozza működésbe és teszi rugalmasakká, melyek rendszerint pihennek; végre a *tánc*, melyről alább szólnunk.

Míg tehát a különböző játékok és az imént vázolt atletikai gyakorlatok megbecsülhetetlen értékéről a gyermeknevelésben elég elismerőleg szólnunk alig lehet, addig nagyon, de nagyon megszivvelés tárgyát képezhetik a tanuló ifjúság azon mulatságai, melyek mintegy hivatalos jellegűek s melyeknek már nem mindenki tömjénez egyképen osztatlan elismeréssel. A nagy közönség felfogása e tekintetben legáltalánosabban kétfelé válik. Az egyik rész egyre azt hangoztatja, hogy a diák tanuljon, ne pedig mulasson; majd eljön annak is a maga ideje. A másik fél pedig már azt vitatja, hogy miért ne mulathatna a gyerek is! Hiszen amellet, hogy a folytonos szellemi munkával agyoncsigázott gyenge test üdvös orvosszere leend, ha a gyermek az értelmi foglalkoztatás nyugét helyel-közzel ideig-óráig lerázván magáról, a szabad föllélegzés pillanatában korlátlanabbul adózhat a testi (érzéki) vágyak kívánalmainak; a társadalmi érintkezés iskoláját is

¹ Az ifjúságnak szánt játékok és tornagyakorlatok különböző nemeit ma már külön szakművek és szaklapok is ismertetik és tárgyalják.

látogatja, hol sima modort, fesztelen fellépést, megnyerő társalgási hangot, szóval az illem szabályainak alkalmazásában bizonyos otthoniasságot sajtá-
títhat el, a nyilvános körben gyakorlatilag érvényesítheti a másoktól látott, vagy ellesett udvariassági formaszerezőségeket.

Ez utóbbi felfogáshoz mi is szívesebben csatlakozunk, ámde bizonyos megszorítással. Hiszen ha valaki, úgy első sorban az iskola tanártestülete van hivatva arra, hogy véleményt mondjon afelett, milyen mulatságok alkalmasak a tanuló ifjúság diákéletében az érzelmvilág derűjének ébrentartására. Ez ugyanis inkább járatos, mint bárki más, a gyermek lelki birobalmában, melynek szükségletei a folytonos érintkezés folytán nyitott könyvként állanak előtte, tehát jobban is elbírálhatja azt, hogy mi való neki az őt körülvevő nagy, mondjuk prózai világban.

Ámde lássuk a szorosabb értelemben vett diákmulatságokat.¹

A diákéletben dívó mulatságok körülbelül három főkategoriába sorozhatók. Vannak: 1. nappali, 2. éjjeli, 3. nappal kezdődő s éjbe nyúló, esetleg hajnalig, vagy reggelig tartó mulatságok. Már azután a mulatságok titulussai a kitűzött jótékony cél, vagy az idő és helyi viszonyok szerint változnak ugyan, de abban valamennyi megegyezik, hogy vagy pusztán az érzelm világának szolgálatában a test felüdítését célozzák, pl. a táncmulatság, vagy a bál; vagy a testi örömezzet felkeltése mellett egyszerűsmind szellemileg is foglalkoztatnak, pl. a táncsal egyebekötött hangverseny; a pusztán szellemi térben mozgó iskolai ünnepegeket a tanuló nem tekinti mulatságoknak.

Tapasztalás szerint úgy a legtöbb szülő, mint a legtöbb tanuló felfogása szerint imígyen sorakoznak: első helyen áll a táncmulatság vagy a bál; második helyen a szintén elég szives fogadtatásban részesülő hangverseny, de táncsal; harmadik helyen a pusztán kedély- és értelmi világot szolgáló, de annál tanulságosabb és következményeiben sokkal áldásosabb szellemi szórakozás úgyszólván a legcsekélyebb elismerésre érdemesíttetik. Én azonban s általában a tanügyi férfiak s az igazi tanügybarátok csaknem kizárólag az utolsó helyen említetteknek szavazhatjuk meg a létjogosultságot, mint amelyek legalkalmasabbak arra, hogy a tanuló ifjúságot a felnöttek ferde irányú társas életmódjának utánzásában korlátozzák. Ilyenek elsősorban az *iskolai ünnepeyek* (8), melyekre a tanév folyamán számos alkalom kínálkozik.

Az iskolai év ünnepeyes megnyitása és bezárása, a nemzeti történelem nagy eseményeinek, halhatatlan alakjai születésének vagy halálának évfordulóí, a játék- és tornaversenyek, továbbá az ifjúsági egyesületek:

¹ Erre vonatkozólag általában, de különösen a táncot és táncmulatságot illetőleg nagyobbára azokat az észrevételeimet reprodukálom, melyeket — ugyancsak jeles pedagógusok kijelentéseire támaszkodva — a róm. hath. tanároknak Kolozvárt, 1898. április 12-iki kongresszusán tartott felolvasásomban fejtettem ki s melyeket általános helyesléssel kísérték és egyhangúlag elfogadtak. L. Kath. Pedag. II. évf., 293. l.

önképzőkörök, ének- és zeneiskola, jótékonyági egyesület stb. ünnepeit egyképen alkalmasak arra, hogy egyrészt az együvé tartozás érzetét és a hazaszeretetet, másrészt a hála- és kegyelet érzetét ébrentartsák és ápolják az ifjúságban. Mindezen ünnepek napjai a bennök végbemenő eseményekben való tényleges szereplés folytán a nevelés fontos tényezőivé is válnak, amennyiben nyílt szívvel érintkezik a tanuló tanáraival s könnyebben enged tért annak, hogy szíve-lelke világába mélyebben bepillantsunk.

Itt sem tévesztendő azonban szem elől, hogy az ilyen ünnepélyek se legyenek egyesek beteges ambícióinak fejlesztői, hanem igenis a közös érdek és nemes cél eszközei. Tanulja meg a növendék — mondja igen szépen Balogh Péter¹ — hogy nagy célokat csak közös erővel lehet elérni; tanulja meg, hogy nagy célok érdekében alá tudja rendelni magát a közösségnek; tanulja meg általában szeretni és becsülni a magasabb irányú társadalmi életet. E tekintetben az iskola tradícióit a legnagyobb gonddal kell ápolni. A nemzedékről-nemzedékre szálló hagyományos szokásoknak és intézményeknek ép oly fontos szerepük van az iskola közszellemének az irányításában, mint a nevelő és vezető embereknek. De míg ezek folyton változó, bizonytalan tényezők, addig az intézet szokásai és intézményei állandó és már kipróbált, megbecsült eszközök. Ez a hagyományos „genius loci” adja meg az angol nagy nevelő-iskoláknak egyébként sokféle hiányaik dacára is azt a rendkívüli nevelő erőt, mely Anglia közéletének oly sok kiváló nagyságot és oly hatalmas társadalmat nevel. Ez adja meg a mi régi felekezeti iskoláinknak is elsőbbségüket jellemképzés tekintetében újabb keletű állami iskoláink fölött.

Az igen t. szülők pedig ne elégedjenek meg azzal, hogy csak meghívót kapjanak az ilyen iskolai ünnepélyekre, hanem jelenjenek is meg azokon, mert eltekintve attól, hogy nemes szórakozásban van részük, érdeklődésük is fokozottabb lehet, mint más ünnepélyeken s egyszersmind alkalmul kínálkoznak a kölcsönös érintkezésre és eszmecsereére.

Az iskolai ünnepélyek kiegészítő részét képezi az ének- és zeneiskola (9).

Az ének és zene lélekemelő erkölcsi hatása különösen kitetszik a keresztény vallás kultuszában, midőn az ének és zene keltette benyomások a meghatott és elzékenyült emberi lelket mintegy átszellemültté tevén, fölemelik, közelebb viszik imádása tárgyához: az Istenhez! De megtaláljuk a zenében és dalban az együvé tartozás érzetét is, mert bennök mindig közösen ápolt érzelmek édes emlékei újulnak föl, valahányszor dallamaik szeretteinkről, szülőföldünkről, az édes hazáról szállnak szívről-szívre, szájról-szájra.

De éppen azért, mert hatásuk mélyenjáró, a velök való túlságos foglalkozás is káros hatású, mert megrongálja a gyöngye idegrendszerét, gátolja

¹ Erkölcsi nevelés az iskolában. Magy. Paed. VI. évf.

a test fejlődését és könnyen elvonja a növendéket szoros kötelességei teljesítésétől. Különösen áll ez a zenére, mely ha túlságba megy, az érzelmeket örökös izgalomban tartja, s miként az erősen fűszerezett ételek, a vért állandóan nyugtalanítja. Azért az egyoldalú zenei képzés hathatós ellenszerei a többi művészetek: rajz, festés, művészeti tárgyak szemlélése stb.¹ Tárgyukat illetőleg pedig csak akkor lesznek az ifjúság erkölcsi életének igazán fontos tényezői, ha elsősorban nemzeties jellegűek. Hiszen a nemzeti dalok — úgymond Felméri — midőn a nemzet hőseit dicsőítik, egyszersmind az ifjú nemzedéket a hazai történelem nagy eseményeinek átérzésére serkentik, hogy a történelmi fejlődés minden mozzanata szent rezgésbe hozza az ifjú szíveket s beléjük vésse hősiességek, bölcseségek, erényök és önfeláldozásuk példáit.²

Az *iskolai kirándulások* (10.) már a gimnáziumi Utasítások is melegen ajánlják, egyszersmind megjelölik a kört és célt is, melyet szolgálniok kell. Először is: „Az iskolai kirándulások alkalmával az ifjúságnak bő alkalma nyílik kitartó járás és menetelés közben különféle természeti akadályok leküzdésére s ezenfelül rögtönzött tréfás játékok által is, csupa szórakozásból jótékony hatású önedzésre.” Másodszor: „A kirándulásoknak a természeti, földrajzi s részben történelmi oktatás szolgálatában, nemkülönbön általános nevelő hatásuknál fogva is, kiváló pedagógiai fontosságuk van.” A módozatokat és kivitelteket illetőleg is ad rövid útbaigazítást, midőn felemlíti, hogy a kirándulás tanári felügyelet alatt mikor és mennyi időre terjedjen, hány tanuló vehet benne részt; előre kihirdetendő, hogy miképen öltözködjének, mit vigyenek magokkal s milyen lesz az útirány. Mindezekhez kiegészítésül még néhány észrevétel hozzáfűzése kívánatos.

Minthogy a kirándulásoknak az ismeretszerzés mellett egyik legnagyobb hasznuk a test edzése, legfőbb értékük a testgyakorlás s a szabad levegő belégzése folytán a kedély üdülése és felderülése; minthogy továbbá itt is szem előtt tartandó az iskola közössége, vagyis hogy nem szabad különbséget tenni jómódú és szegény tanulók között, holott a pénzügyi igény igen gyakran okoz nehézséget; minthogy végre tanév közben úgyis csak rövidebb időre terjedhet a kirándulás: ajánlatos, hogy legalább az évközi kirándulások jórészt gyalogszerrel történjenek. A serdültebb tanulók, vagy a gazdagabb szülők gyermekei — megbízható kalauz vagy a szülők társaságában — a nagy szünetek alatt vasúton, hajón vagy kocsin is tehetnek hosszabb időre tervezett kirándulásokat; de az ilyen, gőz vagy villám gyorsaságával megejtett kirándulásoknak a nevelésben lévő ifjúra nézve soha sincs meg az a kedvező befolyásuk, mint a gyalogutazásoknak, mert a gyorsaság rendesen felületességgel is járván, a beutazott vidékek képe

¹ Ez utóbbiakat bővebben ismertettem „A művészeti oktatás és szemléltetés kérdésének vázlatos történelmi fejlődése” című értekezésemben. L. a szegedi városi főgimn. 1899—900. tanévi ért.

² L. 584. l.

csakhamar elmosódik. Az olyan modern nyaralást vagy fürdőzést pedig, melyben a tanuló rendszerint csak a felnőttek társaságára, szórakozásmódjára van utalva, már csak azért is, mert az neki korai dolog, föltétlenül elítéljük.

Az ifjú, üde lélek még szórakozás közben is ismeretszerzésre törekszik, minden szellemi megerőltetés nélkül; ne kényszerítsük tehát arra, hogy unalomüzből legyen kénytelen a felnőttek kedvteléseit majmolni. Csak gondoljunk arra, hogy a játszás közben szerzett ismeret sohasem fárasztja a tanulót. Az ő fogékony lelke örömmel kap azon is, amit sok elfásult kedélyű ember már unalmasnak tart. Őt egyaránt érdeklik úgy az állat-, növény- és ásványvilág termékei, mint a régi épületek, várak, kápolnák, szobrok stb., a gazdaságok, gyárak és ipartelepek üzei. Tehát az esztetikai műveltség és erkölcsi nevelés érdekeit egyaránt csak akkor szolgáljuk igazán az iskolai kirándulásokkal, ha tárgyi szempontból a természettudományi, műtörténelmi és gazdasági érdekességeket egyképen felkaroljuk.

Még csak annyit, hogy a tanuló ifjúsággal szemben az ily kirándulások tervezetének megállapításában első sorban a haza körére szorítkozzunk. Mert kívánatos és üdvös dolog ugyan a külföldet is megismerni, de az édes hazai föld megismerése nemcsak ajánlatos, de hazafiúi kötelesség is! Az igazi hazaszeretet egyik sarkalatos alapköve annak ismerete; minél szélesebb és több oldalú ez az ismeret, annál mélyebb gyökeret ver bennünk a hazaszeretet.

Végre rátérek a már fentebb is érintett s a tanuló ifjúság részéről legnagyobb elismerésben és szeretetben álló szórakozásra: a *táncra*, illetőleg *táncmulatságra*. (11—12.)

Tapasztalati tényekre hivatkozva állíthatom, hogy a legtöbb városban a legtöbb tanuló úgy, mint a legtöbb szülő, mintegy beleélte magát abba a gondolatba, hogy egy iskolai év lefolyása, egy-két ügynevezet diákmulatság, vagy diákbál nélkül nem is teljes, nem is tökéletes, hanem csak egyoldalú, amennyiben az iskolai bizonyítványban a kicsi ember csak félig, mint az értelem és szellem kiművelésének szolgálatában álló tanuló van értékileg képviselve, míg benne azokról, amik nála leginkább emberies vonások, testgyakorlati ügyességéről, a társadalomban elengedhetetlen, ügynevezett társaséleti ethikai értékéről, modoráról, magatartásáról és illetudásáról szó sem lévén, az elmaradt diákmulatság vagy bál miatt ezekről nem is szerezhett érdemleges meggyőződést. No az igaz, hogy az iskola ilyen oldalról hivatalosan nem számol be a gyermekről szülőinek, de ezt, tekintve az iskola célját és feladatát, helyesen is teszi. Mert amit az ilyen szülő kíván, azt igen megadhatja majd annak idején az élet iskolája, de magától a középiskolától ilyesmit jogosan senki sem követelhet. Hiszen a társadalom emberjelöltje meg van az iskolában is, érvényesül a testületi szellem magában az iskolai társaságban is. Már érintettük is, hogy az iskolai barátságok kellő ellenőrzés mellett sokkal áldásosabb és felemelőbb hatásúak az ifjúnak úgy

ézelmére, mint erkölcsére, mint azok a sokak részéről oly hön óhajtott és várva-várt zajos s az éjbe is benyúló izgalomkeltő táncmultságok.

Én részemről a nappal tartott ifjúi kedvteléseknek, az iskolai ünnepeknek, hangversenyeknek, majálisoknak stb., sőt magának a tánctanulásnak is lelkes barátja vagyok, ami valami természetes dolog is; de a szoros értelemben vett táncmultságokat vagy bálakat a középiskolából már kikerült fiatal embereknek szánom. Hogy mennyire helyes a felfogásom, mennyiben elfogadható e tekintetben elfoglalt álláspontom, igazolásomra magam helyett jórészt neves pedagógusokat beszéltetek.

A rithmikus mozgást, a táncot s ennek már a középiskola keretén belül való tanulását ezek is javasolják, mondhatni melegen ajánlják, de az úgynevezett gyermekbálakra kérlelhetetlenül vétót kiáltanak. És helyesen. Hiszen az iskolán kívül a bálak elengedése vagy eltiltása mellett is annyi alkalma van a növendéknek a társas érintkezés illemformaságainak elsajátítására, hogy ez alkalmak valamennyiét hamarosan elősorolni alig volnánk képesek.

A táncot illetőleg Jean Paul így nyilatkozik; „Nem tudom, a gyermekbálakat gyűlöljem-e jobban vagy a gyermektáncot dicsérjem inkább? Amazok nem egyéb, mint haláltáncra vezető út, ezt pedig dicsérni akarom. A testgyakorlás edzi, erősíti az egyes erőket és izmokat, a tánc, mint testi költészet, kiméli, gyakorolja és kiegyenlíti azokat.“¹ „Míg Aristoteles a táncot alakot öltött mozgásnak, addig Goethe méltán nevezte ezt az örömeök fejedelmének. A tánc az ifjúság ikertestvére, mert ha az ifjúban a jókedv pezsegni kezd, táncá változik át.“² Simonides a táncot hallgató költészetnek mondta.

De magáról a táncról ennyi azt hiszem elegendő; legfeljebb még annyit jegyezhetünk meg, hogy a tánctanulást is legjobb volna a nagyobb szünetek idejére kitolni, mert az is tapasztalati tény, hogy a tánciskola tartama alatt a tanulásra hivatott ifjúság kelleténél többet időz Terpsichore kisasszonynál és a körülötte lengő Gráciáknál. De lássuk csak az eredményt és következményt akkor, ha e különben ártatlan és feldicsért kedvtelést bevisszük az emberjelöltek részére arranzsirozott úgynevezett gyermekbálókba. Lubrich e tételt lapokon át tárgyalja, én most csak szemelvényeket mutatok be belőle.

„Ha a tánc“ — úgymond³ — „az ész és illem határai között történik, mindenestre egyik nemét képezi a művészetnek és magasabb élvezetnek; de ha kórsággá fajul, élet- és erkölcsrontó. Mint művészetnek az volna rendeltetése, hogy míg egyrészt multságot nyújt és testgyakorlatul szolgál, másrészt a szépérzék fejlődésére is jótékonyan hasson. De a mostani táncmód e kettős szempontnak épen nem felel meg, sőt fölötte veszélyes is . . .“

¹ Lubrich 102. II. l.

² Felméri 217. l.

³ L. Lubrich II. 96. és k. l.

„Hány ifjú dőlt már kora sírba a tánc által! Alig van pusztító nyavaja, mely annyi virágzani kezdő életet hervasztott volna el, mint az oktalan tánc. Most már annyira jutottunk, hogy a tánc nem is számítható a tornai gyakorlatok, hanem a szilaj élvezetek közé. Amit a tánc tanulásnál nyerünk, azt alkalmazásában bizonyosan elvesztjük. Többnyire inkább örjögésnek, mint ütenyszerinti mozgásnak mondható. Az összepréselő ruha, a téli és éji idő, a lég élenyét felemésztő s a szemet rontó tündéri kivilágítás, a hevítő italok, fagyalt stb., ez mind ki volna küszöbölendő, ha egészségi szempontból indulunk ki . . . Ha hozzávesszük, hogy teljes kimerülésig szoktak táncolni, valóban arra kell fakadnunk, hogy a mostani táncmód egyike azon szörnyetegeknek, melyek legtöbb áldozatot emésztenek föl az emberiségből.“

„Ki számlálhatná meg az áldozatokat, melyeket a tánc a szülők szeme láttára kíván!“ — kiált föl Niemeyer.

Ilyen kemény kifakadások után magától a fentebb magasztalt tánc tanulástól is bőven elmehet a kedvünk. Lesújtó s mondhatni túlzott szavak, de sok bennök az arany igazság.

Azután utasításokat ad az okos és óvatos táncra s végül kijelenti, hogy az okos szülő óvni fogja gyermekét a mostani örjögő táncmulatságoctól, lehető legkevesebbre szorítván az azokban való részvételt.

Szorosan a gyermekbálakat illetőleg Schwarz felfogásának hódol, ki többek között ezeket írja: „A gyermekbálak s a francia divatnak hasonló kinövései csak érzéki szempontból védhetők; minden komolyan gondolkodó, kinek a természetszerű életről fogalma van, tudja, mit kell azokról tartania . . .“

Nem elmélet, hanem többszörös fájdalmas tapasztalat után írja le azután Lubrich a gyermekbálak lefolyását s az azok leány- és fiúhőseinek előkészületeit és szereplését. Érdekes volna a leírást egészében bemutatni, de ismételten csak részletekre szorítkozom.

„Már maga az eszme is rontólag hat a gyermekekre. Mihelyt megtudják, hogy táncmulatságuk lesz, figyelemről, szorgalomról szó sem lehet, eszük már hetek előtt a bálra van irányozva. Ha már közeledik az ünnepély, akkor épen semmi hasznukat sem lehet venni. Így van a bál után is.“

„A leányka képzelete a bál előtt egészen elmerül a tetszelgésbe, hiúságba, esze pedig a szép öltözeten és a táncban kivivandó győzelmen csapong.“

Itt megemlíti a szülők oktalanságát is, mely ilyenkor szintén nem ismer határt.

„Végre a hosszas előkészület után a fölbokrétazott tündérkirálynőt magasztalással halmozza el a cselédség, atyafiság s maguk a szülők is.“

„Most a ragyogó terembe vezetetik a leányka s üres bókók után helyet foglal, vagy társnői közé keveredvén, nézegeti, kinek milyen öltö-

zéke van. Ő szegényke maga nem is jönne rá ilyen szemle eszméjére, de az otromba mamák körül fogják s dicséretekkel halmozzák el őt. Kell-e ennél jobb iskola a fény-rangkórra, hiúság, irigységre, kacérkodásra stb? Mikor a zene megszólal, örömkönyek ülnek az anyák szemeiben s az ostoba apák arcán nyájas mosoly látszik, mintegy jelentve, hogy kedves leánykáinknak ma sokat fognak megengedni. A leánykák szíve hevesebben kezd dobogni s a vér már is forrongásnak indul. Kezdetben szelíd, lassú lejtéseket látván, azt gondolhatnók, hogy az illemes és mértékletes mozgás csak hasznukra lehet a kicsinyeknek mind testileg, mind lelkileg. De családunk nem sokáig tart; sokszor maguk az anyák és apák adnak jelt a szilajság kitörésére; keringők, vágatók, tombolók eszerélik föl a lassú mozdulatokat; beteges gyermekek, a leggyöngébb leánykák, kik a sorvadás jeleit hordják bágyadt arcukon, örvöngő lejtésekre ragadtatnak. „Rajta! kiált az apa, mulassatok gyermekek! Hadd tombolják ki magokat, mondja a szomszédjának; csak így ér a tánc valamit, mi sem voltunk jobbak, majd ráérnek még búsulni.“

Hát még hogyan ír a szépen kiöltöztetett, rokonszenvesebb arcú jó táncosnőről, ki kézről-kézre adatik! Ennek a tánc után keze, lába reszket, egész teste izgalomban van, mintha a legingerlőbb italok forrnának vérében.

„Vegyük hozzá“ — úgymond — „hogy még holmi gyomorrontó nyálkáságot és fagyaltot esznek, kávé t s ha hozzáférnek, hideg vizet is isznak, hűtköznek stb., teljes alakjában látjuk a táncokort.“

Még számos ilyesféle megjegyzés után végre így kiált fel: „Ki mondhatja ezt művészetnek? A rombolás remeklésének igen!“

Most áttér a fiúkra.

„A fiúk együtt járják a leánykákkal s így a szomorú következmények rájuk nézve is ugyanazok, csak hogy ezek a nagyobb szabadság, a pajkoság, a hidegre való szaladgálás és merészebb vizivás és az ez alkalomra megengedett poharazás által még veszedelmesebbekké lesznek. Ha a fiúk valamelyike félig-meddig, sőt olykor-olykor egészen is megittasodik: azt a szülők megmosolyogják, semmibe sem veszik. A lakoma a kis dözsölők rikácsoló népdalával, sőt, hogy a szomorú gúnykép még jobban kitűnjék, a himnusz megszeplősítésével végződik, melybe a szülők és nevelők morgása is vegyül. Ki csak kissé észleli is meg a test fejlődésének föltételeit, az nem tekinthet fájdalom és boszankodás nélkül ezen kimenthetetlen vétségre. S ha csupán a testre hatnának rosszul a gyermekbálak, még hagyján, de sokszor az erkölcsöt is megmételtyezik.“

Itt kitér az öltözetekre, a különemű gyermekek egymással való érintkezésére! „Csak észleljétek“ — mondja többek között — „micsoda érettséget negélyeznek, mennyi üres szót fecsegnek össze a kicsinyek, hogyan teszik egymásnak a szépet s nem fogjátok azt ártatlan gyermeki mulatságnak tartani. Csak egy legyen a fiúk között, kinek szeme nyiltabb,

bizonyos, hogy egy vagy két bál elegendő az erkölcsi gyom elterjesztésére . . . Az ily alkalmakkor szövődött szerelmi regénykék a kicsinyek között nem egy esetben váltak különösen a leánykákra nézve végzetesekké . . . Szóval a kora érettségnek itt van egyik főforrása.“

Ezt pedig meggátolni — mint már jeleztük — szigorú kötelességünk. Erre nézve Felmérinél olvasható egy példa: „A fejlődés menete lassú és siettetni nem szabad, mert modorossággá, affektáltsággá fajul, mint fajult annál a nyolc éves leánykánál (ez nem táncolt), kit anyja bálba vitt, s ásitás közben váltig mondogatta anyjának, hogy „úgy-e mama, milyen jól mulatok?“

„Az ünnepélyes táncok örökké emlékezetében maradnak a gyermeknek s tudván azt, hogy a szülők ilyenkor mennyi költséget pazaroltak rá s mennyi fáradtsággal adóztak kitűnni vágyó személyiségének, később a kora élvezetekhez szoktatott úrfi rendesen követelő és dacoló lesz, ki apját-anyját új meg új élvezetekért kínozza, vagy hízélgéssel, csúszás-műszással törekszik célja kivitelére rávenni. Így történik aztán, hogy a korán élvező gyermek mindig szabadabb és szabadabb akar lenni; a gyermekkor már unalmas neki s már a felnőttek élvezetére vágyik . . . Innen van ama tünemény is, hogy fiatal embereink már nem is kíváncsiak bálakba, vagy ha valami más érdekből elmennek is, nem táncolnak, a hölgyeket nem malattatják, hanem éretlen gyerkőcökre hagyják őket. Azelőtt 25—30 éves emberek voltak a bál hősei, most gyerkőcök viszik a szerepet.“

Ezek után azon igazgató és tanító urakat leckézteti, kik az ilyesmikre becses jelenlétükkel rányomják a helyeslés bélyegét, sőt olykor-olykor maguk is járják a bolondját . . .

Az iskolai fegyelem szempontjából a középiskolai rendtartásban erre nézve nincs egyenes útasítás, csak ennyit említ a többek között a fegyelmi intézkedések 15. §-ában: „A szülőknek vagy helyettesöknek is kötelességök a tanulóknak iskolán kívül való erkölcsös magukviselete fölött örködni . . . Kívánatos, hogy valamint az iskola, úgy a házi felügyelet is törekedjék arra, hogy a tanulók mindent elkerüljenek magukviseletében, ami korukkal, tanulói pályájukkal meg nem fér, ami az iskola jó szellemének árt, ami botrányt okoz, vagy a tanulók erkölcsiségét veszélyezteti.“ Látjuk tehát, hogy egyik mondatában sem intézkedik, egyikben sem ad útasításokat, mert bizonyára nem tartja célszerűnek oly hivatalos jellegű diákmultságok, ünnepélyesebb színezetű éjjeli szórakozások tartását, melyekben tanuló játsza a főszerepet, ő legyen a központ s a megbámulás tárgya, bálványa. Az előbb ecsetelt, bizonyos tekintetben ugyan túlzásba menő, keserű tapasztalatokat feltűntető sorok pedig éppen nem biztatók és kecségtetők arra nézve, hogy bármely elemi vagy középiskola intéző köre csak pillanatig is barátja legyen az imént bemutatott éjjeli diákmultság eszméjének. Ismételtén megjegyzem azonban, hogy ezzel korántsem akarjuk útját vágni az ifjúság testi és lelki felüdülését célzó s illedelmes határok között keresztül-

vitt gyermeki kedvteléseknek, sőt bátor vagyok kijelenteni, hogy bármely intézet tanári testülete ellenőrző tekintélyének és tudásának csak gyengeségét ismerné el, ha nem merne vállalkozni s nem tudna garanciát nyújtani oly multság biztos sikere iránt, melynek szervezése és keresztülvitele az iskola szellemének keretébe a legcsekélyebb megerőltetés nélkül beilleszthető. Csak arra kell gondosan ügyelnünk s azt kérlelhetetlen következetességgel keresztül hajtánunk, hogy a tanulók multságának soha és semmi körülmények között se legyen olyan jellege, mint a felnőttekének, nehogy az előzetesen bevallott, vagy kitűzött cél összeütközésbe jöjjön az ott tényleg tapasztalt dolgokkal. Így azután nem lesz nagy sem a befektetés, sem a kiadás; a kitűzött jó cél rövideget nem szenved s igazán ártatlan, a fejedező fiatalságot méltán megillető szórakozásban gyönyörködhetünk.

Szintén tapasztalásból merített tényekre hivatkozhatom, hogy a napjainkban divatozó diákmultságra kért engedély sorsa a felsőbb tanhatóság kezében a legtöbb esetben a megokolás, illetőleg valamely jótékony cél érdekét képviselő titulus szerint szokott eldőlni, milyenek a könyvtár-alap, önképzőkör, dalárda-alap, szegény tanulók segélyezése stb. Pedig tényleg vajjon hány tanuló szolgálja ilyenkor komolyan a jótékony cél érdekét? Azt hiszem, egy sem. Mindegyik saját becses személyiségének mulattatását célzó törekvések szolgálatába szegődik. Szerintem pedig csak akkor van értéke s következményeiben üdvös hatása a tanulók szórakoztatásának, ha az végkifejlésében is tényleg olyannak bizonyult, mint amilyen alapon kérelmezve volt.

Sőt még a megengedhetőnek és kívánatosnak mutatkozó gyermeki mulatozások szervezésére vonatkozólag is van néhány szavam. Még ezeket is csak abban az esetben tartom megengedhetőeknek, ha a tanári testület felelősséget vállal főleg az erkölcsi sikert illetőleg, mert az anyagi, tapasztalás szerint, a legtöbb esetben kedvezőnek mondható. Az ily multságok megtartásánál is az időnek, illetőleg a napnak kitűzését, ugyancsak az idő és helyi viszonyok tekintetbe vételével a vezértestület tartsa fenn magának, nehogy a fiatalságot a nagy nap eszméje tanulmányai sikerének rovására hosszabb időn át foglalkoztassa; hanem igenis már az év elején, vagy bármikor is általánosságban közölheti vele, hogy lesz gondja az ifjúság ünnepélyesebb jellegű szórakoztatására is, ha az ezt tanulmányi és fegyelmi előmenetelével kiérdemli. Ha ezzel elejét vesszük annak, hogy maga az ifjúság kérjen engedélyt és időt, illetőleg napot, esznek a heteken, sőt sokszor hónapokon át is a multság tárgyában tartatni szokott előkészítő gyűlésezések, melyek különben is teljesen feleslegesek. Kívánatos továbbá, hogy az ily multságok tipikus jellemvonása a gazdálkodási szempontból ajánlatos takarékoság mellett első sorban az egyszerűség legyen, mely kizárja a ruházatban való cifrázkodást, kiírta a feltűnési viselkedés bogarait. Az ily multságban aztán bizvást és minden aggodalom nélkül

résztehet kisebb és nagyobb növendék egyaránt, kik a felsőbb ellenőrzés mellett különben magok is magok között, egymás ellenőreivé lesznek.

Az éjjelekbe nyúló táncmulatságokon kívül általában nem valók a tanuló ifjúságnak az olyan szórakozások, melyek a mai napság fennen hangoztatott úgynevezett fölvilágosodottságot feltételezik. Mert nagy tévedésben vannak az olyan szülők, kik azt hiszik, hogy a jó modor elsajátítása végett már idő előtt felnöttekként kell szerepeltetniök gyermekeiket. kik nélkül családi multság, kirándulás, színház, koncert, táncmultság stb. nem eshetik meg. A vendéglők, kávéházak látogatása, szeszes italok élvezése, kártyázás, biliárdozás, kuglizás, puskázás, dohányzás stb. mind oly dolgok, melyeknek élvezése még a felnőtt ember részéről is nagyon óvatos és körültekintő eljárást feltételez; tehát annál kevésbbé engedhetők meg olyanoknak, kiknél az ily szórakozások az ártatlan naivság, a bájos gyermeki tudatlanság elvesztésének kockáztatásával járnak. Hiszen a társadalomba kivitt rokonszenv, mit udvariasságnak nevezünk, bővebb anyagra és táplálékra találhat majd az életben, hol ez az emberek kölcsönös becsüléséből azután önkényt fakad. Pedagógiai követelménynek tekinti azt Felméri,¹ „hogy az udvariasság az ifjúnál ne legyen korai, azaz ő csak akkor legyen udvarias, mikor annak értelmét fel bírja fogni. Az idejekorán udvarias gyermek szánalomra méltó.“ Mert ha nagyon korán jóllakatjuk a gyermeket a szabadabb gondolkozás és az érzékiség nyújtotta örömeikkel, félő, hogy nagyon hamar beáll a csömör. Nagyon óvatosan és csak mérsékelt adagokban juttassunk ezekből a gyermeknek, aki érzelmei és értelme fejletlen stádiumában az érzékiség világában rendesen azt tartja rossznak, ami meg van engedve, s azt jónak, ami meg van tiltva.

Ha valahol, úgy a gyermek vagy ifjú társadalmi életre irányuló hajlamainak fejlesztésében kívánatos, sőt szükséges a lassú, természetes eljárás: a konzervativizmus. E tekintetben pedig alig mondhatok az igen t. szülőknek üdvösebb dolgot, mintha újra meg újra becses figyelemükbe ajánlom Lubrich intő szózatát:² „A gyermek ártatlanságának nincs vésze-
sebb eltensége, mint épen a nyilvános élet s a meggondolatlan szülők éppen abba dobják gyermekeiket, midőn gyermekbálakba viszik őket, vagy mi több, felnöttek multságába hurcolják magukkal. Persze, a gyermeket hozzá kell szoktatni korán a világhoz, a társas élethez kell őt idomítani, kiköszörülni, kisímítani, ne legyen emberkerülő, tanulja meg a bonton finomságait, tudjon emberek közt élni, fejlessze ki nyelvét, érzelmeit stb.? Mind szép! Csakhogy ezen eljárás egészen olyan, mint midőn a facsemetét gyümölcsözésre eröltetjük; mi ennek a következménye, mindenki tudhatja. Amely szülők így okoskodnak, azok nem értik Kőlcseynek ezen nevelési

¹ L. 561. l.

² II. 101 l.

elvtételét: „Csendes magányban rejlik a talentum, világi zaj között állandó karakter. A zaj csak akkor keresendő, ha előbb talentumra tettünk szert, hogy azzal azután megküzdhessünk!“

Források: Felméri L. A neveléstudomány kézikönyve. — Lubrich A. Neveléstudomány I—II. k. — Szvorényi I. Gyakorlati tanácsok a házi és nyilvános nevelés körében. — Jablonowski I. A magyar közoktatás jelene és az egységes középiskola. — Cs. M. Társadalomtudomány. — Országos középiskolai tanáregyesületi közlöny. XXXIV. évf. — Magyar Paedagógia I—X. évf. Végre 20 darab különféle helyű és idejű középiskolai Értesítő.

Baksay József.

INTÉZETÜNK

A SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS HITÁGAZATÁNAK

FÉLSZÁZADOS JUBILEUMÁT

1904. ÉVI DECEMBER HÓ 18-IK NAPJÁN A KÖVETKEZŐ MŰSORRAL
ÜNNEPELTE MEG:

I.

Az ünnepélyt megelőzőleg:

December 16-án délután 2 és fél órakor:

SZENT GYÓNÁS.

December 17-én reggel 8 órakor:

SZENT ÁLDOZÁS.

December 18-án reggel 8 órakor:

HÁLAADÓ SZENTMISE.

II.

December 18-án délelőtt 8 és fél órakor a főgimnázium dísztermében:

1. **Boldogasszony anyánk.** Énekli: *a főgimnázium énekkara.*
2. **Megnyitó beszéd.** Mondja: *Both Ferenc dr.,* főgimnáziumi tanár.
3. **A szeplőtelenhez.** Bán Aladártól, Szavalja: *Fluck Endre,* III. A) oszt. tanuló.
4. **A szeplőtelen fogantatás hitágazata.** Előadja: *Schütz Antal,* főgimnáziumi tanár.
5. **Szent István végsóhaja.** Mindszenty Gedeontól. Szavalja: *Fodor Géza,* VI. oszt. tanuló.
6. **Immaculata a magyar népnél és irodalmunkban.** Előadja: *Gaberdeén Ferenc,* VII. oszt. tanuló.
7. **A celli búcsú.** Endrődi Sándortól. Szavalja: *Járosy Jenő,* VIII. oszt. tanuló.
8. **O Sanctissima.** Énekli: *a főgimnázium énekkara.*

I.

MEGNYITO BESZÉD.

Irta és elmondta: *Both Ferenc dr.*

Kedves Ifjak!

Isten anyjának, a boldogságos Szűznek tiszteletére jöttünk ma együvé, hogy mi, akiket a keresztség szentsége szorosan összefűz, fiúi hódolatunkat, szívünk tiszta érzelmeit örömtől dobogó lélekkel tolmácsoljuk égi patronánk, mennyei szószólónk iránt. Amilyen szívből fakadó hálával és tisztelettel viseltek az ifjú édes, jó anyja iránt, ép oly magasztos érzelmek hevitik keblünket ezen kedves kötelesség lerovásakor. Mert, keresztény ifjak! kedves kötelesség ez nekünk, keresztény katolikus magyaroknak. Hiszen hazánk, szent István királyunk imája folytán Mária országa: a regnum Marianum; a magyar nemzet: Mária családja; vitézeink: Mária lovagjai. S nincs nemzet széles e föld kereksegen, amelynek szellemi életét, családi viszonyait annyira áthatotta volna a boldogságos Szűz tisztelete, mint épen a magyar nemzetét.

Mi keresztény ifjak ennek a dicső, de egyúttal sokat szenvedett magyar hazának vagyunk gyermekei s így magasztos feladatunk őseink szent örökségét tisztán és sérthetetlenül megőrizni, a nemes érzelmeket ápolni és fenntartani. Egyúttal azonban tagjai vagyunk annak a nagy katolikus testületnek is, amely egy közös fő vezérlete alatt az egész világon ugyanazt a hitet vallja és ugyanazon szentségekkel él. Midőn tehát ez évben az egész világ Mária tiszteletét zengi; szeretett hazánkkal együtt megünnepeljük mi is a szeplőtelen fogantatásról szóló hitágazat kihirdetésének 50 éves évfordulóját. Ez ünnep által bizonyosságot teszünk katolikus hitünkről, és megmutatjuk, hogy az egek szépséges Királynéjának hálás gyermekei vagyunk.

1854. február 8. nagyszerű és lélekemelő jelenet folyt le a szent Péter templomban. IX. Pius pápai trónusát 200 püspök, 300 főpap és 50.000 ájtatos lélek vette körül. Főnséges, mély csend töltötte be Isten e remek

templomát! Minden szem a szentatyán függött . . . Egyszerre előlépnek a bibornokok és püspökök megbízottjai s megállva a pápa előtt, az egész keresztény katolikus világ nevében kéri IX. Pius, hogy mondja ki hitágazatnak Mária szeplőtelen fogantatásának tanát. Krisztus földi helytartója örömmel és meghatottsággal hallgatja szavaikat, de a fontos pillanat előtt trónján térdre borulva, még egyszer a Szentlélek fölvilágosító kegyelméért esedezik. Vele együtt száll imája az ég felé a hívők ezreinek a Magasságbeli segítségéért. Ezután felemelkedik trónján IX. Pius s örömjongás, fenséges lelkesedés között kimondja a szeplőtelen fogantatás tanát, amelynek értelmében a boldogságos Szűz Krisztus érdeméből az eredeti bűn minden szeplőjétől egész életén át megóvatott és szent maradt.

Az a kérdés merülhet fel előttetek keresztény ifjak, hogy miért hatotta át a híveket e szokatlan lelkesedés? . . . Talán valami világrendítő esemény történt?! . . . S méltán megilletheti-e a földi teremtményt a tiszteletnek és szeretetnek ezen nagyszerű megnyilvánulása?! . . . Mindenkinek lelki megnyugtatóására kimondom, hogy ez a nő megváltó Istenünk szent Anyja és így megváltásunk osztályosa, akinek hivatása magasztosságát szent Bernardin szerint csak egyedül Isten képes megérteni. Isten különös kegyelméből anyai méltóságának jutalma tiszta értelme, romlatlan akarata s míg anyai méltóságával az angyalok mennyei karán, értelmével s akaratával a romlott emberi nem emelkedik felül. A hit, remény és szeretet aranyfonalával Ő kötötte össze a gyarló és bűnös embert teremtő Istenével; Ő adta nekünk üdvösségünk eszközét; Ő hozta le az égből az elárvult földre az anyai szeretetet, megdicsőítve az anyai méltóságot. Élete a jóság, szelídség, irgalom, szenvedés szakadatlan láncolata, lelke a mennyei paradicsom képe, az isteni mindenhatóságnak és kegyelemnek remekműve. s így szeplőtelen alakja vezérsillag gyanánt ragyog előttünk.

Ime tehát, méltán tört elő a hívek lelke mélyéből az öröm és lelkesedés, midőn IX. Pius azt a tant, amely századok óta élt a keresztény katolikusok között, határozott alakba foglalta.

Kedves Ifjak! Szent hitünk alapján lelkünk a Szentlélek temploma, de egyúttal oltár is, amelyen a hit, remény és szeretet égő áldozata lobog. Helyeztétek reá erre az oltárra Máriának, a legeszményibb földi teremtménynek képét! . . . Míg ez ott ragyog, addig vallásosak, jó hazafiak, kötelességtudók, becsületesek lesztek s bánat fogván el szíveteket, ha kérésteket ezen szóba, mint aranykeretbe foglaljátok: „Mária segíts“, igazi vigasztalást találtok mennyei Atyátoknál, mert nem volt még senki, oh dicső Szűz, aki ótalmadat kérve, tőled gyámoltalanul magára hagyott volna! . . .

A gyászos emlékü mohácsi csatában Batthyány Károly gróf nem akarta, hogy a boldogságos Szűz képével ékesített zászló az ellenség kezére jusson, mivel azonban azt a veszített csata után nem vihette magával, kivágta belőle a szűz Anya képét s mint drága ereklyét ruhája alá rejtve, szerencsésen eljutott

Német-Újvárra. Batthyány ruhája alá, ti pedig szívetek, lelketek legmélyébe rejtsétek el a szűz Anya képét s ezzel ünneplitek meg legméltóbban a szeplőtelen fogantatás hitágazatát.

Téged pedig kegyes Anyánk kérünk, meg ne vond a hű gyermeki lélektől kegyelmedet s nyújts a te ótalmazó kezéd alá menekülőknak segítséget! . . . Mi hálát adunk neked ezért, nemzedékről-nemzedékre, mindörökké hirdetjük neved ékességét, édes anyánk, égi pátrónánk, boldogságos szűz Mária . . .

II.

Ü N N E P I B E S Z É D.

Irla és elmondta: *Schütz Antal.*

A szeplőtelen fogantatás hitágazatának tartalma, igazsága és hittani jelentősége.

Tizenkilenc század óta részes az emberiség szent János látomásában: Nagy jel tűnik föl az égen, egy asszony, kinek öltözete a nap, lába alatt a hold s fején tizenkét csillagú korona. És méhében fogant és fiút szült, ki hivatva volt vaspálcával kormányozni mind a pogányokat (Jel. 12, 1. s kk). Ez a jelenség ígér meg és tart fogva minket is; előttünk az az asszony, kinek dicsősége sugárzó, mint a nap, az emberi élet változásai és a bűnnek hányódásai lábaihoz alázkodnak, mint a hold s malasztjának szépsége gazdag, sokszerű, mint a tizenkét csillagú korona: Szűz Mária, neked hódolunk. És amint tekintetünk elmerül e nagy jelnek szemléletébe, a fejét övező tizenkét ágú koronának mindenik csillaga külön szint ölt, élénk tündököl a Boldogságos Szűznek megannyi jelessége és végre sajátos ragyogással kiválik közülük egy, a létezők rendjében hozzája hasonló nincs, bűvös árral vonja be az egész alakot és rajta vesz szemünk; az ő szeplőtelen fogantatása az.

Szeplőtelen fogantatás — igénytelen kifejezés; de tartalma egy egész világot ölel föl; szépséges, gazdag, verőfényes világot, az isteni kegyelem remeklését. Ember, kit a bűnnek lehelete sem érintett, ember, aki Ádám nemzedékéből való s ezért az áteredő bűn szükségképpenségének alá van vetve s ennek szennyétől mégis mentes, ember, aki már léte első pillanatában szent, malasztal ékes és következőképen Istennek egészen tetsző: ez külön világ, itt az örök halmok — a mennyország — fuvalata érzik. *Ez a szeplőtelen fogantatás.*

Főnséges világ, nagyszerű távlatokat nyit; de titok. Ebbe bele kell hatolni, ebben el kell mélyedni — már amennyire a hit szárnyát öltött, észtől telik.

Tehát Szűz Mária, a második Éva, léte első pillanatától fogva mentes a bűntől, melyet fejünkre hozott az első Éva. Mi mindnyájan a bűnnek, az áteredő bűnnek anyajegyével születünk. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, ime bűnben lőn fogantatásom, — kiált föl a zsoltóros (Zsolt. 50, 7.); s kezdjem-e újra azt a bús éneket, mely „az emberiségnek bölcsődala s búcsúztatója”: az elveszett paradicsomról szóló éneket? A történelem visszhangjaként Mózesről Miltonig és Madáchunkig hányan elzengtek már! Ah, ez az ének tragédiává szélesül és három nyomos jelenetben gördül le cselekvénye.

Isten megalkotta az embert a maga képére és hasonlatosságára; megáldotta értelemmel, hogy kifürkéssze a teremtés titkait és nagyszerű találmányokkal diadalmaskodjék erőin; megajándékozta akarattal, hogy szabadon kövesse az erkölcsi törvényt, saját erejéből szent életet élhessen és örök boldogságot érdemeljen; és reá hagyta a földet, hogy úrrá legyen rajta, miként Ő úr a mennyben; szép és kifejezésteljes volt az Isten képe, az ember. E tiszta képre azután rávetítette Isten az Ő kegyelmének lángözönét, beléoltotta az ő saját, természetfölötti életének csiráját és új fényben, a természetet messze meghaladó szépségben tündökölt a kegyelem állapotába felmagasztalt ember, az Isten *hasonlatossága*. De jött a kígyó, a hazugság atyja és csábította az embert és az a gyarló teremtmény megszegte az Isten parancsát és ugy-e, „a dicsfény elborult”, a malaszt tovaszállt és sötét, kietlen lett az ember lelke; az Isten képe és hasonlatossága ott hevert rongyokban a megátkozott természet tövises, bojtortványos földjén. Ez a tragédia *első* jelenete.

Míg a megszentelő malasztot el nem játszotta az ember, kedves volt az Úr előtt. Lelke, mint a hegyi tónak tükre, zavartalanul fogadta be és ragyogta vissza a kegyelem napját, Isten az Ő örök szépségének hű kifejezőjét látta benne és kedvteléssel nyugodoit meg rajta tekintete. Ádámban mindnyájan nem szolgák voltunk, mint a teremtés révén osztályrészül jutott volna, hanem fiak, az Isten fogadott fiai. Ám az öszszülők bűne e jeles viszonynak végét szakította; az Isten áldó kezét eltaszították maguktól s ezért viszonszeretetet már nem várhattak; harag fiaivá kellett lenniök. Azóta súlyként nehezedik rá az emberre bűnének és Isten sújtoló hatalmának tudata. Sokrates nem mer istentiszteletet ajánlani, mert hátha ez csak szítja az istenség fölgerjedt indulatát; a népek élvezetek posványába vagy kétségbeesésbe menekülnek — Isten haragja elől. Ez a *második* jelenet.

Abba az Isten haragját nyögő emberbe aztán sajátságos kettőség fészkelődik: a test és lélek öszszhangja megbomlik, az erény elve elveszti hegemoniáját. Halljátok szent Pál plasztikus szavait: „Magam sem értem, mit cselekszem, mert nem a jót cselekszem, melyet akarok, hanem a rosszat, melyet gyűlölök, azt művelem . . . megvan nálam az akarás, de a jónak véghezvitelét nem találom. Gyönyörködöm Isten törvényében a benső

ember szerint, de más törvényt látok tagjaimban, ellenkezőt elmém törvényével s ez engem rabbá tesz, a testemben lakozó bűn törvényének rabjává. Ah, én szerencsétlen ember, ki szabadít meg engem e halálnak testéből?“ (Róm. 7, 15. s kk.) — Megromlott vér kering a mi ereinkben. A dolog természete szerint a jót könnyűnek kellene találnunk, a testnek készséggel kellene indulnia a lélek szavára és ime, vérünk lázadásnak és erkölcsi betegességnek csíráit hordja magában és ezek a csírák megmeggyűlnek mint a kelés és amit teremnek, az fájdalom, személyes bűn és halál. Ez a tragédiának *harmadik* és legfájóbb jelenete.

Tehát a megszentelő malaszt elvesztése, Isten haragja és a testnek fájdalomban kezdődő és fölsláslásban betetőződő halála, ez az áteredő bűn tartalma. Szomorú örökség, nyakunkba szakadt és nem vonhatja ki magát kötelezése alól, kit születése beleiktat Ádám nemzetségfájába.

Mi szabadít meg e halálnak testéből? — kérjük az apostollal. „Az Isten malasztja Jézus Krisztus által.“ Úgy van, Krisztus minket megváltott, Isten haragját kiengesztelte és módot adott az Isten előtt kedves állapotnak, a malasztnak visszaszerzésére: „Ha az életbe be akarsz menni, — tehát az út nyitva — tartsd meg a parancsolatokat.“ Ám a mi megszentülésünk *megtisztulás*, a régi bűnnek szeplőjétől; *kiemelkedés* a mélységből, hova a harag taszított; *megvilágosodás*, a bűnnek sötétségéből.

De ime, virág fakad Ádám fáján, rózsza nyílik az emberiség tőjén és e rózsán szeplő nem találtatott. Szűz Máriára Ádám öröke nem szállott át, életében nincs pillanat, nincs pont, hol a csapongó bűn megtelepedhetnék és elmondhatná: Itt élek és uralkodom. Ő *tiszta*, de úgy, hogy szeplő nem is érte; *főlmagasztosult*, de úgy, hogy lent a bűn fertőjében nem is járt; élőfája a kegyelemnek halál nélkül, *világosság* homály nélkül. — Hogyan?

Amit Isten az időben tesz, azt öröktől fogva elrendelte. Még az ember megteremtve nem volt, még bűn nem volt és az örökkévalóság ölen már ott ringott a szent szándék, mely nekünk *euangelion*, jóhír: az elesett ember megváltására testet ölt majd az Ige, a második isteni személy; emberré lesz, hozzánk mindenben hasonló, kivéve a bűnt, hogy levegye rólunk annak átkát. De lehetséges-e ez ember közreműködése nélkül? Ah, hol van a szeplőtelen virág, mely a legszentebb gyümölcsöt hordozni méltó leszen? Hol a szűz talaj, melyből megalkotja Isten a második, a tökéletes Ádámot? Hol a bölcsesség széke, melyen a személyes Bölcsesség helyet foglalhat? Az Ige megtestesülése az Isten tervében öröktől van, tehát szükségképen öröktől van ezen terv megvalósításának nélkülözhetetlen föltétele és méltán mondja a Szent Szűz: „Az Úr birt engem útai kezdetén, mielőtt valamit teremtett. Öröktől fogva rendelt engem és régóta, mielőtt a föld lett. Még nem voltak a mélységek és én már fogantattam.“ (Péld. 8, 22. s kk.)

Tehát Szűz Mária az Atyának lányául, a Fiúnak anyjául, a Szentléleknek arájául van kiszemelve, még mielőtt Ádám vétkezett volna. Isten őt egészen magához emelte, Fiához szent szeretetben elválaszthatatlanul hozzáfűzte. Midőn az ószövetség prófétái időnkint meglebbentették a fát, mely a jövődő titkát, a megtestesülést eltakarta, e villanások fényénél képek válnak ki, hol különféle kiadásban ugyanazon értelem tárul elénk: Az égen megjelenő asszony, ki fiút szül, a világ urát. Vessző sarjad, de Jessze törzséből; tömjénfelhő emelkedik, de aranyoltárról; sarjadék támad, kígyót tipró, bünt ölő sarjadék, de asszonytól.

Ezen jelenéseknek logikájuk van. Ha Krisztus Isten, az ő anyja Isten anyja; ha Ő megváltás és malaszt, Szűz Mária megváltás és kegyelem anyja. Jézus Krisztus szent, egészen, lényegileg szent; akit tehát eljegyzett magának öröktől fogva, hogy arája és anyja legyen, abban nem lehet bűn, sem szenny, sem árnyék; az egészen szent már az örök előrendeltség ölen és e szentség várja és fogadja már fogantatásában, léte első pillanatában. Az ő életében a bűn számára nem marad hely. Nem is találkoztatik szeplő a sátoron, hol az Úr akarja hajlékát venni; egészen ragyognak kell lennie annak az oltárnak, amelyen Ő akarja fölálodni magát; üdének, hervadhatatlannak kell lennie annak a virágnak, melynek Krisztus szent embersége a gyümölcse.

És nemde, a fiak dicsősége, ha szülőjüknek tiszteletet szereznek? Jézus Krisztus váltságot szerzett az emberi nemnek, teljességgel legyőzte a bünt és üdv forrását fakasztott mindenkinek. Aki ott állott a forrás fejénél, Szűz Mária, abból meritett, még mielőtt a földre csurgott volna; midőn Isten őt egyszülött Fiának anyjául rendelte, Fiára való tekintettel elhalmozta minden kegyelmével, kiöntötte reá fő szépségét s úgy magához emelte, szent Fiához kapcsolta, hogy a születés köteléke őt nem tudta belevonni az áteredő bűn hálójába.

A bűnnek koporsófedelén tehát rés nyílt és ezen átszürenkezett egy reménysugár; az elvesztett paradicsomról szóló éneknek már első dallamaiba belevegyült egy biztató hang, a föltámadás és remény éneke: Ellenkezést támasztok közötted és az asszony között, mondja az Úr a kígyónak s ő szétzúzza fejedet; te sarka után leselkedel, te bele akarod rántani a bűn hálójába; ő azonban összetipor téged, még hozzá sem férhetsz. (Móz. I. 3. 15.) És ismét megfogalmazhatunk egy éneket, a megtalált paradicsom énekét és ismét alkothatunk drámát, de nem az ember tragédiáját, hanem isteni színjátékot; három mozzanata ellenképe lesz a tragédia három szomorú jelenetének; a kegyelem túláradó özöne, Istennek zavartalan kegye, a test és lélek tiszta összhangja a létnek első pillanatától fogva: ez Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának tartalma. Tota pulchra es, teljességgel szép vagy; hangzik az örök halmok felől és — áteredő bűn szeplője nincs te benned, feleli az egyház.

Az az egyház büszke e tanra, féltve őrzi e gyémántját, nem, illatos rózsáját és benne végtelen gyönyörűsége telik. Mert mit mond neki, mit mond nekünk a szeplőtelen fogantatás? Mi ezen hitágazatnak jelentősége?

Mindenekelőtt élénk állít egy *eszményt*: Az embert, aki megmaradt tisztának, jónak, szépnek, úgy amint kikerült Teremtője kezéből; aki szeplő nélkül megőrizte a malaszt öltönyét, amelyet a teremteskor nászajándékkul kapott. A természeti tehetségek végcéljukra, Istenre irányozvák; a lélek híven szívja föl, hasonítja át és emeli magasabb létrendbe a külső világ benyomásait, fensőbb harmóniába összesíti és így áldozatként a mindenség első ókához és végső céljához küldi; s a lélek mélyén zavartalanul ragyog és a természeti embert át meg át hatja a természetfölötti életnek, a kegyelemnek napja. Fény, hő, költészet, tisztaság, erény, boldogság, ebből van szöve az az eszmény; ilyennek fogalmazta meg Isten az embert, de az ember nem akarta és Ádám vétke azt megtépdeste. Szűz Máriának szeplőtelen fogantatásában megint fölragyog ez az ideál és — az emberiség el van bűvölve; költészet, festészet, zene és minden gondolható művészet körülzsongja ezt a kimeríthetetlen eszményt és a tőle ihletett művészeti remekök katolikus hitünknek büszkeségei, isteni szépségének, termékenységének és igazságának ékes bizonyosságai. Mert hiszen mi mást akarhat a költészet és a művészetek mind, mint emberi elme és képzelet révén visszavarázsolni nekünk az elveszett paradicsom egy-egy foszlányát; Szűz Máriában készen áll előttük a sóvárgott és sejtett eszmény.

De -elvégre is a természetfölöttiségtől távol bujdosó költészet és öszszes művészet csak sóvárgás és sejlés, vágy és álom, nem valóság és nem élet. A szeplőtelen fogantatás hitágazata pedig gazdag, messzeható élet. Azt jelenti ugyanis másodsor, hogy Szűz Máriában semmi sincs, amiben Istennek kedve ne telnék. Léte első pillanatától, fogantatásától fogva neki kedvelt lánya, egyszülött fiának anyja. Ő nagy alázatosságában szolgálónak vallotta magát, ancilla Domini; nem szolgáló ő, hanem úrnő, domina; mert Urunknak anyja. Tudjátok ti, mit mond ez a szó: anya! Az atya a kötelesség teljesítésének szigorú öre; ha kell, kíméletlenül korhol és büntet. Az anya — csak szeretni tud és megbocsátani. Szűz Mária nekünk anyánk, tehát szeret; és szeretete könyörületes; salus infirmorum, betegek gyógyítója; refugium peccatorum, bűnösök menedéke; consolatrix afflictorum, sújtottak vigasztalója. Ez a gyöngédség a legfőbb hatalom trónjánál, ez a könyörület a szigorúság ölen, ez a közbenjárás a félelmetes Bíró előtt megint katolikus hitünknek kiváltsága, melyet a szeplőtelen fogantatás tana erővel teljesen domborít ki.

Folytassam-e? Mondjam-e, mit jelent nekünk még a szeplőtelen fogantatás? A szent Szűz *Megváltónk* anyja és ezen anyasága révén maradt ment az áteredő büntől. A szeplőtelen fogantatás tehát a világ világosságának első tükrözése, kelő napjának hajnali pirja, szép mint a hold, választott, mint a nap; a kereszt szent fájának első virága, a rajta fakadt titkos

értelmű róza, melynek illata nekünk reményt lehel, teljes megváltásunk és végleges megdicsőülésünk reményét.

Értjük ezek után, miért dobbant meg nemes örömben a keresztény világ szíve, midőn ezelőtt ötven évvel IX. Pius pápa ünnepélyesen kijelentette tévedést kizáró krisztusi tekintélyével, hogy a századok ezen hite, a jámbor lelkek ezen vígasza, az egyháznak ezen titkos rózsája, a szeplőtelen fogantatás tana valóban Istentől kinyilatkoztatott tan, melyet hinni kell. Értjük, miért rendelte a jelenleg dicsőséggel uralkodó X. Pius, hogy a kihirdetés ötvenedik évfordulóján emlékezzünk meg újra ünnepélyesen hitünk ezen főséges igazságáról. Hadd ússzon újra öröm áráján a keresztény világ, hadd emelkedjenek áhítat szárnyain a jámbor lelkek, hadd hatoljon elménkbe, gyökerezzen szívünkbe újra, mélyebben szűz Mária kiváló jelessége, Isten előtt nagy kedvessége; hadd váljék ez a jubileumi öröm és áhítat hatalmas emeltyűjévé a szentatya szent szándékának: omnia instaurare in Christo, mindent megújítani Krisztusban.

Szép dolog az ünneplés; de itt nem állapodhatunk meg. Az égen föltűnt nagy jel szeplőtelen szépségét láttuk, igézetét érezzük; ne szegüljünk ellen vonzásának. Az eszmény főnragyog, elteltünk szépségével, buzduljunk már most követésére. Hívása nem veszhet a semmibe. Hisz a szűz Mária tisztelő Hunyadiak, Zrínyiek, Rákócziak nemzedékének utódai, akiknek szól. Szent István hagyatékának, a Regnum Marianumnak ifjai, a hajdan nagy Magyarországnak késő reményei, szentek unokái, hallják-e, értik-e édes anyjuk hívását? Virágos kert vala hajdan Pannonia, s ismét azzá leszen, ha meggyökerezik ifjainál a szeplőtelen Szűzben tündöklő eszmény gyakorlati kultusza: az eleven, meg nem alkuvó hit, az élet eszményi fölfogása, a szeplőtelen tisztaság férfias megőrzése.

Intézeti alapítványok.

Az 1904—5 tanév folyamán intézetünk a következő ösztöndij- és jutalom alapítványokkal gazdagodott:

1. *Dobszay Antal-féle ösztöndij.* Alapította Dobszay Antal dr. pécsi olvasókanonok 1904. júniusban. Tőkéje 4000 kor., mely 1904. július 1-től 4⁰/₀-al a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban kamatozott, majd az alapító levél 2. pontja értelmében 4000 korona névértékű, 1904. dec. 1-től kamatozó kötményezett járadék kölcsön kötvényben helyeztetett el. Az évi kamatot az intézet 2 szorgalmas, jó erkölcsű, kath. vallású, első sorban a Dobszay-családból származó tanuló nyerheti el. Az alapítvány kezelője a szegedi városi főgimn. igazgatósága.

2. *Az 1870-ben érettségít tett régi tanítványok jutalomalapja.* Folyó 1905. febr. 17-én alapították a főgimnázium azon növendékei, kik középiskolai tanulmányaikat 1870-ben végezték be. Ezen jutalomdíj tőkéje egy drb. 1500 kor. névértékű, 1904. dec. 1-től 4⁰/₀-al kamatozó járadék-kölcsönkötvény, mely kötményezett kötvény megőrzés és kezelés végett a főgimn. igazgatóságnál van letéve. Az évi kamatokat egy szegényebb sorsú, jó magaviseletű, szorgalmas s lehetőleg olyan tanuló élvezi, ki nem magyar ajkú, de a magyar nyelvben jeles előmenetelt tanúsít.

3. *Holtzer Jakab-féle ösztöndij.* Alapították Holtzer Jakab és neje szül. Gruber Julia 1905. febr. 2-án. Tőkéje egy drb 2000 koronáról szóló 4⁰/₀-al kamatozó koronajáradék kötvény 1905. jun. 1-től esedékes szelvénynyel, mely Szeged szab. kir. városnál van letéve. Kamatait jó viseletű és előmenetelű szegedi ifjú nyerheti vallásra való tekintet nélkül, ki a szegedi városi főgimnáziumot, a szegedi főreáliskolát, a szegedi keresk. iskolát vagy a szegedi állami főgimnáziumot végezvén, felsőbb tanulmányait folytatni óhajtja és szegénysége miatt a pályakezdés nehézségeivel küzd. A segélyt az említett intézeteket végzett tanulók 3 évenként oly sorrendben élvezik, amint az intézetek felsorolva vannak.

Midőn a fenkölt gondolkozású és nemes szívű tanügybarátoknak kulturális célú szíves adományaiért köszönetünket nyilvánítjuk, közöljük az alapító oklevelek eredeti szövegét s más helyen nyilvánosan is számot adunk a kamatok felhasználásáról.

A) DOBSZAY ANTAL-FÉLE ALAPÍTVÁNY.

Alapító oklevél.

Hálás érzellemmel gondolva a kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló szegedi városi főgimnáziumra, hol kiképeztetésem első alapját nyertem, valamint szülőföldem, Szeged szab. kir. városa iránt táplált kegyelettől vezéreltetve Szeged városának eme főgimnáziuma részére örök alapítványkép 4000, azaz négyezer koronát teszek le s $\frac{1}{2}$ alatt ide mellékelek azon szándékkal, illetőleg kérelemmel, hogy a Főtisztelendő Igazgatóság ezen összeget örök alapítványkép kezelje s ezen összeg elhelyezését, valamint kamatainak felhasználását illetőleg a következőképen kívánok rendelkezni:

1. Az alapítvány »Dobszay Antal pécsi olvasó-kanonok« nevével viselje.

2. Az alapítványi tőke megfelelő $4\frac{1}{2}$ -os magyar korona-járadék kötvényben helyeztessék el s ezen kötvényezett kötvény a szegedi városi főgimnázium igazgatója által kezeltesse.

3. Az alapítványi tőke évi kamatait életében az alapító élvezi s minden tanév végén nyugta ellenében a főgimnázium igazgatójától felveszi.

4. Az alapító halála után az évi kamat egyenlően megosztva, ösztöndíjjul két szorgalmas, jó erkölcsű, kath. vallású, első sorban a Dobszay családból származó tanulónak adományozandó.

5. A tőke mindenkor kamatait a tanári kar kijelölése alapján az intézet igazgatója itéli oda s a tanév végén adja ki az illető tanulóknak.

6. Az alap kezelésége köteles minden évben az alap számadásait a nm. Vallás- és közokt. miniszteriumnak bemutatni.

7. Jelen alapító oklevél 3 példányban kiállítva egy a szegedi városi főgimnázium irattárában marad, egy a szegedi tanker. kir. Főigazgatóságához, egy pedig a nm. Vallás- és közokt. Miniszteriumhoz terjesztessék föl őrzés végett.

Kelt Pécsen, 1904. június hó.

Dr. Dobszay Antal s. k.,

a pécsi székesegyház olvasó kanonokja és kispripost.

1602/1904. sz.

A kegyes-tanítórend részéről elfogadom.

Budapest, 1904. dec. 1.

Magyar Gábor s. k.
rendfőnök.

Alulírott elismerem, hogy az alapító levélben említett négyezer korona alapítványi tőkét tényleg átvettem s azt egyelőre »Dobszay Antal pécsi olvasókanonok alapítványa« névre szóló 120,204. sz. s 1904. július 1-től $4\frac{1}{2}$ betéti könyvre a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárba helyeztem el. Együttal kijelentem, hogy annak kezelését az alapító oklevélben említett feltételek megtartása mellett jogutódaimra nézve is kötelezőleg elvállalom.

Szeged, 1904. június hó.

Cserépy Sándor s. k.
főgimn. igazgató.

105,167. szám.

Jóváhagyom.

Budapesten, 1904. december hó 21-én.

(P. H.)

Berzeviczy.

B) AZ 1870-BEN ÉRETTSÉGIT TETT RÉGI TANÍTVÁNYOK JUTALOM-ALAPJA.

Alapító oklevél.

A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló szegedi városi főgimnáziumnak 1870. évben érettségít tett tanulói 1895. július 17-én a 25 évvel azelőtt elhagyott intézet falai közt számszerint 29-en összegyővén, elhatározták, hogy örömteljes találkozásuk emlékére, de különösen kegyeletes hálájuk kifejezésére azon intézet iránt, hol szellemi kiképzetésük első alapjait nyerték, örök alapítványt alkotnak oly céllal, hogy annak évi kamatai szegény tanulók jutalmazására fordíttassanak.

Ezen alapítványhoz járultak: Bach Frigyes 20.—, Dimitrievics Pál 10.—, Girch Zsiga 20.—, dr. Grandjeán József 50.—, Gribács Mihály 20.—, dr. Heidegger Lajos 50.—, dr. Ivánkovits Sándor 100.—, Kőrösi József 10.—, Krieglér Miksa 60.—, Makra Imre 10.—, Molnár Elemér 100.—, Mihályffy Gyula 10.—, Neurohr Károly 10.—, dr. Pálmai Dezső 88.—, Poldesz János 100.— Reinlein József 10.—, Réti Ferencz 40.—, Révfy Dezső 50.—, dr. Seemayer Károly 100.—, Tolnaffy Béla 60.—, dr. Tolvéth Rezső 40.—, Toronyi János 10.—, Witkovszky Lajos 50.—, Zelky Endre 40.— összesen 1058 koronával. — Az időközi kamatokból befolyt 441 kor. 89 fillér, mellyel együtt az alapítványi tőke 1499 kor. 89 fillér, szóval: egyezernégyszázkilencvenkilenc korona 89 fillérre növekedett.

Alulírottak az összes adakozók nevében és megbízásából a mai napon tartott gyűlésünkön a következőkben állapodtunk meg:

1. A fentebbi összeget 4⁰/₀-al kamatozó magyar korona járadék kölesön kötvényben elhelyezve a kötményezett 11,785. sz. (ezeröttszáz koronás) kötvényt a magyar Kegyes-tanítórend beleegyezésével a szegedi városi főgimnázium igazgatójának őrizetére bizzuk azzal, hogy az alap kezelésének ellenőrzése az intézet hivatali felsőbbségét fogja illetni s az alapítvány számadási kivonatai a vallás- és közoktatástügyi minisztériumhoz évenként felterjesztessenek.

2. Az alapítvány »Az 1870-ben érettségít tett régi tanítványok jutalom alapja« címet viselje.

3. Az évi kamatokat a tanári kar kijelölése alapján az intézet igazgatója a tanév végén itéli oda s adja ki egy szegényebb sorsu, jó magaviseletű, szorgalmas s lehetőleg olyan tanulónak, ki nem magyar ajkú, de a magyar nyelvben jeles előmenetelt tanúsít.

4. Ezen alapító oklevél 3 példányban kiállítva, egy a szegedi városi főgimnázium irattárában marad, egy a szegedi tankerület kir. főigazgatóságához, egy pedig a nagyméltóságú vallás- és közoktatástügyi minisztériumhoz terjesztendő fel megőrzés végett.

Kelt Szegeden, 1905. évi febr. 7.

Molnár Elemér s. k.,
kir. ítélőtáblai bíró.

Dr. Ivánkovits Sándor s. k.,
városi főügyész.

160/1905. szám.

A magyar kegyes-tanítórend részéről elfogadom.
Budapest, 1905. febr. 16-án.

Magyar Gábor s. k.,
rendfőnök.

(P. H.)

Alulírott elismerem, hogy az 1499.89 korona alapítványi tőkét tényleg átvettem s azt az alapító oklevél I. pontjában kikötött állampapír vásárlása és kötményezése céljából a m. kir. központi állampénztárba küldöttem be. Egyuttal kijelentem, hogy az alapítvány kezelését az oklevélben említett feltételek mellett jogutódaimra nézve is kötelezőleg elvállalom.

Szeged, 1905. febr. 17.

Cserép Sándor
főgimn. igazgató.

15579/1905. szám.

Jóváhagyom.

Budapest, 1905. február hó 27-én.

A miniszter helyett:

Zsilinszky s. k.
államtitkár.

(P. H.)

C) HOLTZER JAKAB-FÉLE ALAPÍTVÁNY.

Alapító oklevél.

Másolat.

»Nagyságos Polgármester Ur! Az isteni gondviselés kegye megérem engedte, hogy a mai nappal életemnek hetvenedik és tüzleti munkásságomnak ötvenedik évfordulóját ünnepelhetem.

Életemnek e jelentős évfordulóján megemlékezni kívánok első sorban azon szaktársaimról, kik teljesen elszegényedve, nyomorban élni kénytelenek: másodsorban pedig azon ifjakról, kik a magasabb tanulmányok útján a kezdés nehézségével küzdeni kénytelenek.

E célból elhatároztam, hogy egy hosszú élet állandó és fáradalmas tüzleti tevékenysége útján szerzett vagyonom gyümölcseiből ez évfordulón két egyenkint két-kétezer koronából álló örök alapítványt létesítsek, s e végből két darab egyenkint két-kétezer koronáról szóló 4°/_o-kal kamatozó koronajáradék kötvényt 1905. évi június hó 1-től esedékes szelvényvel Nagyságod kezeibe ezennel leteszek.

Az egyik alapítványt azon célhatározással alkotom, hogy annak kamatai minden év febr. 1-ső napjaiban a szegedi kereskedelmi és iparkamara hármas kijelölése alapján egy összegben oly szegény szegedi illetőségű józanéletű kereskedőnek vagy iparosnak adassék ki vallásra való tekintet nélkül, aki önhibáján kívül elszegényedett.

A másik alapítvány célja az, hogy az alapítványi összeg kamatai háromévenként összegyűjtetvén s gyümölcsözőleg kezeltetvén, ugyancsak egy összegben oly jóviseletű és előmeneteltű szegedi ifjúnak adassék ki, szintén vallásra való tekintet nélkül, ki a szegedi városi főgimnáziumot, a szegedi főreáliskolát, a szegedi felsőkereskedelmi iskolát, vagy a szegedi áll. főgimnáziumot végezvén, felsőbb tanulmányait folytatni óhajtja és szegénysége miatt a pályakezdés nehézségével küzd.

Az utóbbi alapítványi összeg kamatainak odaitélése tekintetében óhajtom, hogy a segélyt az előző pontban említett intézetet végzett tanulói három évenként oly sorrendben élvezzék, mint sorrendben az intézetek felsorolva vannak és hogy odaitélés előtt az intézet mindenkori igazgatója mindig meghallgattassék.

Midőn kijelentem, miszerint az alapítványokat »Holtzer Jakab és neje, született Gruber Julia örökcalapítványa« címén kívánom kezeltetni s Szeged városi törvényhatóságát ez alapítványaim kegyes elfogadására és az alapítványi okiratoknak a fenti elvi keretekben való kiállítására, annak mindenkori polgármesterét pedig a nyújtandó segélyek odaitételére ezennel tisztelettel felkérem — teszem azt azon óhajtással, — hogy szeretett szülő városomban a lelket nemesítő humanizmusnak és a haladást hirtosító művelődés érdekeinek kultusza a város javára állandóan erősödjék.

Fogadja Nagyságod mély tiszteletem kifejezését.

Szeged, 1905. február 2-án.

Holtzer Jakab.«

D) BUZIÁSI EISENSTÄDTER UTAZÁSI JUTALOMDÍJ-ALAPÍTVÁNYA.

5 ezer korona alapítványi tőkének 6 félév után (1902. június—1905. júniusig) összegyűlt 4% kamatos kamatait az alapítványi okirat 5. pontja értelmében a bizottság ezúttal Baksay József tanárnak ítélte oda tanulmányi útra.

Adatok az intézet 1904—5. évi történetéhez.

1) Az intézet állapota.

1. *Tanári személyzet.* Az 1904—5. tanévben a tanári testület tagjai voltak: az igazgató, 19 rendes, 1 helyettes, 1 rendkívüli, 1 óraadó, 1 tornatanár. A nem róm. kath. vallású hittanárok ezidei száma 5. A teljes tanári létszám tehát 29.

A tanári személyzetben ez iskolai évre a következő változások történtek: Jászai Rezső dr., aki 9 éven át alapos szakképzettségével, tanári rátermettségével kiválóbb tagja volt testületünknek, Debrecenbe helyeztetett át házfőnöki és főgimn. igazgatói minőségben, utódja lett Váradi Károly rendtársunknak, ki szintén Szegeden kezdte meg pályafutását s itt folytatta azt 15 éven keresztül megszakítás nélkül. Midőn Váradi Károlyt Ő Felsége a székesfehérvári tanker. kir. főigazgatójává nevezte ki, mi is kivettük részünket a közörmöből s legmagasabb kitüntetése alkalmából őszinte szeretettel üdvözöltük; mely üdvözlésre a következő megleghangú levélben válaszolt:

„Főtisztelendő Igazgató Úr!

Mélyen tisztelt tanári testület!

Megilletődéssel vettem a szegedi városi főgimnázium mélyen tisztelt tanártestületének f. é. augusztus 29-én tartott alakuló üléséből a nekem küldött jegyzőkönyvi kivonatot, mely tankerületi főigazgatóvá történt kinevezésem alkalmából nevezett tanártestületnek szívből jövő üdvözlését hozta meg. Az én munkásságomnál kiválóbb munkásságnak, az én érdemeimnél nagyobb érdemeknek is méltó, szép jutalma volna, hogy az a főgimnázium, ahol és az a tanári testület, amelynek körében én 20 évvel ezelőtt tanári pályámat megkezdtem és 15 éven át folytattam, bizonyos büszkeséggel és szerető örömmel még ma is magáénak ismer. Mélyen tisztelt Úraim! Igazuk van, én is a szegedi főgimnáziuménak vallom magamat és mindenkor hálásan és szeretettel gondolok vissza azon 15 évre, melyet ifjúságom legszebb éveiben Önök közt töltöttem. Hálásan, mert ha valamivé lettem,

azt annak köszönhetem, hogy a szegedi előkelő, nagy főgimnáziumban működhettem; szeretettel, mert ma is jólesően gondolok azon ideálisan szép egyetértő működésre és életre, mely Önök közt nekem osztályrészül jutott. És én mély hálával köszönöm, hogy azt az erkölcsi köteléket, mely engem Önökhöz fűz, szívesen vallják és adja meg a jó Isten, hogy további munkásságom is olyan lehessen, hogy a szegedi főgimnázium mindig büszkén valljon magáénak.

Főtisztelendő Igazgató Úrnak és
a mélyen tisztelt Tanári Testületnek
Székesfehérvár, 1904. szeptember 16.

Öszinte híve
Váradi Károly,
k. r. áldozár,
tanker. kir. főigazgató -

Jászai Rezsőn kívül áthelyezést nyertek még: Divényi Gyula Debrecenbe, Surányi Gyula Lévára, Erdélyi József Rózsahegyre gimnáziumi tanároknak. Amely mértékben domborodott ki előttünk jellemük, rokonszenves egyéniségük: annál nehezebben esett tőlük megválnunk; de megnyugtatt bennünket az a tudat, hogy a távolban sem feledkeznek meg arról a tanári testületről, mely velük több, kevesebb ideig harmóniában működött.

A távozó tanárok helyébe jöttek: Salánky István Rózsahegyről, Forgács János és Torma Károly a kolozsvári, Schütz Antal a budapesti egyetemről.

A tanári testület az 1904—5. tanévre aug. 29-én alakult meg. Ez alakuló gyűlésen az igazgató bemutatta a tantárgyak felosztásának tervezetét, kijelölte az osztályfőnököket, megállapította a tanári kar egyéb munkakörét, majd tüzetes megbeszélés tárgyát képezték az ifjúság szellemi és erkölcsi érdekeit illető legelső teendők.

A tanárok egészségi állapota az igazgató súlyosabb betegségi esetét leszámítva, kedvező volt. Az igazgató október elejétől kezdve egész a tanév végéig nem tarthatott előadásokat, tantárgyait Szinger Kornél és Bartha György dr. szakszerűleg helyettesítették. Ezenkívül betegség miatt csak rövidebb ideig tartó helyettesítések váltak szükségessé, mikre a tanári kar tagjai mindig készséggel vállalkoztak.

2. *Tanulók.* Az iskolai évet a beíratások, a pótló- és javítóvizsgálatok befejezése után szeptember 5-én ünnepélyesen nyitottuk meg s 6-án megkezdettük a rendes tanítást, mely zavartalanul folyt egész az iskolai év végéig.

Augusztus 30—31. napjain tartottuk meg a javító-, pótló-, felvételi- és magánvizsgálatokat. Javító vizsgálatot tett: egy tárgyból 63, két tárgyból (1175. főig. sz. enged.) 8, részleges javító vizsgálatra engedélyt nyert 1 (67,600/1904. min. sz. rend); a követelményeknek megfelelt 68, osztály-

ismétlésre útasított 4. Pótlóvizsgálatot tett 3, mindannyian sikerrel; magánvizsgálatot tett 5, 3 sikerrel, 2 osztályismétlésre útasított.

A beiratások szeptember 1—4. napjain történtek. A két első napon csak helybeliek íratkoztak be, a többi napokon helybeliek és vidékiek a jelentkezés sorrendje szerint. A nm. vkm. 72,578/1904. sz. rendelettel az V. osztályban 68 tanuló felvételét engedélyezte. Beiratott a rendes időben 764, évközben jött 6, kikkel a tanulók száma 770-re emelkedett. Ide járult még az I. osztályban 1, a II-ban 1, a III-ban 2, a IV-ben 2, a VI-ban 2, a VII-ben 1, a VIII-ban 3 magántanuló s így a fölvetett tanulók összes száma 782.

A mult tanévhez képest 23 főnyi apadás mutatkozik, minek oka főleg az, hogy azon osztályoknak megfelelőleg, melyek az állami gimnáziumban megnyílnak, egy-egy osztályban 68 helyett csak 60 tanuló vehető fel.

Intézetünkben összesen 13 osztályt nyitottunk meg, a négy alsó osztályt párhuzamosítván az idén is; még pedig az I. osztályt három osztállyal.

A vizsgálatot tett 745 tanuló közül 487 helybeli (65·37%), 258 vidéki (34·63%).

A IV. statiszt. táblázat szerint a helybeli tanulók összes száma 514 (65·73%), a vidékieké 268 (34·27%), kik osztályonként következőleg oszlanak meg: I. a. 25, I. b. 26, I. c. 22, II. a. 21, II. b. 24, III. a. 24, III. b. 22, IV. a. 23, IV. b. 17, V. 17, VI. 12, VII. 12, VIII. 23. A vidékiek közt legnagyobb számmal vannak képviselve: Torontál 87, Temes 35, Bácsbodrog 32, Csongrád 25, Csanád 20, Arad 14, Pestmegye 12, Krassó 11 tanulóval.

Az 1904/5. tanév folyamán 25 tanuló maradt ki az intézetből, kik részint szülei áthelyezése folytán távoztak, részint a tanári kar tanácsára tehetségüknek megfelelőbb, gyakorlatias irányú pályára léptek.

Június hó 14-én kezdődtek vizsgálataink a vallástaniakkal, melyeken ngs és főtiszt. Varga Ferenc belvárosi apátplébános, püspöki megbízott úr elnökölt. A többi tárgyakból a nyilvános tanulókat jún. 15—24. napjain vizsgáltuk meg.

A magánvizsgálatokat a folyó tanévben május 6—7., továbbá június hó 17—19. napjain tartottuk. Összesen 12 magántanuló jelentkezett, kik közül 3 megbukott, 2 vizsgálatlan maradt 7, sikerrel tett magánvizsgálatot.

A megvizsgált tanulók közül vallásra nézve 513 (68·87%) róm. kath. 4 (0·54%) gör. kath., 28 (3·76%) ev. ref., 24 (3·22%) ág. ev., 156 (20·94%) izraelita, 16 (2·14%) gör. kel. szerb, 4 (0·54%) gör. kel. román.

Anyanyelvre nézve 615 (82·55%) magyar, 114 (15·30%) német, 1 (0·13%) román, 11 (1·48%) szerb-román, 2 (0·27%) bolgár, 2 (0·27%) más nyelvű. A tanév végén mindannyian tudtak magyarul.

A tanulók nyelvismeretére, szüleiüknek polgári állására vonatkozólag részletes adatokat nyújtanak az I. d), e) statiszt. táblázatok. Az előbbiből kiténik, hogy tanulóinknak 64·97%-a csak magyarul beszél; az utóbbiból pedig az látszik, hogy leginkább a középosztályhoz (önálló-östermelő, iparos, köztisztviselő, értelmiség) tartozó szülők küldik gyermekeiket intézetünkbe.

A tanulók egészségi állapota egészben véve megnyugtató; apróbb

mulékony betegségeket leszámítva súlyosabb bajok nem igen fordultak elő ; többen inkább a szülői házban, vagy az illető konviktusokban előfordult ragályos megbetegedések miatt tiltattak el egy időre az iskola látogatásától. Vesztegzár miatt összesen 49-en 1331 órát mulasztottak. A leggyakrabban előforduló betegségek voltak : influenza 114 eset (2358 mulasztott óra), torokfájás 307 eset (3149 m. óra), gyomorfájás 163 eset (962 m. óra), láz 102 eset (946 m. óra), meghülés 90 eset (882 m. óra), fejfájás 98 eset (560 m. óra), toroklob 80 eset (1185 m. óra), lábfájás 61 eset (632 m. óra), fogfájás 52 eset (322 m. óra), fülfájás 52 eset (292 m. óra.) Szórványosan előforduló betegségek voltak még : a has-, kéz-, láb-, szemfájás, gyomorhurut, hideglelés, hörghurut, köhögés, oldalszúrás, szédülés. Ezen apróbb betegségekből eredő mulasztásoknak a tanári testület azáltal iparkodott elejét venni, hogy a tanulókat szállásukon olykor megnézte, a szülőket pedig figyelmeztette s figyelmezteljük e helyen is a mulasztások káros következményeire.

Négy tanulónk elhunytáról kell ezúttal megemlékeznünk : Remess István. II. B. oszt. tanuló, a tisztí főorvos jelentése szerint még szept. 25-én vörhenybe esvén, tanárai és tanulóársai aggódó lélekkel lesték a beteg állapotának jobbrafordulását ; mígnem okt. 12-én a jötevő halál megváltotta szenvedéseitől. Március havában ismét egy szép reményekre jogosító ifjú. Fodor Géza VI. oszt. tanuló vett örök búcsút tanáraitól és iskolaársaitól. Mintaképe volt ő az igazi jó tanulónak, kiben a kiváló tehetség a legszebb jellemmel párosult. Szép lelket Isten szolgálatára óhajtott szentelni ; de nemes szándékának megvalósításában megakadályozta szervi szívbaja, mely március 17-ikén kioltotta ifjú életét. Az intézet ifjúsága szeretete jelölül virágokkal borította el ravatalát, megható gyászénekekkel és beszédben búcsúzott el a kedves pályatárstól s könnyezve állta körül sirját, mely a szülők legszebb reményét, az intézet egyik büszkeségét zárta magába. Hamvai fölött a tanulóársi kegyelet a megtakarított fillérekből díszes emlékkövet állított, hogy őrizze a felédéstől a nevét annak, akinek crényei eltörülhetlenül vésődtek be tanárai és pályatársai szívébe. Harmadik halottunk Csikány Ernő I. B. oszt. tanuló volt, aki szintén szervi szívbjában halt meg. Temetése május 12-én ment végbe, amelyen osztálytársai is megjelentek tanáraik vezetése alatt s koszorút helyeztek a korán elhunyt pályatárs koporsójára. Végül jun. 14-én vettük a lesújtó hírt, hogy Ripp József V. oszt. tanuló, kit szülei évközben gyógyítás céljából hazavittok, övéi szerető karja közt meghalt. Osztálytársai koszorút küldöttek ravatalára.

Iskolaorvosa még nincs az intézetnek ; de ezen úgy az intézetre, mint a tanuló ifjúságra nézve fontos állás szervezése folyamatban van. Az iskolaorvosi teendőket ez idő szerint a város tisztí orvosa, Gyuritz Sándor dr. végzi, aki a himlőoltást és a kétszeri hivatalos ellenőrző szemvizsgálatot ez évben is pontosan teljesítette, az épület helyiségeit megvizsgálta s minden alkalommal szívesen szolgált tanácsal és útbaigazítással.

Az ifjúság testi nevelése érdekében felhasználtuk a rendelkezésiinkre álló eszközöket. A kötelező játékokat az újszegedi Erzsébetligetnek e célra igen alkalmas, gyepes és fákkal szegélyezett területén gyakorolták tanulóink; a vívást Armentani Ede okl. vívómester vezetése alatt többen tanulták; a testedző sportok közt szerepelt még az úszás és koresolyázás is. A vkm. 28,857/1903. sz. rendeletének megfelelőleg figyelmeztettük a tanulókat az alkoholizmus káros hatásaira. Mivel iskolai könyveink még ily irányú olvasmányokat nem tartalmaztak, a múlt évi iskolai értesítőben közzétett s e tárgyra vonatkozó értekezések adatait használták fel a tanárok magyarázataik kiegészítésére. A vallástan tanára nevezetesen e mozgalom erkölcsi jellegét világította meg; a filozófia tanára előadásai keretében vonta az alkohol túlságos élvezete folytán támadható pszichikus elváltozásokat, fejtegette hatását a társadalomra, az emberiségre s mindezeket írásbeli dolgozat tárgyául is felhasználta. Ezekon kívül a többi szakok tanárai külön-külön közreműködtek a miniszter szándékának megvalósításában.

3. *Intézeti szolgálak.* Két belakó szolgálja van az intézetnek. kik közt úgy a tisztogatás, mint más egyéb szolgálat arányosan meg van osztva. Ezekhez járul a téli hónapokban egy fűtőszolga.

4. *Az épület és a bútorozat.* Az épület az igényeket teljesen kielégíti. Minden oldalról szabad lévén, a helyiségek világosak, könnyen szellőztethetők s általában az egészségi követelményeknek megfelelők. A tornaterem az iskola udvarán külön épületben van elhelyezve s deszkával van kipadozva. Nyári tornahelyül az épület 1480 m² és tornaszerekkel ellátott udvara szolgál, melyet az utca felől két sor fa szegélyez. Bútorzatainkban ezúttal lényegesebb változás nem történt. A rajzterembe 9 fm. polc készült a rajzszerak elhelyezésére s újból 25 drb üveges mintatartó ráámát szereztünk be körisfából, nyitható és zárható hátsó deszkákkal. Az ének tanításához új Harmoniumot vásároltunk 180 k. értékben. A tanári tanácskozó teremben levő 15 m hosszú és 90 cm. széles patkó alakú asztal s az igazgatói irodában 2 íróasztal posztóval bevonatott 110 k.-ért. Az iskolapadoknak évekre szóló újra való befestése a nyáron befejezést nyert.

5. *Tanszerek.* Minden egyes szertár, főleg a fizikai és természetrajzi sok értékes tárggyal gyarapodott úgy, hogy az intézet a tanítás minden eszközével bővelkedik. A fizikai szertárba egy Marconi-Braun-féle drótnélküli távirót, a természetrajzi szertárba kitünő mikroszkopot és egy mikrofotografiai apparatust, a filologiaiba az Ilias és Odysseia terrakotta alakjait, a rajzszertárba mintaalakokat szereztünk be; továbbá a történeti szertár nevezetes férfiak arcképgyűjteményével, a földrajzi szertár a szükséges térképekkel, az éremtár 20 darab értékes pénzzel s 2 drb becses éremmel gazdagodott. A tanári könyvtárt főleg a tanári önképzéshez szükséges művekkel gyarapítottuk, az ifjúsági könyvtárakat pedig részint olyan művekkel, melyek a kötelező olvasmányok sorozatába tartoznak, részint pedig olyanokkal, melyek élvezetül s egyúttal oktatásul szolgálnak. Végre a tornacsarnok felszerelése folytatást nyert s a szükséges javítások eszközöltettek.

A *költségek*. Az intézetet Szeged városa tartja fönn; de hozzájárul az állam és a kegyesrend is; amaz évenként annyiszor 2000 koronával, a hány a párhuzamos osztályok száma, de csak 4 párhuzamos osztályig, emez minden kötelezettség nélkül évenként egy meg nem határozott összeggel. Ezen összeg e tanévben 8613.43 k. volt.

Szeged szab. kir. városa 1905. évi költségelőirányzata szerint az 1904/5. tanévre kiadások címén fölvétetett: a tanárok fizetésére 49,330 k., szolgák bérére 1360 k., iskolai szerelvényekre 866 k., isk. és házi átalányra 2300 k., tanszerátalányra 3450 k., épületek fenntartására 2429 k., helyiségek fűtésére 1612 k., összesen 61,547 k.

Bevétel felvételi- és tandíjból:

520 helybeli tanuló felvételi díja	2080 K
251 vidéki " " " "	2008 "
519 helybeli tanuló tandíja	20760 "
1 " " " "	30 "
247 vidéki " " " "	14420 "
4 " " " "	180 "
Összesen	39478 K
Tandíjmentességre leszámítva 20 ^o / _o	7078 "
Bevételként marad	32400 K

7. *Segélyezési ügy.* a) Részint a város, részint az egyházmegyei hatóság vagy a szegedi kegyesrendi ház által kezelt alapítványokból e tanévben 13 ifjú nyert jutalmat 704.80 K értékben. A legnagyobb jutalom 200 K, a legkisebb 2 K volt. b) Idegen ösztöndíjat élvezett 20 tanuló 5985 K értékben. A legnagyobb 1000 K, a legkisebb 60 K volt. c) A tanuló ifjúság kebelében fennálló segélyző egyesület 1075.37 K-t fordított könyvvásárlásra és könyvkötésre s 149 tanulóknak 1747 drb könyvet osztott ki használatra.

B) Az intézet működése.

1. *Fegyelem.* Megnyugvással és elismeréssel nyilatkoztunk tanuló ifjúságunknak ez év folyamán tanúsított erkölcsi magaviseletéről és fegyelmi állapotról. Találkoztak ugyan egyesek, kik szófogadatlan, illetlen magaviseletük és fegyelmi vétségük miatt osztályfőnöki vagy igazgatói megrovásban részesültek; de a többség a jórend és tisztesség követelményeit dícséretesen szem előtt tartotta. A gondjainkra bízott nagyszámú ifjúság sikeres nevelése céljából igyekeztünk is felhasználni mindent, ami erkölcsi fejlődésüket, az erényekben való gyarapodásukat előmozdithatta. Az eljárás egyöntetűsége szempontjából mindjárt az első, alakuló-gyűlésünkön úgy a házi rend és fegyelem, mint az oktatásra és nevelésre vonatkozó főbb szabályokat megállapítottuk és jegyzőkönyvbe foglaltuk. A beíratások alkalmával az intézet

fegyelmi szabályainak kinyomatott példányait a tanulók közt kiosztottuk, hogy azokról tudomást vegyenek s hogy láttatás végett a szülőknek bemutassák; ezenfölül osztályonként felolvastuk s a tanulók értelmi fejlettségéhez képest megmagyaráztuk.

A valláserkölesi alap lévén a nevelésnek egyedüli és biztos alapja, a tanári testület ennek ápolására kiváló gondot fordított. A róm. kath. vallású ifjúság hétköznapiakon a késő őszi és téli hónapokat kivéve fél 8 órakor szentmisén vett részt, vasárnaponként a szentmise után 3 csoportba osztva, szentbeszédet hallgatott s a vallási tanok fejtegetése kapcsán vallási, iskolai, társadalmi kötelmeinek teljesítésére buzdított; az előirt időben elvégezte a szentgyónást és áldozást, megtartotta a nagyheti szent gyakorlatokat, jelen volt az anyaszentegyháztól rendelt minden nyilvános ájtatosságon és körmeneten, a farsang 3 utolsó napján tartatni szokott szentségimádáson, testületileg vett részt apostoli királyunk Ő Felségének névünnepén a hálaadó istentiszteleten, június 8-ikán a koronázás évfordulója alkalmából tartott öröm-istentiszteleten; megünnepelte az Immaculata dogma kihirdetésének félszázados jubileumát; január 31-én pedig, midőn Rómában összeült azon bizottság, mely Pirotti Pompilius piarista atya szentté avatztatása ügyében dönteni hivatva volt, a négy felső osztály növendékei reggel 9 órakor szentmisét hallgattak, azontúl pedig félóránként déli 12 óráig két-két ifjú szentségimádáson vett részt. Végre május 26-án, midőn Vaszary Kolos, Magyarország hercegprímása, áldozó papságának 50-ik évfordulóját ünnepelte, az országos ünnepből tanuló ifjúságunk is kivette a részét s hálaadó istentiszteletre jelent meg.

Mivel a hazaszeretet és vallásosság csak együtt virulhat a szívben, istentisztelettel vették kezdetüket az október 6., március 15., április 11-ikén tartott hazafias ünnepélyek is, melyeket azonfölül hazafias költemények szavalása vagy ilyen tárgyú felolvasások által iparkodtunk az ifjúság erkölcsi érzületére gyümöleszőökké tenni.

Nem kath. vallású tanulóink saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást s mindnyájan tartoztak a saját vallásuk szerint rendezett istentiszteleten szigorú ellenőrzés mellett megjelenni.

A nevelés és oktatás egyik sarkalatos föltétele a rendes iskolabajárás lévén, az igazolatlan óramulasztások csökkentése céljából a szülőket gondos ellenőrzésre hívtuk fel. A 16188 mulasztott óra közül 13 volt, mely nem igazolatott. A vizsgálatot tett tanulók mindegyikére átlag 21 mulasztott óra esik. A 13 igazolatlan óra 2 tanuló közt oszlik meg.

2. *Oktatás.* A nm. vkm. 48.397/1902. sz. engedélye folytán intézetünkben az egyhuzamban való tanítás lépven életbe, a kiválóan szellemi képzés a délelőtti órákban folyik. Az egyfolytában való tanítás behozatalával, valamint a közlekedési eszközök fejlődésével mind nagyobb számmal találkozunk tanulóink közt, kik szomszédos községekből vagy a tanyákról járnak be naponként az iskolába. Ez év folyamán 15-en használták a vonatokat és

mótoros kocsikat ; nevezetesen: Kistelekről 3, Dorozsmáról 2, Horgosról 3, Ószentivánról 2, Szatymazról 3, Törökkanizsáról 1, Gyáláról 1. Előmenetelükre károsan hat az a körülmény, hogy a vonat indulásáig a várótermekben sok időt töltenek s némely részüknek az állomástól a lakóhelyükig kocsin vagy gyalog hosszabb útat kell megtenniök. Hátrányukra szolgál az is, hogy társaik nem minden munkájában vesznek részt, a délutánokra eső rendkívüli tárgyakat például nem tanulják s így a tanításnak éppen a kellemes oldalait nem élvezhetik. A szükség előtt hajlunk meg, midőn az ilyen iskolabajárást tanulóinknak megengedjük.

a) Tanításunkban a 43.381/1903. sz. min. rendelettel kiadott tanterv és az utasítások voltak az irányadók, melyek alapján elkészítettük az állandó tanmenetet s ennek értelmében az előírt tananyagot minden osztályban az összes tárgyakból elvégeztük.

b) Tankönyvekül kizárólag engedélyezett könyveket használtunk, melyek általában jóknak bizonyultak s a tanítást megkönnyítették.

c) A tanítás eredményét : hány tanuló volt osztályonkint és együttesen jeles, jó, elégséges, egy, két és több tárgyból elégtelen, az Értesítő II. a) statiszt. táblázata tünteti föl.

Az osztályozás eredménye az 1903—1904. tanévvel összevetve, a következő : A múlt tanévben (mikor a létszám 763, vagyis 18-al több volt) minden tárgyból jeles volt 62, most van 70, minden tárgyból legalább jó volt 151, most van 146, minden tárgyból legalább elégséges volt 379, most 377, egy tárgyból elégtelen volt 76, most 67, két tantárgyból elégtelen volt 25, most 27, több tárgyból elégtelen volt 70, most 58.

A II. b) statiszt. tábla százalék számai legjobban igazolják, hogy a jelen tanévi eredmény általában megnyugtató ; ugyanis 745 osztályozott tanuló közül felléphet 593 vagyis (79·59⁰/₀), egy tárgyból bukott, tehát felsőbb engedély nélkül javíthat 67 (8·99⁰/₀), ismételni tartozik 74 (9·94⁰/₀), nem ismételhet 11 (1·48⁰/₀).

A testi nevelés terén elért eredmény szintén megfelelő. A tornázás céljaira jól felszerelt téli helyiség és tágas udvar áll rendelkezésre, melynek a tornateremmel szomszédos területén mászórudak, nyújtó, korlát s más szükséges tornaszerek állanak és így a tornázásban az oktatás époly folytonos, mint az elméleti tárgyakban.

Intézetünk 50 tanulóval résztvett a május 27., 28. napjain tartott országos tornaversenyen s a vallás- és közokt. miniszter vándordíjáért, a zászlóért kiírt versenyben kitüntetvén magukat, oklevelet és 20 bronzérmert nyertek. Ezenkívül a csapatversenyek győzteseit egy kitüntető és két elismerő oklevéllel, az egyéni versenyek győzteseit 2 ezüst- és 2 bronzéremmel tüntette ki a versenybírótság.

A művészeti érzék felkeltésére az egyes tárgyak keretében szintén gondot fordítottunk. A rajzolás iránt érzékkel bíró tanulóink közül többen tanulták a szabadkézi rajzot s néhányan az ábrázoló mértan tanulására is

vállalkoztak. Nováky Bertalan és Kátay Lajos rajztanárok, a tanulók egész évi rajzaiból az iskolai év végén kiállítást rendeztek, melyet a záró ünnepélyen megjelent közönség is megtekintett. A budapesti Uránia színház vidéki körútjában (december 15-én) Norvégia természeti csodáit mutatta be tanulóinknak tanulságos képekben és magyarázatokban. A „Szegedi Képzőművészeti Egyesület“ pedig tavaszi tárlatának látogatását díjtalanul engedte meg a tanuló ifjúságnak, amely alkalommal a régiség-tani múzeumot is megtekinthették. Március 15-én d. u. 3 órakor a városi színházban ünnepi előadás volt az ifjúság részére összeállított programmal, melyen tanulóink nagy számmal vettek részt.

Az oktatás szempontjából fölemlítendőnek tartom még, hogy az 1890: XXX. t-c. alapján az V. oszt. 66 növendéke közül 19-en, a VI. osztályban 60 közül 19-en, a VII-ben 52 közül 26-an, a VIII-ban 62 közül 18-an, összesen 82-en tanulták a görög nyelvet helyett megszabott tárgyakat.

d) A tanárok közreműködése a tanításban:

A tanári testület minden egyes tagja iparkodott megfelelni feladatának, iskolai kötelességét buzgalommal és lelkiismerettel teljesítette. De munkásságuk nem csupán az iskolai teendőkre szorítkozott, hanem tudásuk és buzgóságuk más téren is keresett és talált érvényesülést. *Fekete Ipoly* és *Simonides István* a helybeli főreáliskolában a latin nyelvet tanították; *Schandl Miklós*, mint az országos meteorologiai állomás vezetője működött; *Cserép Sándor*, *Szinger Kornél* és *Bartha György dr.* a Dugonics-társaságnak, többben a Délmagyarországi Közműv. Egyesület igazgatóságának és választmányának a tagjai s majdnem valamennyien részint anyagi támogatásukkal, részint szellemi közreműködésükkel támogatták azon körök, egyesületek és társaságok tevékenységét, melyek tudományos, nevelési vagy társadalmi jelentőséggel bírnak.

Irodalmi munkásságot fejtettek ki:

Baksay József „Az ifjúság nevelésében az erkölcsi tartalom föltételei és eszközei“ címen értekezik a jelen értesítőben.

Bartha György dr. „Szeged Dugonics munkáiban“ címen felolvasást tartott a Dugonics-társaság március havi gyűlésén, mely a Szegedi Híradóban és külön lenyomatban is megjelent, azonkívül ünnepi beszédet mondott a Kossuth-szobor leleplezésénél Zombolyán, 1905. június 29-én.

Both Ferenc dr. Klauzál Gáborról írt cikket a Szegedi Naplóban, bevezető beszédet mondott az Immaculata dogma jubileumi ünnepélyén, továbbá Kalazanti szent Józsefről és szent Istvánról írt szentbeszédet a Hítségoklali Folyóirat számára.

Cserép Sándort a Dugonics-társaság december 17-én tartott ülésében a tudományos osztály elnökévé választotta.

Salánky István a 48-as törvényekről tartott felolvasást az intézet f. é. április 11-iki ünnepélyén.

Schütz Antal az Immaculata dogma jubileumán mondott ünnepi beszédét közzéteszi a jelen értesítőben.

e) Éretts. vizsgálatot szept., dec., márc. és június hónapokban tartotunk, melyekről külön kimutatást adunk az Értesítő III. statiszt. táblázatán.

f) Nem kötelezett tantárgyakul előadattak: a francia nyelv, a gyorsírás, a szabadkézi rajz és a mű-ének, a két első mérsékelt díjért, a két utóbbi díjtalanul.

g) A tanulók az ifjúsági könyvtárt szorgalmasan látogatták. A könyvtár u. n. kisebb és nagyobb könyvtárra van elválasztva; amazt az alsóbb, emezt a felsőbb osztályok növendékei használták. Mindegyiknek külön-külön tanár gondnoka és ifj. könyvtárnoka volt.

h) Az önképzőkörnek 114 rendes tagja volt (VII. és VIII. osztálybeliek), kik Both Ferenc dr. tanár vezetése alatt buzgalommal dolgoztak és sok irányú munkásságot fejtettek ki. A kör működéséről részletes képet nyújt az Értesítő F) pontja, melyből kitűnik, hogy a kör tagjai nemesak a szépirodalom, hanem a komoly tanulmányok terén is tettek kísérleteket, szavaltak, klasszikusokból fordítottak, kivonatokat készítettek stb. A szaktanárok pályakérdéseket tüztek ki, azok kidolgozásához utasításokat adtak s a dolgozatokat meg is bírálták.

Az önképzőkörnek külön könyvtára és külön zenekara van, mely utóbbi Prelogg József tanár vezetése alatt állt.

C) Általános ügyek.

1. Tankerületi kir. főigazgató úr, Platz Bonifác dr., a tanév folyamán több ízben látogatta meg intézetünket: szept. 11., dec. 15., márc. 11-én, midőn a pótló- és javító érettségi vizsgálatokon, jún. 1—9. napjain, midőn a rendes érettségi vizsgálatokon elnökölt, továbbá febr. 12—16. napjain, midőn hivatalos évi látogatását végezte. A tanítás menetének megfigyelése, az intézet helyiségeinek és szertárainak átvizsgálása után febr. 16-án a tanári testülettel értekezletet tartott s közölte vele látogatásai közben szerzett tapasztalatait. Szívesen és örömmel konstatálta, hogy az intézet tradícióihoz hű maradt, mit a vezetésen kívül a tanári testület buzgó és lelkiismeretes fáradozásainak kell tulajdonítani.

2. Intézetünket az év folyamán is többen tisztelték meg látogatásukkal; nevezetesen: Fraknoi Vilmos, c. püspök, az akadémia alelnöke; Fejérváthy László, a nemz. múzeum könyvtárának igazg. öre; Schönherr Gyula, a nemz. múzeum levéltári oszt. vezetője; Szamosi János dr., udvari tanácsos, kolozsvári egyet. tanár. A június hó első napjaiban tartott érettségi vizsgálaton megjelentek: dr. Lázár György polgármester, dr. Kárpáti Károly áll. főgimn. igazgató, Békefi Antal, a Szegedi Napló szerkesztője, Szeberjey Károly állami főreálisk. tanár, Borosnyay Károly, Lukáts László, Petrovics László, Striegl F. József, Somogyi József, Szappanos Péter, Wagner Adolf állami főgimn. tanárok, Szabados István esanádegyházm. áldozópap.

Szívesen látott vendégei voltak intézetünknek jún. 18-án azok a régi tanítványok, kik 25 évvel ezelőtt tettek itt érettségi vizsgálatot.

3. Főgimnáziumunk tanártestülete kartársi szeretettel vett részt Kárpáti Károly dr. igazgató úr jubiláris ünnepélyén, melyet az állami főgimn. tanártestülete a tanügy eme fáradhatlan munkásának tiszteletére dec. 4-én rendezett.

4. *Az intézet jótéevői.* 1. A vall.- és közokt. miniszter, mint minden évben, ezúttal is több értékes könyvet adományozott az intézetnek. 2. Debreceni János egri kanonok 200 koronát ajánlott föl ez évben is 2 felső- és 2 alsó osztálybeli szegedi születésű, szegénysorsú tanuló segélyezésére. 3. Buziási Eisenstädter Róbert úr 10 drb ezüst és 10 drb bronzérmét veretett az önképzőkori tagok jutalmazására, egy-egy olajfestő casettát adományozott teljes felszereléssel 2 tanulónak, kik a szabadkézi rajzolásban feltünőbb eredményt értek el; az intézet éremgyűjteményét 20 drb értékes éremmel gazdagította. 4. A Szeged-Csongrádi Takarékpénztár 120 koronát, a Szegedi Kereskedelmi és Iparbank 30 koronát, a Szegedi Takaré- és Hitelrészvénytársaság 20 koronát adományoztak a Segély-egyesület tőkájének gyarapítására. 5. Platz Bonifác dr., tanker. főigazgató úr több értékes könyvet és tudom. folyóiratot ajándékozott a tanári könyvtárnak. 6. Podlussányi Gyula ny. ezredes úr Salánky István tanárnál 20 koronát tett le tetszés szerinti célra. 7. Vajda Sándor földbirtokos úr egy szegény tanuló tandíjához 20 koronával járult. 8. Braun Miklós 10 koronát ajánlott fel egy szegény IV. B. oszt. tanuló részére karácsonyi ajándéku. 9. Névtelenül 10 koronát ajánlottak föl a zenekar legszorgalmasabb tagjának. 10. Zombori Rónay Jenő a Budapesti Szemle és a Századok néhány füzetét (25 drb) ajándékozta a tanári könyvtárnak. 11. Domokos László „Zákány tábornok Amerikában“ c. regényének 2 példányát ajándékozta az ifj. könyvtáraknak. 12. Az önképzőkör pályatételeinek jutalmazására adakoztak: Berecz Sándor dr. gimn. tanár úr „A képzőművészetek története“ c. munkájának 2 példányát; Szinger Kornél tanár úr Arany dalainak képes kiadását; Bite Béla, Frank István, Floderer Imre, Prelog József és Salánky István tanár urak 10—10 koronát. 13. Az önképzőkör március havi hangversenyén önkéntes adakozásból befolyt 126.60 korona, mely összeg, jórésben szintén az önképzőkori pályaművek jutalmazására fordított. 14. A Dugonics-Társaság Prónay, Dugonics élete c. művéből 10 példányt ajánlott föl kiosztás végett jobb tanulóinknak. 15. A tanári testület több tagja 40 koronát adott szegény tanulók segélyezésére.

Intézetünk mindeme nemesszívű barátainak, kik könyvtárainkat, gyűjteményeinket növelni, tanítványainkat adományaikkal buzdítani vagy segíteni szíveskedtek, hálás köszönetet mondunk.

Nyilvános iskolai ünnepélyek. Az ifjúság hazafias érzületének fejlesztésére, lelkesedésének és kegyeletének ápolására több ünnepélyt tartottunk.

December 18-án az Immaculata dogma kihirdetésének félszázados jubileuma alkalmából iskolai ünnepélyt tartottunk, melyről bővebben ez Értesítő más helyén számolunk be.

Április hó 2-ikán a Gyorsírókör a magyar stenografia nagy mestere, Markovits Iván emléke iránt érzett kegyeletének méltó kifejezést adott azzal,

hogy hangverseny rendezésével hozzájárult a mester emlékét megőrkítő szobor emelésének költségeihez. A sikerült hangverseny részletes programját G) pont alatt közöljük.

Október 6-án megünnepeltük az aradi tizenhárom vértanúságának évfordulóját.

November 1-én kegyeletes ünnepélyt rendezett ifjúságunk az elhunyt tanárok sirjánál énekkel és szavalatokkal. Másnap pedig Dugonics András sirját hazafias beszéd, ének és szavalatok kíséretében koszorúzta meg.

November 19-én Szent Erzsébet névünnepén ez idén is csendes imádsággal, gyászi-tentisztelettel és iskolai ünnepéllyel hódolt az ifjúság az ország felejthetlen Nagyasszonya, Erzsébet királyné emlékének. Ugyanekkor gyűjtést rendeztünk a vakok javára; a gyűjtés eredményeképp befolyt 30 koronát a szegedi vakok intézetének küldöttük el.

A sajtószabadság kivívása emlékének márc. 15-én az ifjúság iskolai ünnepélylyel áldozott, mely hazafias énekek és szavalatokból állt; április 11-én pedig az 1848. törvények szentesítésének évfordulóját ülte meg, amely alkalommal Salánky István főgimn. tanár méltatta a nap fontosságát.

Végül az „Önképzőkör“ saját kebelében több kiváló írónk, költőnk kegyeletes emlékét újította fel, május 21-én pedig nyilvános évváró ünnepélyt rendezett, mely számos előkelő vendég jelenlétében az intézet dísztermében folyt le. Mindezekről bővebb tudósítás az Értesítőnek „Önképzőkör“ c. fejezetében található.

A tanévet június 29-én ünnepélyes „Te Deum“-mal zártuk be, mely után a tanulóknak kiosztottuk az odaitélt jutalmakat, továbbá a bizonyítványokat és Értesítőket.

D) Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leíratok.

1904. évi 45,444. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. a főigazgató szabadságidejére a főigazgatói teendők végzésével az igazgatót bízta meg.

1904. évi 1377. főig. sz. főigazgatói rendelet az elhunyt pályatársak emlékének kegyeletes megőrkítése tárgyában.

1904. évi 72,578. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. megengedi, hogy az igazgató az V. osztályba az 1904—5. tanévben 68 tanulót vehessen fel.

1904. évi 10. eln. sz. Váradai Károly, székesfehérvári tanker. kir. főigazgató a tanári kar üdvözlétét megköszöni.

1904. évi 4755. eln. sz. Csordás Ferenc iskolaszolga elbocsáttatik és Gaál János rendőr ideiglenes jelleggel iskolaszolgának alkalmaztatik.

1904. évi 76,653. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. megengedi, hogy a görögpótló rajz az 1904—5. isk. évben a VII. és VIII. osztály összevonásával heti 2 órában tanítható.

1904. évi 1981. főig. sz. A magánvizsgálatra jelentkező nőtanulókkal szemben szigorúbb mérték alkalmazandó.

1904. évi 99,770. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. elrendeli, hogy javító érettségi vizsgálatok ezentúl márciusban nem tartatnak.

1904. évi 105,167. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. a Dobszay Antal dr. alapítványáról kiállított oklevelet jóváhagyja.

1905. évi 53. főig. sz. Viblichauer Ödön a VI. osztályba utólagosan fölvehető.

1905. évi 117. főig. sz. Nováky György a II. osztályba utólagosan fölvehető.

1905. évi 15,579. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. az 1870-ben érettségit tett tanítványok alapító oklevelét jóváhagyja.

1905. évi 26,072. min. sz. A nm. vall. és közokt. min. az orsz. ifj. tornaverseny műsorát, versenyszabályait és a szabadgyakorlatok programját megküldi.

1905. évi 37,022. min. sz. Az országos tornaverseny tárgyában miniszteri intézkedés.

1905. évi 602. főig. sz. főigazgatói rendelet a magánvizsgálatok szigorítása tárgyában.

1905. évi 12,347. tan. sz. Szeged szab. kir. város tanácsa az országos tornaverseny költségeinek fedezésére 300 korona segélyt utalványoz.

1905. évi 38,301. min. sz. Az országos tornaverseny tárgyában miniszteri intézkedés.

1905. évi 13,536. tan. sz. Szeged szab. kir. város tanácsának az egészségtan tanári állás szervezése tárgyában jelentés teendő.

1905. évi 448. rendfőnöki sz. A főmagasságú hercegprimás pappá szenteltetésénc 50 éves jubileuma hálaadó istentisztelettel ünneplendő.

1905. évi 38,295. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. megengedi, hogy Schwarz Gyula VIII. oszt. tanuló kev. szabályszerű magaviseleti jegye helyett az érettségi bizonyítványban szabályszerűt kapjon.

1905. évi 19,192. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. Fodor Géza VI., Weiszberger Ede V. oszt. tanulónak egy-egy Alapy-féle 420 koronás, Fluek Endre III. oszt. tanulónak pedig egy Alapy-féle 300 koronás ösztöndíjat adományozott.

1905. évi 5873. eln. sz. Szeged szab. kir. város polgármestere Radics Lukácsot egy évi próbaidőre iskolaszolgává kinevezi.

1905. évi 44,892. min. sz. A nm. vall.- és közokt. min. a középiskolai földrajztanárok részére szünidei tanfolyamot rendez.

E) Ifjúsági segélyző-egyesület.

A segélyző-egyesület 1904. évi október hó 4-én alakult meg és 1905. évi május hó 21-én tartotta záró gyűlését.

A lefolyt tanévben a következő választott tisztviselők végezték az egyesület munkáját: Elnök: Csikós Nagy József VIII. oszt. tanuló; fő-

jegyző: Molnár Adorján VIII. oszt. tanuló; titkár: Deák Antal VIII. oszt. tanuló; pénztárnok: Faragó Aladár VII. oszt. tanuló; ellenőr: Prokesch Mihály VII. oszt. tanuló; főkönyvtárnok: Heim Géza VII. oszt. tanuló; aljegyzők: Jurkovich Othmár VI. oszt. tan. és Gál László V. oszt. tanuló; alkönyvtárnokok: Winchkler István VI. oszt. tan. és Horváth Endre V. oszt. tanuló. Tb. aljegyző: Tóth István IV. a) oszt. tanuló.

Ezen iskolai évben a segélyező-egyesületnek tagjai voltak a *VIII. osztályból*: Bányay Mihály, Csikós Nagy József, Deák Antal, Eberhardt János, Ivánkovits János, Kunst Leo, Lobstein Sándor, Lugosi Döme, Molnár Adorján, Rév Kálmán, Scheinberger György, Schwarz János és Weiler Rudolf. A *VII. osztályból*: Biedl Jenő, Burg Lajos, Faragó Aladár, Fáy István, Gál József, Hamza György, Heim Géza, Henny Károly, Kovács Ágost, Körösi János, Kiss Ernő, Lobstein Árpád, Nagy István, Ötvös Ervin, Prokesch Mihály, Reiner Endre, Richter Károly, Rózsa Andor, Számek Sándor, Schäffer Dezső és Szarvady Jenő. A *VI. osztályból*: Csányi Pál, Cziklay Mátyás, Hoffmann István, Istvánffy Endre, Jurkovich Othmár, Kardos Mihály, Kiss Menyhért, Löw Lipót, Sugár Géza, Süss Ernő, Tóth Lajos, Winchkler István, Winchkler Jenő és Zápori Jenő. Az *V. osztályból*: Águstich Jenő, Békefi László, Boros Jenő, Deutsch Mátyás, Dombovits Gyula, Fischer Marcell, Gál László, Gyulai Pál, Horváth Endre, Jahn Frigyes, Jurenák Kálmán, Frecot Elemér, Lázár Miklós, Návay Andor, Palóc Sándor, Pappházy Béla, Schütz Lajos, Siegler János, Tóth László, Végmann Jenő és Zeisler István. A *IV. b) osztályból*: Braun József, Fitz Rezső, Deutsch Imre és Gábor Endre. A *IV. a) osztályból*: Gyöngyössy Dániel, Hille Alfréd, Kányó Pál, Katona Lajos, Kiss Miklós, Kuthy Elek, Loria Aladár, Molnár László, Kern Aurél, Novák Emil, Pity István, Politzer Imre, Sátor Endre, Szüts Sándor, Tallián Tibor, Tarján Pál, Tóth István, Vlahovits Milos és Wagner Ferenc. Összesen 92.

A segélyező egyesület tőkéje 1903/4. tanév végén 23,600 kor. n. é. 4⁰/₀-os koronajáradék kölcsönkötvény és a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban 112.839 sz. betétkönyvecskében 873.75 kor. készpénz, összesen 24.473.75 kor.

A tőke gyarapodása az 1904/5. tanévben: 1. Ajándékból: a Szeged-Csongrádi Takarékpénztár ajándéka 120 kor., a Szegedi Kereskedelmi és Iparbank ajándéka 30 kor., a Szegedi Hitel- és Takarékrészvénytársaság ajándéka 20 kor.; 2. Kamatokból: az alaptőkének 1904. évi kamataiból 278 kor., összesen 448 kor., mely összeggel együtt az egyesület vagyona az 1904/5. tanév végén: 23,600 kor. n. é. 4⁰/₀-os koronajáradék kölcsönkötvény és 1321.75 kor. készpénz, összesen 24,921.75 kor.

Az egyesületnek segélyezés céljából rendelkezésre állott az alaptőkének 1904. évi kamataiból 707.37 korona és 368 korona tagsági díj, összesen 1075.37 korona, mely összeg könyvvásárlásra és könyvkötésre fordított.

A tanév elején az egyesület 149 tanulónak 1747 tankönyvet osztott ki használatra.

Kedves kötelességünknek tartjuk e helyen is köszönetet mondani az egyesület jótéevőinek.

F) Önképzőkör.

Az önképzőkör 1904. szeptember hó 18-án alakult meg 114 taggal, akik elismerésre méltó szorgalommal és figyelemre méltó eredménnyel használták föl az időt és azon eszközöket, amelyeket az önképzőkör nyújtott. A kör ügyeit az alakuló-gyűlésen választott tisztviselők intézték. Ezen tisztviselők az 1904—1905. tanévben a következők voltak: elnök: Venetianer Sándor VIII. o. t., jegyző: Rotsching József VIII. o. t., pénztáros: Ivánkovits János VIII. o. t., főkönyvtáros: Vértés Lajos VIII. o. t., titkárok Jung Péter és Heinrich János VII. o. t., alkönyvtáros: Szabó Aurél VII. o. t.

Az önképzőkörnek célszerű és sikeres munkájában hathatós támaszul és buzdításul szolgált a tanári kar érdeklődése a kör ügyei iránt, amennyiben tanácsaival és útmutatásaival elősegítette az önmunkálkodás eredményét és gondoskodott arról, hogy a rendes tanítás közben fölmerült elvek és megjelölt irányok itt is érvényesüljenek.

Az önképzőkör így tágitotta az ifjak szellemi látóköreit, nemesítette érzelmeit, tökéletesítette előadását és stílizálását. Ezen célból munkakörébe vonta a középiskola összes tárgyait s igyekezett az iskolában szerzett ismereteket az önmunkálkodás útján szerzett ismeretekkel bővíteni.

A szív nemesítése céljából az ifjak zenekart alakítottak, amelynek 36 tagja volt; névszerint: Ivánkovits János, Popper Lajos, Schwartz Gyula VIII., Reiner Endre, Szabó Béla VII., Joklicsek Emil, Pártos Pál, Singer István, Sugár Géza, Süss Ernő VI., Fischer Marcell, Jurenák Kálmán V., Belle Ferenc IV. A) o. tanulók, akik első hegedüt; Kardos Mihály, Vuchetich István, Vastag László VI., Zauner István V., Buck Gábor, Kiss István, Tóth István IV. A), Belle Géza, Deutsch Ármin III. A). Brauch Aladár III. B), Balassa József II. A), Goldschmidt Imre I. A) oszt. tanulók, akik második hegedüt; Borota Branisláv és Winkler Jenő VI. o. tanulók, akik mély hegedüt, Boros Jenő, Gyulai Pál, Lövész György V. o. tanulók, akik gordonkát; Jung Péter VII., Mayer Antal VI. és Ábrahám Andor IV. A) o. tanulók, akik nagybőgőt játszottak; fuvolázók: Járosi Jenő VIII., Lázár Miklós V., Tóth Pál II. B) o. tanulók.

Az önképzőköri zenekart Prelogg József tanár vezette az egész tanévben át heti 1 órában.

A tanári kar és a közönség egyaránt állandóan élénk érdeklődéssel kísérte önképzőkörünk működését. Ezen érdeklődésnek adta jelét a tanári kar, midőn a kör minden egyes nagygyűlésén képviseltette magát s a közönség, midőn a kör nyilvános ünnepélyein oly tömegesen jelent meg,

hogy intézetünk tágas díszterme kicsinynek bizonyult befogadására. Az érdeklődést bizonyítja még ama körülmény is, hogy a kör jóakarói az ifjúság szorgalmának és előmenetelének jutalmazásához anyagi áldozatokkal is járultak.

Első helyen kell köszönetét mondanunk önképzőkörünk régi pártfogójának, buzíási Eisenstädter Róbert úrnak, akinek bőkezűségéből ez évben immár 14-szer osztottuk ki az ezüst és bronz érmeket a kör szorgalmasabb tagjainak.

A Szegedi Takaré- és Hitel-Részvénytársaság 20 koronát ajánlott föl a kör céljaira. Cserép Sándor főgimnáziumi igazgató Petőfinek díszes album-kiadását és Berecz: „A képzőművészetek története“ című könyvét 2 példányban, Singer Kornél főgimnáziumi tanár Arany dalainak képes kiadását, Bite Béla, Frank István, Flóderer Imre, Prelogg József, Salánky István főgimnáziumi tanárok 10—10 koronát adományoztak az önképzőkörnek, a kiválóbb pályamunkák jutalmazására. Ezenkívül az önképzőkör február hóban tartott hangversenye alkalmával intézetünk számos nemeslelkű barátja járult filléreivel körünk kiadásának fedezéséhez. A begyűlt összeg 126 korona 60 fillér. A pályamunkák jutalmazására szolgált a „Bakos Pali alapítvány“-nak a jelen iskolai évre eső kamata, 16 korona. Fogadják körünk jötevői hálás köszönetünket.

Ezen több részről nyilvánuló érdeklődéstől kísérve végezte önképzőkörünk működését a szeptember 18-án tartott alakuló gyűléstől kezdve 18 gyűlésen át 1905. május 21-ig, amikor munkálkodását ünnepélyes gyűléssel befejezte.

Mint az elmúlt iskolai években, úgy a mostaniban sem hiányoztak egyes jelentékenyebb mozzanatok, amelyek a kör beléletére fényt derítenek és a tagok tevékenységének fokozására élénkítő hatással voltak.: 1904. november 28-án Szeged nagy fia, Klauzál Gábor, december 11-én önképzőkörünk alapítója Horvát Cyril dr. emlékének születése 100-ik évfordulóján szentelt ünnepet s ez alkalomból arcképét is megrajzoltatta, 1905. január 30-án Csokonai, március 25-én Kossuth Lajos halálának évfordulóját ünnepelte meg, március 12-én pedig a szegedi árvíz emlékét újította föl. Ezenkívül részt vett az önképzőkör az intézet összes ünnepélyén beszédekkel, szavatokkal, ének és zeneszámokkal.

A főbb önképzőköri ünnepélyek a következő tárgysorozatok szerint folytak le:

I. A hangverseny tárgysorozata:

1. Kéler: Nyitány. Előadja a főgimn. zenekara.
2. Balogh Ádám. Irta és szavalja: Wagner Károly, VIII. o. t.
3. Magyar népdal-egyveleg. Előadja: a főgimn. vegyeskara.
4. Komzák: Rege. Előadja: a főgimn. zenekara.
5. Váradí: A magyar dal. Szavalja: Rostos Aladár VIII. o. t.
6. Haydn: G-dur szimfónia. Előadja: a főgimn. zenekara.

7. Prónai: Rákócy zászlója. Szavalja: Járosi Jenő VIII. o. t. Kisérik: zongorán: Sebők Vilmos VIII. o. t., hegedűn: Süss Ernő VI. o. t., gondonkán: Lövész György, V. o. t.

8. Schubert: Himnusz. Előadja: a főgimn. vegyeskara.

9. Gyalui Farkas: A telefon vidéken. Szavalja: Gabardeén Ede VII. o. t.

10. Magyar induló. Előadja: a főgimn. zenekara.

II. A Klauzál Gábor emlékére rendezett ünnepély tárgysorozata:

1. Ünnepi beszéd. Mondja: Popper Lajos VIII. o. t.

2. Társadalmi és politikai viszonyaink 1825—67-ig Írta és fölolvassa: Váradai Pál VIII. o. t.

3. Részlet Klauzál, A felirati javaslat, című beszédéből. Szavalja: Prokesch Mihály VII. o. t.

4. Klauzál viszonya Szegedhez. Írta és fölolvassa: Ivánkovits János VIII. o. t.

5. Klauzál beszéde a magyar nyelv ügyében. Szavalja: Rózsa Andor VIII. o. t.

6. Klauzál mint miniszter. Írta és fölolvassa: Rotsching József VIII. oszt. tanuló.

7. Klauzál és a felirati javaslat. Írta és fölolvassa: Faragó Aladár VII. o. t.

8. Klauzál emlékezete. Írta és szavalja: Wagner Károly VIII. o. t.

III. A Horváth Cyrill-ünnepély tárgysorozata:

1. Horváth Cyrill emlékezete. Beszéd. Mondja: Venetianer Sándor VIII. o. t.

2. Dalmady: Horváth Cyrill. Szavalja: Schmidt Rezső VII. o. t.

3. Horváth Cyrill működése Szegeden. Írta és fölolvassa: Lobstein Sándor VIII. o. t.

4. Horváth, Kuthen 3 felv. 2. jelenete. Előadják: Buchmann Ágost VIII. és Gaberdeén Ede VII. o. t.

5. Drámairodalmunk 1830—40-ig. Írta és fölolvassa: Éberhardt János VIII. o. t.

6. Horváth, Jolánta I. felv., II. jelenete. Szavalja: Molnár Aladár VIII. o. t.

7. Horváth Cyrill mint filozofus. Írta és fölolvassa: Moesz Károly VIII. o. t.

8. Horváth Cyrill jelleme. Írta és fölolvassa: Vuchetich Endre VII. o. t.

9. Ünnepi Óda. Írta és szavalja: Wagner Károly VIII. o. t.

IV. A Csokonai ünnepély tárgysorozata:

1. Emlékbeszéd Csokonai felett. Mondja: Venetianer Sándor VIII. o. t.

2. Vitéz és Lilla. Értekezés. Írta és fölolvassa: Lugosi Döme VIII. o. t.

3. Csokonai: A reményhez. Szavalja: Ötvös Ervin VII. o. t.

4. Csokonai lírája. Fejtegetés. Írta és fölolvassa: Bányai Mihály VIII. o. t.

5. Csokonai : A tihanyi echóhoz. Szavalja : Szegszárdi József VIII. o. t.
 6. Csokonai : A lélek halhatatlansága. Széptani fejtegetés. Írta és fölolvassa : Heinrich János VII. o. t.

7. Részlet Csokonai : A lélek halhatatlansága c. költeményéből. Szavalja : Erlitz János VIII. o. t.

8. A komikum Csokonai Dorottájában. Értekezés. Írta és fölolvassa : Reiner Endre VII. o. t.

9. Szaboleska. Ének Csokonaihoz. Szavalja : Faragó Aladár VII. o. t.
 Az önképzőkör munkássága dícséretes szorgalomról és eredményről tanúskodik.

A tagok munkakörét 382 tárgy töltötte ki ; ezek között van 122 dolgozat (beszéd, értekezés, fejtegetés, leírás stb.), 43 vers, 91 írásbeli bírálat, 101 komoly és 25 víg szavalat. A tagok közül leginkább kitűntek szorgalmukkal : Bányai Mihály, Erlitz János, Ivánkovits János, Járosi Jenő, Lobstein Sándor, Lugosi Döme, Molnár Adorján, Rostos Aladár, Scheinberger György, Venetianer Sándor, Vértés Lajos, Wagner Károly a VIII. osztályból. Biedl Jenő, Czapik Gyula, Faragó Aladár, Gaberdeén Ede, Heinrich János, Jung Péter, Lobstein Árpád, Ötvös Ervin, Reiner Edre, Rózsa Andor, Steiner Sándor, Szabó Aurél és Szegszárdi József a VII. osztályból.

A kör május 9-én szavalóversenyt rendezett, amelyen 8-an komoly, 3-an víg darabbal léptek föl ; az előbbieik közül 3 jutalmat, 1 dícséretet, az utóbbiak közül 1 jutalmat, 1 dícséretet nyert. Komoly Szavalatért 1—1 db 10 koronás arany jutalmat nyertek : Járosi Jenő, Wagner Károly és Rostos Aladár VIII. oszt. tanulók. Dícséretben részesült : Ötvös Ervin VII. o. t. Víg szavalatért 10 korona jutalmat nyert : Petrán György VIII. o. t., dícséretben részesült Lugosi Döme VIII. o. t.

A tanári kar, hogy az ifjúság munkálkodását az iskolai tanulmányokkal jobban kapcsolatban tartsa, a különböző tantárgyak köréből pályatételeket tűzött ki. A meghatározott időig 16 tételről 33 dolgozat érkezett be, amelyek közül 22 jutalomra, 6 dícséretre volt érdemes, a többi 5 figyelmen kívül maradt.

A tételek és pályanyertes kidolgozóik a következők :

1. *Az egyház befolyása a művészetek fejlődésére, különös tekintettel hazánkra.* Jutalma 20 korona.

A kitűzött pályatételre két dolgozat érkezett be. Mindakettő 10—10 korona jutalomban részesült. Az „*In magnis et voluisse sat est*“ jeligéjű dolgozat szerzője : Ivánkovits János VIII. o. t., a másik „*Aurora Musis amica*“ jeligésé : Prokesch Mihály VII. o. t.

2. *Széchy Mária a magyar költészetben.* Pályázott három dolgozat. Az első díjat a „Bakos Pali“ alapítvány ez évi kamatját, 16 koronát a : „*Nem a való, csak annak égi mássa*“ jeligéjű dolgozat nyerte el. Szerzője : Wagner Károly VIII. o. t. A

„Hiába fedj azt vassal és acéllal“ stb.

jeligés dolgozat 10 korona jutalomban részesült. Szerzője: Rózsa Andor VII. o. t. A harmadik dolgozat figyelmen kívül maradt.

3. *A magyar bordal.* Beérkezett 1 dolgozat, mely a követelményeknek megfelelően, 10 koronával díjaztatott. Jeligéje: „*Megvirrad még valaha.*“ Szerzője: Wagner Károly VIII. o. t.

4. *Ünnepi óda a tanév befejezésére.* Pályázott a „*Ti voltatok az ifjúságnak atyja*“ jeligés dolgozat és 10 korona jutalmat nyert. Szerzője: Wagner Károly VIII. o. t.

5. *A magyar dráma fejlődése Katona Bánk Bánjáig.* Két dolgozat érkezett be. A

„Lélezni vágysz?
Jöjj létre önerődből.“

jeligés nagy olvasottságról és a forrásmunkák ügyes használatáról tanúskodik; ez 20 korona jutalmat nyert. Szerzője: Venetianer Sándor VIII. o. t. A másik dolgozat, amelynek jeligéje: „*Omnia mecum porto*“ szintén megfelel a követelményeknek. Jutalma: Petőfi összes költeményei. Szerzője: Jung Péter VII. o. t.

6. *Horatius hatása a magyar irodalomra, különös tekintettel Berzsenyire.* Ezen tételt ketten dolgozták ki. 20 korona jutalmat nyert a „*Horatius*“ jeligéjű. Szerzője: Bárkányi Béla VIII. o. t.

A másik dolgozat, amelynek jeligéje:

„Nem kell borostyán, nem kiáltó
Pároszi kő nyugovó poromra.“

dicséretre érdemes. Szerzője: Wagner Károly VIII. o. t.

7. *Műfordítás Horatiusból.* Carmen amoebeum ad Lydiam; (Carm. III. 9.) vagy: *Műfordítás Ovidiusból.* (Met. I. 77.) Beérkezett összesen 5 dolgozat (az első tételre 3, a másodikra 2). Az első tételt sikerrel oldotta meg az „*In magnis et voluisse sat est*“ jeligés pályamunka, jutalma 10 kor. Szerzője: Venetianer Sándor VIII. o. t. A másik tételre beérkezett: „*Ορφέως καὶ Εὐροδίκης*“ és „*Vicit amor*“ jeligés dolgozatok dicséretet érdemelték. Szerzők: Rotsching József VIII. o. t. és Wagner Károly VIII. o. t. A negyedik és ötödik dolgozat nem felelt meg a kívánalmaknak.

8. *A homerosi égi istenek.* Ezen tételre 4 dolgozat pályázott. 20 korona jutalmat nyert:

„ . . . A te szemöldököd
Ronthat és teremthet száz világot.“

jeligés pályamunka. Szerzője: Szabó Aurél VII. o. t. A „*Zeus*“ és az „*εἷς θεός ἐν τε θεῶσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὗτε δέμας ὄνητοῖσιν ἕμους, οὗτε νόημα*“ jeligések Berecz: A képzőművészetek története egy-egy példányát kapták. Szerzők: Bárkányi Béla és Vértés Lajos VIII. o. t. A negyediket mellőzzük.

9. *A katasztrófa a Niebelung ének első részében, vagy: Iphigenia jelleme Goethe és Euripides drámájában.* Mindegyik tételre beérkezett egy-egy dolgozat, melyek 10—10 korona jutalmat nyertek. Az elsőnek jeligéje:

„Hier hat die Mär ein Ende,
Das ist der Niebelungen Not.“

Szerzője: Rózsa Andor VII. o. t. A másik jeligéje:

„Sie war, wie eine Blume,
So schön, und hold und rein.“

Szerzője: Wagner Károly VIII. o. t.

10. *Pályaválasztásunk hajlamunknak és tehetségünknek megfelelő legyen.* A beadott dolgozat 10 korona jutalmat nyert. Jeligéje: „Életbölcsesség.“ Szerzője: Bárkányi Béla VIII. o. t.

11. *A Habsburg- és Hohenzollern-dinasztia küzdelme a német hegemoniáért.* Erre a tételre hárman pályáztak. 10 korona jutalomban részesült a: „Bismarck“ jeligés dolgozat. Szerzője: Wagner Károly VIII. o. t. A „*Historia est magistra vitae*“ jeligéjű dicséretre méltó. Szerzője: Bárkányi Béla VIII. o. t. A harmadik dolgozat nem vétetett figyelembe.

12. *Az európai politikai viszonyok befolyása nemzetünk életére a Habsburgok trónrajutása idejében.* Felfogása nem egészen helyes, itt-ott túloz, de tekintve a szorgalmas kidolgozást, 10 korona jutalomban részesült a: „*Ne higgy magyar a németnek*“ jeligés dolgozat. Szerzője: Wagner Károly VIII. o. t.

13. *A partfejlődés befolyása az emberiség fejlődésére.* Két dolgozat pályázott. 20 korona jutalmat nyert a: „*Tengerre magyar!*“ jeligéjű. Szerzője: Lugosi Döme VIII. o. t. A másik dolgozat, amelynek jeligéje: „*Nullum studiorum genus est, quod non lucem sibi a geographia petat*“, dicséretre érdemes. Szerzője: Weiszberger Kálmán VIII. o. t.

14. *A szén elem három alakúsága.* A két beérkezett dolgozat mindegyike jutalomra méltó. Az egyiknek jeligéje: „*Carbonium*“, ez 10 korona jutalomban részesült. Szerzője: Lugosi Döme VIII. o. t., a másiké: „*Non scholae, sed vitae discimus.*“ Szerzője: Prokesh Mihály, VII. o. t. Jutalma: 10 korona és „Arany János dalai.“

15. *Az energia átalakulása.* A két dolgozat közül az „*Ex nihilo nihil fuit et nihil fit ad nihilum*“ jeligéjű dolgozat 10 korona jutalmat nyert. Szerzője: Klein Dezső, VIII. o. t.

Az „*Eppour si muove*“ jeligés pedig dicséretre méltó. Szerzője: Lugosi Döme, VIII. o. t.

16. *A logaritmus táblák szerkesztése.* Erre a tételre nem érkezett be pályamunka.

A pályázatok eredményét a május hó 21-én tartott ünnepélyes zárógyűlésen hirdette ki a kör vezető tanára, amely ünnepély nagyszámú díszes közönség jelenlétében a következő tárgysorozat szerint folyt le :

1. Suppé: Nyitány a „Pique Dame“ operához. Előadja a főgimnázium zenekara.

2. Beszéd. Mondja: Venetianer Sándor VIII. o. t., az önképzőkör elnöke.

3. Hubay: Csárda-jelenet. Előadja: Süss Ernő VI. o. t., zongorán kíséri: Joklicsek Emil VI. o. t.

4. Ünnepi óda. Pályanyertes költemény. Szavalja: Erlitz János. VIII. oszt. tanuló.

5. Népdal-egyveleg. Éneklő: a főgimn. vegyeskara.

6. Grieg: Sonáta hegedűre és zongorára. Hegedűn játsza: Reiner Endre, VII. o. t., zongorán kíséri: Biedl Jenő, VII. o. t.

7. Kovács Gyula: Árpád síri álma. Szavalja Ötvös Ervin, VII. o. t.

8. Heine-Schumann: A két gránátos. Zongora-kisérettel éneklő Wagner Károly. VIII. o. t.

9. Beszámolás az önképzőkör egész évi működéséről.

a) Titkári jelentés. Főolvasza: Rotsching József VIII. o. t.

b) A pályadolgozatok eredményének kihirdetése :

10. Boccherini: Menuett. Előadja a főgimn. zenekara.

11. Bárd Miklós: A les. Szavalja: Járosi Jenő VIII. o. t.

12. Magyar induló. Előadja: a főgimn. zenekara.

Az önképzőkör tevékenységében kifejtett kiváló szorgalmukért külön jutalomban részesültek: Venetianer Sándor VIII. o. t. a kör ifj. elnöke, aki az önképzőkör ezüstérmét, Rotsching József, VIII. o. t., aki mint a kör buzgó jegyzője a Kisfaludy-díjat, 42 korona értékű magyar szépirodalmi művet, Wagner Károly VIII. o. t., mint az önképzőkör legszorgalmasabb tagja az önképzőkör bronzérmét kapta. A zenekar régi buzgó tagjai közül 10—10 korona jutalomban részesültek: Popper Lajos és Schwarcz Gyula VIII. o. tanulók, végül Sebestyén Endre VI. o. t., Horváth Cyrill képének megrajzolásáért 10 korona jutalomban részesült.

Az önképzőkör tagjainak elég gazdag és változatos tartalmú könyvtár állott rendelkezésére. A múlt iskolai év végén 1270 művet tartalmazott, 4029 korona 24 fillér értékben, a jelen évi gyarapodás a folyóiratokkal együtt 26 mű 146 korona 42 fillér értékben s így a könyvtár jelenleg 1296 munkából áll 4175 korona 66 fillér értékben. A könyvtár gyarapodásának részletes kimutatását az Ifjúsági könyvtár című rovatban közöljük.

A kör ezen iskolai évben is előfizetett a Századokra, a Történelmi Életrajzokra, a Philologiai Közölnyre, a Természettudományi Közölnyre és Pótfüzeteire, az Ifjúsági Lapokra és tagja volt a M. T. Akadémia könyvkiadó vállalatának.

Ezekben tüntettük fel röviden az ifjúsági önképzőkör jelen iskolai évi működését.

G) Gyorsírókör.

A Gabelsberger—Markovits-féle gyorsírást művelő és terjesztő gyorsíró körünk 1904. szeptember hó 18-án tartotta meg *Jakab Lajos* okl. gyorsíró tanár-elnök jelenlétében XXVIII. alakuló közgyűlését, mikor is a kör tisztviselőivé választottak: ifj. elnök: *Venetianer Sándor* (VIII.), alelnök: *Vértés Lajos* (VIII.), titkár: *Klein Dezső* (VIII.), főjegyző: *Heinrich János* (VII.), aljegyző: *Bruchsteiner Béla* (VI.). pénztáros: *Biedl Jenő* (VII.), ellenőr: *Scheinberger György* (VII.). főkönyvtáros: *Pulitzer Sándor* (V.), alkönyvtáros: *Singer István* (VI.), levelező: *Schwartz János* (VIII.). Előadók: *Venetianer Sándor* (VIII.), *Vértés Lajos* (VIII.), *Klein Dezső* (VIII.), és *Pulitzer Sándor* (V.).

A folyó tanévben volt a körnek 12 gyakorló, 19 haladó és 55 kezdő, 1 kül-, összesen 87, a lefolyt 28 év alatt pedig összesen 2618 tagja.

Az év folyamán tartottunk egy alakuló-, egy záró-gyűlést, egy *Markovits-ünnepélyt* és 8 rendes közgyűlést. Úgy a kezdők, mint a haladók 25—25 órában foglalkoztak a gyorsírással s így önképzéssel. Az órák csütörtök délután 3-tól 5-ig tartottak.

A kör összes kiadásai a tagsági díjakból fedeztetek. A 4 kor. tagsági díjért a kör minden egyes tagja még a „*Szegedi Gyorsíró*” című havi folyóiratot is kapta, mely gyakorló, illetőleg olvasókönyvül szolgált.

A tandíj egész évre 12 kor. volt. Teljes tandíjmentességet élvezett 26, féltandíjat fizetett 20, még nagyobb mérséklést kapott 10 tanuló.

A gyorsírókör ez évi történetében nevezetesebb mozzanatok:

I. A Budapesten megtartott országos *őszi írásversenyre* körünk két tagját küldte fel, hol *Vértés Lajos* és *Pulitzer Sándor* vidéki díjakat nyertek.

II. Az *Országos Diák Gyorsíró Szövetség*-be körünk két tagjeggel lépett be s gyűlésein való képviselőnkkel *Detre János* joghallgatót körünk volt jeles tagját bíztuk meg.

III. Hogy a „*Szegedi Gyorsíró*” című havi szaklap tanár-elnök szerkesztése alatt folyó tanévben megjelenhetett, azt körünk intenzív anyagi és erkölcsi támogatásával lényegesen elősegítette.

IV. A kör elhatározta, hogy értékesebb szakelőadások, felolvasások, értekezések, szakbeli költeményeknek megóvása s ezzel az önképzés emelése céljából „*Erdemkönyv*”-et szerez be.

V. A kör az összes hazai szaklapokat 2—2 példányban, a „*Gyorsírási Lapok*”-at és „*Magyar Gyorsírási Újság*”-ot 5—5 példányban járattja. A „*Szegedi Gyorsíró*”-t hivatalos lapjává tette s mint ilyet 100 példányban rendelte meg s ezt megkapta a kör minden egyes tagja a tagsági díj fejében.

VI. A kör a *Markovits-szobor* alapra való gyűjtést az idén is meg lehetős szép eredménnyel folytatta.

VII. A kör válaszmánya szép ünneplésben részesítette tanár-elnökét, midőn saját hatáskörében hozott határozata alapján tanár-elnök arcképét hálája jeléül levelezőlapokon sokszorosította s arról őt küldöttségileg értesítette. A levelezőlapokból befolyó összeg a Markovits-szobor-alap javára esik.

VIII. Körünk célul tűzte maga elé gyorsírási tárgyú költemények kultiválását is. Sikerült költeményt adott be Scheinberger György (VIII.) „Markovits emlékére“ cím alatt, mely a „Szegedi Gyorsíró“ I. számában jelent meg. Körvezető tanár pedig egy alkalmi ódára 10 kor. pályadíjat tűzött ki. A díjat Wagner Károly (VIII.) kapta meg „Markovits emlékezete“ című költeményeért.

IX. Gyorsírókörünk a magyar stenografia nagy Mestere, *Markovits* Iván emléke iránt érzett hálájának méltó kifejezést adott azzal, hogy április 2-ikán, egy valóban magas színvonalon álló hangverseny rendezésével a Mester emlékét megörökítő szobor emelésének költségeihez hozzájárult s a hazai gyorsíró ifjúságnak ezzel is példát mutatott.

Ifjúságunk lelkesedését, gondolatát, intentióját a szegedi úri közönség megértette s honorálta. Hála és köszönet úgy a fáradhatlan rendezőségnek, az áldozatra kész közönségnek, mint a derék közreműködőknek, amiért a gyorsírás ügyének ily örömmünnepet hoztak létre s amiért a vár. főgimn. gyorsírókör történetét egy erkölcsi és anyagi sikerben gazdag lappal díszítették.

A hangverseny erkölcsi és anyagi sikere főleg a rendezők érdeme, kiknek mindenre kiterjedő figyelmét, fáradhatlan tevékenységét csak ügybuzgóságuk multa felül. Ki kell emelnünk a zenei szánok közül főleg *Süss Ernő* (VI.) hegedű-, *Biedl Jenő* (VII.) zongorajátékát, de a többi szereplők is mind egytől-egyig remekeltek.

Az intézet disztermében megtartott hangversenyen megjelent Szeged intelligentiájának színe-java, mi fényesen illusztrálja azt a meleg érdeklődést, mellyel a gyorsírás iránt viseltetik.

A hangverseny 1/2 11 órakor kezdődött. *Tittl* gyönyörű *Nyitányát* főtiszt. *Prelogg József* főgimn. tanár úr szakszerű vezetése alatt nagy sikerrel adta elő az iskolai zenekar. A precis és összhangzatos játékban érvényesült a darab szépsége.

Utána a kör ifj. elnöke. *Venetianer Sándor* (VIII. o. t.) lépett a szószékre s nagy hatással mondta el a következő beszédet:

Az általános kultúra egyik igen fontos s hazánkban, sajnos, még eléggé ki nem aknázott ágának, a gyorsírásnak, nagy apostoláról, *Markovits Iván*ról akarok néhány szót szólani. Hogy megértsék, mért lelkesedünk érte annyira s mért akarjuk emlékét ére-szoborral megörökíteni.

Nem akarom életét elmondani, hisz ha működéséről szólok, abból élete is megismerhető, mert *Markovits* egész életét egy nagy eszme szolgálatában töltötte s bármennyire gátolták is működésében a szépművészetét meg nem értő, annak

nagy horderejét átlátni nem bíró nagyközönség kicsinylése, lenézése, gúnyolódása, bármennyire elkeserítették is kortársainak még személyét sem kímélő vitái és alapítatlan rágalmai, a célt sohasem tévesztette szem elől, csak haladt előre, bátran győzedelmeskedve a súlyos akadályokon, melyek útjában állottak.

Ha elmondanám életét, akkor is csak a magyar gyorsírás keletkezését, rendszerünk fokozatos fejlődését, csodálatosan gyors emelkedését s a haza határain is túl terjedő dicsőségét kellene elmondanom, mert Markovits minden lépése a gyorsírás érdekében történt, minden törekvése a gyorsírás fejlesztésére irányult.

Azért csak működését szeretném néhány szóval jellemezni, csak azt akarom elmondani, amennyire tölem telik, hogy miként vetette el művének csiráját, a zsenge növényt hogyan ápolta, nemesítette, csinosította s miként erősödött az hatalmas tölggyé, melyet vészek, viharok többé meg nem dönthetnek.

Egy eszme, bármily nemes és életbevágó is az, csak úgy valósúlhat meg, ha a kezdeményező valósággal rátermett arra, hogy az eszme szolgálatába szegődött harcosok élére álljon, mint vezér. Ilyen volt Markovits. Már a gyermekben megvan a gyorsírás iránti mély vonzalom, mely később nemes ragaszkodással s a küzdelem hevében teljes odaadással válik. Előbb a német gyorsírás terén szerez hervadhatlan érdemeket s miután alaposan áttanulmányozta a művet, miután megismerkedett a rendszer lelkével, megtestesíti az eszmét s áttüli Gabelsberger alkotását nyelvünkre még pedig olyan tapintattal és rátermettséggel, hogy az eredetit sokszorosan felülmúlja.

Ez a mozzanat jelzi a valódi gyorsírási élet föllendülését hazánkban. Nehéz volt ugyan a feladat, egyike a legnehezebbeknek, diadalra juttatni az eszmét előítéletek ellen és durva megtámadtalások között, de Markovits valóban hivatva volt a vezér nagy önuralmat, mély belátást és gyors elhatározást igénylő szerepére. Benne fennen lobogott az ifjú tűz, a nemes lelkesedés; a szépre és jóra való hajlam betöltötte egész valóját és soha semmi sem riasztotta vissza attól, hogy egész erejével ne táborra győzedelmét segítse elő. Valódi atyja volt a gyorsíróknak, ki meghallgatta bárkinék a véleményét s ha az jogosult volt, figyelembe is vette. Ellenségei támadását nagy önuralommal, előzőkenységgel, kiváló szaktudással s az ügyszeretet nemes fegyvereivel verte vissza és bízott a jobb győzelmében.

És győzött a jobb. Rendszerünké az uralkodó szerep már a hetvenes években s az idő meghozta Mesterünk számára a rég megérdemelt jutalmat is, mikor a király a Ferenc-József-renddel tüntette ki. Híre a haza határain is túl terjedt s az »Officier d'Academie« címét és rendjelet kapta abban az országban, hol nem a Gabelsberger rendszer az uralkodó.

De a túlfeszített munka s a nagy lelki küzdelmek, melyeket az alapítatlan támadások keltettek, aláásták egészségét. Ledőlt a nemes tölggy, de a körülötte virágzó erdő azért nem pusztult el s a Mester azzal a boldog, megnyugtató tudattal szállhatott sírjába, hogy az eszme, melyért küzdött, nélkülözött, fáradozott, nem múlik el nyomtalanul, hanem fönmarad s hirdeti nevét a késő utódoknak, ösztönözve őket arra, hogy végtelen hálójukat megtestesítsék, ére-szobrot állítva emlékének. Ez a legőbb óhaja mindenik követőjének, de támogatja ezt mindenki, ki becsülni tudja azt az óriási munkát, melyet Markovits végzett s ki méltányolni tudja azt a megbecsülhetetlen szolgálatot, melyet hazánk kulturájának a fellendítése érdekében tett.

Bocsánatot kell kérnem, hogy az általános szokással ellentétben egy hangverseny keretén belől megemlékeztem Markovits Ivánról. Nem azért történt ez, mintha azt hinném, hogy nem tudják, ki volt ő; hisz ezt minden művelt ember tudja, de szükségesnek tartottam, néhány szóval megemlékezni róla, hogy minden-

kinék a lelkét betöltse a nemes lelkesedés, mindenkinek a szíve dobogjon a dicső célért érc-szobor állításával kísérelni meg hálánk lerovását, hogy mindenki fellelkesedjék azon a gondolaton, hogy Szeged e téren is vegye ki részét az adakozásból s példát mutasson az egész országnak, hogy miként kell nemesak lelkesedni, hanem cselekedni is tudni egy igazán nemes, dicső cél érdekében.

Ezután ismét a vár. főgimn. zenekar gyönyörködtette a közönséget *Jerwitz: Gavotte*-jával. A gyönyörű darabot a közönség igazi élvezettel hallgatta s tapsokkal honorálta.

Utána *Wagner Károly VIII.* oszt. tanulónak a jelen alkalomra irt s pályadíjat nyert szép költeményét szavalta el hatásosan *Ötvös Ervin* (VII. o. t.) A költemény a következő:

Markovits emlékezete.

*Elő a zászlót, melyet lankadatlan'
Lobogtatott a sírba szállt vezér!
Gyűljünk alá e fontos pillanatban
És ünnepeljünk, mert az eszme él!
És élni fog túl, késő századon
A gránit-szikla nem lesz pusztá rom.
A gyorsírás hatalmas, büszke gránit,
Rajt' Markovits nagy szelleme világít.*

*Dicső atak! ki csak a köznek éltél
Egy áldásdús, egy tiszta éltén át
Lásd teljessedre azt, amit reméltél:
A haladásnak nagy diadalát.
Haláloed mérhetetlen irt hagyott,
De lelkesít eszméd, a csillagod,
Nyomodba híred nagy brigádja hágyott,
Mely meghódítja az egész világot.*

*Olyan törekeny, oly rövid az élet,
Virág lehull, elcsendesül a dal,
A perc legyen Dárius kincse néked,
Elmulik az, emléke is kihál.
Az élr kicsiny, de nagy a szenvedés,
A munka sok még s az idő kerés.
A nagyvilágnak csak időt kell adni,
Csak úgy lehet alkotni és haladni!*

*Ez volt az eszméd, hosszú éltén átal
Munkálkodál s im' itt az alkotás
„A szót lekötmi stenografiával“
Még mondani is nagyszerű, csodás.
Magasztos eszméd már valóra vált,
Néped szívéhez is utat talált.
A gyorsírás terjed, virágzik, szépül,
Haladásunknak rára rajta épül.*

*Haláloed csendes, békés elmúlás rolt,
Aludni tértél s lelked itt maradt
Lelkünkbe nagy, erős hitet varázsolt:
Hogy drága minden egyes pillanat.
Hogy lankadatlanul dolgozni kell,
Szégyen reá, ki lomhán vesztegel,
De aki küzd, remélve, lankadatlan'
Az élni fog s emléke halhatatlan.*

*S te élni fogsz a fenyés alkotásban,
Amely örökké hirdeti nered,
Amelyben anyji fenséges, csodás ran,
Amely a haladás útján vezet.
És élni fogsz, amíg egy híred él,
A lant, a dal mind csak rólad regél;
Ki nem kéréd a hír híű sugárit,
Csillag roltál, mely másoknak világít.*

*Az ércszoborban, melyet néked állít
E lelkesült, e tettekreész csapat,
Felleljük lelked buzdító sugárit,
Amely a haladás felé mutat
Hadd zengjen hát érc-ajkadon a szó,
Csatára hívó, harcra buzdító:
„Fel hát! előre! mienk a jörendő,
Imánkat meghallgatta a Teremtő!”*

*Oh forrjunk össze, oh tartsunk mi össze,
Testvér legyünk s a haladás anyjánk,
Közös remény szíriünket összekösse
S a győzelem hintsen áldást reánk
Már látom . . . látom . . . itt a győzelem!
Oh, érdemes volt érte küzdenem! — —
E szót a mester minden híre hallja,
Előre hát! csatára, diadalra!*

Ezután Schubert (G moll) Quartett-jét adták elő: Reiner Endre VII. (I. hegedű), Schwarz Gyula VIII. (II. hegedű), Borota Braniszláv VI. (mély hegedű), Lövész György V. (gordonka).

Utánna Járossy Jenő VIII. o. t. szavalta el Rudnyánszkynak „Isten“ című mély értelmű s gyönyörű költeményét.

Erre következett az ünnepély fénypontja: Corelli: Nagy hegedű-versenye zongorakísérettel (G dur opus 76.) Előadták: Süss Ernő (VI. o. t.) és Biedl Jenő (VIII. o. t.)

Az összhangzatos játék után még Hubay magyar ábrándjaiból adtak elő néhány darabot.

A lecsillapult tapsvihár után Popper Lajos (VII.) Gabányinak „Jeremiás“ című monológját szavalta el. Végre a főgimnázium zenekara Ivánka Zoltán hődmézövásárhelyi főgimn. tanár sikerült Markovits-indulóját adta elő.

X. Körünk évközben házi versenyírásokat rendezett, melyeken úgy a kezdők, mint a haladók bemutatták gyorsírási ügyességüket.

Legutóbb a haladók június 11-én tartottak versenyírást, hol a **120-as** fokon: *Hergovits Jenő* (V.) kezdő gyorsíró 0, 0, 0 hibával, *Wimmer Ernő* (VII.) 1, 0, 1 és *Biedl Jenő* (VII.) 1, 3, 0 hibával vettek részt. A **150-es** fokon *Pulitzer Sándor* (V.) 0, 0, 0, *Heinrich János* (VII.) 0, 0, 0, *Bruchsteiner Béla* (VII.) 0, 0, 2, *Hódi József* (V.) 0, 1, 1, *Wimmer Ernő* (VII.) 1, 0, 1, *Hergovits Jenő* (V.) 1, 1, 1 és *Várady Károly* (VI.) 3, 2, 2 hibával pályázott. A **180-as** fokon: *Pulitzer Sándor* (V.) 0, 0, 0, *Bruchsteiner Béla* (VII.) 0, 0, 1, *Heinrich János* (VII.) 1, 0, 4, *Hódi József* (V.) 3, 3, 2 hibával, végre a **220-as** fokon *Pulitzer Sándor* (V.) 2, 0, 2 és *Bruchsteiner Béla* (VII.) 2, 1, 1 hibával pályáztak.

XI. A soproni ág. ev. főiskola gyorsíró-köre a f. tanévben ünnepelte fennállásának 40 éves fordulóját. Ez alkalommal körünkből is többen részt vettek az ünnepélyen s a vele kapcsolatos országos írásversenyen, kik közül: *Vértés Lajos* (VIII.) a 220-as fokon (2, 0, 2), *Pulitzer Sándor* (V.) a 180-as fokon (0, 0, 2), ugyane fokon *Vértés Lajos* (0, 0, 3) díjakat nyertek. *Pulitzer Sándor* a 150-es fokon 0, 1, 2 hibával, *Bruchsteiner Béla* (VII.) 3, 0, 5 hibával dicséző oklevelet kaptak.

XII. A *soproni szabatos levelező- és vitairási* országos pályázaton *Pulitzer Sándor* (V.) a levelező fokon II. díjat (20 koronát) nyert. Diskönyvet kapott *Singer István* (V.) Oklevéllel lettek kitüntetve: *Hergovits Jenő* (V.), *Hódi József* (V.) A vitairásnál oklevelet kaptak: *Hergovits Jenő* (V.), *Hódi József* (V.) és *Wimmer Ernő* (VII.)

XIII. A *zombori áll. főgimn. „Markovits-köre“* f. é. április 5-ikén tartotta 10 éves jubileumát. Az ezen alkalommal tartott országos szabatos levelező- és vitairásversenyben a vitairásnál az I. díjat *Pulitzer Sándor* (V.) nyerte el. Levelezőírású stenogrammért ugyancsak Pulitzer dicséző oklevelet kapott.

XIV. A *Szegedi Gyorsíró Egresület* által hirdetett versenyeken : Az *I. pályázaton* díjra érdemes munkát adtak be a következő kezdő gyorsírók : Goldfahn Mihály, dícséretre méltót : Blau Izidor, Steiner Sándor, Hergovits Jenő, Zeisler Imre, Fürtös Lajos, Gyöngyössy Dániel, May Mátyás, Kardos Mihály, Mausz Jakab, Vuchetich György és Ortinau Mihály. A *II. pályázatnál Várady Károly* (VI.) adott be dícséretre méltó pályamunkát. A *III. pályázatnál* (országos pályázat) a vitairásnál III. díjat nyert *Pulitzer Sándor* (V.), a levelező írásnál díjat nyert *Hódi József* (V.) és dícséretet *Bruchsteiner Béla* (VII.)

XV. A kör könyvtára az idén 2 művel és 8 drb folyóirattal szaporodott. Használta a könyvtárt 52 tag, a használat-forgalom 247 műre terjed ki.

XVI. Körünk tagjai közül többen foglalkoznak német gyorsírással, valamint a Nagy Sandor-féle rendszerrel is, melynek pályázatain is eredménnyel vettek részt.

XVII. Körünk tagjai közül többen érvényesítették gyorsírói képességüket a lefolyt képviselő választások és egyéb kínálkozó alkalmaknál.

XVIII. A június hó 18-ikán tartott évvizsga keretében lefolyt versenyírás alkalmával a *kezdők* közül jutalmat nyertek : I. Gyöngyösi Dániel (IV. A), II. Vuchetich György (IV. B), III. Gömöri Endre (III. B.)

Dícséretet érdemelték : Acél Iván (IV. A), Goldfahn Mihály (V.), Gerő Elek (VI.), Fürtös Lajos (V.), Steiner Henrik (IV. B.)

A *haladóknál* a 120-as fokon : I. Singer István (VI.), II. Biedl Jenő (VII.), III. Lobstein Árpád (VII.) Dícséretet nyertek : Hergovits Jenő (V.), Weiszberger Ede (V.), Várady Károly (VI.), Palóc Sándor (V.)

150-es fokon : I. Wimmer Ernő (VI.), II. Heinrich János (VII.), III. Hódi József (V.) Dícséretet érdemelt : Singer István (VI.)

A 220-as fokon hibátlan dolgozatot adott be *Pulitzer Sándor* (V.), II. díjat nyert O. I. I. hibával *Bruchsteiner Béla* (VII.)

XIX. Körvezető tanár a kör tagjai közül kifejtett buzgóságukért és szorgalmukért jutalomban, illetőleg elismerésben részesítette : Venetianer Sándor (VIII.), Biedl Jenő (VII.), Soós Károly (V.), Schwarz János (VIII.), Pulitzer Sándor (V.), Hódi József (V.), Hergovits Jenő (V.), Fürtös Lajos (V.) tanulókat.

XX. Tájékoztatásul felemlítjük, hogy a jövő tanévben is mint eddig, csakis III—VIII. oszt. tanulók lehetnek a kör tagjai. A tagsági díj 4 kor., melyért azonban a 3 koronát érő szaklapot, a „Szegedi Gyorsíró” kapják a tagok olvasókönyvül. A tandíj egész évre 12 korona. Nem fizetnek tandíjat, kik már 3 éven át fizettek. Méltánylást érdemlő esetben körvezető tanár a tandíjat mérsékli, esetleg egészen elengedi. Ez iránt már a *beiratkozás alkalmával* írásbeli kérvényt kell tanárelnökhöz beadni s a kérést indokolni. Aki a tanfolyamba beiratkozott, az évközben ki nem maradhat s úgy a tagsági-, mint a tandíjat is köteles megfizetni. A *tagsági díj* fizetése alól senki sem oldatik fel.

H) A főgimnázium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1904—1905. tanévben.

a) Ösztöndíjasok.

1. Ábrahám Gyula V. oszt. tanuló a Makra-féle alapítványból évi 154 koronával.

2. Bányai Mihály VIII. oszt. tanuló az ifj. br. Rudics József-féle alapítványból évi 800 koronával.

3. Borota Branisláv VI. oszt. tanuló a Trandafil János és Mária-féle alapítványból évi 1000 koronával.

4. Fluck Endre III. A) oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 300 koronával.

5. Fodor Géza VI. oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

6. Juhász József V. oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

7. Kasza Endre IV. B) oszt. tanuló a Vetró Sándor-féle alapítványból évi 125 kor. 66 fillérrel.

8. Kovács József V. oszt. tanuló a Sály Mihály-féle alapítványból évi 374 kor. 35 fillérrel.

9. Miskolczy Géza VIII. oszt. tanuló a Bonnáz-féle alapítványból évi 174 kor. 68 fillérrel.

10. Miskolczy Gyula IV. B) oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

11. Návay Andor V. oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

12. Oltványi József VI. oszt. tanuló az Oltványi István-féle alapítványból évi 226 kor. 50 fillérrel.

13. Palócz Sándor V. oszt. tanuló a Jettim József-féle alapítványból évi 120 koronával.

14. Ritter Károly VIII. oszt. tanuló a gróf Nádásdy Ferenc-féle alapítványból évi 210 koronával.

15. Szabó A. Gyula VII. oszt. tanuló az Elena-Ghíba—Birtha-féle alapítványból évi 200 koronával.

16. Takács Zoltán III. B) oszt. tanuló a Németh Ignác-féle alapítványból évi 60 koronával.

17. Váradi Pál VIII. oszt. tanuló a Rózsa Ferenc-féle alapítványból évi 200 koronával.

18. Weiszberger Ede V. oszt. tanuló az Alapy-féle alapítványból évi 420 koronával.

Az évi ösztöndíj összesen 5825 korona 19 fillér.

b) Az intézet jutalmazott tanulói az 1904—1905. tanévben.

I. A vallásban tanúsított jeles előmenetelért :

Kilburg József VIII. oszt. tanuló az Ebner-féle alapítványból 45 koronával.

II. A magyar nyelvben és irodalomban tett jeles előmenetelért :

Rotsching József VIII. oszt. tanuló a Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy-jutalomból 42 korona értékű magyar szépirodalmi művekkel.

III. A magyar nyelv elsajátításában tett jeles előmenetelért :

Heinrich János VII. oszt. tanuló a „Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítvány“-ból 40 koronával.

IV. A magyar történelemben tanúsított jeles előmenetelért :

Erlitz János VIII. oszt. tanuló a „Szinger Kornél és Bakos Pali alapítvány“-ból 40 koronával.

V. Jó magaviselet és előmenetelért :

1. Heinrich Péter IV. B) oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 50 kor. 40 fillérrel.

2. Wagner György IV. B) oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 50 kor. 40 fillérrel.

3. Jambrik László IV. B) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok adományából 40 koronával.

4. Ábrahám Andor IV. A) oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok adományából 40 koronával.

5. Czapik Gyula VII. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok adományából 60 koronával.

6. Valentiny Gusztáv VII. oszt. tanuló Debreczeni János egri apátkanonok adományából 60 koronával.

7. Venetianer Sándor VIII. oszt. tanuló a „Régi szegedi főgimnáziumi tanulók alapítványából 88 koronával. Ezen jutalomdíj a múlt évben Ugi Géza VIII. oszt. tanulónak adatott ki.

8. Kynsburg Károly II. B. oszt. tanuló a Cserveny-féle alapítványból 2 koronával. (Kiegészítve 22 K-ra névtelen adományából.)

9. Nacsá Lajos VI. oszt. tanuló Dobszay Antal pécsi olvasó kanonok alapítványából 80 koronával.

10. Dobóczki Pál V. oszt. tanuló Dobszay Antal pécsi olvasó kanonok alapítványából 80 koronával.

11. Lobstein Sándor VIII. oszt. tanuló a Cajus Gábor dr. és neje Abcesz Regina alapítványából 81 koronával.

12. Apró Dezső III. B. oszt. tanuló a Pap József-féle alapítványból 200 koronával.

13. Kovács János-alapítvány 12 kor. kamatából ruhasegélyben részesült egy II. B. oszt. szegénytanuló.

14. Hille Alfréd IV. A. oszt. tanuló névtelenül felajánlott 30 korona segélyben részesült.

15. A zenekar régi, buzgó tagjai: Popper Lajos és Schwarz Gyula VIII. oszt. tanulók s egy kiválóbb tagja, Süss Ernő VI. oszt. tanuló 10—10 korona jutalmat kaptak.

16. A rajzolásban tett jeles előmenetelükért buziási Eisenstädter Róbert úr ajándékából egy-egy festő-kasettát kaptak: Váradi Károly és Sebestyén Endre VI. oszt. tanulók.

17. Jó magaviseletük és jeles előmenetelükért könyvjutalomban részesültek: a) A Dugonics-Társaság ajándékából: Biedl Jenő, Jung Péter, Szabó A. Gyula VII., Ivánkovits János, Klein Dezső, Löwi Benő, Moesz Károly, Popper Lajos, Tápay János, Vértes Lajos VIII. oszt. tanulók, kik Prónai, Dugonics élete c. művének egy-egy példányát kapták. b) Az intézet részéről: Telléry Géza I. A. o. t.: Arany L., Magyar népmese gyűjtemény; Molnár Miklós I. A. o. t.: Gaal M., Hun s magyar mondák; Erdélyi Gyula I. B. o. t.: Arany L., Magyar népmese gyűjtemény; Bózsó István I. C. o. t.: Gaal M., Hun s magyar mondák; Kurusa József II. A. o. t.: Gaal M., Magyar kir. mondák; Jakab Lajos II. B. o. t.: Gaal M., Magyar kir. mondák; Schwartz Pál III. A. o. t.: Erődi B., Utazás Sicília és Malta szigetén; Schmidt Károly III. B. o. t.: Erődi B., Utazás a szentföldön; Hammer Fidél IV. A. o. t.: Gaal M., Az utolsó lantos; Weigand János II. A. o. t.: Platz B. dr., Utazás a természetben; Hóra Pál IV. B. o. t.: Erődi B., Utazás a Fárók országában; Kolozs Lajos IV. B. o. t.: Jászai R. dr., Útirajzok és tanulmányok; Zauner István V. o. t.: Bulwer, Pompeji pusztulása; Weiszberger Ede V. o. t.: Mikszáth K., A jó palócok; Fischer Marcell V. o. t.: Mikszáth K., A tót atyafiak; Borota Braniszláv VI. o. t.: Milton, Az elveszett paradicsom; Jurkovits Othmár VI. o. t.: Burns, költemények; Schipper Miklós VI. o. t.: Ebers Gy., Uarda; Schulz Károly VI. o. t.: Goldsmith, A vékfildi lelkész; Jung Péter VII. o. t.: Baráth, Irodalmi dolgozatok; Domonkos Kálmán VII. o. t.: Legouvé, Az olvasás művészete; Henni Károly VII. o. t.: Toldy, A magyar költészet története.

Tanári kar.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. éveknek száma	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
1	Cserép Sándor r. tanár	35	Görögpótló irodalmi tanulmány	VII. VIII.	5	Igazgató; tanított október 1-ig
2	Baksay József r. tanár	18	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv Görögpótló irodalmi tanulmány	III. A. III. A. V. VI.	18	A III. A. osztály főnöke, a tanári könyvtár és a filológiai szertár őre
3	Bartha György dr. r. tanár	6	Magyar nyelv Latin nyelv Görögpótló irodalmi tanulmány Szépirás Görögpótló irodalmi tanulmány ²	I. A. VI. I. A. V. I. A. VII.	18 ¹ 21 ²	Az I. A. osztály főnöke, az ifj. nagyobb könyvtár gondnoka.
4	Bite Béla r. tanár	11	Magyar nyelv és irodalom Latin nyelv	I. C. VIII. I. C. VIII.	18	A VIII. osztály főnöke.
5	Both Ferenc dr. r. tanár	12	Vallásstan Magyar nyelv és irodalom Latin nyelv	VI. VII. VIII. V. VII. V.	18	Az V. osztály főnöke, főgtmn. hit-szónok, az ifj. önképzőkör vezetője.
6	Czimmermann Pál r. tanár	5	Vallásstan Történelem Földrajz	II. A. III. B. III. B. V. II. A. II. B. III. B.	18	A III. B. osztály főnöke, hitelemző, a földrajzi szertár gondnoka.
7	Fekete Ipoly r. tanár	21	Vallásstan Latin nyelv Görög nyelv	I. B. IV. B. VI. VI.	18	A VI. osztály főnöke.

¹ Október 1-ig tanította. — ² Október 1-től tanította.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. évei- nek száma	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
8	Floderer Imre r. tanár	7	Földrajz Természettudomány	I. A. I. B. I. A. I. B. II. A. IV. A. VI.	18	A természettudományi és vegytan szertár őre.
9	Forgács János r. tanár	1	Magyar nyelv Német nyelv	III. B. IV. B. III. B. IV. B. V.	18	A IV. B. osztály főnöke, az ifj. kisebb könyvtár gondnoka.
10	Frank István r. tanár.	10	Természettan Mennyiségtan Szépirodalom	VIII. I. A. I. C. V. VIII. I. B.	18	
11	Hogyor József r. tanár	3	Mennyiségtan	I. B. II. B. III. B. IV. A. VI.	18	
12	Kátay Lajos világi	21	Rajzoló geometria	I. C. III. A. III. B.	7	Főreáliskolai rendes és gimnáziumi ki- segítő rajztanár.
13	Kiss István r. tanár	2	Magyar nyelv Latin nyelv Szépirodalom	II. A. II. A. III. B. II. A.	18	A II. A. osztály főnöke, az ifj. kisebb könyvtár gondnoka.
14	Nováky Bertalan világi, r. tanár	33	Rajzoló geometria Szabadkézi rajz	I. A. I. B. II. A. II. B. IV. A. IV. B. V—VIII.	22	A rajzszertár őre.
15	Oraftsik József r. tanár	15	Vallástan Latin nyelv Görög nyelv	I. A. IV. A. VII. VII.	18	A VII. osztály főnöke.
16	Prelogg József r. tanár	7	Magyar nyelv Német nyelv	IV. A. III. A. IV. A. VI. VIII.	17	A IV. A. osztály főnöke, a zenekar vezetője.

Sorszám	A tanár neve és tanári minősége	Szolg. éveknek száma	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
17	Salánky István r. tanár	16	Történelem	III. A. IV. A. IV. B. VI. VII. VIII.	18	Az érem- és régiségtár őre, az intézet évkönyvének vezetője.
18	Schandl Miklós r. tanár	15	Természetan Mennyiségtan	VII. II. A. III. A. IV. B. VII.	17	A természettani szertár őre, az ifj. segélyző-egylet felügyelője.
19	Schütz Antal a hittudományok magistere, r. hittanár	1	Vallásan Magyar nyelv Latin nyelv Szépirás	II. B. IV. B. V. I. B. I. B. II. B.	18	Az I. B. osztály főnöke, hitelemző.
20	Simonides István r. tanár	18	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	II. B. II. B. VIII.	15	A II. B. osztály főnöke, értekezletijegyző.
21	Szinger Kornél r. tanár	17	Vallásan Német nyelv Filozófiai prope- deutika Görögpótló irodalmi tanulmány ²	III. A. IV. A. VII. VIII. VIII.	10 ¹ 12 ²	
22	Timina Ödön világi, r. tanár	19	Testgyakorlás	I—VIII.	26	A tornaszerek felügyelője.
23	Torma Károly r. tanár	1	Vallásan Földrajz Természetrajz Szépirás	I. C. I. C. III. A. I. C. II. B. IV. B. V. I. C.	18	Az I. C. osztály főnöke.

¹ Október 1-ig tanította. — ² Október 1-től tanította.

B) A más vallású tanulóknak az intézeten kívül álló hitoktatói.

1. **Bereczk Sándor**, a szegedi ev. ref. egyház lelkésze, tanította az ev. ref. vallású tanulókat heti 3 órában, az állami főreáliskola helyiségében.
2. **Lőw Immanuel dr.**, Szeged és kerülete főrabbija, tanította az izraelita vallású tanulókat heti 5 órában, az állami főreáliskola helyiségében.

3. **Nestor Romulus**, magyar-csanádi gör. kel. román segédlelkész, tanította a gör. kel. román tanulókat heti 1 órában, az állami főgimnázium helyiségében.
4. **Sevity Lázár**, szegedi gör. kel. szerb plébános, tanította a gör. kel. szerb tanulókat heti 2 órában, a helybeli tanintézet helyiségében.
5. **Thomay József**, szegedi ág. hitv. ev. lelkész, tanította az ág. ev. hitv. tanulókat heti 5 órában, az állami főreáliskola helyiségében.

C) A nem kötelezett tantárgyak tanárai.

1. **Bite Béla**, főgimn. r. tanár, a francia nyelv képesített rendkívüli tanára, tanította a francia nyelvet heti 4 órában.
  2. **Jakab Lajos**, déli vasúti ellenőr, okl. gyorsíró, tanította a gyorsírást heti 2 órában.
  3. **Nováky Bertalan**, főgimn. rajztanár, tanította a szabadkézi rajzot heti 4 órában.
  4. **Prelogg József**, főgimn. r. tanár, tanította az éneket heti 4 órában.
-

Előadott tananyag.

Első A., B. és C. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Bartha György* dr., B. osztályban: *Schütz Antal*, C. osztályban: *Torma Károly*.

Vallástan, heti 2 órában. A hitről. Az apostoli hitvallás. Az Isten tíz- s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv: Kis katekizmus. Tanárok: I. A. osztályban: *Orafi Miklós*, I. B. osztályban: *Fekete István*, I. C. osztályban: *Torma Károly*.

Magyar nyelv, heti 5 órában. A hangok. Az egyszerű mondat és részei: a fő- és mellékmondat megkülönböztetése. Az igék nemei. Az ige- ragozás. A határozók. A jelzők. Az állítmányi kiegészítő. Helyesírás. Népmesék. Válogatott darabok a hun és magyar nemzeti mondából s az Árpádok történetéből. Leíró és elbeszélő költemények Arany, Petőfi, Tompa munkáiból, az Arany-Gyulai népköltési gyűjteményből. Értelmes és kellőképp hangoztatott olvasás; az olvasmányok tartalmi megbeszélése és szabad elmondása. Elemzés beszéd- és mondatrészi szerint. Szavalás. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szinyei dr. Iskolai magyar nyelvtan és olvasókönyv. Tanárok: I. A. osztályban: *Bartha György* dr., I. B. osztályban: *Schütz Antal*, I. C. osztályban: *Bite Béla*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Írás és olvasás, egyszerű mondatok, a nevek fogalma, a nevek deklinációi, a melléknév egyeztetése a maga főnevével, a melléknév fokozása, a névmások, a számnevek, elüljárók, a rendes igealakítás főbb alakjai. A tanultaknak megfelelő fordítások és elemzések. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Cserép József dr., Latin nyelvtan. U. a. Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Tanárok: I. A. osztályban: *Bartha György* dr., I. B. osztályban: *Schütz Antal*, I. C. osztályban: *Bite Béla*.

Földrajz, heti 3 órában. Magyarország természeti viszonyai; ezek főbb topográfiai adatai, a városok és vidékek néprajza a lakosok főbb fog-

lalkozásának ismertetésével, nemkülönben a feltünőbb föld- és kőzetnemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak szemléltető leírása. Tankönyv: Körösi Albin, Földrajz, I. r. Tanárok: I. A. és I. B. osztályban: *Floderer Imre*, I. C. osztályban: *Torma Károly*.

Természetrjz, heti 2 órában. A természeti tárgyak szemlélete és fölosztása. Az évszakok általános jellemzése. Az ősszel érő közönségesebb gyümölcsök tárgyalása, a különböző termésformák összefoglalásával. A hasznosabb házi állatok csoportosítása, kapcsolatban az ember lakása közelében élő hasznos és kártékony emlős állatok tárgyalásával. A mezőn és erdőn élő hasznos és kártékony emlős állatok összefoglalása. A tavasszal virító növények bemutatása élő példányokon, azok morfológiai tárgyalásával, különös tekintettel a virág alkotására. Házi szárnyasaink. Tankönyv: Ormándy Miklós dr., Természetrjz. Tanárok: I. A. és I. B. osztályban: *Floderer Imre*, I. C. osztályban *Torma Károly*.

Számтан, heti 4 órában. A tízes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal és tizedes törtekkel; a számok oszthatósága, a legkisebb közös többszörös, a legnagyobb közös osztó; a tört, mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. A méter-mérték ismertetése, időszámítás. Tankönyv: Suták József dr., Számтан. Tanárok: I. A. és I. C. osztályban: *Frank István*, I. B. osztályban: *Hogyor József*.

Rajzoló mértan, heti 3 órában. A síkmértani elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvései és mérési viszonyai. A síkidomok — három-, négy- és sokszögeknek — fontosabb tulajdonságai, területük meghatározása. A kör és ahhoz tartozó nevezetesebb egyenesek ismertetése. Mértani dízítmények rajzolása a mértanban tanult idomok felhasználásával, rendszeresen haladó táblarajzok után rajzeszközökkel, majd pedig szabadkézzel. Tankönyv: Gerevich dr., Rajzoló geometria, I. r. Tanárok: I. A. és B. osztályban: *Noráky Bertalan*, I. C. osztályban: *Kátay Lajos*.

Szépírás, heti 1 órában. Folyó magyar írás kis és nagy betűk. Tanárok: I. A. osztályban: *Bartha György* dr., I. B. osztályban: *Frank István*, I. C. osztályban: *Torma Károly*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok, egyszerű szabadgyakorlatok, tornajátékok; szerelvényeken: tám-, függés- s lengésgyakorlatok, magas és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Második A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A osztályban: *Kiss István*, B. osztályban: *Simonides István*.

Vallástan, heti 2 órában. Ószövetségi bibliai történetek. Tankönyv: Pokorny Emánuel dr., Ószövetségi bibliai történetek. Tanárok: II. A. osztályban: *Czimmermann Pál*, II. B. osztályban: *Schütz Antal*.

Magyar nyelv, heti 5 órában. Az egyszerű mondat folytatólagos tárgyalása. Az összetett mondatszerkezetek. Hangsúly és szórend. A beszéd-részek és a szóalkotás. Képzők és szinonimák csoportosítása az olvasmányok alapján. Mondai és történeti elbeszélések, tanító mesék és leírások az olvasókönyv alapján. Az olvasmányok tartalmi ismertetése és szabadon való elbeszélése. Költemények szavalása. Havonként két iskolai dolgozat, főleg a mondat szerkesztésére az olvasottak alapján. Tankönyv: Szimnyei dr., Iskolai magyar nyelvtan és olvasókönyv. II. r. Tanárok: II. A. osztályban: *Kiss Istrán*, II. B. osztályban: *Simonides Istrán*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Az alaktan befejezése, főleg: genusz-szabályok, teljes konjugáció, a szóképzés elemei. A fő- és mellékmondatok megkülönböztetése kötőszók szerint. Összefüggő olvasmány latinból magyarra és viszont: A római királyság történetéből, a hún s a magyar mondákból és a trójai mondakörből. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Cserép József dr., Latin nyelvtan. U. a. Latin olvasó- és gyakorlókönyv. Tanárok: II. A. osztályban: *Kiss Istrán*, II. B. osztályban: *Simonides Istrán*.

Földrajz, heti 3 órában. Európa országai és népei (Ausztiria részletesebben) Magyarországból kiindulva és erre vonatkoztatva. Ázsia és Afrika általános ismertetése a nevezetesebb országok és európai gyarmatok kiemelésével. Tankönyv: Körösi Albin, Földrajz: II. r. Tanár: *Czimmermann Pál*.

Természetrajz, heti 2 órában. Az emlős állatok főbb rendjeinek ismertetése, tekintettel hasznos vagy kártékony voltukra s életkörülményeikre. A madarak általános jellemzése s csoportosításuk a tartózkodási hely szerint. A hüllők, kételűek, halak általános jellemzése a főbb típusok tárgyalásával; osztályozásuk. A puhatestű állatok főbb képviselői s azok bemutatása készítményeken. Az izelt lábú állatok köre s főbb képviselőik, különös tekintettel hasznos vagy kártékony voltukra. A virágos növények általános jellemzése alaktani szempontból s felosztásuk. A zárva termők jellemzése s felosztásuk a sziklevelek alapján. Az egyszikűek főbb képviselőinek morfológiai leírása. A kétszikűek általános jellemzése. A főbb családok képviselőinek bemutatása élő példányokon s azok taglalása. Tankönyv: Ormándy Miklós dr., Természetrajz. II. osztály számára. Tanárok: II. A. osztályban: *Floderer Imre*, II. B. osztályban: *Torma Károly*.

Számтан, heti 4 órában. Rövidített számműveletek. Az arányosság fogalmának fejtegetése, olasz számolásmód, egyszerű hármasszabályhoz tartozó föladatok megfejtése a kettős tétel s aránylatok szerint. Mértani viszonyok és arányok elemei; százalékszámítás és egyszerűbb alkalmazásai. Tankönyv: Suták József dr., Számтан. Tanárok: II. A. osztályban: *Schandl Miklós*, II. B. osztályban: *Hogyor József*.

Rajzoló mértan, heti 3 órában. Testmértani elemek. Az egyenes és sík abszolút és relatív helyzete. Lapszögek és szögletek. A fontosabb testek — a kocka, a hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb —

tulajdonságai, hálózata, felületének és köbtartalmának kiszámítása, azok hasonlósága, összeillősége és szimmetriája. A fönt elősorolt testek mintáinak előállítás. Síkékitmények rajzolása a szimmetria felhasználásával, tollal kihúzva. Tankönyv: Gerevich dr., Rajzoló geometria, II. r. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Széprírás, heti 1 órában. Magyar írás folytatva, német írás. Tanár: II. A. osztályban: *Kiss István*, II. B. osztályban: *Schütz Antal*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok; egyszerű és összetett könnyebb szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken: tűn-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Harmadik A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Baksay József*, B. osztályban: *Czimmermann Pál*.

Vallástan, heti 2 órában. Az újszövetség története. Tankönyv: Pokorny Emánuel dr., Bibliai történet. Tanárok: III. A. osztályban: *Szinger Kornél*, III. B. osztályban: *Czimmermann Pál*.

Magyar nyelv, heti 4 órában. A nyelvtan rendszeres áttekintése. Összefüggő történelmi olvasmány. Szaválás. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szinnyei József dr., Rendszeres magyar nyelvtan. U. a. Magyar olvasókönyv, III. r. Tanárok: III. A. osztályban: *Baksay József*, III. B. osztályban: *Forgács János*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Szókötéstan. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Olvasmányok: Corn. Neposból: Miltiades, Themistocles, Aristides, Lysander, Epaminondas, Pausanias, Cimon, Alcibiades, Agesilaus. Curtius Rufusból: Nagy Sándor hódító hadjárata. Phaedrusból: Lupus et agnus. Canes per fluvium carnem ferens. Vacca, capella, ovis et leo. Cervus ad fontem. Lupus ad canem. Canis fidelis. Lupus et gruis. A mondattani szabályoknak megfelelő mondatok és összefüggő olvasmányok fordítása magyarból latinra. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Pirchala Imre, Latin nyelvtan. U. a. Latin gyakorlókönyv. U. a. Latin olvasókönyv. Tanárok: III. A. osztályban: *Baksay József*, III. B. osztályban: *Kiss István*.

Német nyelv, heti 4 órában. A leghasználtabb szók gyakorlása olvasmányok alapján. Könnyebb szövegű verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani részének legszükségesebb elemei. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szemák dr., Német nyelv-, olvasó- és gyakorlókönyv, I. r. Tanárok: III. A. osztályban: *Prelog József*, III. B. osztályban: *Forgács János*.

Történelem, heti 3 órában. Magyarország története a mohácsi vészig, tekintettel a világtörténelmi kapcsolatokra és a művelődés mozzanataira.

Tankönyv: Jászai Rezső dr., Magyarország története. Tanárok: III. A. osztályban: *Salánky István*, III. B. osztályban: *Czimmermann Pál*.

Földrajz, heti 2 órában. Amerika és Ausztrália általános ismertetése a nevezetesebb országok és európai gyarmatok kiemelésével. A math. és fiz. földrajz alapelemei. Világrészek, Oceánok. A földségek tagozata. Források, tavak, mocsarak, fertők és lápok, esermely, patak, folyó és folyam. A tenger vize. A légkör fény-, hő- és elektromos tűneményei. A föld belseje. A föld alakja és forgása. A föld helyzete a naprendszerben. A nappalok váltakozó hossza. A hold és fénytűneményei. Időszámítás. Tankönyvek: Kőrösi Albin, Földrajz, II. r. és Vörös Cyril dr., Matematikai és fizikai földrajz elemei. Tanárok: III. A. osztályban: *Torma Károly*, III. B. osztályban: *Czimmermann Pál*.

Számтан, heti 3 órában. Az összetett hármasszabály; kamatszámolás; lerovatszámolás; határidőszámolás; lánc-szabály; az arányos osztás. Elegyítési föladatok. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан. Tanárok: III. A. osztályban: *Schandl Miklós*, III. B. osztályban: *Hogyor József*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Az egyenes vonalú idomok — négyzet, dülény, ferdény stb. — szerkesztése. A hasonlóság, összeillőség és szimmetria fogalmának kibővítése. A mértan alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél. A területek átváltoztatása, tekintettel azok könnyebb kiszámíthatására. Tankönyv: Gerevich dr., Konstruktív planimetria. Tanár: *Kátay Lajos*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok; egyszerű és összetett szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken: tám-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Negyedik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Prelog József*, B. osztályban: *Forgács János*.

Vallástan, heti 2 órában. Róm. kath. szertartástan ismertetése. Tankönyv: Gerely I., Róm. kath. szertartástan. Tanárok: IV. A. osztályban: *Szinger Korvet*, IV. B. osztályban: *Schütz Antal*.

Magyar nyelv, heti 4 órában. A stílus általános törvényei. A prózai és költői stílus különbségei tüzetesen; a hangsúlyos és mértékes verselés. Költői olvasmány: Arany János Toldija. Prózai olvasmányok: Leírások és elbeszélések, u. m.: tárgyrajkok, jelenetek, jellemrajzok, könnyebb életrajzok. Kéthetenként egy iskolai vagy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Négyesy László dr., Stiliztika I. r. — Arany János, Toldi. Magyarázta Lehr A. Tanárok: IV. A. osztályban: *Prelog József*, IV. B. osztályban: *Forgács János*.

Latin nyelv, heti 6 órában. Az idő- és módtannak rendszeres tárgyalása; oratio obliqua, a latin periodus gyakorlati ismertetése. Prózai olvas-

mányok Cornelius Neposból : Lysander. Agesilaus. Cimon. — Curtius Rufusból : Alexander kettévágja a gordiusi csomót. — Julius Caesarból : A helvetiusok kivándorolnak. A gallok és germánok szokásai. — Költői olvasmányok : Phaedrusból : Lupus ad canem. Lupus et gruis. — Ovidiusból : A világ négy kora. A mondattani szabályoknak megfelelő mondatok és összefüggő olvasmányok fordítása magyarból latinra. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : Pirczala Imre, Latin nyelvtan. U. a. Latin gyakorlókönyv. U. a. Latin olvasókönyv. Tanárok : IV. A. osztályban : *Oravtsik József*, IV. B. osztályban : *Fekete Ipoly*.

Német nyelv, heti 3 órában. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok alapján a német nyelvtan hang- és alaktani részének elemei. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv Szemák dr., Német nyelv-, olvasó- és gyakorlókönyv. II. r. Tanárok : IV. A. osztályban : *Prelogg József*, IV. B. osztályban : *Forgács János*.

Történelem, heti 3 órában. Magyarország története a mohácsi vésztől a legújabb időkig, világtörténelmi kapcsolatokkal és művelődéstörténelmi mozzanatokkal ; függelékül Magyarország és Ausztria a jelenben. Tankönyv : Jászai Rezső dr., Magyarország története II. r. Tanár : *Salánky István*.

Természetrajz, heti 3 órában. A levegő, a víz fizikai és kémiai tulajdonságai. Molekula, atom súlyviszonyok törvénye. A közönségesebb elemek s ezek fontosabb vegyületei. Sav, bázis, só fogalma. Szénhidrátok, petein anyagok. A sejt lényeges és járulékos alkotórészei. A főbb szövetek. A növények főbb élettani működései. A rendszerezés általános elvei, mesterséges és természetes rendszer. A világtalan növények főbb csoportjai. A virágos növények s felosztásuk. Az egy és két sziklevelűek általános jellemzése. A főbb rendek és családok ált. ismertetése. Tankönyv : Ormándy Miklós dr., Növénytan. Tanárok : IV. A. osztályban : *Floderer Imre*, IV. B. osztályban : *Torma Károly*.

Algebra, heti 3 órában. Bevezetés az Algebraba. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlenel. Arányok és aránylatok. Tankönyv : Suták József dr., Algebra. Tanárok : IV. A. osztályban : *Hogyor József*, IV. B. osztályban : *Schandl Miklós*.

Rajzoló mértan, heti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Görbe vonalú idomok. A körtan kibővítése és az ebbe vágó föladványok ; két kör viszonyos fekvése. A legfontosabb görbe vonalak, különösen a kúpszeletek által képződők és azok szerkesztése. Rövid áttekintése a négy osztályban tanultaknak. Tankönyv : Gerevich dr., Konstruktív planimetria. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok ; összetett szabadgyakorlatok ; tornajátékok ; szerelvényeken : tám-, függés-, föllendülés-, lengés-, forgásgyakorlatok ; magas- és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök: Both Ferenc dr.

Vallástan, heti 2 órában. Titz A. dr., Kath. hittan. A vallástanítás új tanterve szerint átdolgozott kiadás. Tanár: *Schütz Antal.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Retorika. Általános szerkezettan. Az előadás nemei. A belső rend. A feltalálás. A prózai műfajok: a leírás, elbeszélés, történetírás, értekezés, beszéd. Irányművek, olvasmányok alapján. Hat házi és három iskolai dolgozat. Tankönyv: Négyesy L., Retorika. Tanár: *Both Ferenc dr.*

Latin nyelv, heti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, szóbeli stílusgyakorlatok, régiségtani magyarázatok, memoriter. Prózai olvasmány: Cicerónak beszédei Cn. Pomp. fővezérsége érdekében és A. Licinius Archias ügyében. Költői olvasmány: P. Ovidius Metam.: Az emberiség korszakai. A vízözön. Orpheus és Eurydice. Fastiból: Janus. Lemuria. A római év. A salius-papok eredete. Terminalia. Magna Matert Rómába viszik. A prozódiai és metrikai ismeretek bővítése. Havonként két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Rácz Soma, Cic. de imp. Cn. Pomp. Geréb József dr., Cicero védőbeszéde. A. Licinius Archias ügyében. Cserép József dr. Szemely. P. Ovidius Naso műveiből. Tanár: *Both Ferenc dr.*

Görög nyelv, heti 5 órában. Attikai alaktan elemei: fő- és melléknévek ragozása, igehatározatok, névmások és számnevek, az ω végzetű igehajlítás megfelelő fordítási gyakorlatokkal. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Maywald József dr., Görög nyelvtan. Ugyanattól: Görög gyakorlókönyv. Tanár: *Baksay József.*

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Szemelvények Tinódi Gyöngyösi, Mindszenti, Kemény János és Bethlen Miklós gróf műveiből. Néhány kuruc dal. Homeros Iliása és Odysseiája. Szemelvények Herodotos I—IV. könyvéből. A görög állami és magánrégiségeknek tárgyalása, különös tekintettel Spárta és Athén alkotmányos szervezetére. Tankönyv: Badiés Ferenc dr., Magyar irodalmi olvasókönyv, I. r. Csengeri dr., Homeros Iliása. Gyomlai Gy. dr., Homeros Odysseiája. Geréb dr., Szemelvények Herodotos történeti művéből. Schill. Görög régiségek és a görög művészet története. Tanár: *Bartha György dr.*

Német nyelv, heti 3 órában. A német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása és elemzése. Rendszeres nyelvtan, a megfelelő magyar mondatok fordítása. Fordítás magyarból németre Schack Béla szövegkönyve nyomán. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szemák dr., Német olvasókönyv, III. r. Ugyanattól: Német nyelvtan. Tanár: *Forgács János.*

Történelem, heti 3 órában. Az ókor története a nyugatrómai császárság bukásáig. A keleti népek. A görögök. Nevezetesebb államok alakulása. Perzsa háborúk. Perikles kora. Peloponneszusi háború. Sparta és Thebai hegemoniája. Makedonia. A rómaiak. A köztársaság. Róma elnyeri a világ uralmát. Hellen műveltség befolyása. Szociális küzdelem. A katonai monarchia előkészítése. A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A barbárok betelepődése a nyugati birodalomba. A birodalom bukása. Tankönyv: Szölgyémy János. Az ókor története. Tanár: *Czimmermann Pál*.

Természetrajz, heti 3 órában. Sejtek, szövetek, szervek. A kültakaró. A mozgás és szervei. A táplálkozás és annak szerve. A vérkeringés, lélekzés és a kiválasztás. Az idegrendszer szerkezete és az érzékszervek. Az állatok szaporodása s a fejlődés főbb formái. Az állatkörök taglalása. A gerincesek, puhatestűek, ízeltlábúak, férgek, tüskebőrűek, tömlős állatok, véglények s ezek osztályainak általános jellemzése, a főbb rendek részletes tárgyalása. Tankönyv: Ormándy Miklós dr., Állattan. Tanár: *Torma Károly*.

Mennyiségtan, heti 3 órában. *a)* Algebra. Elsőfokú egyenletek egy és több ismeretlennel. Számolás gyökjelekkel. Négyzetgyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Köbgyök. Tankönyv: Suták József dr., Algebra. — *b)* Geometria. A planimetria főbb tételei a körmérés kivételével. Tankönyv: Lóky Béla dr., Geometria. Tanár: *Frank Istrán*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Stereometriai idomok természet után való rajzolása, kezdetben contour, később árnyékozott kivitelben. A Haladottabbakkal kísérletek két krétával való rajzolásban. Tanár: *Noráky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. A rendgyakorlatok, az alsóbb osztályok anyaga bővítve; összetett szabadgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken tám-, nyíktám-, függés-, hajlított karonfüggés-, lengés-, forgásgyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Fekete Ipoly.

Vallástan, heti 2 órában. Titz A. dr., Kath. vallástan. II. r. Ágazatos hittan. Tanár: *Both Ferenc dr.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. Poetika. Bevezetés az esztétikába. A műfestés, szobrászat és műépítés. Ezek rövid története. A költésről különösen. A költői nyelv és verselés. A költői műfajok elmélete olvasmányok alapján történeti fejlődésük feltüntetése. Magán olvasmányok: Zrínyi, Szigeti veszedelme; Jósika, Abafi; Eötvös, A falu jegyzője; Jókai, Az új földesúr; Arany, balladái; Kisfaludi Károly, Kérők; Sophokles, Elektra; kisebb költői

szemelvények Petőfi és a jelesebb lírikusok műveiből. Hat házi és három iskolai dolgozat. Tankönyv : Négyesy L., Poetika olvasmányokkal. Shakespeare, Julius Caesar; Vörösmarty, Két szomszédvár. Ford. Petőfi, magyarázta Névy. Tanár : *Bartha György dr.*

Latin nyelv, heti 5 órában. Nyelvtani ismétlések és szóbeli gyakorlatok mellett olvastatott Livius XXI. könyve és P. Verg. Mar. Aen. I. és II. könyve. — Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata. szebb részletek könyv nélkül. A régiségtani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Bartalmalmsosi, T. Livii ab urbe condita I. XXI. és XXII. Cserép dr., Szemelvény Verg. Aeneiséből. Tanár : *Fekete Ipoly.*

Görög nyelv, heti 5 órában. Az egész ijetan s az idő- és módtan legfőbb pontjai. Xenophon élete 1—3. Xen. An. I. 1. 1—8. 2. 1—19. 3. 1—7. 13—21. 4. 1—18. 5. 1—9., 13—17. 6. I. és 6—7. 7. 1—4. 8. 12—20., 25—29., IV. 7. 19—27. Xen. Mem. I. 4, I. 6, II. 1., II. 21—34., III. 12., IV. 8. Szemelvények a görög lírikusokból. Havonkint két írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyv : Maywald József dr., Görög nyelvtan. U. a. Görög gyakorló és olvasókönyv. Tanár : *Fekete Ipoly.*

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Szemelvények a görök és magyar líra termékeiből. Sophokles, Antigónéja tartalmi és szerkezeti szempontból. Görög hitéleti és magánrégiségek. Tankönyv : Badiés Ferenc dr., Magyar olvasókönyv. Antigone, Sophokles tragédiája. Magy. Csiky Gergely, Schill S., Görög régiségek és a görög művészet története. Tanár : *Baksay József.*

Német nyelv, heti 3 órában. Az előbbi osztály anyagát folytatólag a német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása, ezek tartalmának szabad előadása német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Goethe, Schiller és Bürger válogatott balladáinak fordítása, ezen balladák tartalma és széptani elemzése német nyelven. A híresebb balladák szavaiata. A ballada elmélete és története a németeknél. A német verstan rövid kivonatban. Bürger élete és működése német nyelven. Fordítás magyarból németre Schack Béla segédkönyvéből. Kéthetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyv : Szemák dr., Német olvasókönyv, III. r. Tanár : *Prelogg József.*

Történelem, heti 3 órában. A keleti birodalom és az izlam. Az egyház fejlődése a nyugati császárság megújításáig. Nagy Károly kora. A Karolingok bukása. Államalakulások. A pápaság és a császárság küzdelme. Keresztes háborúk. Pápai főhatalom kora. Középkori intézmények bomlása. Renaissance és a nagy felfedezések. A reformáció és ellenreformáció. Vallás-háborúk. Tankönyv : Szölgvény János. Középkor és Újkor a westfaliai békéig. Tanár : *Salánky Istrán.*

Természetráajz, heti 3 órában. Néhány közönségesebb ásvány taglalása. A levegő és víz fizikai és kémiai tulajdonságai. A nevezetesebb elemek tulajdonságai. Az égés tünetényei. Az oxidáció és redukció. A chlor és clóállítás, nevezetesebb tulajdonságai. A sósav. Atom elmélet. Az ásványok rendszeres taglalása. A termék elemek s azok kristálytani tárgyalása. Sulfidok, oxidok részletes tárgyalása. Az oxisók általános tárgyalása, a nevezetesebb ásványok részletezése alkatrészeik minőleges és mennyileges meghatározása. A szerves vegyületek tárgyalása. A szénhidrátok s felosztásuk. A zsirok s fehérjék növényi savak és alkaloidok. A kőszén és kőolaj. A föld kérge s annak alakulása. A tűzhányók és nevezetesebb kőzeteik. A földrengések. A víz bomlasztó és alakító hatása. Az üledékes kőzetek. A geológiai korok rövid ismertetése, tekintettel a hazai viszonyokra. Tankönyv : Pintér Pál, Ásványtan. Tanár : *Floderer Imre*.

Mennyiségtan, heti 4 órában. *a)* Algebra. Ismőtlések. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a tízes számrendszerben tört kitevők.) Brigg-féle logaritmusok ; log. egyenletek. Az aritmetika és véges geometriai haladvány. *b)* Geometria. Körtan. Síkháromszög tan. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szögfüggvények értelmezése tetszőleges szögekre. A szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek és sokszögek megfejtése. Tankönyv : Lutter Nándor dr., Betűszám tan. U. a. Mértan. Tanár : *Hogyor József*.

Görőgpótló rajz, heti 2 órában. Lapminták után : a renaissance, gót, görök és magyar motívumú díszítmények. Domború minták után : mértani és építészeti jellegű testformák, különféle stílu ékítmények, rozetták, stilizált levelek, virágok stb. A rajzok részint színezéssel, részint árnyékolással íron és krctával készültek Vidéki, Balló, Hauselmann, Váradí és az állami pedagógium gipszöntő műhelyéből szerzett domború minták után. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben : összetett szabadgyakorlatok : botgyakorlatok ; tornajátékok ; szerelvényeken : tám- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlen-dülések, forgások, magas- és távugrás-gyakorlatok. Tanár : *Timina Ödön*.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök : Oraftsik József.

Vallástan, heti 2 órában. Tankönyv : Titz Antal dr., Katholikus vallás tan. III. rész. Erkölcs tan. Tanár : *Both Ferenc dr.*

Magyar Nyelv, heti 3 órában. Nemzeti irodalmunk története a leg-régibb időtől Kisfaludy Károlyig. Nyelvészeti és szépészeti fejtegetések.

Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Váczy dr., A magyar nemzeti irodalom története. I. k. Tanár: *Both Ferenc dr.*

Latin nyelv, heti 5 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani s szóbeli gyakorlatok. Prózaolvasmányok: C. Sallust. Crisp. liber de bello Jug. M. T. Cic. orat. in Cat. első és második és pro P. Sestio kurzív fordításban. Költői olvasmány: Verg. Aen. VI. Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata; szebb részletek könyv nélkül. A régiségtani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőjének vázlatos ismertetésével. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, C. Sallusti Crispi libri: De coniuratione Catilinae et de bello Jug. Dávid M. T. Cic. orationes selectae, Cserép József dr., M. T. Cic. pro P. Sestio. U. a. Szemelvény Verg. Aeneiséből. Tanár: *Orafsik József.*

Görög nyelv, heti 5 órában. Homeros Odysseiájából: I. II. 260—434. V. 1—170. X. 1—134. XII. 143—233. XVII. 182—290. Herodotosból: Solon és Kroisos története. Polykrates tört. A thermopylaci ütközet. A mondattan és az irodalomtörténet főbb vonásaikban. Havonkint egy írásbeli iskolai dolgozat. Tankönyv: Csengery dr., Homeros Odysseiája. Dávid, Herodotos műveiből való szemelvények. Tanár: *Orafsik József.*

Görögpótló irodalom, heti 3 órában. Olvasmány: a) A görög irodalomból: Thukyd. történeti műve. Demosthenes I. Olynth., I—III. Philippikai beszéde. A görög irodalmi ismeretek összefoglalása. — b) A magyar irodalomból: A magyar pragmatikus történetírók. Szemelvények Budai E. és F., Virág, Bajza műveiből. Telekitől: Humyadi János jellemrajza. Horváth M.-tól: A pragm. Sanctio története. Szalaytól: Magyar néposztályok Szent István idejéből. Salamon F.-tól: A török hódoltság Magyarországon. — Szónoklat: Felsőbüki Nagy Páltól. A lengyelek ügyében; Köleseytól, Weselényitől, Széchenyitől: A magyar ny. ügyében; Deák F.-tól: A Húsvéti cikk. A ker., polit.- és társad. viszonyainak megvilágítása. Tankönyvek: Jebb, A görög irod. története; Szilasi, Szemelvények Thukyd. műveiből; Földi József dr. Demosthenes vál. beszédei; Badies Ferenc dr.: Magy. irod. olv. III. 2. kiad. Tanár: *Bartha György dr.*

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe, Hermann und Dorothea c. művének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes éneknek tartalma német nyelven. Az idillikus éposz és sajátosságai. Képek a német irodalom történetéből. Bővebben az első virágzási korszak; Lessing és Goethe ifjúkori munkássága. Schiller Wilhelm Telljének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes felvonások tartalma német nyelven. A dráma és sajátosságai. Válogatott prózaolvasmányok és versek fordítása, ezek tartalma német nyelven, a szöveg elemzése és nyelvtani anyag folytonos ismételésre. Szebb versek, nemkülönben az olvasott éposz és dráma szebb helyeinek szavai. Fordítás magyarból németre Schack Béla szöveggönyve nyomán. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szemák dr., Német

olvasókönyv, IV. rész. Schnabl, Goethes Hermann und Dorothea. Heinrich Schiller's Wilhelm Tell. Tanár: *Szinger Kornél*.

Történelem, heti 3 órában. A nagyhatalmak magatartása és az állami élet kifejlődése. A forradalom előzményei. A francia forradalom. A francia császárság emelkedése és bukása. Politikai mozgalmak 1848-ig. A szent szövetség, titkos társulatok és forradalmak kora. A legújabb kor története a berlini kongresszusig. Európa és Amerika nevezetesebb államainak politikai földrajza. Tankönyv: Szölgyémy János: Egyetemes történet 1648—1878-ig. III. r. Tanár: *Salánky Istrán*.

Természettan, heti 4 órában. A természettan tárgya és felosztása. Kinematika, általános dinamika; a szilárd, folyékony és légnemű testek mechanikája: hangtan, fénytán, Tankönyv: Vörös Cyrill, Kísérleti természet-tan. Tanár: *Schandl Miklós*.

Mennyiségtan, heti 3 órában. a) Algebra. A kamatos kamatszámítás és a nevezetesebb államkölesönök. A végtelen geometriai haladvány és a szakaszos tizedestörtek. A másodfokú egyenletek elmélete. A másodfokú függvény szélső értékei. b) Geometria. A tér tan főbb tételei; a szögletes és gömbölyű testek. A pont koordinatái; két pontnak egymástól való távolsága; algebrai kifejezések grafikai ábrázolása. Tankönyv: Lutter Nándor dr., Betűszám-tan. U. a. Mértan. Tanár: *Schandl Miklós*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. Stilizált növényformák, relifek, gipsz és más anyagból készült minták után, irón és krétával. Használati tárgyak és építészeti testformák rajzolása árnyékolással. Tanár: *Noráky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben: összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; tornajátékok; szerelvényeken; tűm- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és állandulések, forgások, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Nyolcadik osztály.

Osztályfőnök: Bite Béla.

Vallástan, heti 2 órában. A kath. egyház történelme, különös tekintettel Magyarországra. Tankönyv: Titz Antal dr., A kath. egyház történelme. Tanár: *Both Ferenc dr.*

Magyar nyelv, heti 3 órában. A magyar nemzeti irodalom története Kisfaludy Károlytól kezdve a legújabb időkig. Tankönyv: Váczi János dr., A magyar nemzeti irodalom története. II. rész. Tanár: *Bite Béla*.

Latin nyelv, heti 4 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani gyakorlatok. Prózaolvasmány: Tac. Ann. I. 1—5. 11—15. II. 59—61. III. 53—53. IV. 1—9. V. 1—2. VI. 50—51. XV. 38—44. Hist. I. 3. Költői olvasmány: Szemelvények Qu. Horatius Flaccus műveiből. Sat. I. 9. II. 1. 6. Epod. 4. 14. 16. Carm. I. 1. 2. 3. 8. 17. 22. 32. II. 7. 9. 15. 19. III. 1. 4. 6. 14. 21. 23.

25. IV. 5. 11. Epist. I. 2. 6. II. 3. (1—44 ; 119—178 ; 295—346). Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Gyomlay dr., Szemelvények P. Cor. Tac. tört. műveiből. Bartal-Malmosi. Qu. Horatii Flacci opera omnia. Tanár: *Bite Béla*.

Görög nyelv, heti 4 órában. Költői olvasmány: Hom. Iliad. I. 1—538. IV. 1—222. VI. 369—529. A IX. és XXIV. é. szemelvényekben. Az Iliás szerkezeti és eszthetikai tárgyalása az egész költeménynek magyar nyelven való olvasása alapján. Prózái olvasmány: Platon Apológiája bő szemelvényekben. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Csengeri dr., Homeros Iliása. Szamosi dr., Platon Sokrates védelme és Criton. Tanár: *Simonides Istrán*.

Görögpótló irodalom, heti 2 órában. Platon: Sokrates védekezése és Kritonja. A görög művészet remekeinek történeti ismertetése. Az ókori görög próza és bölcsélet rövid története. Tankönyvek: Alexander Bernát, Platon és Aristoteles. Jebb. A görög irodalom története. Schill. Görög régiségek. Tanár: *Szinger Kornél*.

Német nyelv, heti 3 órában. Goethe, Iphigenie auf Tauris c. művének fordítása, széptani elemzése, az egyes felvonások tartalma német nyelven. Képek a német irodalomtörténetből német nyelven. Goethe élete, Herder befolyása, Goethe és Schiller együttes működése, a romantikus iskola, Uhland, Heine, Lenau. A megfelelő szemelvények fordítása és elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlése. Fordítás magyarból németre Schack Béla szövegekönvéből. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szemák dr., Német olvasókönyv. IV. r. Schnabl. Goethe's Iphigenie auf Tauris. Tanár: *Prelogy József*.

Bölcseleti előtan, heti 3 órában. 1. Pszichológia: A test és lélek viszonya, az érzetek, képzetek, érzelmek és akarat tana, a rendellenes lelki tünetmények. 2. Logika: A logika tárgya, a képzetösszeköttetések, a fogalom, az ítélet, a következtetés, a rendszeres gondolkodás formái, elménk tévedései. 3. Olvasmányok: A jó ember. Az erkölesi világrend tana. Egy kis életfilozófia. A feledés. Tankönyv: Szitnyai Elek. Lélektan és Logika. Tanár: *Szinger Kornél*.

Történelem, heti 3 órában. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Magyarország politikai földrajza. Tankönyv: Jászai Rezső dr., Magyarország oknyomozó történelme. Tanár: *Salánky Istrán*.

Természettan, heti 4 órában. Hőtan, elektromosság, mágnesség, a kosmographia elemei. Tankönyv: Vörös Cyrill dr., Kísérleti természettan. Tanár: *Frank Istrán*.

Mennyiségtan, heti 2 órában. Kapcsolástan, kéttagúak hatványozása. A gömbháromszögtan alaptételei. A szinusz és koszinusz szabály. A valószínűségszámítás elemei. A matematika főbb tanainak ismétlése. Tankönyv: Lutter Nándor dr., Betűszámítan. Tanár: *Frank Istrán*.

Görögpótló rajz, heti 2 órában. A hetedik osztály anyagának kibővítése. Emberi testrészek gipsz után való rajzolása. A vázlat-könyv használata természet után. Tanár: *Noráky Bertalan*.

Tornázás, heti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben : húzódások és vonulások, összetett szabadgyakorlatok, botgyakorlatok szabadgyakorlatokkal összekötve, tornajátékok. Szerelvényeken : tám-, nyiktám-lengés, menés- és szökésgyakorlatok ; lengés, föl- és átlendülés ; forgásgyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Írásbeli dolgozatok.

I. A magyar nyelvből és irodalomból.

Az V. osztályban.

A Vezuv kitörése. Elbeszélés az olvasmány alapján. — Kazinczy és Mikes, mint a levélalak művelői. Értekezés. — Arany és Petőfi barátsága. Értekezés az olvasmány alapján. — Solon intézkedései és jelleme. Történelmi értekezés. — A szegedi árvíz. Leírás. — „Imádd az istenséget!” Kölcsey. Elmélkedés. — A márcziusi ifjak. Dicsőítő beszéd. — Deák Ferenc felirati javaslatának történeti háttere. Fejtegetés. — Kölcsey szónoki munkái. Ismertetés az olvasmányok alapján.

A VI. osztályban.

Visszapillantás eddigi magyar nyelvi tanulmányainkra. Értekezés. — Arany: V. László. Esztétikai fejtegetés. — Monda, hősdal és eposz egymáshoz való viszonya. Fejtegetés. — Az eposz kellékei. Esztétikai értekezés. Iskolai dolgozat. — Gyulai: Krisztus és a madarak. Esztétikai fejtegetés. — Petőfi: Téli esték. Poetikai fejtegetés. — Arany: Vojtina ars poetikája. Esztétikai fejtegetés. — Vörösmarty: A két szomszédvár jellemei. Értekezés. — Poetikai benyomások. Elmélkedés a tanév végén.

A VII. osztályban.

A magyarok ősműveltsége. Történelmi értekezés. — A Halotti Beszéd fejtegetése. Nyelvészeti értekezés. — Mátyás és a Corvinák. Műveltség-történeti értekezés. — Széphistóriák a XVI. században. Irodalomtörténeti értekezés. — Politikai és műveltségi viszonyaink a XVII. században. Korrajz. — A kuruc költészet lírája. Irodalomtörténeti értekezés. — Dráma-irodalmunk a XVIII. században. Irodalomtörténeti értekezés. — A légkör fénytüneményei. Természettani értekezés, vagy: A deákos iskola prosodia-harca. Irodalomtörténeti értekezés. — Csokonai Lilla dalai. Fejtegetés.

A VIII. osztályban.

Politikai és irodalmi állapotok a XIX. század elején. — Bánk bán tragikuma. Esztétikai értekezés. — Jósika írói sajátosságai olvasmány alapján. Esztétikai értekezés. — Széchenyi reform-eszméi. Ismertetés. — A magyar népdal és sajátosságai. Irodalomtörténeti értekezés. — A villamos világítás. Természettani értekezés. — A török hódoltság befolyása hazánkra. Történelmi értekezés. — Tompa hazafias költészete. Irodalomtörténeti értekezés. — Eötvös „Karthausi“ c. regényének esztétikai fejtegetése. — Kemény Zsigmond írói tulajdonságai. Esztétikai fejtegetés. — Hazánk állapota az elnyomatás napjaiban. Korrajz Jókai regényei alapján.

II. A német nyelvből és irodalomból.

A VII. osztályban.

Die Exposition in Goethes „Hermann und Dorothea.“ — Die Burgruine. — Siegfrieds Tod. — Kriemhildens Rache. — Lob der Arbeit. — Die Proletarier. — Charakter der Heldin in Goethes „Hermann und Dorothea.“ — Wilhelm Humboldt an Schiller. — Die Handlung in Schillers „Wilhelm Tell.“

A VIII. osztályban.

Goethes Iphigenie auf Tauris. Erster Aufzug. — Orest und Pylades im zweiten Aufzuge. — Wie äußert sich Iphigeniens reine Seele im vierten Aufzuge? — Iphigenies Charakterschilderung. — Wie hatte Goethe das euripiedeische Drama umgestaltet? — Heinrich Heine. — Nikolaus Lenau. — Theodor-Körner.

III. Érettségi dolgozatok.

1. *Magyar dolgozat.* Főladatott: a) A hazafias líra legkiválóbb képviselői. Irodalomtörténeti értekezés. b) Az Anjouk uralkodásának jellemzése. Történelmi értekezés. c) Elektromos vasútak. Természettani értekezés. Dolgozott 66. Az a) tételt választotta 47, a b) tételt 18, a c) tételt 1. Jelesen dolgozott 28, jól 17, elégségesen 21.

2. *Német dolgozat.* Főladatott fordításul magyarból németre: A Búvár, Schillertől. Az elbeszélő stílusra. Dolgozott 66. Jelesen dolgozott 27, jól 19, elégségesen 20.

3. *Latin dolgozat.* Feladatott fordításul latinból magyarra: Aeneas Mercurius által intve, hajnal előtt eltávozik. (Verg. Aeneis IV. 554—583-ig.) Dolgozott 66. Jelesen dolgozott 14, jól 20, elégségesen 32.

4. *Görög dolgozat.* Föladatot fordításul görögből magyarra: Phemios, a dalnok, kegyelemért esedezik Odysseushoz, mikor ez a kérőkön boszút áll. (Hom. Odys. XXII. é. 330–360). Dolgozott: 44. Jelesen dolgozott 17, jól 13, elégségesen 14.

5. *Mennyiségtani dolgozat.* Föladatot: a) Algebrából: Oldjuk meg a következö egyenletet:

$$\sqrt{3^{4x}+1} + \sqrt{2 \cdot 3^{4x}+3} = 5.$$

b) Geometriából: Oldjuk meg a háromszöget, ha adva van a háromszög köré írható kör sugara $r = \frac{65}{4}$, továbbá két oldal összege $a + b = 54$ és a köztük fekvö szög $\gamma = 67^{\circ}22'48''$? Dolgozott 66. Jelesen dolgozott 20, jól 22, elégségesen 22, elégtelenül 2.

A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

Első A. osztály.

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Férfészetráajz	Számítan	Rajzoló méltan	Szépírás		Tornázás
Azzola Brunó.	1	4	4	3	3	4	4	2	3	1
Bajor József	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Balassa István, izr.	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Ballaier József	3	4	4	4	4	4	4	1	2	1
5 Békefi Imre, ev. ref.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	1
Bikár Pál, gör. kel. sz.	2	3	4	2	3	3	3	2	2	1
Boros Nándor, izr.	2	2	2	3	2	3	3	1	2	1
Czarina Viktor, gör. kel. r.	2	2	3	3	2	3	2	1	3	1
Csereveny Károly	1	3	3	2	2	2	3	1	3	2
10 Deutsch Jenő, izr.	3	3	4	3	3	4	4	3	3	2
Devics Sándor	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1
Drucker Dezső, izr.	3	3	4	2	2	4	3	2	3	2
Egresi István, ism.	1	3	4	3	2	3	3	2	2	1
Fejér István	1	3	3	3	3	3	3	2	2	1
15 Feuerstein Imre, izr., ism.	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2
Fischer József	2	2	3	3	3	3	3	1	3	1
Fodor István	1	3	3	2	2	3	2	2	2	2
Galambo Ferenc , izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Goldschmidt Imre, izr., ism.,	3	2	2	1	1	2	1	1	2	2
20 Gottlieb Izsó, izr.	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2
Grosser Sándor, izr.	1	2	2	1	1	2	3	1	2	1
Gyurkovics Ödön, ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2
Hevesy István	1	2	3	2	2	2	2	1	3	1
Hubert Pál	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1
25 Jerney Viktor	1	2	3	1	1	3	2	1	2	1
Kasza Sándor	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1
Kern Dezső , ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kerner Imre	1	2	2	3	1	2	2	1	2	2

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r r e g y a k								Magaviselet	
	Vallás:an	Magyar nyelv	Latin nyelv	Főlarajz	Természe rajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Kocsis István	1	2	2	1	1	3	2	1	1	1
30 Kovács György	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kövér Béla	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Lichtfusz Antal	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Löwy János, izr.	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Moll István	1	3	3	3	3	3	3	1	2	1
35 Molnár Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Motika Ottó	1	2	3	3	2	3	1	1	2	1
Muszil Vilmos	1	1	2	2	1	2	1	1	2	1
Müller András	2	3	4	3	3	3	3	2	3	1
Nátly István, ism.	1	3	3	1	1	3	3	2	2	2
40 Oraftsik László	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Ördög Zoltán, ism.	1	2	2	3	3	3	2	1	2	3
Parekó Henrik	1	3	3	3	3	2	3	1	2	2
Pottyondy Imre	2	3	4	3	3	4	3	2	1	1
Rafner Béla	1	2	2	2	1	3	2	1	3	1
45 Reök Iván, ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rényi Gyula	1	4	3	2	2	3	2	2	2	1
Schiller Pál	1	4	4	4	4	4	3	2	3	2
Simák Béla	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1
Soós György, ism.	1	3	4	2	2	3	3	2	3	1
50 Spergely Imre	1	1	2	1	1	2	1	1	3	1
Stein Mátyás	3	4	4	4	3	4	4	3	—	1
Steiner Ödön, izr.	3	4	3	4	3	4	4	4	3	2
Tallián Jenő	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1
Tellery Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
55 Vass Béla	1	3	3	2	1	3	2	1	2	1
Vig Jenő, ev. ref.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Zámbó György	1	2	3	2	1	3	2	1	2	2

Kimaradt:

Fráter Gyula.

Vizsgálatlan maradtak:

Podolski Mihály.
Szilber József

Összesen 60.

Első B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndi;as vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettarjz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
André József, ism.	3	4	4	3	3	4	2	3	1	2
Augusztin Alfréd, ism.	1	3	3	2	2	2	2	2	2	1
Bakacsi Ferenc	1	3	4	3	3	3	2	4	2	2
Balassy István	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1
5 Bali Péter, ism.	2	4	4	4	3	3	3	2	1	2
Bauer Andor, izr.	1	2	3	3	3	3	3	2	2	2
Bende György, ism.	2	3	3	3	3	3	3	1	2	1
Bieber János	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Bloch Imre, izr.	2	3	3	2	2	3	1	3	3	1
10 Borovszky László	2	3	3	3	2	3	3	2	1	1
Bruch Péter	1	3	3	3	3	2	2	3	2	1
Cämpian Aladár, gör. kath.	1	2	3	2	2	3	2	1	3	1
Czappán Elemér	1	3	3	2	2	3	3	1	2	1
Diskay Ferenc	1	3	4	2	1	4	3	3	3	1
15 Erdélyi Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fischhof György, izr.	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Greiner Andor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hajós László	1	2	2	1	1	3	2	2	2	1
Heim Péter	2	3	3	3	3	3	2	2	3	1
20 Heilberg János	3	4	4	4	4	3	4	2	2	1
Horváth Oszkár, izr.	3	4	4	3	3	3	3	4	1	2
Jakabházy János	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Jakobovits Gyula, izr.	1	1	2	1	1	2	2	2	1	2
Jókay Emil, ism.	1	2	3	2	2	3	2	2	2	1
25 Katona Antal, ev. ref.	2	4	4	4	3	4	2	3	2	1
Krachtus János	1	3	3	1	1	2	3	1	2	1
Kresadlo József	1	2	3	2	3	3	2	3	2	1
Kunst Ferenc	3	4	4	4	4	4	3	3	1	2
Landsmann Sándor, izr.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	2
30 Márton István	2	3	3	3	2	2	3	3	3	1
Metzger Péter	2	2	3	3	2	2	2	2	2	1
Miklós Sándor	2	4	4	3	3	4	3	2	2	1
Nagy Sándor	2	4	4	3	3	4	3	2	3	2
Neidik István, ism.	3	3	3	4	4	3	3	3	3	2
35 Nyári Jenő	1	2	2	3	2	3	3	3	2	1
Ördög Attila	1	2	3	2	2	3	2	3	2	2
Rozmis István	1	2	2	1	1	3	3	3	—	1
Sándor József	2	2	3	2	2	3	3	2	3	1
Schmidt Béla	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1
40 Schubert József	2	4	4	4	4	4	4	3	3	1
Schulhoff Andor, izr.	2	2	3	2	2	3	3	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Törtézés
Schwendinger Iván	2	4	4	4	4	4	3	3	3	2
Stefan Mátyás	1	2	2	3	3	1	3	2	3	1
Strubert Ferenc	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
45 Szabó István, ism.	2	3	3	3	3	4	3	3	3	2
Szauer Mihály	1	3	3	2	3	4	3	1	2	1
Tausig Gusztáv, izr.	4	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Temmer Antal	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Tomori Vidor, ism.	1	1	2	1	1	2	1	3	1	1
50 Tóth Kálmán, ism.	1	3	4	4	3	3	3	3	2	2
Touttenui Ferenc	1	2	3	2	2	2	3	3	1	1
Tyirin Oresztija, gör. kel. .	2	4	4	4	4	4	4	3	2	1
Tyirin Szpaszujko, gör. kel.	1	4	4	4	4	4	4	3	2	1
Urbán István	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
55 Varga Gábor	1	2	1	1	1	2	2	3	2	1
Visky György, ism.	1	2	1	2	2	2	1	2	—	1
Weinberger Jenő, izr. . . .	2	4	4	2	3	3	4	4	2	2
<i>Kimaradtak :</i>					<i>Meghalt :</i>					
Csáki Miklós					Csikány Ernő					
Dobó Ferenc										
60 Szekeres Lajos										
Vollmann Ferenc					Összesen : 62.					

Első C. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírá	Tornázás	
Agócsy Gyula, ism.	1	3	4	3	2	4	3	2	2	2
Ajváz Iván, gör. kel.	1	3	3	1	1	3	3	2	2	1
Arnold József	3	4	4	3	2	4	4	3	3	1
Ábrahám János	1	3	3	1	1	3	1	2	3	1
5 Árvay János	1	2	3	2	1	3	2	2	2	1
Bartók Mihály	2	2	3	2	2	3	3	3	2	1
Besser György	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1
Blau László, izr.	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1
Bózsó István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Csala Ferenc	2	4	4	3	4	3	4	4	3	2
Csonka Antal	3	4	4	3	3	3	2	3	2	2
Csótó Andor	2	4	4	3	2	3	3	3	2	1
Dániel Péter	1	3	3	2	3	2	3	2	1	1
Draskovich Ferenc	2	2	3	1	1	2	3	3	3	1
15 Eisenbarth Nándor	2	3	3	2	2	3	3	2	—	1
Engländer Béla, izr.	3	4	4	3	4	4	4	4	3	2
Farkas Mihály, ism.	3	4	4	3	3	3	3	3	1	2
Ferencsevics György	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1
Frankó Andor	1	2	3	1	1	2	2	1	2	1
20 Frecot Lajos	1	1	2	1	1	2	2	1	2	1
Gulácsi György	3	2	3	3	3	2	2	3	1	2
Győrffy Endre	3	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Hahn József	2	3	3	2	2	3	3	2	1	1
Halász Lajos, ism.	3	3	3	4	3	3	4	3	3	2
25 Halbweisz Nándor, ism.	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2
Hevesi Iván	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1
Hirhager József	2	3	4	2	2	4	3	3	2	2
Huszárecsek Nándor	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
Huszka Béla	3	3	4	4	3	3	4	3	2	2
30 Joanovics Szveticzláv, gör. kel., ism.	2	3	3	2	2	3	3	3	3	1
Katona József	2	3	3	1	1	3	2	2	3	1
Kátay Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Klonkay Károly	3	3	4	4	3	4	4	3	2	2
Knauer Dezső	1	3	3	1	1	2	3	1	2	1
35 Kovacsevits Barna	1	3	4	1	1	3	3	2	3	1
Kovács István ev. ref.	2	2	2	1	1	1	2	1	—	2
Lusztig Sándor, izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Mandl András	1	3	3	1	1	2	2	1	2	1
Mészáros Ferenc	3	4	4	2	2	3	2	3	2	1
40 Miklós Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Müller József	1	4	4	2	1	4	4	1	2	1

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magavizlet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudomány	Számítás	Rajzoló méltan	Szóírás		Tornázás
Neff Mátyas	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pintér Károly	3	4	4	4	3	4	4	3	1	2
Schill János	2	3	3	2	2	3	3	1	2	1
45 Stumpf Gyula	2	3	4	3	3	4	3	2	1	1
Szabó Ferenc	3	4	4	4	3	4	4	4	3	2
Székely Sándor	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1
Sztaroszta Gyula	4	4	4	3	2	4	3	4	2	2
Takács Ede	1	3	3	1	1	3	3	3	3	1
50 Thanhoffer Emil	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tóth László	1	3	3	2	2	3	3	2	2	2
Törteli Zoltán, ism.	2	2	3	2	1	2	3	2	1	1
Varga István	2	3	3	2	2	2	2	2	1	1
Varga János	3	4	4	4	4	3	3	3	3	1
55 Vőneki Szilveszter	3	3	3	3	2	3	2	3	2	2
<i>Kimaradtak :</i>					<i>Magántanuló :</i>					
Kunosi István					Görög László.					
Ocskay Endre										
Rüdiger Kornél										
Szilber Jenő, izr.										
60 Virághalmi Olivér										
Összesen 61.										

Második A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magtviselő	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudj	Számítán	Rajzoló mértán	Szóírás		Tornázás
Balassa József, izr.	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Blau Sándor, izr.	2	3	4	3	3	4	3	3	3	1
Bauer Péter	2	3	4	3	3	3	3	2	2	1
Bárány István izr.	1	2	3	2	2	2	2	2	3	1
5 Bäck Miklós, izr.	1	3	3	3	1	3	3	3	2	1
Csóke Mihály	1	2	2	3	1	3	3	1	1	1
Deczky Imre, ev. ref.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Deczky József, ev. ref.	2	3	4	4	3	4	3	3	3	1
Diskay László	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
10 Farkas Károly	2	4	4	4	4	4	4	3	2	1
Friss Emil, izr.	1	3	3	2	3	2	3	2	3	2
Gaal István, izr.	1	2	3	3	1	3	3	1	3	1
Greiner Zoltán, izr.	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1
Griffel Ede	2	3	3	3	3	3	3	1	3	1
15 Gugánovich István	2	3	3	3	1	3	3	3	3	2
Hirt Miklós	1	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Hoffmann Ferenc, izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Hönigesz Felix	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1
Ivánkóvits Zoltán	1	2	3	3	2	3	3	3	—	1
20 Janosi Lajos	2	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Klein László, izr., ism.	3	3	4	3	3	4	3	3	3	2
Klucsics Dezső	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Knopf Miklós	2	4	4	4	2	4	3	3	3	2
Kotték Richard	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
25 Koveindl Károly	1	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Kreiker Aladár	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1
Kulinyi Ernő, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kurusa József	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Ludvig János	1	3	3	2	3	3	2	1	2	1
30 Maróti János	2	3	4	4	4	4	3	2	2	2
Nagy József, ev. ref.	2	4	4	4	3	4	4	3	3	2
Oláh Vencel, ism.	1	3	3	2	1	3	3	3	—	2
Ókrös Károly	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1
Pápay István	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1
35 Pinterovits Ervin	1	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Polgár László, izr.	2	3	3	2	2	3	3	—	—	2
Rex Ernő, izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Roboz László, izr.	1	1	2	1	2	2	1	1	3	1
Rosenthal Béla, izr.	1	3	3	3	2	3	3	1	2	2
40 Sallai József	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1
Scherer Antal	1	3	3	3	3	2	3	2	—	1

A tanuló neve és vallása, osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajz/mértan	Szépíráás		Tornázás
Schneider György	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1
Schultz Alajos	1	1	2	1	1	2	2	1	3	1
Steiner Béla, izr.	1	2	2	1	1	1	2	2	3	1
45 Szabó Ferenc	2	3	3	3	1	3	2	1	2	1
Szanka Gyula	1	3	3	2	2	2	2	1	1	1
Szécsi Ferenc	2	2	3	3	1	3	2	2	2	1
Szücs László	1	2	2	2	1	3	2	2	3	1
Tarján Antal	2	3	4	3	1	2	2	3	—	1
50 Tompos Lajos	1	2	3	3	2	3	3	1	3	1
Vajda Andor , izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vajda Imre, izr.	2	1	2	1	1	2	2	2	1	1
Vály Dénes	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2
Vecsernyés Ignác, ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
55 Wagner Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Werner László	1	2	3	2	1	3	3	1	1	1
Zsótér Sándor	2	3	3	3	3	4	3	2	1	1
<i>Kimaradtak :</i>										
77 Erdélyi Béla, izr.										
Jäger József										
60 Kovács József										
Steiner Pál, izr.										
<i>Magántanuló :</i>										
Halmágyi Ferenc, izr.										
Összesen : 62.										

Második B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztündíjas vagy ismétlé-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettudomány	Számítástan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Balogh Ferenc	3	4	4	4	3	4	4	2	3	1
Bezdány Mihály	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1
Bérczi István	1	2	2	1	1	1	2	2	2	1
Blau Andor, izr.	1	2	3	2	1	2	2	3	1	1
5 Bódi István, ism.	1	3	3	3	2	2	3	2	3	1
Bója István, ism.	2	3	3	2	3	3	2	3	3	1
Boros Miklós, izr.	2	4	4	3	3	4	4	4	3	2
Bosch József	1	3	3	2	1	3	3	3	3	1
Braun Miklós	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1
10 Burian Gáspár	1	3	3	3	1	2	3	3	3	1
Csehók József	2	3	4	3	2	4	3	3	3	1
Danczinger Gyula	1	2	3	3	2	3	3	3	3	2
Dianiska Dezső, ág. ev.	2	3	3	3	1	4	3	3	1	2
Diethelm Vilmos, ág. ev.	2	3	3	1	1	2	2	2	1	1
15 Dobrovzsky Jenő	2	3	3	3	1	4	3	3	1	1
Eipert János	1	3	3	3	1	3	3	2	3	1
Észes Zoltán	3	3	4	4	3	4	4	3	2	2
Gottlieb Károly, izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Gönczi János	2	3	3	3	3	3	3	1	3	1
20 Grósz János	3	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Groza Péter, gör. kath.	2	2	3	2	1	3	2	1	1	1
Gunda Ferenc	2	3	3	3	3	4	3	3	1	2
Halas István, ev. ref.	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1
Halasi Lajos	1	3	3	2	1	3	2	3	3	1
25 Hopp Miklós	2	3	3	2	1	3	3	2	2	1
Jakab Lajos , ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jankovich János	2	3	3	3	3	3	2	2	3	2
Kiss Márton	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Klimó Lajos	1	4	4	4	3	4	3	3	2	2
30 Kynsburg Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Laik Aurél	2	4	4	3	2	3	3	2	1	1
Mamusich Ferenc	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1
Mähr József	3	3	4	3	3	2	3	3	1	2
Márton Béla, ág. ev.	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1
35 Müller Jenő, izr.	1	4	4	4	4	4	3	3	3	2
Nagypál István	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Nováky György	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Nyiga Miklós, gör. kath.	1	2	2	2	1	1	3	2	1	1
Osztorman Ferenc	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
40 Pálffy István, ism.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	1
Pollitzer Béla, izr.	1	2	3	2	2	3	3	3	2	1

Harmadik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet		
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás	
Ábrahám Márton	3	3	4	3	4	4	3	3	3	3	2
Ádám Albert. izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Bajusz Péter	2	3	3	1	2	2	3	3	3	3	1
Belle Géza. ev. ref.	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1
5 Berger Imre. izr.	2	3	3	3	1	3	3	3	3	—	1
Blau Izidor . izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bruckner László. izr.	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	1
Csányi Mátyás . izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Deutsch Ármán. izr., ism.	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2
10 Dudás Ödön	2	3	4	4	4	4	4	3	3	3	1
Endrényi József	1	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1
Fluck Endre . öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Fürtös Béla	1	2	3	3	1	2	2	2	2	1	1
Gabnai Ferenc. ág. ev.	1	3	4	3	1	3	3	3	3	3	1
15 Gácsér György	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Gunda Gyula	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1
Hehn József	2	3	4	3	3	3	4	3	3	3	1
Heitzmann Gyula	2	4	4	4	3	4	4	4	3	3	2
Horváth Lajos	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	1
20 Jerney Iván	2	3	4	4	3	3	3	4	3	3	1
Jerney Zoltán	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	1
Katona József	2	3	4	4	3	3	3	4	1	2	2
Kern Lajos. ág. ev.	1	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1
Kiss Imre. izr.	1	3	3	2	1	2	3	3	3	3	1
25 Kiss János	2	3	4	3	3	3	3	3	3	3	2
Kovács András	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	1
Kovács Kálmán. ev. ref.	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1
Köpfer Mihály	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Kriván József	2	3	4	4	3	3	4	4	3	3	1
30 Kuszenda Béla. ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Lantos István	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Léh István	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1
Manjov Károly	1	3	3	3	3	1	3	3	2	2	1
Mihálovics Géza	1	3	2	2	3	3	2	2	—	—	1
35 Mukits Attila	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Pintér Mihály. ág. ev.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	1	1
Pollák Endre. izr.	1	3	3	3	1	2	1	3	3	3	1
Pulitzer Izsó . izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rónay Dénes	1	2	2	1	2	1	2	1	2	2	1
40 Schlachter Antal. ism.	1	3	3	2	1	3	3	3	2	2	1
Schwarz Pál . izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan		Tornázás
Snaiker Imre	1	3	4	3	2	2	3	3	2	1
Spergely Tibor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Stich Antal	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1
45 Strubert Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szattler Agoston	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Teleky Sándor, gör. kath.	3	3	4	3	3	4	3	4	2	2
Turányi Béla	1	2	3	2	2	1	2	3	3	1
Vagács Andor	2	3	3	3	1	3	3	3	2	2
50 Valkai József, ism.	2	3	4	4	4	4	4	4	2	1
Varga András	1	3	3	1	3	3	3	3	3	1
Varga Ferenc	3	3	4	4	3	2	3	3	3	1
Zeisler Sándor. izr.	2	3	3	3	3	3	2	3	3	1
<i>Kimaradt :</i>					<i>Magántanulók :</i>					
Menzáros Zoltán.					Kiss Miklós. Kövér Károly.					
					Összesen 56.					

Harmadik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Balázs János	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Barta István	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Bartholomeidesz Ernő, ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Bartholomeidesz Kálmán, ág. ev.	3	4	3	3	3	4	4	3	2	2
5 Beck Ernő, izr.	1	3	3	3	3	3	4	3	1	1
Berecz Leo	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1
Bondy György , izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Brunner József, ism.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Czibula Béla	1	2	3	3	2	2	3	3	3	1
10 Csóti György	1	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Dörnhöfer Lajos, ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Drozdik László	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Fodor József	3	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Franz József	2	3	4	3	3	3	3	1	1	2
15 Germarz Győző, ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	2
Goldfáhn László, izr.	1	2	3	1	1	2	3	3	3	1
Gruber Ernő	1	2	3	1	2	1	2	2	1	1
Hogyor Jenő	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1
Horváth Dénes	1	3	4	4	3	3	4	3	3	1
20 Horváth Győző, izr.	3	3	3	3	2	3	4	3	2	2
Horvát István, izr.	1	1	2	1	1	2	2	2	3	1
Józsa András	1	3	4	3	3	3	3	3	1	1
Juhász Kálmán	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Kamocsay György	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
25 Keleti Lajos, izr.	2	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Kiss Nándor, izr.	1	1	2	1	2	2	2	2	—	1
Klein István	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1
Kovács István	1	1	2	2	1	1	3	2	1	1
Kúp Béla	2	3	3	3	3	3	4	3	3	1
30 Liliom Károly	1	2	2	3	2	1	2	3	2	1
Magyari Nándor	1	2	3	2	2	2	2	1	1	1
Muha Béla, ism.	1	3	3	3	3	3	4	3	3	2
Novák Oszkár	1	2	2	3	2	2	3	3	3	1
Oczwirik Elemér	1	2	2	2	1	1	2	2	—	1
35 Paulik Béla	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Pánczél Miklós	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Perr Győző	1	2	2	2	1	1	1	1	2	1
Petrán Iván, gör. kel. sz.	1	3	2	2	2	2	2	2	1	1
Pfeifer Oszkár, ág. ev., ism.	2	3	4	3	3	3	3	3	1	1
40 Popp Ernő	2	4	4	4	3	3	3	4	3	2
Rácz Andor	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1

A tanuló neve és vallása, öszöntődíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Számítan	Rajzoló mérten		Tornázás
Rosenfeld Ferenc, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	—	2
Schmidt Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Steiner Dezső, izr.	1	2	3	3	1	1	2	2	2	1
45 Szabó Géza	1	3	3	2	2	2	3	3	2	1
Szabó Zoltán, ev. ref.	2	2	2	3	1	1	3	3	1	1
Szél József	2	2	4	3	3	2	3	3	3	1
Takács Zoltán öszt.	1	2	3	3	2	1	1	2	2	1
Telléri István, ág. ev.	2	2	3	2	3	3	3	3	—	1
50 Varga Lajos	1	1	2	2	1	1	2	2	3	1
Vig Sándor, ev. ref.	1	1	2	1	1	1	2	3	3	1
Weisz István, izr.	1	1	3	1	2	2	1	2	2	1
<i>Kimaradtak :</i>										
Michelsz Henrik, Ujj János, 55 Weissberger László, izr. Winkler István.	<i>Vizsgálatlan maradt :</i>								Összesen 57.	
Brauch Aladár, izr.										

Negyedik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Áczél Iván, izr.	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1
Ábrahám Andor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Becsei József, ism.	1	3	3	4	3	3	4	3	2	2
Belle Ferenc, ev. ref.	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
5 Bérczi Elemér, izr.	2	2	3	2	1	2	3	3	1	1
Bérczi Imre, izr.	2	2	3	2	1	1	3	3	1	1
Buck Gábor, izr.	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2
Domonkos Antal, ev. ref.	2	3	3	4	3	4	4	3	2	1
Engel Elemér, izr.	1	1	2	2	2	1	2	3	2	1
10 Fráter Andor	1	1	3	2	1	2	2	2	2	1
Frey András	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1
Gilicze Béla.	1	2	3	2	2	2	3	3	3	1
Glasz Mihály	1	2	3	2	1	3	2	2	3	1
Gyöngyösi Dániel	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
15 Hammer Fidél	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hille Alfréd , ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hogyor Gyula	1	2	3	3	2	2	2	2	1	1
Horváth Lajos, ág. ev.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Kanyó Pál	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1
20 Katona Lajos, ev. ref.	2	2	3	3	2	3	3	2	1	1
Kern Aurél , ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kertész Sándor, ism.	2	3	3	3	3	3	3	1	1	1
Kiss István	1	3	4	3	3	3	3	1	1	1
Kiss Miklós, izr.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2
25 Klepp József	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2
Klivinyi István	2	2	3	3	3	2	3	3	3	1
Krébitz Károly, ism.	2	2	4	3	3	2	3	2	3	1
Kuszli Sándor	2	2	3	1	3	2	3	3	3	1
Kuthy Elek, ág. ev.	3	3	4	3	3	3	3	3	3	1
30 Loria Aladar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Lőrinczy Endre	2	1	2	2	2	2	2	1	2	1
May Frigyes	2	3	4	3	3	3	3	2	2	1
May Mátyás	2	3	2	2	1	2	3	2	3	1
Molnár László	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
35 Nagy József	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Novák Emil	2	2	3	3	2	2	3	2	2	1
Pity István	1	1	2	1	1	1	3	1	2	1
Pulitzer Imre, izr.	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1
Sátor Endre, izr.	2	1	3	1	3	3	3	3	3	1
40 Schicht Ádám	1	2	2	1	2	1	1	1	2	1
Schiller János	1	1	3	1	2	2	1	1	1	1

A tanuló neve és vallása, öszöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r y a k									Mag. viselet
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráaj	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	
Singer Gyula, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Spitzer Ándor, izr.	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1
Szendrey László	2	3	3	4	3	2	4	3	2	2
45 Szűcs József	3	3	3	3	3	2	2	3	1	1
Szűts Sándor	1	1	3	1	1	2	2	2	1	2
Tallján Tibor	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2
Tarján Pál	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1
Tóth István	1	1	3	1	2	3	1	2	2	2
50 Vajda Ernő, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Veszeloyszky Dezső	2	2	3	3	2	3	3	2	1	1
Vlahovics Milos, gör. kel. sz.	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Wagner Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
Wagner György	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
55 Weigand János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Wimmer Jenő, izr.	1	3	3	3	2	2	3	2	3	1
Zeisler Imre, izr.	1	2	3	2	2	2	2	2	2	1
<i>Kimaradtak :</i>		<i>Magántanulók :</i>								
Fiala Jenő		Rácz Béla								
Floderer Gusztáv		Rácz György								
60 Kürthi Elek, ev. ref.										
Összesen : 62.										

Negyedik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Tornaszetrajz	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Apró Dezső	3	3	3	3	2	3	1	3	3	1
Barta Sándor, izr.	2	2	2	2	1	3	2	3	3	1
Békefi József, izr.	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2
Bödö Nándor ism.	2	3	3	3	3	2	3	3	3	1
5 Braun József, izr.	2	1	2	2	1	1	3	2	2	1
Brummer Imre, izr.	2	3	3	3	1	2	3	2	3	1
Büsch Viktor	2	2	3	1	3	1	2	3	2	1
Csenki Lajos	3	3	4	3	3	2	3	2	3	1
Csukonyi Ferenc, ism.	1	2	3	2	1	3	3	2	1	1
10 Deutsch Ernő, izr.	1	2	3	2	1	2	2	3	3	1
Deuth Imre, izr.	1	1	2	2	1	1	2	3	3	1
Eszes István.	2	3	3	4	1	3	4	3	2	1
Farkas István	1	2	2	2	1	2	3	3	2	1
Feuer János, izr.	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1
15 Fitz Rezső	3	3	3	3	3	3	4	3	3	1
Gábor Endre, izr.	2	1	2	2	2	1	2	3	3	1
Gera István	2	3	3	4	3	3	3	3	3	1
Gömöri Endre, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Günszberger István, izr., ism.	3	2	2	2	1	3	3	2	3	1
20 Gyurkovits Sándor, ág. ev.	3	2	3	3	2	2	3	2	1	1
Hegyessy Lajos.	1	2	2	3	1	4	3	3	1	1
Heinrich Peter	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hepp Miklós.	2	3	3	1	3	3	2	2	2	1
Hóra Pál	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
25 Hönigesz Oszkár	1	2	2	1	1	2	3	2	3	1
Ivánkovits Jenő	1	3	3	3	3	2	3	3	—	1
Ivánkovits Sándor	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Jambrik László.	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
Karátsonyi Ferenc	1	2	3	3	2	3	3	2	3	1
30 Kasza Endre, öszt.	1	1	1	2	1	2	2	2	—	1
Klonkay Gyula	3	3	3	3	2	2	3	3	2	1
Kolozs Lajos, izr.	1	2	2	3	2	2	2	2	3	1
Korber Nándor.	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1
Mahler Gusztáv, izr.	2	3	3	1	2	3	3	3	1	1
35 Mamusits László	1	2	3	3	2	2	3	2	3	1
Miklós Antal, ism.	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Miskolczy Gyula öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Németh József	1	3	2	2	1	1	3	2	2	1
Niklos Ferenc	1	3	2	1	2	2	2	2	2	1
40 Ökrös János.	2	3	3	3	2	1	2	2	1	1
Pávó Ferenc	2	3	3	3	1	2	3	3	1	1

A tanuló neve és vallása, öszöndijas vagy ismétlé-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Természetráaj	Algebra	Rajzó mértan		Tornázás
Polónyi Gyula	1	2	2	3	2	2	3	3	1	1
Schön László, ism.	2	3	3	2	1	3	3	3	3	1
Sisák Benjámín	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
45 Steiner Henrik, izr.	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1
Terescsényi György, ism.	2	3	3	3	2	3	3	2	3	1
Thanhoffer Antal, ism.	2	2	3	2	3	3	3	3	3	1
Ujházi Lajos.	1	2	2	2	1	1	3	3	3	1
Velcsov Vince	2	2	3	3	1	3	2	3	3	1
50 Veszélka József	2	3	3	3	3	2	2	3	3	1
Veszélóvszky Gyula	2	3	2	3	1	2	1	1	3	1
Vuchetich György	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<i>Kimaradt:</i>										
Lasztóvicza Sándor										
Összesen : 53.										

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, osztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Ábrahám Gyula öszt.	1	2	2	2	—	—	2	2	1	2	2	1
Ádám Dezső, izr.	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	2	1
Águstich Jenő	1	1	1	2	—	—	1	1	1	1	1	1
Bajtz Mihály, ev. ref.	1	2	2	3	—	—	1	2	1	3	—	1
5 Bartole Miklós	1	2	3	2	—	—	1	2	2	2	2	1
Becsei István, ism.	2	2	4	2	—	—	3	2	2	3	3	1
Berényi János	1	1	2	3	—	—	3	2	1	3	3	1
Békefi László, ev. ref.	2	2	3	—	2	3	3	2	3	3	3	2
Bíró Jenő, ev. ref.	1	1	1	2	—	—	1	2	2	3	3	1
10 Boros Jenő, izr.	1	3	4	—	3	3	3	3	3	3	3	2
Csonka Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Deutsch Mátyás, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Dobóczy Pál	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Dombovits Gyula	1	2	3	—	2	2	3	3	3	2	3	2
15 Farkas István	2	2	3	3	1	—	2	2	2	4	2	1
Fáry György	2	3	3	—	3	2	3	3	2	3	3	2
Fein Jenő, izr.	3	3	3	4	—	—	2	3	3	4	—	2
Fischer Marcell , izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Fontányi József	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	—	1
20 Frecot Elemér	2	3	3	—	2	3	2	2	3	3	3	1
Fürtös Lajos	1	2	2	3	—	—	3	1	1	2	3	1
Gaberdeén Béla	1	3	3	3	—	—	3	3	2	3	3	1
Gallyas István	1	2	3	3	—	—	3	2	3	4	3	1
Gärtner Ferenc, ism.	2	3	3	2	—	—	3	3	1	2	3	1
25 Gál László	1	1	1	—	1	2	1	1	1	2	2	2
Goldfahn Mihály, izr.	1	2	2	3	—	—	1	2	3	3	3	1
Gyulai Pál, izr.	2	2	2	—	2	4	2	3	3	3	3	2
Herczeg István, izr.	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	1
Hergovits Jenő	2	2	2	2	—	—	3	3	1	2	2	1
30 Hódi József	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1
Horváth Endre	1	1	3	2	—	—	2	1	1	3	3	1
Jahn Frigyes	1	2	3	—	1	3	2	2	3	3	2	1
Juhász József öszt.	1	1	2	2	—	—	2	2	1	2	2	1
Juhász Róbert	2	3	3	4	—	—	3	3	3	3	1	2
35 Jurenák Kálmán, ág. ev.	3	2	3	—	3	1	3	3	2	3	3	1
Kajtár István	2	2	2	2	—	—	2	1	1	2	1	1
Kitka Rezső, ism.	3	3	4	—	2	2	3	4	4	4	3	1
Kontrásztai János	3	3	3	4	—	—	3	3	2	3	3	1
Kovács Ferenc	1	2	2	2	—	—	2	2	2	2	1	1
40 Kovács József, öszt.	1	1	1	2	—	—	2	2	2	2	1	1
Lázár Miklós	1	1	2	2	—	—	1	1	1	1	1	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettudj	Mennyiség-tan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Lövész György, izr.	2	2	3	—	2	2	2	2	2	3	2	1
Mausz Jakab	1	3	3	—	1	3	2	3	2	3	2	1
Návay Andor , öszt.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1
45 Ortinau Mihály	1	1	2	2	—	—	1	1	1	1	1	1
Palócz Sándor, öszt.	3	2	3	—	2	3	3	3	3	3	2	1
Papházy Béla, gör. kel.	2	2	2	—	1	2	1	1	1	1	2	1
Pulitzer Sándor, izr.	1	1	2	3	—	—	2	2	2	3	3	1
Richter István	2	3	4	—	1	4	3	1	2	4	3	1
50 Répás János	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2
Rudolf József	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	3	1
Schäffer János, izr.	1	1	2	3	—	—	2	1	2	2	3	1
Schütz Lajos	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	—	1
Schweitzer Albert, izr.	1	2	2	3	—	—	3	2	3	2	3	1
55 Siegler János	3	2	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1
Soós Károly	2	2	3	3	—	—	2	2	2	4	3	1
Sprenger Béla	1	2	3	3	—	—	2	2	2	3	3	1
Strubert György	2	3	3	4	—	—	3	3	3	4	2	2
Tóth László	1	1	2	3	—	—	1	2	2	3	3	1
60 Varga Lajos	2	3	3	3	—	—	3	2	1	3	1	1
Váradi Olivér	2	3	3	3	—	—	1	2	2	3	3	2
Végmann Jenő	2	2	3	—	2	3	3	2	2	3	—	1
Weiszberger Ede , öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Zauner István , ...	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
60 Zeisler István, izr.	1	2	2	—	1	2	2	1	2	2	2	1

Meghatt:

Ripp József.

Összesen 66

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magviscse	
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan		Tornázás
					Irodalom	Rajz						
Berecz Imre	1	2	2	—	1	1	1	2	1	2	1	1
Borota Braniszláv, g. k. öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Bruck Nándor	2	2	3	—	1	3	3	2	3	3	2	1
Buchholz János	1	2	1	2	—	—	1	1	2	2	2	1
5 Cziklay Mátvás, izr.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1
Csató Lajos, ev. ref.	2	3	3	—	2	3	3	3	2	3	1	1
Csányi Pál, izr.	2	3	3	3	—	—	2	3	2	3	3	2
Daka János	2	3	3	3	—	—	2	3	3	4	2	1
Dobai János	1	2	2	2	—	—	2	2	1	2	—	1
10 Gaberdeén Ferenc	1	2	2	2	—	—	1	1	1	2	2	1
Gerő Elek, izr.	3	4	3	—	3	3	3	3	2	2	1	2
Godács Imre, ev. ref.	1	2	3	3	—	—	3	2	1	3	2	1
Goldschmidt Pál, izr.	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	1
Grüber András	2	4	2	3	—	—	3	3	3	3	3	1
15 Hartner László	1	3	3	—	2	2	2	1	2	3	2	1
Hirschl Mátvás, izr.	1	3	3	2	—	—	1	1	1	2	2	1
Hoffmann István, izr.	3	3	3	3	—	—	3	3	4	4	3	1
Istvánfi Endre	1	1	2	—	2	3	2	1	2	3	2	1
Joklicsek Emil	2	2	2	1	—	—	1	3	2	2	2	1
20 Jurkovits Othmár	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Kardos Mihály, izr.	1	2	3	—	2	1	3	2	1	3	3	2
Kiss Ernő, ism.	2	3	3	—	3	1	4	3	3	3	1	2
Kiss István	1	1	2	2	—	—	3	1	1	1	2	1
Kiss Menyhért, izr.	1	2	2	2	—	—	2	2	2	3	3	1
25 Koczor Gyula, ág. ev.	2	2	2	—	2	2	2	1	1	2	—	1
Lőw Lipót, izr.	1	2	2	2	—	—	2	2	2	3	2	1
Magarasevits Sándor, g. kel.	1	2	2	1	—	—	1	2	1	2	2	1
Magyar István	1	3	1	2	—	—	1	2	1	3	1	1
Mayer Antal	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1
30 Nacsa Lajos	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Nessel Gyula	1	2	2	—	1	1	1	1	1	3	1	1
Ocskay Mihály	2	3	3	—	2	1	3	2	3	4	1	1
Oltványi József, öszt.	1	1	2	—	1	1	2	1	1	2	1	1
Palotás István	2	4	4	—	1	3	4	3	3	4	3	1
35 Pártos Pál, izr.	1	2	2	2	—	—	2	3	1	3	1	1
Radics Ferenc	1	3	2	2	—	—	2	2	2	2	2	1
Rónay Gyula	2	2	2	2	—	—	1	1	1	1	2	1
Schipper Miklós	1	2	2	1	—	—	1	1	1	2	—	1
Schnitzer Sándor, izr.	1	1	2	2	—	—	2	1	1	2	2	1
40 Schulz Károly, izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Schwarz Ernő, izr.	1	3	3	3	—	—	3	2	3	4	3	1

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas vagy ismétlő-e?	T a n t a r g y a k											
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Magaviselet
					Irodalom	Rajz						
Sebestyén Endre, izr.	1	1	3	—	1	1	2	2	2	2	2	1
Sevity Miroszláv, g. kel.	1	3	2	—	1	1	3	3	2	3	1	1
Singer István, izr.	2	3	3	2	—	—	2	3	2	3	2	2
45 Sugár Géza, izr.	1	2	3	3	—	—	2	2	2	3	1	2
Süss Ernő , izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Szél József	1	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1
Tóth Béla	1	1	2	2	—	—	2	1	2	2	2	1
Tóth Lajos, ág. ev.	2	4	4	3	—	—	4	3	4	4	2	2
50 Vajda Andor, izr.	1	3	2	2	—	—	2	2	2	3	2	1
Vastag László	1	2	2	—	1	1	2	3	1	2	2	1
Váradi Károly	1	3	2	—	1	1	3	2	2	2	2	1
Viblitzauser Ödön	1	2	2	2	—	—	2	3	2	3	2	1
Vuchetich István	1	2	2	2	—	—	1	1	1	2	2	1
55 Wimmer Ernő, izr.	2	2	2	2	—	—	3	3	3	3	2	1
Winckler István	1	1	2	1	—	—	1	2	1	2	2	2
Winkler Jenő, izr.	1	2	2	2	—	—	1	3	3	2	1	2
Záporý Jenő, izr.	2	2	2	2	—	—	2	1	1	2	1	2

Kimaradt: Korom Imre
Meghalt: 60 Fodor Géza

Magántanulók: Király Jolán
 Nincsics Olga
Összesen: 63.

Figyelemre méltó maradt: Kátay Béla.

A tanuló neve és vallása. osztályos vagy ismétlő-e?	T a n t á r r e g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Történelem	Természettan	Mennyviség-tan	Tornázás	Magaviselet
					Irodalom	Rajz						
Szabó Béla	2	1	3	—	2	3	3	3	3	3	3	2
Szamek Sándor, izr.	2	2	3	—	1	3	2	1	3	3	2	2
Szarvady Jenő	2	3	3	—	2	3	1	3	3	3	2	2
45 Szegzárdi József	2	3	3	3	—	—	2	2	3	4	2	2
Valentiny Gusztáv	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Vigh József	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	1	1
Vuchetich Endre	1	1	2	—	1	2	1	1	1	2	2	2
Weiss Imre, izr.	1	3	4	—	3	3	3	3	3	3	1	2
50 Zauner Richárd	2	3	3	—	1	3	3	2	3	2	2	2
<i>Vizsgálatlan maradt:</i>												
Börcsök János												
Gombos Gyula												
<i>Magántanuló:</i>												
Joszt Alajos, vizsgálatlan maradt.												
											Összesen : 53.	

Nyolcadik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétő-e?	T a n t á r g y a k												
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Bölcsészet	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Tornázás	Magaviselet
					Irodalom	Rajz							
Ajváz Boldizsár, gör. kel.	1	2	3	3	—	—	2	1	1	3	3	3	1
Bányai Mihály, öszt.	1	1	2	1	—	—	1	1	1	1	2	2	1
Bárkányi Béla	1	1	2	2	—	—	2	1	2	3	3	2	1
Bodonyi Sándor	1	2	3	3	—	—	2	2	3	3	3	1	1
5 Bokor Pál	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	1
Borbola Jenő	1	2	3	3	—	—	2	2	3	2	3	1	1
Buchmann Ágost	2	2	3	3	—	—	2	2	4	3	3	1	2
Csikós Nagy József	2	2	3	—	1	2	3	3	3	1	2	2	1
Deák Antal	2	2	3	—	2	2	3	3	2	2	3	—	1
10 Dreyer József	1	2	3	—	1	2	2	2	2	3	3	2	1
Eberhardt János	2	1	2	—	1	1	1	2	1	3	3	2	1
Erlicz János	1	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hosvai Aladár	1	1	3	3	—	—	2	3	2	3	3	2	1
Ivankovits János	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
15 Járosi Jenő	1	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1	1
Jäger Nándor	2	3	4	3	—	—	2	3	3	3	3	3	1
Kamocsay Gyula	2	2	3	—	2	3	3	3	3	3	3	2	1
Kéri József	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	4	1	1
Kilburg József	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	2	2	1
20 Klein Benő , izr.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Knöbl Ferenc	1	1	2	2	—	—	1	1	2	2	1	2	1
Koczor János, ág. ev.	1	2	3	—	1	1	2	2	2	2	3	1	1
Kunst Leo	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Leiten Miklós	1	2	3	3	—	—	2	2	1	2	3	1	1
25 Lobstein Sándor , izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Lovas János	1	2	3	3	—	—	2	1	1	1	3	3	1
Löwy Benő , izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	1
Lugosi Döme	2	1	3	3	—	—	3	3	2	2	3	1	1
Mamusics József	1	2	3	3	—	—	2	2	2	3	3	1	1
30 Miksik Tibor	1	2	3	—	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Miskolczy Géza	1	1	2	2	—	—	1	1	1	3	2	1	1
Moesz Károly, ág. ev.	1	1	2	2	—	—	1	1	1	1	2	2	1
Molnár Adorján	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Petrán György, gör. kel.	1	3	3	—	3	3	3	3	2	3	3	1	1
35 Poledna Rezső	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	2
Popper Lajos , izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Rév Kálmán, izr.	1	2	2	1	—	—	1	2	3	3	3	1	1
Ritter Károly	1	2	3	—	1	3	2	1	2	2	3	1	1
Rostos Aladár, izr.	1	1	3	—	1	3	2	2	2	2	3	2	1
40 Rotsching József	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Schäfer Béla	1	2	2	3	—	—	2	1	1	2	3	1	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet		
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló		Német nyelv	Bölcsészet	Történelem	Természettan		Mennyiséptan	Tornázás
					Irodalom	Rajz							
Schäffer Lajos	1	1	2	3	—	—	1	2	1	2	2	—	1
Scheinberger György, izr.	1	1	1	1	—	—	1	2	1	2	2	3	1
Schwarz Gyula, izr.	1	1	2	2	—	—	1	2	1	1	2	1	3
45 Schwartz János, izr.	1	1	2	2	—	—	1	2	1	3	1	1	1
Sebők Vilmos, izr.	1	1	2	—	1	2	1	1	1	2	2	2	1
Simon Kálmán, ev. ref.	1	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	—	1
Stefan Mátyás	1	3	3	3	—	—	2	2	3	2	3	1	2
Steglehner Gyula	2	2	3	—	2	3	3	3	3	3	3	2	2
50 Szendrei Jenő	2	3	4	—	2	3	3	2	2	3	3	2	1
Tamasi László	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	1
Tápai János	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Valentini István	1	2	3	3	—	—	3	1	2	1	2	2	1
Váradi Pál , öszt.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
55 Veiler Rudolf	2	2	2	—	2	2	1	3	3	3	3	2	2
Venetianer Sándor , ev. ref.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Vértés Lajos , izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Wagner Károly	1	1	2	2	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Weisz Sándor, izr.	1	1	2	2	—	—	1	1	1	1	1	2	1
60 Weiszberger Kálmán	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	2	1	1
Wolf János	2	2	3	2	—	—	1	2	3	3	2	1	1
Znojemszki Ferenc	2	2	3	2	—	—	1	2	2	2	1	1	1
<i>Magántanulók:</i>													
Kulinyi József, ev. ref.												Összesen 65.	
Nováky Ilona.													
Tábit Mihály, vizsgálatlan maradt.													

B) A nem kötelezett tantárgyakban.

I. Gyorsírás.

(A *-gal jelöltek haladó-, a **-gal gyakorló és a csillagnélküliek kezdő gyorsírók.)

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A. OSZTÁLY.		Schiller János . . .	2
		Spitzer Andor . . .	2
Blau Izidor	1	25 Szűts Sándor	2
Kuszenda Béla	3	*Tarján Pál	2
Zeisler Sándor	3	*Zeisler Imre	1
III. B. OSZTÁLY.		IV. B. OSZTÁLY.	
Bondi György	2	*Brunner Imre	2
5 Goldfahn László	2	Feuer János	2
Keleti Lajos	1	30 Gömöri Endre	1
Klein István	3	Kolozs Lajos	1
Rácz Andor	2	Pávó Ferenc	2
Rosenfeld Ferenc	3	Steiner Henrik	1
10 Víg Sándor	2	Velcsov Vince	3
Weisz István	2	35 Vuchetich György	1
IV. A. OSZTÁLY.		V. OSZTÁLY.	
Aczél István	1	*Ábrahám Gyula	2
*Ábrahám Andor	2	Ádám Dezső	2
Gyöngyösi Dániel	1	Deutsch Mátyás	1
15 Hammer Fidél	2	*Dobóczki Pál	1
Kiss István	3	40 Dombovits Gyula	2
Loria Aladár	2	Fürtös Lajos	1
May Mátyás	1	*Gallyas István	2
Pity István	2	Goldfahn Mihály	1
20 Pulitzer Imre	2	Hergovits Jenő	1
Sátor Endre	2	45 **Hódi József	1
Singer Gyula	3	*Kajtár István	2

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
		VII. OSZTÁLY.	
Kováts József	1	70 *Biedl Jenő	1
Mausz Jakab	2	Bondi Ferenc	3
Ortinau Mihály	1	**Bruchsteiner Béla	1
50 *Palócz Sándor	1	**Heinrich János	1
**Pulitzer Sándor	1	**Jung Péter	1
Schäffler János	1	75 *Lobstein Árpád	1
Schweitzer Albert	3	Rózsa Andor	3
Soós Károly	1	Steiner Sándor	1
55 Sprenger Béla	1		
Siegler János	2	VIII. OSZTÁLY:	
Tóth László	1	**Klein Dezső	1
*Weiszberger Ede	1	**Lobstein Sándor	1
Zeisler István	2	80 Manusits József	1
VI. OSZTÁLY.		**Popper Lajos	1
60 Gerő Elek	1	Scheinberger György	2
Joklicsek Emil	1	Schwarz János	2
*Kardos Mihály	2	**Venetianer Sándor	1
*Löw Lipót	2	85 **Vértés Lajos	1
Magarascvits Sándor	3	Wagner Károly	1
65 *Nacsá Lajos	2		
Pártos Pál	3	Összesen : 86	
*Singer István	1		
*Váradi Károly	1		
**Wimmer Ernő	1		

A Gabelsberger—Markovits-féle magyar gyorsírás tanítására hetenkint 2—2 órát fordítottunk, úgy a kezdőknél, mint a haladóknál. Tankönyvül Bádóg János tankönyveit, olvasmányul a Szegedi Gyorsíró idei évfolyamát használtuk. A kezdő gyorsírók száma: 55, a haladóké: 19 és a gyakorlóké: 12.

II. Műének.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
a) Kezdők.			
I. A. OSZTÁLY.			
Devics Sándor	1	Schmidt Béla	1
Egresi István	2	40 Schwendinger Iván	2
Fischer József	1	Szauer Mihály	2
Hubert Pál	1	Toulteñui Ferenc	3
5 Kern Dezső	1	Urbán István	1
Kerner Imre	1		2
Kotsis István	1	I. C. OSZTÁLY.	
Kövér Béla	1	Árvay János	1
Lichtfusz Antal	1	45 Bartók Mihály	1
10 Moll István	2	Besser György	1
Molnár Miklós	1	Csala Ferenc	2
Motika Ottó	1	Dániel Péter	2
Muszil Vilmos	1	Eisenbarth Nándor	1
Parecco Endre	1	50 Farkas Mihály	2
15 Pottyondi Imre	1	Ferencsevits György	1
Rényi Gyula	1	Freot Lajos	1
Telléri Géza	1	Gulácsi György	1
Vass Béla	2	Hahn József	2
Vig Jenő	1	55 Huszáresek Nándor	1
20 Zámbo György	3	Huszka Béla	1
		Klonkay Károly	2
		Lusztig Sándor	1
		Neff Mátyás	1
		60 Pintér Károly	1
		Schüll János	1
		Székely Sándor	1
		Szlarosza Gyula	1
		Thanhoffer Emil	1
		65 Varga István	1
		b) Haladók.	
		I. B. OSZTÁLY.	
		Bende György	1
		Jókai Emil	1
		Neidik István	1
		Tomori Vidor	1
		I. C. OSZTÁLY.	
		70 Agócsi Gyula	2

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
II. A. OSZTÁLY.		Endrényi József . . .	1
		Fürtös Béla . . .	1
	1	Horváth Lajos . . .	1
	2	Kern Lajos . . .	1
	1	115 Kovács Andor . . .	1
	1	Köpfer Mihály . . .	1
75	1	Lantos István . . .	1
	1	Mihálovits Géza . . .	1
	1	Pintér Mihály . . .	1
	1	120 Snaiker Imre . . .	1
	1	Spergely Tibor . . .	1
80	1	Stich Antal . . .	1
	1	Strubert Géza . . .	1
	2	Szattler Ágoston . . .	1
	2	125 Teleky Sándor . . .	1
	1	Vagács Andor . . .	1
85	1	III. B. OSZTÁLY.	
	1	Hogyor Jenő . . .	1
	1	Józsa András . . .	2
	1	Juhász Kálmán . . .	1
	1	130 Klein István . . .	1
	1	Muha Béla . . .	1
	1	Novák Oszkár . . .	1
	1	Oczvirk Elemér . . .	1
	1	Pánczél Miklós . . .	1
	1	135 Szabó Géza . . .	2
	1	Szél József . . .	1
	1	Takács Zoltán . . .	1
II. B. OSZTÁLY.		IV. A. OSZTÁLY.	
	1	Ábrahám Andor . . .	1
90	1	Frey András . . .	1
	1	140 Gilicze Béla . . .	1
	1	Hille Alfréd . . .	1
	1	Kiss István . . .	1
	1	Klivinyi István . . .	1
	1	Lőrinczy Endre . . .	1
	1	145 May Frigyes . . .	1
	1	Molnár László . . .	1
	1	Nagy József . . .	1
	1	Pily István . . .	1
	1	Szendrey László . . .	1
III. A. OSZTÁLY.		150	Szücs József . . .
110	1		1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Tarján Pál	1	Schipper Miklós . .	1
Tóth István	1	Tóth Béla	1
Veszelovszky Dezső .	1	Vastag László . . .	1
IV. B. OSZTÁLY.		VII. OSZTÁLY.	
Heinrich Péter . . .	1	Gaberdeen Ede . . .	1
155 Hepp Miklós	1	180 Heim Géza	1
Jambrik László . . .	2	Nagy István	1
Mamusits László . . .	1	VIII. OSZTÁLY.	
Miskolczi Gyula . . .	1	Bányai Mihály . . .	1
Niklos Ferenc	1	Bodonyi Sándor . . .	1
160 Polonyi Gyula . . .	1	Buchmann Ágost . . .	1
Ujházi Lajos	1	185 Csikós József . . .	1
V. OSZTÁLY.		Dreyer József	1
Baitz Mihály	1	Járosi Jenő	1
Berényi János	1	Kamocsay Gyula . . .	1
Hergovits Jenő	2	Kéri József	1
165 Kajtár István	1	190 Lovas János	1
Kovács József	1	Lugosi Döme	1
Siegler János	1	Miskolczi Géza . . .	1
VI. OSZTÁLY.		Molnár Adorján . . .	1
Bruck Nándor	1	Petrán György	1
Daka János	3	195 Poledna Rezső . . .	1
170 Dobai János	1	Ritter Károly	1
Gruber András	1	Schäffer Lajos	1
Kiss Ernő	1	Stefán Mátyás	1
Máyer Antal	1	Szendrey Jenő	1
Nessel Gyula	1	200 Wagner Károly . . .	1
175 Ocskay Mihály . . .	1	Weiler Rudolf	1
		Znojemszky Ferenc . .	1
		Összesen : 202	

A műének tanítására hetenkint 4 óra fordítaltott. A tanulók két csoportra voltak osztva. A kezdők tanítása a hangjegyek, ütemek, pauzák, módosító jelek ismertetésére terjeszkedett. A haladók Zsasskovszky négy szolamra alkalmazott magyar és latin egyházi énekeit tanulták, továbbá néhány darabot a „Palestrina“ füzetéből, az „Őseink Buzgóságából“ Bogisichtől stb. A betanult egyházi énekeket ünnep- és vasárnap a tanuló-ifjuság szent miséjén énekelték. Az egyházi énekeken kívül világi műdarabokat is tanultak Harrach dr.: „Arion“ gyűjteményéből. Zsasskovszky: „Egri Dalmok“ c. gyűjteményéből s ezeket a főgimnázium ünnepélyein adták elő.

III. Szabadkézi rajz.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A. OSZTÁLY.		Schiller János .	2
		Szendrey László	3
Fürtös Béla . . .	1	IV. B. OSZTÁLY.	
Kovács Andor . .	2	Büsch Viktor	2
Lantos István . .	3	Veszelovszky Gyula .	1
Schlachter Antal .	2	VI. OSZTÁLY.	
5 Schnaigel Imre . .	3	25 Berecz Imre	1
Spergel Tibor . . .	1	Jokliesek Emil	1
Stich Antal	2	Kardos Mihály	1
Szattler Agoston .	1	Koczor Gyula	2
III. B. OSZTÁLY.		Oltványi József . . .	1
Brunner József . . .	3	30 Sebestyén Endre . .	1
10 Horváth Dénes . .	1	Sevity Mirosláv . . .	1
Kovács István . . .	1	Váradi Károly	1
Magyari Nándor . .	2	Vastag László	1
Rácz Andor	3	VII. OSZTÁLY.	
Schmidt Károly . . .	1	Burg Lajos	1
15 Takács Zoltán . .	1	35 Gál József	1
IV. A. OSZTÁLY.		Hamza György	1
Ábrahám Andor . . .	1	Jung Péter	1
Hogyor Gyula	1	Szabó Aurél	1
Lőrinczy Endre . . .	1	Összesen : 38	
May Mátvás	2		
20 Nagy József	2		

IV. Francia nyelv.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
VIII. OSZTÁLY.		*Löwy Benő	1
*Bányai Mihály . . .	1	10 *Mamusics József . .	2
*Buchmann Agoston .	2	*Miskolczi Géza	1
*Deák Antal	2	*Popper Lajos	1
*Ivankovits János . . .	1	*Rév Kálmán	1
5 *Járosi Jenő	2	*Rothsching József . .	1
*Kilburg József	2	15 *Schwartz János	2
*Klein Dezső	1	*Sebők Vilmos	1
*Lobstein Sándor . . .	1	*Venetianer Sándor . .	2
		*Weiszberger Kálmán .	1

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
VII. OSZTÁLY.		IV. A. OSZTÁLY.	
*Lobstein Árpád	1	Kern Aurél	1
VI. OSZTÁLY.		Loria Aladár	1
20 Istvánfi Endre . . .	2	Pulitzer Imre	1
*Joklicsek Emil . . .	2	Tarján Pál	1
*Magarasevics Sándor	2	35 Zeisler Imre	2
*Nacs Lajos	1	IV. B. OSZTÁLY.	
Tóth Lajos	3	Feuer János	2
25 *Winkler István . . .	1	Gábor Endre	1
V. OSZTÁLY.		Miskolezi Gyula . . .	1
Ábrahám Gyula	1	Vuchetics György . .	1
Águsztics Jenő . . .	1	III. A. OSZTÁLY.	
Goldfahn Mihály	1	40 Kern Lajos	2
Weiszberger Ede . . .	1	Mukits Attila	2
30 Zauner István	1	Pollák Endre	2
		Schwartz Pál	1
A *-gal jelöltek haladók.		Összesen : 43	
<p>A tanfolyamban kezdők és haladók vettek részt, heti 2—2 órában. Tandíjul havonként két koronát fizettek, mely alól 19 szegényebb sorsú tanuló nyert fölmentést. Végzett tananyag: a) kezdők: az olvasás szabályai, az avoir és être segédigék, az er, ir, oir és re végzetű igék ragozása, főnevek, melléknevek, névmások, számnevek megfelelő fordítás (franciából magyarra és viszont) és beszélgetés alapján. b) Haladók: Ismétlések után a rendhagyó, személytelen és visszaható igék. A szenvedő igeragozás. A participe, passé és présent használata. A névmások és viszonyszók. Az igeidők és igemódok használata. Az igeidők egyezése. Az infinitif használata megfelelő fordítás és beszélgetés alapján. Tankönyv: Mébold és Ujvári: Francia nyelv és olvasókönyv kezdők és haladók számára. Dr. Kálmán Miksa: Francia társalgó, Contes choisis Des Frères Grimm traduits de l'allemand par Frédéric Baudry.</p>			

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata:

Az előmenetel rovatában: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen; a magaviselet rovatában: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz.

Rövidítések jelentménye.

gör. kath. = görög katolikus vallású; — gör. kel. = görög keleti vallású; gör. kel. r. = görög keleti román vallású; — ág. ev. = ágostai ev. vallású; — ev. ref. = evangélikus református vallású; izr. = izraelita vallású; — ism. = ismétlő; — öszt. = ösztöndíjas. Ahol a név után a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő. — A tornázás rovatában — = fölmentetett.

Játékdélutánok.

A játékok vezetésére ez iskolai évben is Both Ferenc dr., Frank István és Floderer Imre tanárok vállalkoztak szept., okt., április, május és június hónapokban (vasárnap kivételével) mindennap 4—6 óra között gyakorolták az ifjúsággal a játékok különböző nemeit. A három I., a két II., a két III., a két IV., az V—VI. és VII—VIII. osztályok összevonásával a tanulók 6 játszócsoportot alkottak. Játékterül az Erzsébetligetnek 7500 m² gyepes tere szolgál, mely minden oldalról fával szegélyezett.

Tornaverseny.

A folyó évi május hó 27. és 28. napjain Budapesten megtartott országos ifjúsági tornaversenyen Timina Ödön tornatanár vezetése, Fekete Ipoly és Both Ferenc dr. tanárok felügyelete alatt intézetünkben 50 ifja vett részt.

Növendékeink a következő versenyekben tüntek ki:

1. A főversenyen, a m. kir. vallás- és közokt. miniszter vándordíjáért, a zászlóért 20 növendékből álló csapatunk versenyzett s abban magát kitüntetvén, az intézet oklevelet, a csapat minden egyes tagja pedig bronz-érmet nyert.

A 20-as csapat nagyság szerinti sorrendben a következő ifjakkól állott:

1. Fáy István. 2. Berényi János. 3. Sevity Dragutin. 4. Csík József. 5. Magyar István. 6. Ökrös Gyula. 7. Berecz Imre. 8. Sevity Miroszláv. 9. Németh József. 10. Kőrösi János. 11. Ocskay Mihály. 12. Vigh József. 13. Högyor Gyula. 14. Bérczi Imre. 15. Máhler Gusztáv. 16. Fáy György. 17. Kiss Ernő. 18. Horváth Endre. 19. Kiss István. 20. Ökrös János.

2. A mintacsapat tornázásnál a nyújtón, melyen intézetünk 8 növendékkal versenyzett, kitünően végzett gyakorlataikért az intézet számára kitüntető oklevelet nyertek.

3. A kötelező botgyakorlat bemutatásával, melyen mind az 50 növendék részt vett, az intézet részére elismerő oklevelet szereztek.

4. A szabadon választott botgyakorlatért, melyet 24 tanulónk mutatott be, szintén elismerő oklevelet kapott az intézet.

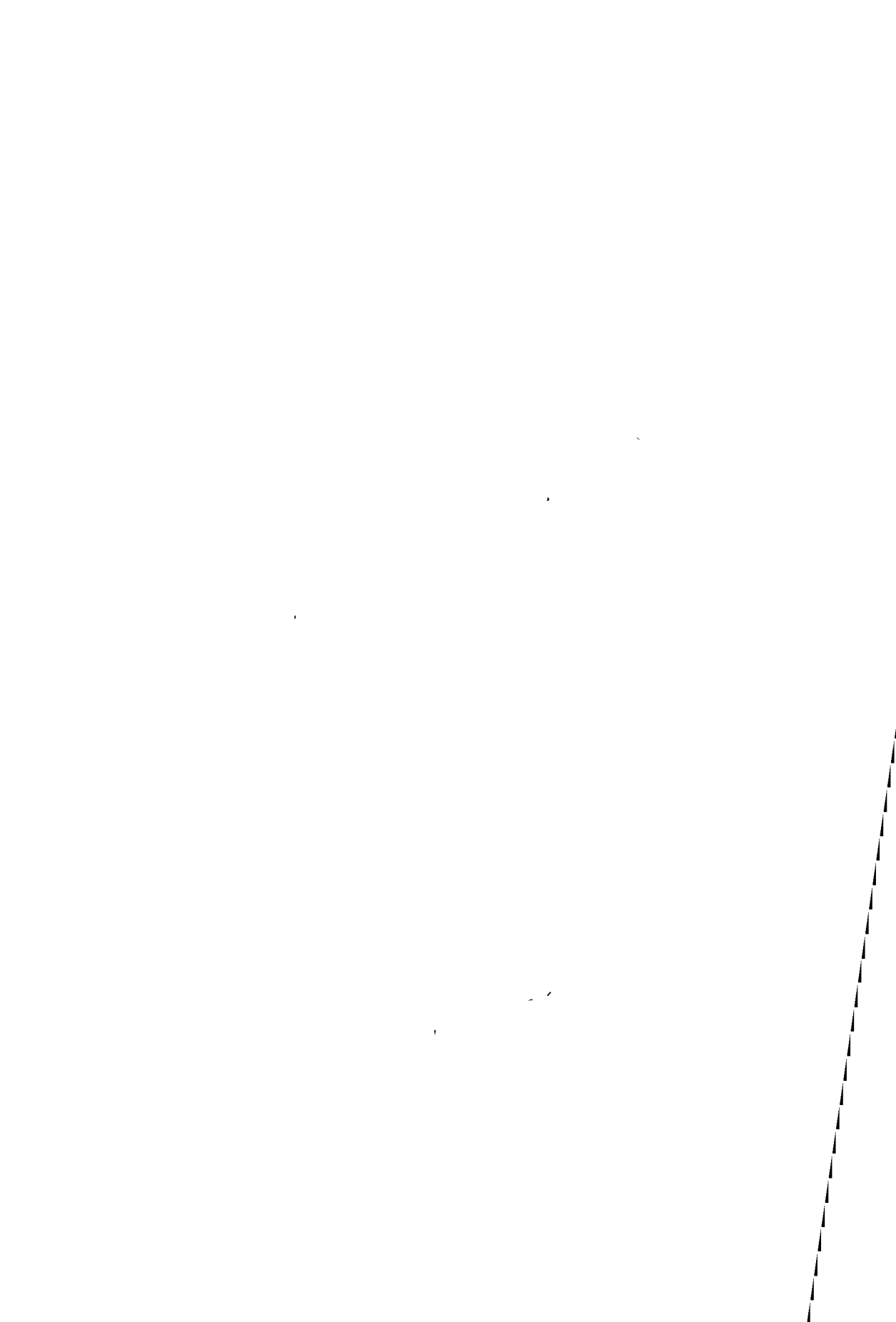
5. Részt vettek végül növendékeink a futómászás egyéni versenyben is, melyen minden osztályból csak egy növendék versenyezhetett. Mind a négy osztálybeli versenyzőnk győzött és pedig: Berényi János V. o. és Fáry István VII. o. tanulók ezüst érmet, Sevity Miroszláv VI. o. és Ökrös Gyula VII. o. tanuló, mint póttag, Bokor Pál VIII. o. tanuló helyett, bronz-érmet nyertek.

Kürtös: Sevity Dragutin VII. o. tanuló volt; dobosok: Kovács József V. o. és Sugár Géza VI. o. tanulók voltak.

Zászlótartó: Bodonyi István VIII. o., az intézeti jelző tábla vivője: Winkler Jenő VI. o. tanuló volt.

Statisztikai kimutatások.

I. A tanulók általános áttekintése.

Osztály	a) Az egész tanév folyamán felvett tanulók						A múlt tanévhez képest		Az összes beírtak közül tandíjat illetőleg			b) A tanulók közt vallásra nézve volt							c) A tanulók közt anyanyelvre nézve volt					d) A tanulók nyelvismerete						
	s z á m a			k ö z ü l			apadtás	növekedés	fizető volt	mentes volt		róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti szerb	gör. keleti román	ágostai evang.	ev. református	unitárius	izraelita	magyar	német	román	lót	szerb román	bolgár	más nyelvű	csak magyarul beszél	hányan tudtak magyarul		
	beírtott	kimaradt	még halt	vizsgálatlan maradt	vizsgálatot tett	magántanuló				haladó	ismétlő																		egész	fél
I. A.	60	1	—	2	57	—	54	6	2	—	56	4	—	39	—	1	1	3	2	—	11	43	12	1	—	1	—	—	27	57
I. B.	62	4	1	—	57	—	52	10	2	—	55	7	—	43	1	2	—	—	1	—	10	43	12	—	2	—	—	43	57	
I. C.	61	5	—	—	56	1	55	6	—	—	52	8	1	50	—	2	—	—	1	—	3	43	12	—	1	—	—	36	56	
II. A.	62	4	—	—	58	1	59	3	—	—	50	10	2	47	—	3	—	—	3	—	18	47	11	—	—	1	—	38	58	
II. B.	62	1	1	—	60	—	59	3	4	—	43	15	4	44	2	—	1	3	2	—	8	47	13	—	—	—	—	43	60	
III. A.	56	1	—	—	55	2	53	3	3	—	46	7	3	37	1	—	—	4	2	—	11	48	6	—	—	1	—	42	55	
III. B.	57	4	—	1	52	—	53	4	1	—	41	12	4	34	—	1	—	5	2	—	10	46	5	—	—	—	1	38	52	
IV. A.	62	3	—	—	59	2	59	3	—	4	53	5	4	37	—	1	—	3	4	—	14	47	11	—	—	1	—	36	59	
IV. B.	53	1	—	—	52	—	47	6	5	—	35	15	3	38	—	—	—	1	—	—	13	46	5	—	—	1	—	37	52	
V.	66	—	1	—	65	—	63	3	3	—	49	12	5	45	—	1	—	1	5	—	13	54	11	—	—	—	—	34	65	
VI.	63	1	1	1	60	2	62	1	—	3	49	11	3	31	—	4	—	2	2	—	21	58	2	—	4	—	1	40	60	
VII.	53	—	—	3	50	1	53	—	17	—	41	11	1	34	—	2	2	1	—	—	11	43	6	—	—	1	—	30	50	
VIII.	65	—	—	1	64	3	60	—	—	1	49	10	6	44	—	2	—	2	3	—	13	5	8	—	—	1	—	40	64	
Összesen	782	25	4	8	745	12	734	48	34	11	619	127	36	513	4	16	4	24	28	—	156	615	114	1	—	11	2	484	745	
											782											745								

Osztály	g) A tanulók illetősége							k) A tanulók egészségi állapota				i) A tanulók magaviselete*				j) A fegyelmi esetek száma				k) A tanulók mulasztása				
	helybeli	megyebeli	más megyébeli	fiumei és kerületbeli	horvát- és szlavonországi	más állambeli	amerikai	betegségi eset				hány tanuló kapott				igazgatói megrovásban részesült	tanárkari megrovásban részesült	tanács folytán elítélt	kizárított	a mulasztott tanítási órák közül		hány tanuló nem mulasztott	hány tanuló mulasztott igazolatlanul	
								nem járványos	komoly	súlyos	járványos	jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz					igazolatott	nem igazolatott			
I. A.	32	5	20	—	—	—	—	122	3	4	—	38	18	1	—	—	—	—	—	—	887	8	14	1
I. B.	34	—	23	—	—	—	—	110	11	3	1	40	17	—	—	1	—	—	—	1244	—	9	—	
I. C.	36	—	20	—	—	—	—	78	4	6	—	38	17	—	—	—	—	—	—	1261	—	13	—	
II. A.	39	2	16	—	—	—	1	114	7	3	—	45	12	—	—	—	—	—	—	1257	—	15	—	
II. B.	36	1	23	—	—	—	—	79	8	6	1	45	15	—	—	—	—	—	—	954	—	19	—	
III. A.	31	2	22	—	—	—	—	111	3	2	—	43	10	—	—	—	—	—	—	1178	—	12	—	
III. B.	33	3	16	—	—	—	—	88	2	3	—	41	11	—	—	—	—	—	—	1033	—	15	—	
IV. A.	36	2	21	—	—	—	—	103	5	—	—	49	8	—	—	—	—	—	—	837	—	17	—	
IV. B.	35	4	13	—	—	—	—	166	8	—	—	51	1	—	—	—	—	—	—	1561	—	14	—	
V.	48	1	16	—	—	—	—	162	14	—	1	53	12	—	—	—	—	—	—	1803	—	10	—	
VI.	48	2	10	—	—	—	—	165	7	2	—	48	10	—	—	—	—	—	—	1300	—	7	—	
VII.	38	1	11	—	—	—	—	64	7	11	—	34	16	—	—	—	—	—	—	1142	—	8	—	
VIII.	41	1	22	—	—	—	—	56	1	—	—	56	5	1	—	—	—	—	—	1678	5	6	1	
Osszesen	487	24	233	—	—	—	1	1418	80	42	4	581	152	2	—	7	—	3	—	16175	13	159	2	
	745						1544				735				10									

* A magántanulók a magaviseletből nem osztályoztatnak.

Ila. A tanulásban tett előmenetel.

A r e n d e s t a n t á r g y a k a t v é v e														
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y b a n													
Minden tantárgyból teljes eredménnyel	6	2	5	5	4	8	2	8	4	6	5	5	10	70
Minden tantárgyból legalább jó eredménnyel	9	9	9	13	8	12	14	13	8	13	13	13	12	146
Minden tantárgyból legalább elégséges eredménnyel	29	25	22	29	29	22	24	31	35	35	31	28	37	377
Egy tantárgyból elégtelen eredménnyel	5	4	2	3	11	3	8	4	4	7	9	3	4	67
Két tantárgyból elégtelen eredménnyel	2	4	8	2	2	2	—	2	1	2	—	1	1	27
Több tantárgyból elégtelen eredménnyel	6	13	10	6	6	8	4	1	—	2	2	—	—	58
Összesen .	57	57	56	58	60	55	52	59	52	65	60	50	64	745

IIb. A tanítás eredménye összefoglalva.

A tanulók előmenetele	O s z t á l y o n k é n t																								Összesen			
	I. A.		I. B.		I. C.		II. A.		II. B.		III. A.		III. B.		IV. A.		IV. B.		V.		VI.		VII.				VIII.	
	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint	szám szerint	0/0 szerint
Tanulók száma	57	—	57	—	56	—	58	—	60	—	55	—	52	—	59	—	52	—	65	—	60	—	50	—	64	—	745	—
Felsőbb osztályba léphet	44	77:19	36	63:16	36	64:29	47	81:03	41	68:23	42	76:37	40	76:92	52	88:14	47	90:35	54	83:08	49	81:66	46	92:00	59	92:19	593	79:59
Javító vizsgálatot tehet . . .	5	8:77	4	7:02	2	3:57	3	5:17	11	18:33	3	5:45	8	15:39	4	6:78	4	7:69	7	10:77	9	15:00	3	6:00	4	6:25	67	8:99
Az osztályt ismételni tartozik	8	14:04	13	22:80	15	26:78	7	12:07	6	13:34	9	16:36	4	7:69	2	3:39	1	1:92	3	4:61	2	3:34	1	2:00	1	1:56	74	9:94
Nem ismételhet	—	—	4	7:02	3	5:36	1	1:73	—	—	1	1:82	—	—	1	1:69	—	—	1	1:54	—	—	—	—	—	—	11	1:48

III. Az 1904—1905. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye.

a)		b) Az írásbelin		c)	d)	e) A szóbelin					f) Az érettségit sikerrel végzett ifjak közül																
Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?		Hány készítette el minden dolgozatát legalább elégséges eredménnyel?		Hányan utasítottak az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?	Hányan bocssáttak összesen szóbelire?	A szóbeli vizsgálat elől betegség miatt visszatépet					p á l y á r a k é s z ü l t																
						Hány lett teljesen	Hány jól	Hány egyszerűen	Hány utasított javító vizsgálatra?	Hány utasított ismétlő vizsgálatra a szóbeli alapján?	theologiai	bölcsész	jogi	orvosi	mémöki	építészi	gépész	vegyész	gazdasági	erdészeti	hányászati	ipari	kereskedői	alsóbb hivatalnok	katonai	művész	meg nem határozott
						é r e t t ?																					
84	78	6	78	1	18	10	34	15	7	10	7	16	5	5	—	—	—	4	1	—	—	4	4	5	1	—	

E tanév folyamán 4 ízben voltak érettségi vizsgálatok, u. m.: szeptember, december, március és június hónapokban. Szeptember hónapban első teljes vizsgálatra állott: 15 tanuló; ezek közül érett 2, javító vizsgálatra utasított 6, ismétlőre 7. Pótló vizsgálatot tett 1 a latinból, sikerrel.

December hónapban első teljes vizsgálatra állott 3; 1 sikerrel, 2 javító vizsgálatra utasított. Első javító vizsgálatot tett 5, sikerrel.

Március hónapban első javító vizsgálatot tett 1, sikerrel; második javítót 1, sikerrel; 1 pedig pótlót a görögből, sikerrel.

Június hónapban első teljes vizsgálatra állott 60; sikerrel végzett 53. Ismétlő vizsgálatot tett 6, sikerrel.

E szerint tehát a tanév alatt első javító vizsgálatot tett: 6, sikerrel; második javító vizsgálatot tett 1, sikerrel; ismétlőt 6, sikerrel. Pótló érettségi vizsgálatot tett 2 realiskolát végzett tanuló: 1 a latinból sikerrel, 1 pedig a görögből sikerrel.

Az a), b), c), d) rovatok csak azon tanulókra vonatkoznak, kik első ízben tettek érettségi vizsgálatot, az f) rovat adatai pedig az érettségit sikerrel befejezett összes ifjakra.

IV. Az egész tanév alatt beirt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint az 1904—1905. tanév végén.

Illetőségi hely	O s z t á l y													Összesen
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Szeged	35	36	39	41	38	32	35	39	36	49	51	41	42	514
Amerika	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Alsó-Fehérmegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Aradmegye	—	—	2	4	2	1	1	1	2	—	—	1	—	14
Bács-Bodrogmegye	4	1	1	4	2	4	4	5	1	3	2	1	—	32
Baranyamegye	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Békésmegye	1	—	1	—	—	2	—	1	1	1	—	—	—	7
Biharmegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Csanádmegye	1	—	2	1	3	4	2	2	—	—	—	2	3	20
Csongrádmegye	5	—	—	2	1	2	4	2	4	1	2	1	1	25
Fehérmegye	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Gömörmegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Hevesmegye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Hontmegye	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Hunyadmegye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Krassó-Szörénymegye	1	4	1	—	—	—	1	—	—	3	—	—	1	11
Máramarosmegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Nyitra megye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye	1	2	3	1	—	—	1	1	—	1	—	—	2	12
Pozsonymegye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Sopronmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Szatmármegye	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Szepesmegye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Temesmegye	2	1	3	2	4	1	2	6	—	2	2	4	6	35
Tolnamegye	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Torontálmegye	5	15	9	6	7	6	4	4	9	5	6	3	8	87
Zalamegye	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	3
Összesen :	60	62	61	62	62	56	57	62	53	66	63	53	65	782

Szertárak.

a) Természettani szertár.

Az 1904—1905. tanévben a szertár a következő készülékekkel gyarapodott: Grammofon, Frank István tanár úr ajándéka; drótnélküli távirókészülék (Braun rendszere), 8 drb szárazelem és 1 drb Koherer-vizsgáló. Morsc-féle írókészülék. Kulcs a táviróhoz. Súlytétel. Összesen 703 K értékben.

b) Vegytani szertár.

A természettani és ásványtani előadások alkalmával bemutatott kísérletéknél felhasznált anyagok kellő mennyiségben beszereztettek.

c) Természetrajzi szertár.

Vétel útján szereztetett: 1 mikrophotographáló készülék teljes felszereléssel 243 kor. 85 és praeparáló eszközök 26 kor. 40 fillér értékben. Ajándékozás útján szaporodott az állattani és az ásványtani rész: Ngs. dr. Hamza Géza törv. elnök az ásatag csontokat; Molnár Miklós I. a) oszt. tanuló 1 drb. faopált, Tallián Jenő I. a) oszt. tanuló keletafrikai rovarokat, Domonkos Antal IV. a) oszt. tanuló 1 drb. mammut fogat, Schaffer Béla VIII. oszt. tanuló 1 drb. levéllenyomatot ajándékozott a szertárnak.

d) Történelmi és földrajzi szertár.

Vétel útján: Gr. Apponyi, Wekerle, Deák, Kazinczy, Kisfaludy Károly, Szilágyi Dezső acélmetszetű arcképei 19 K 20 f.-ért. Kogutowicz: A föld térképe Merkator projectioban 22 K. Kogutowicz: A föld képe féltekékben 18 K 70 f. Körösi—Kogutowicz: Az európai államok gyarmatainak térképe a XVIII. század végén 22 K. Márki—Kogutowicz: Magyarország N. Lajos

korában 16 K 50 f. Ajándék útján: Kogutowicz: Olaszország pol. térképe 16 K 50 f. A nm. vkm. ajándéka.

e) Filológiai muzeum.

Gyarapodás vétel útján: A trójai háború alakjai. Homeros Iliása után. 41 drb Terracotta alak 25 cm. magas, 280 K értékben. Tartalom: 1. Páris. 2. Aias, Telamon fia. 3—7. Achilleus kocsin, kocsivezetővel és két lóval. 8. Aeneas. 9. Aias, Oileus fia. 10. Peneleos. 11. Odysseus. 12. Menelaos. 13. Diomedes. 14—18. Hector kocsin, kocsivezetővel és két lóval. 19. Archilochos. 20. Paudaros. 21. Chromios. 22. Polydoros. 23. A görögök Heroldja. 24. Thetis. 25. Andromache. 26. Minerva (Pallas Athene). 27. Venus (Aphrodite). 28. Helena. 29. Priamos. 30. Antenor. 31. Nestor. 32. Hekabe. 33. Agamemnon. 34. Mercurius (Hermes). 35. Akamas. 36. Patroklos. 37—38. Fogoly trójai ifjak. 39. Vulkán (Hephaistos). 40. Trójai trombitás. 41. Diana (Artemis).

f) Éremtár és régiséggyűjtemény.

Az intézet érem- és régiséggyűjteményét szíves adakozásaikkal gyarapították: *Buziási Eisenstädter Róbert* összesen 20 érmet adományozott; u. m. 1. Magyar érmek: IV. Béla (1 ep), V. László (1 ep), III. Béla (1 ep), II. Béla (1 ep), ? István (1 ep), Mária (1 ep), II. Rudolf (1 ep), Károly Róbert (1 ep), II. Ulászló (1 ep), 2. Erdélyi érmek: Bethlen Gábor (1 ep), II. Rákóczi Ferenc (1 rp), Báthory Kristóf (1 ep), Apafy Mihály (1 ep), Bocskay István (1 ep) idejéből. 3. Magyar emlékérmek: I. József koronázási éé, Mária Terézia és férje bányalátogatási éé, II. József és II. Lipót bányalátogatási éé, III. Károly koronázási éé, II. Lipót koronázási éé, I. Ferenc koronázási éé. *Lázár György dr.*, a Dugonics-Társaság elnöke Csokonai Mihály elhalálózásának 100 éves évfordulójára vert éé. *Puky József* Thaly Kálmánnak 1904. márc. 10. emlékére készült éé. *Popper Mór* II. Zsigmond Ágost lengyel király idejéből 1 ep. Török pénz 1 ep. *Az intézet tanulói közül adakoztak*: Kern Aurél IV. a. 1 ep Nerva császár korából, 1 dán ep, 1 rp I. Ferenc idejéből; Szendrey László IV. a. 10 drb pp. Van az éremtárban összesen 2041 drb érem és 139 papírpénz. (éé = emlékérem; pp = papírpénz; ep = ezüstpénz; rp = rézpénz). A jótékony adakozók fogadják az intézet hálás köszönetét.

g) Rajzszeretár.

E szeretár gyarapodása vásárlás útján: A természet után való rajzolásához 17 drb részben színezett faminta és 7 drb szobormű a klasszikus korból. Összesen: 238 korona 70 fillér értékben.

h) Ének- és zeneszerek.

Az énekszerek ezidei gyarapodása vétel útján : Zsaskovszky : „Énekeskönyv“ 15 példány à 2 K. 40 f. Összesen 12 korona értékben. Harrach dr. : „Arion“ I. 34 példány à 1 K. Összesen 34 korona értékben. Harrach dr. : „Arion“ II. 34 példány à 1 K. 30 f. Összesen 44 K. 20 f. értékben. Zsaskovszky : „Egri dalnok“ 25 példány à 3 K. 40 f. Összesen 85 korona értékben.

A zeneszerek gyarapodása : hangjegyek 50 korona értékben.

K ö n y v t á r a k.

a) Tanári könyvtár.

A folyó évi gyarapodás vétel útján: a) *Tudományos folyóiratok és szakközlemények* 1904—1905-re: *Annalen der Physik und Chemie* (Wiedemann). — A természet. Szerk. Lendl Adolf és Lakatos Károly. — Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál. — Erdély. Szerk. Radnóti Dezső. — Erdélyi Múzeum. Szerk. Szádeczky Lajos. — Egészség. Szerk. Frank Ödön. — Földrajzi közlemények. Szerk. Berecz Antal. — Gyakorlati Paedagogia. Szerk. Madzsar Gusztáv. — Katholikus Paedagogia. Szerk. Gyürky Ödön. — Képes Folyóirat. Szerk. Nagy Miklós. — Lehrproben und Lehrgänge. Dr. Fries und dr. Menge. Halle. — Magyar Iparművészet. Szerk. Fittler Kamill. — Magyar Nyelv. Szerk. Szily Kálmán. — Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. — Magyar Oklevélszótár. Szerk. Zolnai Gyula. — Magyar Paedagogia. Szerk. Négyesy László. — Országos Középiszkolai Tanáregyesületi Közlöny. Szerk. Rajner Ferenc. — Phylologiai Közlöny. Szerk. Heinrich G. és P. Thewrewk E. — Természettudományi Közlöny. Szerk. Szily Kálmán. — Tornaügy. Szerk. Kovács Rezső. — Zeitschrift für die österr. Gimmásien. K.: Schenkl. Wien. — Zeitschrift für mathem. und naturwiss. Unterricht. Hoffmann, Leipzig. — Összesen 22 cím, 30 kötet, 249 füzetben, 259 K 05 f. értékben.

b) *Könyvek*: Amicus Juventus: Pályamutató. Bpest, 1901. — A műveltség könyvtára: A technika vívmányai az utolsó száz évben. Szerk. Hollós József és Pfeifer Ignác. Bpest, 1905. — Gr. Andrássy Gyula: A magyar állam fönmaradásának és alkotmányos szabadságának okai. 2 kötet. Bpest, 1901. és 1905.

Az iparművészet könyve. Szerk. Ráth György. 2. kötet. Bpest, 1905. — Bréhm Alfréd: Állatok világa. VII. köt. Csúszómászók és kétéltűek. VIII. köt. Halak. Bpest, 1905. — Beöthy Ákos: A magyar államiség fejlődése. 3 kötet. Bpest. — Bross: A művészeti rajz és tervezés elemei. Bpest, 1905. — Brunner: Didaktik und Methodik der Katholischen Religionslehre. München, 1898. — Drumár János: Zenetörténet. Debrecen, 1904. — Ferenczy István: Életpályák. 3. kiad. Pozsony—Bpest, 1905. — Gr. Fes-

tetich Rudolf: Emberevők között. Ford. franciából Sárosi Béla. Bpest, 1905. — Dr. Fináczy Ernő: A magyarországi középiskolák multja és jelene. Bpest, 1896. — Glatz Károly: Kiss József. Irod. tanulm. Bpest, 1904. — Hám Sándor: Költemények. Sátoraljaújhely, 1904. — Italia. Irta: Berzeviczy Albert. 2. kiad. Bpest, 1905. — Ivan Müller: Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft. 6 köt. München. — Jókai önmagáról. Bpest. 1904. — Dr. Kardos Samu: Br. Wesselényi Miklós élete és munkái. 2 köt. Bpest, 1905. — Kraemer: Weltall und Menschheit. III—IV. köt. Berlin. — Dr. Lázár Béla: Paál László. Bpest, 1905. — Leipnik Nándor: A barbizoni művészek. Bpest, 1905. — Makay István: Fizikai laboratórium. IV. köt. VI—VII. rész. Bpest, 1904. — Malonyai Dezső: Mednyánszky. Bpest, 1905. — Dr. Molnár István: A váradi sorozás vagy a szeszes italok hatásai. Bpest, 1904. — Nagy Képes Világtörténet. Szerk. Marczali Henrik. I—XI. köt. Bpest. — Pallas Lexikon. XVII—XVIII. (I. II. pótkötet). Bpest, 1904. — Pirchala Imre: A magyarországi középiskolák rendje. I—II. köt. Bpest, 1905. — Pozsony vármegye és Pozsony (Magyarország monografiája). Bpest, 1905. — Dr. Rézbányai József: Az egyházi szónoklat kézikönyve. Pécs—Bpest, 1904. — Dr. Rézbányai József: Az egyházi szónoklat egyetemes története. Esztergom, 1904. — Schneller István: Paedagogiai dolgozatok. Bpest, 1900. — Simonyi Zsigmond: A magyar nyelv. Bpest, 1905. — Stauber József: Százalék-tábla (1—1000). 2 péld. — Gr. Széchenyi István munkái. I. k. (Hitel. Világ). Bpest, 1904. — Dr. Thanhoffer Lajos: A mikroszkop és alkalmazása. Bpest, 1894. — Dr. Toischer: Theoretische Pädagogik und allgemeine Didaktik. — Vértesy Dezső: Theokritos költeményei. (Ford.) Bpest, 1904. — Dr. Vietorisz József: Vergilius eclogái. (Latin-magyar). Bpest, 1904. — Dr. Weisz J.: Világtörténet. 12—13. köt. Nagybecskerek, 1904. — Weltall und Menschheit. Kiadja: Hans Kraemer. V. köt. Leipzig etc. 1905. — Dr. Wendt: Didaktik und Methodik des Deutschen Unterrichtes und der phil. Propädeutik. München, 1905. — 41 mű, 66 kötetben, 554 K 84 f. értékben.

A Magyar Tudományos Akadémia 20 K. átalányért a következő műveket küldötte meg intézetünknek: a) Tudományos folyóiratok és szakközlönyök: Akadémiai Almanach 1905-re. — Akadémiai Értesítő 1904/1905-re. — Archeologiai Értesítő. XXIV. 3—5. XXV. 1—2. Bpest, 1904—1905-re. — Akadémiai Emlékbeszédok. XII. 5—11. Bpest, 1904—1905. — Értekezések a nyelv- és széptudom. köréből. XIX. 1—6. Bpest, 1904—1905. — Értekezések a társad. tud. köréből. XIII. 2—3. Bpest, 1904. — Math. és termtud. közlemények. XXVIII. 3. Bpest, 1905. — Értekezések a tört. tud. köréből. XX. 1—3. Bpest, 1904—1905. — Irodalomtörténeti közlemények. Szerk. Szilády Áron. XV. 1. Bpest, 1905. — Nyelvtudományi közlemények. Szerk. Szinnyei József. XXXV. 1. Bpest, 1905. — Math. és termtud. értesítő. Szerk. König Gyula. XXIII. 1. Bpest, 1905. — Összesen 11 mű, 18 kötetben, 39 füzetben, 20 K értékben.

b) Könyvek: Ferenczi Zoltán: Deák élete. 3 kötet. Bpest, 1904. — Friedjung H.: Harc a német hegemoniáért. Ford. Junius. III. köt. Bpest, 1904. — Schwegler Albert: A bölcsélet története. (Filozófiai írók tára. 19. köt.) Ford. ifj. Mitrovics Gyula dr. Bpest, 1904. — Összesen 3 mű, 5 kötetben, 19 K 50 f. értékben.

A folyó isk. évi gyarapodás ajándék útján: *A nm. vall. és közokt. miniszteriumtól*: Magyarország közoktatásügye az 1903. évben. Min. jelentés. Bpest, 1904. — Marton-Zilahi: Egészség-Naptár. III. évf. Bpest, 1905. — *A kolozsvári tud. egyetemtől*: A kolozsvári tud. egyetem Almanachja és Tanrendje az 1904—1905. tanévre. Kolozsvár, 1905. — Megnyitó és évzáró beszédek a kolozsvári tud. egyetemen az 1904—1905. tanévben. Kolozsvár, 1905. — Tájékoztató a D. M. K. E. 1904. dec. 10—11. napjain Temesvárt tartott közgyűlésének napirendjéről. Temesvár, 1904. — *Budapest székesfőváros ajándéka*: Kiss E. János: Emlékkönyv a bpesti IV. ker. főreálisk. 50 éves főnállásának évfordulójára. Bpest, 1905. — A Vörös-Kereszt-Egyület története. Szerk. Gr. Csekonics E. és B. Schwartzer O. Bpest 1904. — Platz B. dr. tanker. főigazgatótól: Cistercienser-Chronik 16. Jahrgang. Bregenz, 1904. — Echo aus Afrika. XVI. Jahrgang. 1904. — Felméri L.: Az iskolázás jelene Angolországban. 2. köt. Bpest, 1881. — Magyar Paedagogia. XHI. évf. Bpest, 1904. — Halácsy Antal: „Turul“ labdajáték. Bpest, 1904. — Lejtényi S.: Aradmegye Hegyvidéke. Arad, 1904. — Dr. Molnár Samu: A valódi műveltségről. Szentgotthárd, 1905. — Katholikus Szemle. 1887—1904. évf. Bpest. — Dr. Neményi Imre: Ifj. könyvtárak és olvasmányok a nevelés szolgálatában. — Bpest, 1902. — Dr. Platz Bonifác: Lassnitzhöhe. Bpest, 1904. — Stimmen aus Maria-Laach. Kath. Blätter. 1902—1904. évf. Freiburg. — Schestyén Ede: A romániai magyarok élete. Bpest, 1904. — Veszprémi N. dr.: A magyar helyesírás szabályai. Szeged, 1905. — Dr. Závory Sándor: Emlékezzünk a régiekről. Gyoma, 1904. — *Az „Ujság-tól“*: Küzdelem a parlamentárizmusért. Gr. Tisza István beszédei. Bpest, 1904. — *Mélt. Majláth G. püspöktől*: Cornes Josephus Majláth: De Sociologia. Bpest. 1904. — *Rónay Jenő ny. főispántól*: Akadémiai értesítő. — A Századok 17. és 18. évf. — Budapesti Szemle 1902. évf. (hiányos). — *A szerzők ajándékai*: Andor Károly-Szabó Ign.: Magyar nyelvtan I. oszt. számára. Bpest, 1904. — Csobánkai (Pivár) Ign.: A vakok ügyének fejlődése és mostani állása Magyarországon. Bpest, 1904. — Dr. Demko György: Az ember szabadsága és a tudomány szabadsága. (Rektori beszéd). Bpest, 1904. — Emlékoszorú Lóskay Bekény aranymiséje alkalmából. Szentgotthárd, 1904. — Dr. Haiczl Kálmán: A szeplőtelen szűz Mária tisztelete, Pozsony. — Hajdú Ödön: Néhány bismuthkészítmény vizsgálata. Budapest, 1904. — Radnay Farkas püspök: Székfoglaló szentbeszéd. Budapest, 1904. — Schütz Antal: Főbb elméletek az érzelmi ismeretek eredetéről. Budapest, 1904. — Szemere Miklós: A hármas szövetségről a delegációban. Buda-

pest, 1904. — Dr. Steiner Adolf: Temesvár és a D. M. K. E. Temesvár, 1905.

A tanári könyvtárban a múlt évben volt 3359 mű, 4700 kötetben, 2732 füzetben, 20,253 K 97 f. értékben. Az ez évi gyarapodás 109 mű, 155 kötetben, 584 füzetben, 1119 K 21 f. értékben; és pedig: I. vétel útján a) önálló szakmunka 41 mű, 66 kötetben, 554 K 84 f. értékben; b) tudományos folyóirat 22 mű, 30 kötetben, 249 füzetben, 259 K 05 f. értékben. Az Akademiától 20 K átalány fejében: a) önálló szakmunka 3 mű, 5 kötetben, 19 K 50 f. értékben; b) tudományos folyóirat 11 mű, 18 kötetben, 39 füzetben, 20 K értékben. — II. ajándék útján: a) önálló szakmunka 10 mű, 10 kötetben, 19 K 30 f. értékben; b) tudományos folyóirat 8 mű, 28 kötetben, 286 füzetben, 216 K 50 f. értékben; c) vegyes 14 mű, 8 kötetben, 10 füzetben 30 K 2 f. értékben.

b) Ifjúsági könyvtár.

1. Az önképzőköri könyvtár a lefolyt iskolai évben a következő művekkel gyarapodott: a) *ajándék útján*: Schäffer Béla VIII. o. t., Jókai: Egy hirhedett kalandor története; Scheinberger György VIII. oszt. tanuló, Vörösmarty: Zalán futása; Reiner Endre VII. o. t., Stanley: Utazások és kalandozások Amerika művelt és vad vidékein; Rózsa Andor VII. o. t., Besze, Önálló vámterület; Szávay: Csokonai köszöntése és más beszédek; Szarvady Jenő VII. o. t., Tömörkény: Vizenjárók és két kézi munkások; Biedl Jenő VII. o. t., Kazinczy összes munkái; Fein Jenő: V. o. t., Pajeken: Messiás, Tömörkény: Vizenjárók és kétkezi munkások c. könyveket ajándékoztak az önképzőkör könyvtárának.

b) *Vétel útján*: Bárd Miklós: Versek, Bacsó Pál és egyéb versek; Szávay Gyula: Ünnepi verses játékok, Ujabb versek; Szabolcska Mihály: Szabad órák, Csendes dalok; Lampérth Géza: Pacsirtaszó; Bartók Lajos: Remény, emlékezet; Dalmady Győző: Hazafias költemények; Kiss Arnold: Jób; Horn Emil: Magyarországi Szent Erzsébet; Endrődi Sándor: A magyar költészet kis kincses háza; Jakab Ödön: Páztortüzek; Bártfai Szabó László: Ghymesi Forgách Ferenc; dr. Szinnyi Ferenc: Bacsányi János; Pór Antal: Keszei Miklós; Ludvig Béla: Magyarok csillaga; Szigligeti Ede: Magyar színészek életrajzai; Sziklay János: Ingoványon át; Szmollény Nándor: Klauzál Gábor; Friedjung: Harcz a német hegemoniáért, 3 k.; Ferenczi Zoltán: Deák élete, 4 k.; Salgó: A szellemi élet hygieniája; Marczali: A nemzetiség történetbölcséleti szempontból. Chorin-Heltai: A csavargó; Szentgály: Rákóczi zászlója; Zöldi: A hangsúly; Magyar Nyelvőr; Természettudományi közlöny; Pótfüzetek a természettudományi közlönyhöz; Egyetemes filologiai közlöny; Akadémiai Értesítő; Századok.

2. Az ifjúsági nagyobb és kisebb könyvtár gyarapodása a) ajándék útján: Kiss Imre III. a) o. t. ajándékából, Margitay D.: Tilos a páva;

Kovács Andor III. o. t. ajándékából, Tábori: A temesvári királybíró; Hoffmann: A bűn rabja; Bondy György III. b) o. t. ajándékából, Hoffmann: Mindenki saját szerencsésének kovácsa; Jókai: A medvék országában; Hevesi: Jelky András bajai fiú rendkívüli kalandjai; Baróti: A hajótöröttek kalandjai; Tábori: Délibábok; Germarz Győző III. b) o. t. ajándékából, Tábori: A rézbőrűek világából; Egy ismeretlen ajándékából, Bolanden, Angela, Berta királyné, Rafael. Összesen 12 kötet, 22 korona értékben.

b) Vétel útján: Haraszi: Csokonai Vitéz Mihály; Abafi: Kármán József művei; Imre S.: Néphumor; Haraszi: Moliere élete és művei; Fáy András összes beszélei; Csukássi: Bismark; dr. Lázár György: Visszaemlékezés a nagy árvíz napjaira; Domokos: Zákány tábornok Amerikában; Dóczi: Schiller költeményei; Prónai: Dugonics András életrajza; Czako Zsigmond minden munkái; Gaal József munkái; Kazinczy Ferenc összes munkái; Dayka Gábor költeményei; Becher Stowe: Tamás bácsi kunyhója; Radó: gf. Benyovszky Mór élete és kalandjai; Sas: Munkácsy Mihály; Ambrózovics: Washington élete; Tissandier G.: A tudomány vértanúi; Tissandier—Tóth: A munka bajnokai; Baróti: Kópéságok; Kemény Zs. br.: A rajongók; Pálffy A.: Esztike kisasszony professora; Vadnai: A kis tündér; Csiky: Az Atlasz-család; Cserzy: Földművesek; Endrődy: Magyar hölgyek életrajzai; Ottó: Ifjúsági játékok; Lampérth: Kuruchősök; Bródy S.: Egri diákok; Benedek E.: Rajzok a diákéletből; Laurie—Hegedűs: Diákélet Angolországban; Erődy: A fárások országában; Czigler: Művelődéstörténet; Akantis: A klasszikus hőskor legszebb hősmondái; Névy: Bajza József; Badics: Kisfaludy Sándor; Badics: Csokonai Vitéz Mihály; Mark Twain: Koldús és királyfi; Radó: Idegen költők albuma; Kemechey: Magyarország nagyasszonyai; Vaszary K.: Történelmi életrajzok; Laurie—Hegedűs: Francia diákélet; Radó: Ezeregy éjszaka regéi; Csolnoky: A sárkányok országából; Jósika: A csehek Magyarországon; Tolnai: A báróné kisasszony; Justh: A pénz legendája, Gányó Julcsa; Herczeg F.: Pogányok; Jászai: Útirajzok és tanulmányok; Hankó: Univerzum II. k. Az ifjúsági könyvtárak gyarapodása a lefolyt iskolai évben 71 kötet 292 korona és 2 fillér értékben.

Az 1905—1906. tanévben használandó tankönyvek jegyzéke.

ELSŐ OSZTÁLY.		K. f.	
Egri kis katekizmus, kötve	—	.32	
Szinnyei, Magyar nyelvtan, I. rész 13 kiad.		1.20	
Szinnyei, Magyar olv., I. r. 10. kiad.		2.—	
Cserép, Latin nyelvtan, I. r.		1.60	
Cserép, Latin olv. és gyak., I.—II. osztály sz.		2.20	
Kőrösi, Földrajz, I. r. 5. kiad.		1.40	
Kogutovicz, Középisk. földr. atlasz. I. r.		2.—	
Ormándy Természetrájz, I. oszt. 2. kiad.		2.40	
Suták, Számítan, 4. kiad.		2.60	
Gerevich, Rajz, geom., I. r. 2. kiad.		1.80	
Tóth-Neidermayer Imák., 2. kiadás		2.80	
Rajztábla, 1/4 íves, telj. felszerelés		2.80	
Rajzeszköz		3.—	
Rajztömb		—	.90
Veszprémi, Magyar helyesírás		—	.70
MÁSODIK OSZTÁLY.			
Pokorny, Ószövetségi biblia		1.20	
Szinnyei, Magyar nyelvt., II. r. 8. kiad.		1.20	
Szinnyei, Magy. olv., II. r. 7. kiad.		2.—	
Cserép, Latin nyelvtan, I. r.		1.60	
Cserép, Latin olv. és gyakorló, I—II. oszt. sz.		2.20	
Kőrösi, Földrajz, II. r. 4. kiad.		2.60	
Kogutovicz, Középisk. földr. atlasz. II. r.		2.40	
Ormándy, Természetrájz, II. o.		2.80	
Suták, Számítan, 4. kiadás		2.60	
Gerevich, Rajz, geom., II. r. 2. kiadás		1.40	
Hauselmanns Vorlagen, I—II.		2.16	
Tóth-Niedermayer Imák., 2. k.		2.80	
Rajztábla, 1/4 íves, teljes felszerelés		2.80	
Rajzeszköz		3.—	
Veszprémi, Magyar helyesírás		—	.70
HARMADIK OSZTÁLY.			
Pokorny, Újszövets. biblia		1.20	
Szinnyei, Rendsz. magy. nyelvt., 9. kiad.		1.20	
Szinnyei, Magyar olv., III. r. 6. kiad.		2.—	
Szemák, Német nyelv. olv. és gyak., I. r. 2. kiad.		1.80	
Cserép, Latin mondattan		2.20	
Cserép, Latin olvasókönyv		3.40	
Jászai, Magyarország tört. III. o.		2.—	
Kőrösi, Földrajz, II. r. 4. kiad.		2.60	
Kogutovicz, Földr. atlasz, III. r.		1.60	
Vörös, Fizikai földrajz		1.—	
Suták, Számít., 4. kiad.		2.60	
Gerevich, Constr. planimetria, 2. kiad.		2.60	
Tóth-Niedermayer Imák., 2. k.		2.80	
Rajztábla, 1/2 íves, teljes felszerelés		4.—	
Rajzeszköz		3.—	
Veszprémi, Magyar helyesírás		—	.70

NEGYEDIK OSZTÁLY.		K. f.
Gerely, Róm, kath. szertartás- tan, nagy kiad.	1.80	
Négyesy, Stiliztika, 4. kiad. .	2.50	
Arany-Lehr, Toldi, 12. kiad. .	1.60	
Szemák, Német nyelv, olv. és gyak., II. r. 2. kiad.	1.80	
Pirchala, Latin nyelvtan, 8. k.	1.80	
Pirchala, Latin gyakorlókönyv 4. kiad.	1.70	
Pirchala, Latin olvasókönyv 3. kiad.	2.70	
Jászai, Magyarorsz. tört. IV. o.	2.—	
Ormándy, Növénytan	3.50	
Suták, Algebra 2. kiad.	2.40	
Gerevich, Constr. planimetria 2. kiad.	2.60	
Tóth-Niedermayer Imák., 2. k.	2.80	
Rajztábla, 1/2 íves teljes fel- szerelés	4.—	
Rajzeszköz	3.—	
Veszprémi, Magyar helyesírás	—70	
ÖTÖDIK OSZTÁLY.		
Titz, Hittan, 3. kiad.	—80	
Négyesy, Rhetorika 2. kiad. . .	3.20	
Szemák, Német nyelvtan 8. k.	2.—	
Szemák, német olvasó, III. r., 5. kiad.	3.40	
Schack, Magyar szöveg, 3. k.	3.20	
Rácz, Ciceronis Orat. de imp. Gn. Pomp.	1.40	
Geréb, Cicero Oratio pro Archia	—60	
Cserép, szemelv. Ovid. művei- ből	1.60	
Molnár, Latin stilusgyakorl. 2. kiad.	4.—	
Cserép, Római régiségek, 4. k.	3.20	
Maywald, Görög nyelvtan, 4. k.	3.30	
Maywald, Görög gyakorló és olv. I. r. 3. kiad.	1.80	
Szölgvény, Világtört., I. rész 2. kiad.	2.40	
Kogutovicz, Tört. atlasz., I. füzet	2.—	
Ormándy, Állattan	4.25	
Suták, Algebra, 2. kiad.	2.40	
Lóky, Geometria I. r.	4.80	
Tóth-Niedermayer Imák., 2. k.	2.80	
Veszprémi, Magyar helyesírás	—70	

*Azok részére, kik görög nyelvtant
nem tanulnak.*

Badics, Magy. irod. olv., I. r.	
3. kiad.	2.20
Schill, Görög régiségek, 3. k.	2.80
Csengeri, Homeros Iliása 2. k.	2.80
Gyomlay, Homeros Odiseiája 2. kiad.	2.40
Geréb, Szemelv. Herodotosból	1.50

HATODIK OSZTÁLY.

Titz, Erkölcstan	1.60
Négyesy, Poetika	3.20
Schakespeare, Coriolánus(Névy) 4. kiad.	1.20
Szemák, Német mondattan, 6. kiad.	1.—
Szemák, Német olv., III. r. 5. kiad.	3.40
Schack, Magyar szöveg, 3. k.	3.20
Bartal-Malmosi, Livius XXI— XXII. könyv. 4. k.	1.80
Cserép, Vergiliü Aen. szemelv. 2. kiad.	2.—
Molnár, Latin stilusgyakorl. 2. kiad.	4.—
Cserép, Római régiségek, 4. k.	3.20
Maywald, Görög nyelvtan, 4. k.	3.30
Maywald, Görög olvasó, II. r. 3. kiad.	2.50
Szölgvény, Világtört. II. r. 3. kiad.	2.60
Kogutovicz, Tört. Atlasz, II. f.	2.—
Ormándy, Ásványtan kémiával	3.60
Suták, Algebra, II. r.	1.80
Lóky, Geometria I. r.	4.80
Lutter, Sorszámí és szögmért. számok, 13. kiad.	2.40
Tóth-Niedermayer, Imák., 2. k.	2.80
Veszprémi, Magyar helyesírás	—70

*Azok részére, kik görög nyelvtant
nem tanulnak.*

Badics, Magy. irod. olvasó II. r. 3. kiad.	1.80
Schill, Görög régiségek, 3. kiad.	2.80
Sophokles, Antigone (Csiky) .	1.—

HETEDIK OSZTÁLY.		K. f.
Titz, Erkölestan	1.60	
Váczy, Magy. irod. tört. I. r. 2. kiad.	4.80	
Szinnyei, Magyar nyelv. 5. kiad.	1.—	
Goethe-Schnabl, Herman u. Do- rothea 2. kiad.	— .60	
Schiller-Heinrich, Wilhelm Tell 4. kiad.	1.20	
Szemák, Ném. olvasó, IV. r. 4. kiad.	3.40	
Schack, Magyar szöveg 3. k.	3.20	
Bartal-Malmosi, Sallustius . .	1.40	
Dávid, Ciceronis Orat. Selectae 2. k.	1.60	
Cserép, Ciceronis Orat. pro P. Sestio	— .80	
Cserép, Vergilii Aen. szemelv. 2. kiad.	2.—	
Molnár, Latin stilusgyakorlatok 2. kiad.	4.—	
Cserép, Római régiségek, 4. k.	3.20	
Dávid, Herodot szemelv. 3. k.	1.80	
Csengery, Homeros Odysseiája, 3. kiad.	2.80	
Maywald, Görög nyelvtan, 4. k.	3.30	
Szölgvény, Világt. III. r. 3. kiad.	2.60	
Kogutovicz, Történeti atlasz, III. füzet	2.—	
Vörös Természettan	4.50	
Lutter, Algebra. 12. kiad. . . .	4.—	
Lutter, Mértan. 8. kiad.	4.—	
Lutter, Szorsz. és szögmért. számok, 13. kiad.	2.40	
Tóth-Niedermayer. Imák. II. kiad.	2.80	
Veszprémi, Magyar helyesírás	— .70	
<i>Azok részére, kik görög nyelvtant nem tanulnak.</i>		
Badics, Magy. irod. olv. III. r. 3. kiad.	3.—	
Szilasi, Thukydides 2. kiad. . .	3.80	
Jebb, A görög irod. tört., 4. kiad.	1.80	
Földi, Demosthenes beszédei . .	1.20	
NYOLCADIK OSZTÁLY.		
Titz, Egyháztörténelem	2.—	
Váczy, Magy. irod. tört. II. r.	3.80	
Goethe-Schnabl, Iphygenia auf Thauris	1.—	
Szemák, Ném. olvasó, IV. r. 4. k.	3.40	
Schack, Magyar szöveg. 3. kiad.	3.20	
Gyomlay, Szemelv. Tacitus mű- veiből 2. kiad.	2.40	
Bartal-Malmosi, Horatii Carm., I. és II. r. 2. kiad.	3.40	
Molnár, Latin stilusgyakorla- tok, 2. kiad.	4.00	
Cserép, Római régiségek, 4. k.	3.20	
Szamosi, Plato Sokrates védel- me	1.60	
Csengeri, Homeros Iliása, 3. kiad.	3.60	
Maywald, Görög nyelvtan, 4. k.	3.30	
Jászai, Magyarország oknyo- mozó története	3.40	
Vörös, Természettan	4.50	
Lutter, Algebra. 12. kiad.	4.—	
Lutter, Mértan. 8. kiad.	4.—	
Lutter, Szorsz. és szögmért. szá- mok 13. kiad.	2.40	
Szitnyai, Lélekt. és Logika, 3. k.	2.40	
Tóth-Niedermayer. Imák., 2. kiad.	2.80	
Veszprémi, Magyar helyesírás	— .70	
<i>Azok részére, kik görög nyelvtant nem tanulnak.</i>		
Alexander, Platon és Aristo- teles 3. kiad.	3.—	
Jebb, Görög irod. tört. 4. kiad.	1.80	

Értesítés a jövő 1905—1906. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beiratások szeptember hó 4 első napján történnek. A felvétel szabályai a következők:

I. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fennállott párhuzamos osztályai a szükséghez képest a jövő 1905—1906. tanévre is fenntartatnak, vagyis 3 első, 2 második, 2 harmadik és 2 negyedik osztály lesz; a négy felső osztály azonban továbbra is párhuzamosak nélkül marad.

Az 1883. évi XXX. t.-c. értelmében ezen osztályok mindegyikébe 60 tanuló vehető föl s a helybeliek a fölvételnél előnyben részesülnek. Ebből kifolyólag:

1. Szeptember hó 1-én és 2-án csak helybeliek iratkozhatnak be.

2. Szeptember hó 3-án, 4-én helybeliek és vidékiek.

3. A jelentkezés sorrendje:

a) Helybeliek: 1-én d. e. az I. oszt., d. u. a II. és III. oszt. — 2-án d. e. a IV. és V. oszt., d. u. a VI., VII. és VIII. oszt.

b) Vidékiek: 3-ikán d. e. az I., III. és IV. oszt. — 4-ikén d. e. a II., V. és VI. oszt., d. u. a VII. és VIII. oszt.

Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek, kik már előbb is e tanintézet növendékei voltak, az újonnan jelentkezők fölött a fölvételnél elsőbbséggel bírnak.

II. A bemutatandó okmányok.

1. A gimnázium első osztályába csak oly tanuló vehető föl, ki a 9-ik évét betöltötte s 12 évnél nem idősebb, mely körül-

mény *keresztlevel*, illetőleg hiteles születési bizonyítvánnyal igazolandó.

2. Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal birjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson föl.

3. A beírásra szülői vagy ezek megbizottja kíséretében jelentkezik a tanuló az igazgatóságnál s itt felmutatja az előbbi tanévről szóló *iskolai bizonyítványát* s azon iskolának Értesítőjét, melyben ezen bizonyítványát nyerte, továbbá *keresztlevelét* vagy születési okmányát s szabályszerű *orrosi bizonyítványt* a sikeresen megtörtént *első himlőoltásról* s ha az ifjú 12 éves, az újraoltásról. *Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölvettnék nem tekintheti.*

Az V. osztályba belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1900. évi XXX. t.-c. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-c. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

III. A tandíjak.

Szeged szab. kir. város köztörvényhatósága 1904. évi 402. sz. határozatával a felvételi- és tandíjakat a következőkben állapította meg :

A beíratkozáskor a helybeli tanuló 4 K, a vidéki 8 K felvételi díjat fizet. Ezen díj minden tanulóra nézve kötelező s az alól felmentésnek helye nincs.

Helybelinek tekintendő azon tanuló, akinek szülei vagy eltartója állandóan Szegeden lakik, vagy itt az adózók közé be van véve.

A felvételi díjon kívül minden rendes és magántanuló minden iskolai évben köteles tandíjat fizetni; és pedig : a helybeliek 40 kor., a vidékiek 60 kor.-t.

A tandíjat 4 részletben lehet fizetni : az első negyedrészt a beíratáskor, legkésőbb okt. 15-ig ; a másodikat nov. 8-ig ; a harmadikat febr. 8-ig ; a negyediket ápr. 8-ig. A nyugatványokat a tandíjkezelő állítja ki.

Szegénysorsú, de jó magaviseletű és előmenefelű növendék tandíjmentességért folyamodhatik. *A folyamodványok Szeged szab.*

kir. város tanácsához intézendők s a beíratás alkalmával a gimnáziumi igazgatóságnál nyújtandók be legkésőbb szept. 19-ig. Azontúl a tanév második felére kérelmezhető a tandíjmentesség, időközben beállott változások alapján február 1-ig.

A folyamodványhoz *szegénységi bizonyítvány*, melynek egy évnél nem szabad régiebbnek lennie, továbbá jó előmenetelről szóló *iskolai bizonyítvány* melléklendő.

Az I. osztályba belépő tanulók csak az I. félév végén nyelendő gimnáziumi Értesítő alapján tarthatnak igényt tandíjmentességre, eziránt való kérvényüket azonban ők is a beíratás alkalmával tartoznak benyújtani.

IV. Javító és pótló vizsgálatok.

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű ifjak a fön-
tebb kitűzött időben jelentkezessenek a fölvételre, a fölvételi
javító és pótló vizsgálatok idejéül a helybeliek részére augusztus
hó 30-ik, a vidékiek részére pedig augusztus hó 31-ik napja dél-
előtt 8—12-ig, délután 2 $\frac{1}{2}$ —5 óráig tűzetik ki.

Javító és pótló vizsgálatokra bocsáttatnak :

1. Oly egy tantárgyból bukott tanulók, kiket erre a tanári
testület zárértekezletli ítélete följogosít, mely körülmény az iskolai
bizonyítványban már jelezve van.

2. A két tantárgyból bukottak közül azok, kik erre a szegedi
tankerület föigazgatóságától külön engedélyt nyertek. Ezen enge-
dély iránti kérvények 1 koronás bélyeggel ellátva s iskolai bizo-
nyítvánnyal és évközi értesítővel fölszerelve a tankerületli föigaz-
gatósághoz intézendők s július hó 10-ig a gimnáziumi igazgató-
sághoz benyújtandók.

3. Pótló vizsgálatra igényt tarthatnak azon tanulók, akik a
tanév végén tartott osztályvizsgálatokon betegség miatt nem jelen-
hettek meg. Ezen vizsgálatra az engedélyt a tanári kar adja meg.
A vizsgálat iránti kérvények *hatósági vagy hatóságilag megerősített
orvosi és egyéb bizonyítványokkal fölszerelve július 10-ig az igazgató-
sághoz benyújtandók.* Sem a javító, sem a pótló vizsgálatért díj
nem fizetendő.

Szeptember hó 5-én d. e. 8 órakor nyitattik meg a tanév
a Szentlélek ünnepélyes segítségével hívásával.

A vidéki szülők és gyámok a gyermekeik részére fölfogadandó szállás iránt az igazgatóságnál tudakozódhatnak. A tanulók figyelmeztetnek, *hogy ódon könyvek vásárlásától óvakodjanak, vagy legalább is nagy körültekintéssel járjanak el; a használandó tankönyvek jegyzékében jelzett kiadásokra figyelemmel legyenek. Figyelmeztetnek továbbá arra is, hogy az iskolai fegyelmi szabályok a nagy szünidő tartama alatt is kötelezők s így azokhoz szigorúan alkalmazkodni tartoznak.*

Szegeden, 1905. június hó 29-én.

Cserép Sándor,

főgimn. igazgató.

TARTALOM.

	Lap.
Az ifjúság nevelésében az erkölcsi tartalom feltételei és eszközei	3
A szeplőtelen fogantatás hitágazatának félszázados jubileuma	52
Intézeti alapítványok	63
Adatok a főgimnázium történetéhez az 1904—1905. tanévben.	
A) Az intézet állapota	68
B) Az intézet működése	73
C) Általános ügyek	77
D) Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok	79
E) Ifjúsági segélyző-cgyesület	80
F) Önképzőkör	82
G) Gyorsírókör	89
H) A főgimnázium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1904—1905. tanévben	
a) Ösztöndíjasok	95
b) Az intézet jutalmazott tanulói az 1904—1905. tanévben	96
Tanári kar:	
A) A kötelezett tantárgyak tanárai	98
B) A más vallású tanulóknak az intézeten kívül álló hitoktatói	100
C) A nem kötelezett tantárgyak tanárai	101
Előadott tananyag	102
Írásbeli dolgozatok	116
A tanulók előmenetele:	
A) A kötelezett tantárgyakban	119
B) A nem kötelezett tantárgyakban	145
A sorozatban használt érdemjegyek fokozata	152
Rövidítések jelentménye	152
Játékdélutánok	153
Tornaverseny	153
Statistikai kimutatások:	
I. A tanulók általános áttekintése	157
IIa) A tanulásban tett előmenetel	160
IIb) A tanítás eredménye összefoglalva	161
III. Az 1904—1905. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye	162
IV. Az egész tanév alatt beirt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint az 1904—1905. tanév végén	163

Szertárak:

a) Természettani szertár	165
b) Vegytani szertár	165
c) Természetrajzi szertár	165
d) Történelmi szertár	165
e) Filológiai múzeum	166
f) Éremtár és régiséggyűjtemény	166
g) Rajzszerlár	166
h) Ének- és zeneszerek	167

Könyvtárak:

a) Tanári könyvtár	168
b) Ifjúsági könyvtár	171
Az 1905—1906. tanévben használandó tankönyvek jegyzéke	173
Értesítés a jövő 1905—1906. tanév megnyitásáról	177

